

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
І СУЧАСНИЙ ОБРАЗ ДИТИНСТВА
ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ**

Житомир 2021

УДК 371.011 (07)

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № від 2021 р.).

Рецензенти:

Тернопільська В.І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та технології соціальної роботи Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова;

Круковська І.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін КВНЗ «Житомирський медичний інститут» ЖОР;

Орлова О. А. – кандидат пед. наук, старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін КЗ «Житомирський ОІППО» ЖОР.

Перспективи розвитку дошкільної освіти і сучасний образ дитинства: зб. наукових праць / за заг. ред.: О.О.Максимової, М.А.Федорової. Житомир: ФОП Левковець, 2021. 232 с.

У збірнику наукових висвітлюються актуальні питання сучасної дошкільної освіти, а саме: організація діяльності вихователя в контексті здоров'язбереження дітей, особливості організації роботи з формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку, соціально-моральний розвиток особистості дошкільника.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ	
Дідур Людмила. Використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільному закладі	7
Драгальчук Аліна. Формування навичок безпечної поведінки у дітей дошкільного віку	15
Дроздовська Наталія. Формування усвідомленості цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку	19
Зарченко Аліна. Особливості формування соціального здоров'я дітей дошкільного віку	22
Іваненко Ірина. Зміст валеологічного виховання дітей дошкільного віку	26
Іскрижицька Анастасія. Виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку	30
Карплюк Олена. Формування уявлень про здоровий спосіб життя у дітей старшого дошкільного віку	33
Колесник Олена. Формування правильної постави у дітей дошкільного віку засобами фізичної культури	37
Корбун Юлія. Співпраця дитячого закладу і сім'ї з питань валеологічного виховання	41
Котенко Карина. Формування дбайливого ставлення до органів чуття у дітей молодшого дошкільного віку	44
Литвин Жанна. Формування правильної постави у дітей дошкільного віку	48
Максимова Олена, Марко Юлія. Впровадження оздоровчих технологій в ЗДО	52
Максимчук Марія. Фізичне виховання дітей дошкільного віку	57
Можаровська Наталія. Педагогічні умови формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку	61
Морозенко Вікторія. Формування рухової компетенції дитини п'ятого року життя	65
Нужда Анна. Форми, методи навчання дітей спортивним вправам у закладі дошкільної освіти	69
Парамій Олена. Формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку	73
Пшенична Анастасія. Стрес та психоемоційне перевантаження дошкільників	77
Рудюк Тетяна. Формування усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку	80

Саломаха Юлія. Виховання фізичних якостей у дітей дошкільного віку засобами гри	
Семеняка Наталія. Форми, методи навчання дітей спортивним вправам у дошкільному закладі	88
Терещук Анастасія. Здоров'язберігаючі технології в закладах дошкільної освіти	91
Трушківська Вікторія. Безпека життєдіяльності дітей дошкільного віку	94
Федорук Анна. Формування умінь застосовувати руховий досвід у повсякденному житті дошкільника у процесі здійснення піших переходів	99
Фещук Софія. Формування основ безпеки життєдіяльності у дітей в ЗДО	103
Христюк Ірина. Спортивні ігри як засіб розвитку школи рухів у дітей старшого дошкільного віку	108
Чагарук Тетяна. Спортивні ігри як засіб формування школи рухів у дітей старшого дошкільного віку	112
РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
Бортняк Ірина. Формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку засобами дидактичних ігор	115
Гаєвська Тетяна. Виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ	118
Горбонос Людмила. Формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами творчої гри	122
Дмитренко Марина. Особливості мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку	126
Довгаленко Анастасія, Максимчук Марія. Методичні основи розвитку словника у дітей молодшого дошкільного віку	130
Зарченко Аліна. Методичні основи ознайомлення дітей дошкільного віку з багатозначними словами	134
Іскрижицька Анастасія, Парамій Олена. Формування мовленнєвого дихання у дітей молодшого дошкільного віку	137
Карнафель Дар'я. Формування фонетичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку	141
Карплюк Олена. Розвиток звукової культури мовлення у молодших дошкільників	144
Коломицева Анастасія. Формування соціально-комунікативної компетентності в дітей середнього дошкільного віку засобами створення життєвих ситуацій	147
Нестерук Оксана. Формування комунікативної компетентності у дітей	151

старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор	
Стоянова Юлія. Формування комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор	154
Федорова Марія, Іванова Тетяна. Завдання та зміст роботи з розвитку словника у ранньому віці	158
Фокіна Катерина. Характеристика та методичні основи розвитку словника дітей у ранньому віці	163
Алла Шарова. Формування лексичної складової мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами ігор та вправ	166
Шмідт Аліна. Розвиток словника в дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор і вправ	172
РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	
Бутвінська Вікторія. Економічне виховання дітей дошкільного віку	175
Гановська Анжеліка. Формування ціннісного ставлення до праці у дітей старшого дошкільного віку	179
Грибан Надія. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами пізнавальної діяльності	183
Дмитренко Марина. Організація процесу морального виховання дітей дошкільного віку	186
Іванцова Ангеліна. Виховання ввічливості як моральної якості дітей старшого дошкільного віку	190
Карташова Дар'я. Особливості виховання міжособистісних взаємовідносин у дітей старшого дошкільного віку засобами творчих ігор	194
Кулеш Оксана. Екологічне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами природознавчої екскурсії	197
Оріховська Оксана. Формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів	201
Паламарчук Марина. Діагностика сформованості цінності людини у дітей старшого дошкільного віку	205
Реготун Тетяна. Особливості усвідомлення норм моральної поведінки дітьми старшого дошкільного віку	209
Романчук Марія. Особливості ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з Батьківщиною	213
Салюк Ірина. Дидактична гра як метод формування сенсорних еталонів у молодшому дошкільному віці	217
Тимощук Людмила, Сорочинська Оксана. Теоретичні основи екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку засобами казки	221

Перспективи розвитку дошкільної освіти і сучасний образ дитинства

Чиж Катерина, Гужанова Тетяна. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами lego-конструювання	224
Штрефлінг Людмила. Моральне виховання дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій	228

**РОЗДІЛ І. ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ДІТЕЙ**

**ВИКОРИСТАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Людмила Дідур, директор Старосолотвинського ЗДО «Червона калина»

«Я не боюся ще і ще раз повторити: турбота про здоров'я – це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежить їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили»

В.О.Сухомлинський

Розвиток системи дошкільної освіти вимагає від педагогічної науки і практики вивчення впровадження сучасних технологій, нових методів навчання дітей і молоді. Інновації у педагогіці пов'язані із загальними процесами в суспільстві, глобалізаційними і інтеграційними процесами.

Інновації у здоров'язберезувальних технологіях є закономірним явищем, динамічним за характером та розвивальним за результатами, їхнє впровадження дає можливість вирішити суперечливі питання між традиційною системою освіти і потребами у системі здоров'язбереження закладу дошкільної освіти. До сутнісної ознаки інновації належить її здатність впливати на загальний рівень здоров'язбереження, розширювати інноваційне коло здоров'язберезувального середовища у закладі дошкільної освіти.

Мета статті: проаналізувати та обґрунтувати актуальність застосування в закладі дошкільної освіти здоров'язберігаючих технологій в виховному процесі, розробити авторську модель застосування технологій в різних стилях роботи з дітьми.

До інноваційних здоров'язберігаючих технологій відносять такі технології, що забезпечують процес творення, запровадження і поширення у освітній і оздоровчій практиці нових ідей, засобів, педагогічних і оздоровчих технологій, в результаті чого збільшується рівень фізичного стану дітей та відбувається перехід системи до якісно іншого стану.

В специфіці закладу дошкільної освіти педагоги можуть вводити різні інноваційні здоров'язберігаючі технології, однак, потрібно зважати на персональні якості дітей. Освітня практика дає змогу твердити про ефект оздоровчих технологій лікувального спрямування: арт-терапія, піскова терапія, ігрова терапія та казкотерапія, сміхотерапія, музична терапія, кольоротерапія тощо. В умовах закладу дошкільної освіти застосування таких технологій має на

Перспективи розвитку дошкільної освіти і сучасний образ дитинства

меті профілактику різних захворювань, покращення психоемоційного стану дітей дошкільного віку. Розглянемо потенціал деяких інноваційних здоров'язбережувальних технологій (див. табл. 1).

Таблиця 1

Здоров'язбережувальні технології у ЗДО

Назва	Мета	Результат
Кольоротерапія	Впливає на настрій та самопочуття	Виявлення почуттів та настрою дитини.
Арт-терапія	Вираження власних емоцій, почуттів, проблем.	Зняття психічного напруження
Пісочна терапія	«Поглинути» негативну енергію, «очистити» енергетику, стабілізувати емоційний стан.	Піднесення настрою, викликає емоції радості, спонукають до діяльності. У процесі ігор з піском діти стають більш упевненими і здатними долати труднощі; у них розвиваються тактильно-кінестетична чутливість та дрібна моторика рук
Танцювально-рухова терапія	Самовираження, самореалізація, можливість передати свої емоції та самопочуття.	Поглиблене емоційне сприйняття, вивільнення почуттів, що виражається в русі, а це, в свою чергу, сприяє особистісному розвитку та самореалізації, кращому розумінню власного «Я».
Сміхотерапія	Зняття стресу, підняття настрою.	Зниження частоти ритму серця, нормалізація артеріального тиску, вироблення гормонів радості, підвищення імунітету, зняття напруження.
Казкотерапія	Допомогти людині побачити не так реальний світ, як враження, яке він на них справляє, тобто свій внутрішній стан.	розвиваток творчості, уяви, формування духовно здорової та компетентної особистості.
Музикотерапія	Вплив на емоційно-почуттєву сферу дошкільника, його духовне зростання, забезпечення релаксації та емоційного фону для оптимізації різних видів діяльності.	впливає на емоційну сферу дитини, вона є засобом невербальної комунікації та одним з можливих способів пізнання світу

Охарактеризуємо кожен з зазначених технологій.

Кольоротерапія. Людей усюди оточують кольори, які мають можливість спонукати на наші бажання та стан. Діти занадто вразливі до кольорів.

Немовлята ще в утробі матері ствердно схоплюють червоно-рожеве оточення, в якому перебувають. А розглядання кольорів райдуги допомагає поглинанню енергії Сонця, налаштуванню почуттів та думок. Попросіть дітей вибрати кольорову картку, яка їм дуже подобається, а потім визначте, чи відповідають їхні почуття обраному кольору. Орієнтовні емоційні значення кольорів: жовтий – радість; червоний – щастя; синій – образа, зосередженість; зелений – спокій; голубий – замріяність; сірий – сум; помаранчевий – піднесення, радісне здивування; коричневий – втома.

Від 1 року дитина самостійно надає першість однаковим кольорам – червоному, жовтому, помаранчевому. Менш популярні у них синій, зелений, фіолетовий.

Позиція до кольорів помічається у малюнках дошкільників. Дослідження В. Мухіної показали, що діти найчастіше віддавали перевагу кольорам з характеристикою «блискучий», «чистий», «світлий». До нахмурених, крижаних, темних відтінків дошкільники удаються тоді, коли дорослі радять їм намалювати щось неприємне. «Чорне, брудне, негарне», – кажуть вони. Отже, як бачимо, при виборі кольорів діти більше опираються не на предметні асоціації, а на враження.

Осяйні кольори дарують радість та заманюють дошкільників. Вони не роздратовують, а навпаки, дають спокій їм, надають можливість почуватися зручно. Давно відомо, що колір має здатність лікувати. На цьому етапі опирається такий оздоровчий напрямок, як **кольоротерапія**.

Проаналізуємо, як кольори мають вплив на організм. *Зелений колір* – допомагає при знесиленні і головному болі, угамовує нервову систему. *Червоний колір* – виділяє тепло, поживляє сили організму і здатен лікувати простуду. Даний колір прискорює серцеву діяльність, спонукає обмін речовин. Однак з ним необхідно бути обачним: тривала його дія може спричинити перевтому і роздратування. *Жовтий* – колір радості і бадьорості. Він допомагає укріпленню нервової системи і зору. Якщо тривалий час дивитися на жовтий колір, то мерщій відійдуть погані думки, покращиться настрій. *Оранжевий колір* – допомагає під час порушення шлунково-кишкового тракту, прискорює роботу щитовидної залози, підіймає апетит. *Блакитний колір* – знімає стрес та напруження, цілюще діє на організм, понижує артеріальний тиск. *Синій колір* – результативний у боротьбі зі стресом. Якщо, довго дивитися на синє, то минає біль. Цей колір також розслабляє очі. *Фіолетовий та бузковий* – за характером впливу аналогічні до синього і блакитного. Брак цього кольору може породити депресію, тому, коли дитина віддає першість фіолетовому та бузковому, це може бути першим дзвіночком про душевний дискомфорт.

Те, які кольори діти обирають, а котрих уникають, з якими асоціюють певні почуття та емоції, характеризує дошкільників. Колір має хвилясту потужну

природу, а отже, людина здатна його відчувати частіше всього мимоволі. Іноді сліпі люди, відчуття яких більш загострені, здатні вирізняти кольори на доторкання. На наш мозок щоденно позначаються енергії різних кольорів. Від кольорової гамми стін кімнати, може залежати настрій, апетит, сконцентрованість, наснага або відраза перебувати у приміщенні. Те ж можна сказати і про яскраву гаму нашого одягу та одягу людей, які нас оточують.

Нервова система здорової дитини має потребу позитивного енергетичного впливу, осяйних кольорів та світлих відтінків навколо себе.

У роботі з дітьми дошкільного віку залежно можна виділити три рівні використання кольоротерапії:

- 1) організаційні переваги кольору (система освітлення і кольорове оформлення інтер'єрів приміщень закладу дошкільної освіти);
- 2) педагогічні переваги кольору (навчання, розвиток, виховання);
- 3) реабілітаційні переваги кольору (оздоровлення, лікування, психологічний колорит).

Зважаючи з вищенаведеного, пропонується робити з дошкільниками таку роботу з кольоротерапії:

1. Релаксаційні вправи («Зелений ліс», «Зоряне дихання» тощо).
2. Графічні вправи «Хвилинка-кольоринка» з метою заспокоєння дітей. Протягом 4-5 хвилин діти малюють кольоровими олівцями, фломастерами довільні малюнки. Це можуть бути просто лінії, круги, сніжинки, квіти тощо. Такі вправи угамовують дитину, дають їй змогу перепочити, досягти позитивних емоцій.
3. Міні-заняття з кольоротерапії пропонується проводити вже з раннього віку.

Арт-терапія. Арт-терапія – це лікування мистецтвом. Техніка психотерапії, яка досить широко застосовується в роботі з дошкільниками. Необхідно запропонувати дитині передати свої емоції, почуття, проблеми за допомогою ліплення, малювання. Дозволено залучити також інші види мистецтва: театральні вистави, літературну творчість. Такі види діяльності сприяють зняттю психічного напруження як у дітей, так і у дорослих.

Арт-терапія об'єднує використання різних видів образотворчості: малюнка, живопису, мозаїки, колажу. Вищість цього методу – відносна простота у застосуванні, велика кількість матеріалів, змога поєднувати його з будь-якими іншими методами, серед яких: музична терапія, танцювальна терапія, казкотерапія, кольоротерапія, пісочна терапія.

Уся різноманітність мистецтва має оздоровчий вплив на здоров'я дітей. Так, усім дітям слід щодня малювати, передусім з елементами фантазування. Небажання малюка малювати має насторожити дорослого, задуматися про привід відмови.

Переваги арт-терапії:

1. Арт-терапія не має обмежень у застосуванні, оскільки не вимагає наявності особливого хисту до образотворчої діяльності або художніх навичок, тому підходить кожному.

2. Як засіб невербального спілкування вона особливо цінна для тих, кому важко передати свої переживання словами.

3. Арт-терапія, як засіб вільного самовираження та досягнення, завбачає атмосферу довіри, високої толерантності, уваги до внутрішнього світу людини.

4. Дає суттєвий очікуваний емоційний заряд, продукує активний життєвий аспект, впевненість у своїх силах.

Пісочна терапія. Пісок і вода є найулюбленішими матеріалами для ігор та занять у дітей. Пісок «вбирає» негативну енергію, «очищає» енергетику людини, унормовує її емоційний стан.

Перші знайомства дітей відбуваються у пісочниці. Заняття та ігри з піском здійснюють настрій, викликають емоції радості, схиляють до діяльності. У техніці ігор з піском діти стають більш упевненими і здатними долати труднощі; у них розвиваються тактильно-кінестетична чутливість та дрібна моторика рук.

Справи з піском доцільно починати з ігор на розвиток тактильно-кінестетичної чутливості та дрібної моторики рук. Тактильно-кінестетичні відчуття – це відчуття, які ми отримуємо через рецептори на шкірі. Вони тісно пов'язані з інтелектуальним розвитком, за допомогою якого ми пізнаємо світ.

Варто запропонувати дітям зробити на піску відбитки кисті руки внутрішнім та зовнішнім боком. Нехай діти затримають руки на піску, злегка притиснувши їх та прислухаються до своїх відчуттів. Вихователь розпочинає цю гру, розповідаючи про свої відчуття: «Мені приємно. Я відчуваю прохолоду піску. Коли я воджу руками, мої пальці та долоні відчувають кожну маленьку піщинку. А що відчуваєте ви?». Діти по черзі діляться своїми відчуттями та враженнями.

Можна запропонувати дошкільнятам:

- «походити» долонями по піску, лишаючи свої відбитки;
- здійснити долонями та ребром долонь зигзагоподібні і колові рухи;
- складеними пальцями відтворити на піску відбитки таємничих, казкових пташок, тварин;
- утворити відображеннями долонь, кулачками різноманітні малюнки (квіти, дерева, травичка, сонечко, дощ).

Танцювально-рухова терапія. Танок – один з видів рухової терапії, який, дає дитині змогу самовиражатися, самореалізовуватися, передаючи свої емоції і почуття. Застосування музичних мелодій поглиблює душевне бачення, вивільняє емоції, що дістає своє виявлення в русі, а це, в свою чергу, слугує індивідуальному розвиненню та самореалізації, кращому сприйняттю власного «Я».

Чіткі рухи людини – обов'язковий складник емоцій. Не було такої емоції або такого переживання, які б не передавалися в рухах, і не тільки в міміці, а й у жестах рук, рухах ніг, голови, тулуба, напрузі або послабленні мускулатури, натурі також швидкості дихання тощо. Через чіткі рухи людина може збагнути свій внутрішній стан, а також сповістити іншого про свої уболівання, бажання, очікування.

Через танець можна виявляти все, навіть те, що не можна передати словами. Він дає дитині шанс ліпше осягнути можливості власного тіла, не лише покращує фізичне та емоційне здоров'я, а є ще й улюбленим звеселянням. Педагог, слідкуючи за групою під час танцю, характеризує сильні та слабкі сторони програми рухів учасників, після чого визначає, які з них змінювати або вдосконалювати.

Сміхотерапія. Є вислів: «Сміх – це здоров'я». Дійсно, він сприяє зняттю стресу, підіймає настрій, слугує виділенню потрібних гормонів у організм, задіює м'язи обличчя і тіла людини.

Наука про сміх – гітотологія – твердить, що сміх позитивно впливає на фізичний розвиток дітей. Ще дві тисячі років тому Гіппократ в одному з творів наголошував на користі сміху, аналізуючи його як лікувальний засіб. Інший відомий поет Максим Горький вважав, що «розумний сміх – чудовий збудник енергії». Нині тепер сміхотерапія практикується у всьому світі.

Виявляється сміх буває різним: веселим та отруйним, радісним та сумним, розумним та недоречним, іронічним та щирим, цинічним та сором'язливим. І не кожен сміх позитивно впливає на наше здоров'я.

Крім того, сміх як значний спосіб дихання, за якого вдих подовжується, а видих навпаки, скорочується, дає легеням змогу у повному обсязі звільнитися від повітря. Він також знижує частоту ритму серця, налагоджує артеріальний тиск, слугує виробленню дуже потрібних гормонів радості. Реакція імунної системи на сміх прямо протилежна реакції на стрес. І саме проказування «хі-хі», «хо-хо», «ха-ха» дає клітинам імунної системи команду штурмувати незнайомі для них тіла – віруси, злаякісні клітини тощо. Тому сміх рівноцінний прогулянці по лісу або кисневому коктейлю.

Коли бракує часу на справжній відпочинок, використовуйте сміхотерапію. Адже сміх знімає напруження з 80 груп м'язів, задіює практично всі м'язи обличчя, при цьому підвищується їхній тонус, а це покращує зовнішність.

Аби діти росли здоровими та веселими, слід впроваджувати в освітньо-виховний процес «хвилинки-смішинки», потіхи, гуморини, що викликають позитивні емоції. Елементи сміхотерапії сприятливо застосовувати під час виконання фізкультхвилинок, фізкультпауз або між заняттями тощо.

Казкотерапія Споконвіку старші покоління переказували у казках своїм майбутнім поколінням мрії про непереможеність Добра та Правди, про щасливе

життя. У них злагоджено поєднуються реальне та нереальне. У перебігу роботи над казкою у дітей розбудовується творчість, уява, позитивні емоції, що має колосальний ефект на формування духовно здорової, компетентної особистості. «Цілющі» особливості казки покладено в основу цілого напрямку сучасної психотерапії – казкотерапії.

Казкотерапія штовхає шукати відтворення казкових подій у поведінці людей, труднощах та манерах їх розв'язання у реальному житті. Діти дуже люблять казки. У казковій формі легше углядіти та проникнути в свої вади і проблеми. Казковому персонажеві легше вигадати вихід із складного становища, адже в казці все можливо! До того ж, як відомо, казки завжди добре завершуються.

Мета казкотерапії – допомогти людині уздріти не так реальний світ, як враження, яке він на них справляє, тобто свій внутрішній стан. Щоб відобразити його, вони відшукують у дійсному світі схожість і, оперуючи ними, виводять образи, що збігаються з їхніми почуттями. Це називається порівнянням.

Отже, довга психологічна настороженість, викликана страхом, стає причиною до незбалансованості в організмі дитини, а це, у свою чергу, викликає різні розлади, і як наслідок – серйозні хвороби.

Трьох-чотирьохрічні діти люблять робити героями своїх казок іграшки, звірят. Чотирьох-шестирічні застосовують образи фей, принцес тощо. В дітей шести-семи років герої схожі на них самих.

Кожне заняття казкотерапією має завершуватися обмірковуванням: «Чого навчила казка?».

Сюжети рекомендованих казок, що створюються як психотерапевтичні, обов'язково завбачають змогу для зміни героїв казки в кращий бік, а також ситуації вибору, що потребують від них важливого рішення. Приміром, казка може навести, що безконтрольна агресивність, силування, самолюбство, неувага до людей та до себе самого – це недобре, і що дуже погано проводити життя в марності та примхах.

Важливість мудрої, доброї казки у вихованні дітей важко переоцінити. Адже це не лише скарбничка мудрості, а і незмірне джерело розвинення емоційної сфери та творчого потенціалу дитини. Ознайомивши дітей із змістом казки, слід розглянути з ними сюжет, визначити вдачу персонажів, оцінити їхні вчинки. Варто також запитати, хто з героїв найбільше припав до серця і хто не подобається, чому, розібрати деякі становища, вислови, обурення.

Тож, казка розвиває у дітей моральні, етичні риси. У словесно-емоційній формі вона ненав'язливо наближає дитину до самостійних висновків: чому саме варто поводитися добре; чому цінуються лише гарні вчинки.

Музикотерапія. Музика – невід'ємна складова нашого буття. Вона робить життя змістовнішим, веселішим, цікавішим, збагачує різними емоціями. У

дошкільному закладі діти чи не найбільше любляють музичні заняття, розваги, свята, музичні паузи.

Музикотерапія завбачає використання особливого зібрання музичних творів з метою впливу на емоційно-почуттєву сферу дошкільника, його духовне підвищення, забезпечення релаксації та емоційного фону для оптимізації різних видів діяльності.

Розберемо деякі дитячі музичні ігри з погляду їхнього розвивально-терапевтичного впливу на індивідуальність дошкільнят. Надзвичайно імпонують дітям ігри-забави з дорослими: «Ладки, ладоньки, ладусі», «Плескаємо – тупаємо», «Одна ніжка тупоче, а друга не хоче». Тут важливість має встановлення емоційного контакту між дитиною та вихователем чи батьками, відродження у дошкільника усвідомлення довіри до дорослого. У поєднанні дій зі словами пісеньки дитина вчиться дослуховуватися у звуки мови, схоплювати та копіювати її ритм, окремі звукосполучення і потроху вникати в їхній зміст.

Дитячі музичні ігри супроводжуються музично-поетичними вставками, кожна з яких має свою мету – сповіщає про початок гри або якийсь її етап, пояснює події тощо.

Колисанки також можна проводити як дитячі музичні ігри, що допомагають розвіяти дитину, розслабити її, зняти зайву емоційну напруженість – у цьому й полягає їхня терапевтична дія. У звичному житті дошкільнят слід використовувати найбільше оздоровчих технологій, адже вони здебільшого прості у використанні, дають вихованцям велике задоволення, а головне мають дієвий комплексний вплив на формування їхнього здоров'я. Здоров'ятворчі та здоров'язбережувальні технології можна застосовувати у різних організаційних формах роботи, у щоденно, об'єднуючи їх у різні види діяльності.

Таким чином, створення у закладі дошкільної освіти здоров'язбережувального освітнього простору залежить від самих педагогів, від рівня їхньої культури здоров'я, від почуття відповідальності за зміцнення здоров'я своїх вихованців, активної позиції, відкритості новому досвіду. Реалізація системного підходу до застосування здоров'язбережувальних методик виховання у системі роботи закладу дошкільної освіти залежить від спільної, активної, скоординованої діяльності усього педагогічного персоналу, а також від спільних зусиль педагогів і родини, спрямованих на оздоровлення дітей в умовах закладу дошкільної освіти і вдома.

Отже, вибір будь-якої здоров'язбережувальної методики (елементи художньої гімнастики, пальчикової (вправи, ігри, картинки), дихальної та звукової гімнастики, психогімнастики (вправи, ігри, етюди, пантоміми), вправи на масажних доріжках та килимках, гімнастика з елементами силових вправ,) має бути не просто формальним, аби урізноманітнити планування освітньо-виховного процесу, а виваженим, продуманим, що вписується у систему роботи

чи доцільний у застосуванні під час проведення тієї чи іншої форми роботи з дітьми. Слід пам'ятати, що вибір та проведення заходів оздоровлення – це не данина нововведенням в освіті, це не підвищення статусу свого закладу, не нова оболонка застарілих методів впливу на сучасних дітей, а умова збереження і зміцнення здоров'я дітей та покращення якості дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Л. Створення здоров'язберігаючих технологій в дошкільному навчальному закладі / О. Л. Богініч, Н. В. Левінець, Ж. Г. Петрова // Сучасні технології в дошкільній освіті України / Упорядник І.І.Загарницька. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2008. – С. 14-25.
2. Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю./ Державний стандарт дошкільної освіти України Базовий компонент. – К.: Видавництво, 2012. - 26 с.
3. Воронцова Т. В. Навчання здоровому способу життя на основі життєвих навичок / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко. – К. : Просвіта, 2007. – 246 с.
4. Гаращенко Л. В. Здоров'язбережувальні методики виховання у фізкультурно-оздоровчому процесі сучасного дошкільного закладу / Л. В. Гаращенко // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 1 (44). – 2011. – С. 67-71.
5. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології/ Навчальний посібник. – Київ. Академвидав – 2004.
6. Івахно О. П. Використання здоров'яформуючих технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі для дітей загального розвитку / О. П. Івахно // Гігієна населених місць: зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. 52. – С. 64-70.
7. Кучма В.Р. Современные гигиенические подходы к оценке влияния образовательных технологий на здоровье детей и подростков /В. Р. Кучма, М. И. Степанова // Здоровье населения и среда обитания.– 2002. – No 2. – С. 1-4.

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Аліна Драгальчук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. У наш час, коли соціальне, предметне природне оточення може являтися небезпечним явищем для буття дитини, тому слід формувати основи безпеки в довіллі на різних етапах розквіту дошкільника – це є одним із головних завдань сім'ї та дитячого садка. В силу вікових особливостей малюк не в змозі убезпечити власне життя, але даний період є сензитивним для залучення дітей до культури безпеки, крім того

потреба в безпеці – одна з базових потреб людини, основна і домінуюча потреба дитини. Тому ЗДО – це місце, де дошкільник здобуває елементарні знання, уміння, навички, та паралельно мобілізує свій досвід у реальній життєвій ситуації. Однак існує проблема у діяльності сучасних закладів дошкільної освіти, де застосовуються ще застарілі підходи, які мають за мету лише засвоєння знань про потенційні екстремальні ситуації, що не генерують у дітей рівень особистої безпеки, пов'язаної зі збереженням свого подальшого існування.

Проблема безпеки життя й здоров'я молодого покоління науковці визначають як одну із центральних. Конкретну проблему розглядали у працях М.М. Авдеєва, О.П. Аксьонова, О.Л. Богініча, Л.М. Волкова, Л.К. Калуської, Л.П. Яковенко. Виховання окремих аспектів поведінки дітей стало предметом досліджень таких науковців, як О.В. Крюкова, Р.О. Мойсеєнко, В.В. Смірнова, Т. С. Фасолько, В.Я. Федорова, Т.Г. Хромцова. Багато науковців теоретично розглядали феномен «безпеки поведінки особистості в середовищі існування», але не було розглянуто жодним ученим методичку та педагогічні умови виховання дошкільників, які полегшають майстерність вихователя в умовах ЗДО.

Виходячи з вищесказаного, проблема виховання безпеки життєдіяльності досліджувалася стосовно дітей дошкільного віку, таким чином, предметом нашої дослідницької уваги був процес формування безпечної поведінки в природному (О.О.Вашак) чи предметному довкіллі (Т.Г. Хромцова).

Мета статті – аналіз та узагальнення теоретичного матеріалу щодо формування навичок безпечної поведінки у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безпека життєдіяльності як наукова і навчальна дисципліна споріднена з вивченням закономірностей виникнення небезпечних факторів, способів ефективного захисту людини і навколишнього світу від загрозливих і згубних впливів у всіх сферах занять людини та підтримки здоров'я в осередку існування. Безпеку характеризують як стан діяльності, за якого з визначеною ймовірністю усунуто прояв загроз або ж відсутня надзвичайна небезпека [4, с.43]. Негативний вплив в системі «особистість – оточення» прийнято називати небезпекою. В фаховій літературі можна зустріти такі визначення:

- небезпека – це явище або вплив на когось, яке здатне в певних умовах завдавати шкоди життєдіяльності людині, соціальній чи природній сфері;
- небезпека – це умова чи ситуація, яка спроможна призвести до небажаного результату і заподіяти шкоди, спричинити ураження чи пошкодження соціальній істоті або навколишньому середовищі [1, с.124].

Безпека життєдіяльності дитини – це процес розвитку у неї свідомого ставлення до збереження особистого життя, безпечна взаємодія дитини з

навколишнім світом та створення уявлень про можливість виникнення небезпечних факторів, що загрожують здоров'ю, життю, майну малюку.

Пріоритетними завданнями сучасного ЗДО є збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я дошкільників, виховання відповідальної особистості стосовно безпеки життя, здоров'я свого та оточуючих як найвищої індивідуальності та суспільної цінності [3, с.48].

Основна мета виховання у дітей безпечної поведінки – дати кожному вихованцю основні поняття небезпечних для життя ситуацій і особливостей поведінки в них, вміти правильно діяти в критичних ситуаціях.

В ЗДО проводиться освітня робота, щодо навчання дітей безпечної поведінки:

- розрізняти такі основні поняття «безпечний» та «небезпечний»;
- усвідомлювати цінність життя власного та інших людей;
- знати правила поведінки вдома, у ЗДО, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках, в громадському транспорті тощо;
- вміти поводитися при знаходженні у довкіллі незнайомих предметів та речовин, усвідомлювати можливі наслідки неправильної діяльності з ними;
- розрізняти основні дорожні знаки, їх призначення для пішохода, правильно себе поводити на дорозі;
- знати номери основних служб допомоги (101– пожежна, 102 – поліція, 103 – медична, 104 – газова) та вміти ними скористатися;
- вміти правильно реагувати на неадекватне поведіння ровесників та зрілих людей;
- практикувати власний досвід, щодо підтримки здоров'я, не завдаючи шкоди як собі, так і інших людей [4, с.41].

Саме тому робота вихователя з навчання дітей безпечної поведінки має проводитися з урахуванням таких важливих факторів:

1. Повчати дітей елементарним правилам та нормам безпечної поведінки у суспільно-соціальному оточенні, а також уважності, обережності на дорогах, вдома, на вулиці щоб уникнути небажаної шкоди своєму життю та здоров'ю.

2. Досягнення максимального виховного ефекту через взаємодію дитячого садку – дитини – батьків.

3. Не залякувати вихованця страшними наслідками пожеж, повеней тощо, адже можливо травмувати психіку дитини, що призведе до стресу, тривоги.

4. Дошкільник має бути психологічно готовим до усвідомлення небезпечної ситуації та вміти правильно діяти в ній [3, с.48].

Вихователь має постійно проводити освітню роботу, відповідно до таких напрямів, як пожежна безпека; правила поведіння на дорозі та на вулиці;

правильно вести себе вдома, на природі; здоров'я та хвороби; поведінка з незнайомими людьми. Ознайомлювати слід за допомогою таких форм роботи як: спостереження, бесіди пізнавального та узагальнюючого характеру, заняття, різні види ігор, екскурсії, спортивні свята та тематичні розваги, запис радіопередач виставки (продуктивна діяльність), це дозволить ефективно організувати розвиток безпеки життєдіяльності дошкільників.

Кращому засвоєнню ОБЖ сприяє застосування різних методів, серед яких: словесні, практичні та наочні.

1. Словесні – пояснення, розповідь, читання казок, оповідань, розучування віршів чи відгадування загадок, завдяки методу діти сприймають на слух інформацію про правила безпеки в тій чи іншій ситуації [2, с.24].

2. Практичні – організація несподіваних моментів та застосування сюжетно-рольових ігор, взаємодію дітей під час ігор, промовляння та імітація дій із потенційно небезпечними побутовими предметами, завдяки яким збагатиться досвід вихованця.

3. Наочні – застосування ілюстрацій, мнемо таблиць, які урізноманітнюють освітню діяльність, роблять її насиченою, нетрадиційною, яскравою, ефективною [5, с.414].

Потрібним моментом під час розвитку навичок безпечної поведінки може бути зустріч з представниками екстремальних і соціальних служб та ілюстрування дітям наслідків неналежної поведінки з предметом чи істотою.

Велике значення для дитини у процесі виховання безпечної поведінки займає її сімейне оточення та спілкування з батьками. Адже сім'я є могутнім виховним засобом в якому відбувається формування дитини як особистості. Батьки формують перші враження про оточуючий світ, дають приклади поведінки, закладають моральні зразки, прищеплюються культурно-гігієнічні навички. Сім'я є не тільки об'єктом, а й суб'єктом свого розвитку і самостійного вирішення своїх проблем. Проте у наш час лише незначна частина батьків може правильно виховати свою дитину, більшість з них потребує допомоги педагогів, які допомагають сім'ям у вихованні їхніх малюків.

Висновки. Отже, мета виховання навичок безпечної поведінки дошкільників у ЗДО це розуміння основних понять щодо небезпечних для життя ситуацій та особливостей поведінки в них, навички правильного поводження в екстремальних ситуаціях. Саме дошкільний вік є сензитивним періодом формування обізнаності довкілля та свого місця в ньому. Встановлено, що дитина, отримуючи знання про правила безпечної поведінки, пов'язує їх у своїй свідомості з почуттями, цінностями, установками й перетворює на внутрішні мотиви поведінки. Дошкільник починає опиратися у своїй поведінці на внутрішню систему знань про норми безпечної поведінки, що формується в процесі взаємодії з іншими людьми в життєвому середовищі. Формувати

навички безпечної поведінки у дитячому садку можливо лише через комплексну, цілеспрямовану, систематичну роботу шляхом організації та проведення різних форм роботи з дітьми, які сприятимуть усвідомленню цінності власного життя, бережливому ставленню до свого здоров'я та оточуючих людей, виробленню зразків правильної поведінки в довкіллі.

Список використаних джерел:

1. Загоруйко К., Карпенко О. Безпека життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. К.: Видавничий дім «Слово». 2016. С. 24–43.
2. Ващенко Олена. Здоровий спосіб життя – важливий чинник виховання особистості: теоретико - методологічний аспект. // Початкова школа. №4 – 2004. С. 48 – 50.
3. Гаврючіна Л.В. Здоров'язберігаючі технології в ДОУ: Методичний посібник. М.: ТЦ Сфера, 2008.160 с.
4. Царенко А.В. Роль і місце педагогічної валеології в системі української національної освіти // Формування, збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління як обов'язковий компонент системи національної освіти: Зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф-ї, Дніпропетровськ, 22-24 жовтня 1996 р. / За ред. С.В.Кириленко. – К.: Ін-т змісту і методів навчання, 1997. С. 43 – 45.
5. Макаренко Л.В., Щербакова К.Й. Формування навичок безпеки життя в контексті самореалізації особистості дошкільника. Педагогічний дискурс. Вип. 13. С. 414–418.

ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕНOSTІ ЦІННОСТІ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Наталія Дроздовська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Здоров'я – найкоштовніше надбання людини, що є важливою умовою повноцінного і щасливого життя. Здоров'я допомагає успішно вирішувати основні завдання, що трапляються людині протягом життя: навчання, робота, спілкування, дружба, створення сім'ї, виховання дітей, здійснення задуманого та подолання труднощів.

Здоровий спосіб життя повинен реалізовуватись в сукупності всіх основних форм життєдіяльності: суспільно-побутовій, трудовій та дозвіллі. Здоровий спосіб життя передбачає закріплення навичок, умінь та стереотипів, які визначають оптимальну організацію праці, фізичну активність, харчування, сферу індивідуальної гігієни, сімейне життя, при відсутності шкідливих звичок. Фундаментальні основи здорового способу життя закладаються ще з раннього дитинства.

Національною доктриною розвитку освіти України визначено пріоритетні завдання системи освіти та виховання дитини в напрямку відповідального

ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, як найвищої індивідуальної та системної цінності.

Освітні заклади і насамперед дитячий садок, де дошкільники проводять більшість свого часу, мають неоціненний виховний і здоров'язбережувальний потенціал. ЗДО в тісній взаємодії з сім'єю і найближчим оточенням вихованця вирішує двоєдине завдання: збереження і зміцнення здоров'я та виховання гармонійно розвиненої, освіченої, творчої, соціально активної та відповідальної особистості.

На даному етапі розвитку людства, враховуючи екологічні, соціальні, економічні та політичні чинники, що впливають на розвиток особистості, питання збереження здоров'я стоїть дуже гостро. Усвідомлення дитиною здоров'я як цінності, яку необхідно оберігати, є одним із пріоритетних завдань, що стоїть перед педагогом в закладі дошкільної освіти, оскільки здоров'я є основою подальшого благополучного розвитку особистості.

Діти старшого дошкільного віку мають розвинене емоційно-чуттєве сприйняття, здатність безпосередньо зберігати і використовувати в якості орієнтирів духовні об'єкти зовнішнього світу, тому і фундамент цінностей потрібно закладати саме в даний сензитивний період розвитку особистості.

Аналіз досліджень і публікацій. Особливо важливим у формуванні усвідомленості цінності здоров'я є саме дошкільний вік, адже дошкільне дитинство – це період закладення фундаментальних моральних інстанцій, формування ставлення до себе і оточуючих.

Проблема формування усвідомленості цінності здоров'я була і є нині у центрі уваги науковців. У теоретико-експериментальних дослідженнях питання цінності здоров'я для дітей висвітлюється в працях таких науковців: О. Вакуленка, Г. Голобородька, О. Іванашка, С. Свириденка, Ю. Лисициного, О. Щетинина. Дане питання також розглядається в контексті підвищення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку такими дослідниками: Е. Вільчковський, Н. Денисенко, О. Дубогай. Питаннями морально-ціннісного виховання дітей дошкільного віку займалися такі вчені і педагоги, як Т. Поніманська, В. Сластенін, С. Козлова, В. Ядешко, Л. Болотіна, І. Каірова.

Матеріали досліджень в області дошкільної педагогіки свідчать не тільки про необхідність, але й про можливість формування усвідомленого ставлення до власного здоров'я дітьми дошкільного віку. Дослідження показали, що питання власного здоров'я, для дітей ще не повністю розкриті, для того аби вони вміло його берегли.

Метою статті є теоретичний аналіз особливостей формування усвідомленості цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку якісно нового суспільства дошкільне виховання є основою всебічного розвитку особистості

дитини, подальшого успішного навчання, входження в соціум однолітків і суспільства в цілому. Як відомо, старший дошкільний вік відрізняється підвищеною сприйнятливістю до соціальних впливів. Дитина, прийшовши в цей світ, вбирає в себе все людське: способи спілкування, поведінки, ставлення, використовуючи для цього власні спостереження, емпіричні висновки й умовиводи, наслідування дорослим. Рухаючись шляхом спроб і помилок, дитина повністю опановує норми життя в людському суспільстві. Це робить дошкільний вік найбільш сприятливим для формування цінностей, а особливо важливості здоров'я.

Активність старших дошкільників, потреба в нових враженнях, в спілкуванні та самоствердженні служать передумовами до розвитку цінностей.

Джерелами формування усвідомленості цінностей є спільні дії дорослого і дитини з освоєння предметного середовища, надання предметам невластивих значень, створення дорослим ситуацій участі дитини, створення мовного і мовленнєвого середовища, словесно-образна інтерпретація чуттєвого досвіду дитини.

Ставлення дітей старшого дошкільного віку до власного здоров'я пропонуємо розглядати як інтегративну якість особистості, сукупність емоційно-ціннісного ставлення дитини до здоров'я, соціально-особистісний розвиток в валеологічній діяльності, а також початкову компетентність, як готовність і здатність формувати уявлення про здорову поведінку [3].

Емоційно-ціннісне ставлення до здоров'я у дітей старшого дошкільного віку являє собою інтегративне утворення особистості, складовими якого є:

- інтерес та емоційно-позитивний настрій до самопізнання при виконанні самостійних та спільних дій, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я; розвиток позитивної емоційної реакції, емоційних відгуків;

- мотивація до збереження та зміцнення здоров'я, що характеризує рівень розвитку у дітей ціннісно-мотиваційної сфери з питань, що стосуються валеологічної діяльності. Однак ставлення дітей старшого дошкільного віку до здоров'я можна характеризувати як інтуїтивно правильне, оскільки воно тільки починає формуватися в цьому віці. У зв'язку з цим мотивація вкрай нестійка та вимагає постійного педагогічного супроводу, і, звісно, постійної батьківської підтримки;

- ціннісні уявлення та знання вихованців про людину, про будову людського організму, про найпростіші культурно-гігієнічні навички; про статеві відмінності; про правила безпечної поведінки; про вплив на здоров'я різних чинників;

- стереотип поведінки, в основі якого відбувається поступова трансформація самосвідомості старших дошкільників, починаючи з ситуаційно

обумовлених поглядів на проблему здоров'я до усвідомленого розуміння його ролі в житті [5].

Тобто відбувається формування ціннісних уявлень і знань через впізнавання вже знайомих цінностей в нових життєвих ситуаціях, при яких удосконалюються вміння та навички, звички-дії (які передбачають систематичну, більшою мірою, самостійну практико-орієнтовану діяльність по збереженню і зміцненню здоров'я), а також традиції здорової поведінки, виражені в потребі правильно і систематично здійснювати культурно-гігієнічні процеси, навички самообслуговування [5].

Формування ціннісних орієнтацій у підростаючого покоління є одним із пріоритетних завдань сучасної педагогіки. Оскільки діти старшого дошкільного віку мають розвинене емоційно-чуттєве сприйняття, здатність безпосередньо зберігати і використовувати в якості орієнтирів духовні об'єкти зовнішнього світу, то й фундамент цінностей потрібно закладати саме в даний сензитивний період розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Амосов М. М. Роздуми про здоров'я, - М.: ФиС, 1987, - 192с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол-в: А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. В. Гавриш, О. П. Долинна, Т. С. Ільченко, О. В. Коваленко, Г. М. Лисенко, М. А. Машовець, О. В. Низковська, Т. В. Панасюк, Т. О. Пироженко, Т. І. Поніманська, О. Д. Сидельникова, А. С. Шевчук, Л. Ю. Якименко. — К., 2012. — Спецвип. журн. "Виховательметодист дошкільного закладу". — 30 с.
3. Єфименко М. М. Фізкультура в дитсадку: час змін / М. М. Єфименко // Дошкільне виховання. — 2013. — № 8. — С. 18–19.
4. Психология личности и деятельности дошкольника / под ред. А.В. Запорожца, Д.Б. Эльконина. - М.: Просвещение, 1965, 295 с.
5. Современные здоровьесберегающие технологии в дошкольном образовании / Н. В. Полтавцева, М. Ю. Стожарова, Р. С. Краснова, И. А. Гаврилова. - М.: ФЛИНТА, 2016.
6. Цінність здоров'я особистості, як об'єкт філософського пізнання / С. Ю. Путров [Електронний ресурс] - Режим доступу: shfile:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Nopa_2012_112_16.pdf

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Аліна Зарченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Сьогодні здоров'я дітей та дорослих є показником цивілізованості держави і головним фактором безпеки нації. Конституція

України визначає людину найвищою соціальною цінністю. Відповідно до національної доктрини розвитку освіти України, пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного соціального здоров'я та здоров'я інших.

Існує проблема збереження соціального здоров'я дітей і особливості його розвитку-це надзвичайно важливе для України питання, яке вивчається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагоги та психологи сучасності вивчають оптимальні умови для розвитку дитини як особистості та регулюють її соціальне здоров'я (О.Л. Кононко, С.Є. Кулачківська, С.О. Ладивір, Л.Д. Мельник, З.П. Бад).

Метою даної статті є розкрити поняття соціального здоров'я, деякі підходи до організації навчально-виховного процесу, пов'язані з формуванням ціннісного ставлення дітей дошкільного віку до власного здоров'я, компетенцій у фізичній, психічній та соціальній сферах.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку людства, життя людини та її соціальне здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, оскільки вони є показником цивілізованості суспільства, головним критерієм ефективності всіх його сфер.

Формування, захист та відновлення, а потім передача здоров'я майбутнім дітям є головною метою нашого суспільства і особливо системи освіти.

Соціальне здоров'я - це багатогранне поняття. Це не тільки відсутність хвороб, але і розслаблений стан духу, гарний моральний стан, краща адаптація, добробут. Це означає, що гармонійне поєднання фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я - це самодисципліна, заснована на самопізнанні та наполегливій роботі над собою [1].

Феномен соціального здоров'я вивчався багатьма дослідниками та оцінювався з різних сторін: філософської, медичної та соціально-освітньої (М. Амосов, Е. Вейнер, В. Воєтенко, І. Мурашов, Г. Нікіфоров, Ю. Ліцин, В. Петленко та інші). Дослідження показали, що вчені визначають категорію «здоров'я» як невід'ємну частину людського існування у всіх його вимірах та напрямках [2].

Вчені визначають такі елементи структури здоров'я:

- психічне здоров'я людини, яке визначається загальним психічним розслабленням, адекватним контролем та врахуванням потреб соціальної природи;
- стан фізичного здоров'я, тобто стан органів і систем організму;
- соціальне здоров'я - сукупність цінностей, настанов та цілей поведінки в соціальному середовищі.

Соціальне здоров'я - це стан організму, який визначає здатність людини взаємодіяти з суспільством. Соціальне здоров'я формується батьками, друзями, родичами, співмешканцями та іншими. Різниця між психічним здоров'ям та

соціальним здоров'ям полягає в тому, що психічні та особистісні характеристики не є поза системою соціальних відносин. Людина - соціальний творець, суспільство - це "здоров'я людини", і воно може бути як позитивним, так і негативним. Відсутність освіти та негативні наслідки навколишнього середовища можуть зіпсувати людину і бути предметом змін у спілкуванні з нею, іншими людьми, діяльності.

Основними цілями в роботі з дітьми є прищеплення усвідомлення цінності здоров'я та здорового способу життя, що сприяють активному розвитку особистості. Вважається, що формулюючи свої погляди на здоров'я як особисті цінності, діти свідомо намагаються пристосувати свою поведінку до здорового способу життя. Це означає піклуватися про себе та здоров'я інших; прагнути здобувати необхідні знання та вміння для підтримання та збереження щоденних досягнень, адекватного сприйняття знань та вмінь щодо їх втілення у повсякденному житті [3].

Формування соціального здоров'я людини пов'язано з процесом соціалізації.

Соціалізація - це процес, який є результатом інтеграції людини до створення цінностей, звичаїв, поглядів і поведінки всередині суспільства (групи, сім'ї). Соціалізація - це система, яка працює з людьми різного віку. Вона може бути як самостійна одиниця (в процесі виховання і самовиховання), так і стихійна (під впливом суспільного життя).

Соціалізаційний результат такий:

- а) формування таких соціальних рис, які будуть затребувані в даному суспільстві (соціалізація);
- б) формування впевненості, самосвідомості та активної життєвої позиції;
- в) розвиток особистих стосунків та спільної діяльності з іншими.

Соціальна інтеграція відноситься до ефективної соціальної адаптації, а також здатності протистояти умовам, що перешкоджають розвитку, самовизначенню та самореалізації.

В світлі психічного та соціального здоров'я обізнаність вихователів дошкільних закладів та батьків є дуже важливим процесом, необхідним вбачається отримання уявлень про цілі, цінності, завдання, сильні та слабкі сторони. Адже саме вони в дошкільному віці «вкладають» в дитину певні цінності та розуміння, як поводити себе в соціумі. Підвищення обізнаності, впевненість у собі є важливою частиною культури та впливає на розвиток та результати діяльності людини.

Неадекватна, тобто завищена самооцінка або недооцінка себе, відсутність впевненості в собі пронизує внутрішній світ особистості та підриває психічне та соціальне здоров'я [4].

Важливо зазначити наступне: саме «на плечі» батьків та вихователів лягає відповідальність стосовно формування соціального здоров'я дошкільників, оскільки саме в цей період діти сприйнятливі до зовнішніх факторів, мають велику кількість запитань до навколишнього світу, і мета педагога та батьків вплинути на це сприйняття, запобігаючи стресовим ситуаціям та негативному впливу на емоціональну складову дитини.

Саме тому потрібно приділити особливу увагу таким аспектам, як діалог з дитиною. Адже через діалог ми можемо досягнути того, що з дошкільного віку закладемо фундаментальні цінності, що в майбутньому допоможе дитині стати гідним членом соціальної спільноти.

Для досягнення цієї мети необхідно направити навчальний процес на виконання наступних завдань.

Систематизувати знання дітей про:

- фізичну сферу здоров'я (знання стосовно будови тіла, функціонування органів та систем, засоби для збереження та покращення здоров'я тощо);
- психічне здоров'я (свої почуття та емоції, контроль над ними, вміння виходити з неприємних ситуацій емоційно стабільним);
- соціальну сферу здоров'я (безпосередній зв'язок між здоров'ям та умовами життя; правила поведінки в суспільстві; негативний вплив шкідливих звичок на здоров'я тощо) [1].

Розвивати навички:

- у фізичній сфері здоров'я: потрібно дбайливо піклуватися про своє здоров'я, при цьому керуючись його показниками фізичного стану, опираючись на знання про функції органів та систем (на рівні вікових особливостей дитини);
- у галузі психічного здоров'я: здебільшого потрібно бути зосередженим на приємних спогадах, емоціях, їх потрібно використовувати для покращення настрою;
- у соціальній сфері: потрібно оцінювати, або намагатися оцінювати всі життєві ситуації, передбачати результати своєї діяльності та діяльності інших, наслідки поведінки, спілкуватися без конфліктів, турбуватися про людей та свій комфорт поряд з ними.

Висновки: Отже, опрацювавши роботи педагогів та психологів з питання особливостей формування соціального здоров'я дітей дошкільного віку, можна зробити наступні висновки:

- соціальне здоров'я - це стан організму, який визначає здатність людини взаємодіяти з суспільством;
- формування соціального здоров'я дітей дошкільного віку пов'язано з процесом соціалізації;

• соціалізація - це процес, який є результатом інтеграції дітей і людей до створення цінностей, звичаїв, поглядів і поведінки всередині суспільства (групи, сім'ї).

Вихованням в дитині соціального здоров'я потрібно займатися з дошкільного віку, і цим повинні займатися вихователі та батьки, які самі являються «соціально дорослими», мають адекватну самооцінку, та для яких важливий емоційний стан дитини.

Особливою умовою розвитку та виховання в дитині соціального здоров'я є діалог з нею (відповіді на запитання, розвиток уявлень стосовно свого тіла, свого розуму, самопочуття на психологічному та соціальному рівні, виховання манер та культури спілкування, адекватна оцінка дитини в її перемогах та поразках).

Саме враховуючи всі ці аспекти, ми зможемо закласти фундаментальні засади соціального здоров'я вже в дошкільному віці, що в подальшому вплине на виховання адекватного, самовідданого, з правильними рисами самопізнання та характеру члена спільноти.

Список використаних джерел:

1. Аберкромбі Н. Соціологічний словник: Пер. с англ. / Н. Аберкромби, С. Хілл, Б. С. Тернер; под ред. С. А. Ерофеева. - 2-е изд., перероб. и доп. - М.: ЗАО 2004. - 620 с.
2. Андрющенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: Дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання АПН України. - К., 2007. - 258 с.
4. Стан здоров'я // Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / Ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. Ред.) [Та ін.]. - К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. - Т. 5: П - С. - 736 с. - ISBN 966-7492-05-2
5. Класифікація психічних і поведінкових розладів: клінічний опис і вказівки по діагностиці. - [2-е вид.]. - К. : Сфера, 2005. - 308 с.

ЗМІСТ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ірина Іваненко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Валеологічне виховання дітей дошкільного віку є важливою частиною їхнього розвитку, сприяє формуванню самосвідомої особистості, яка ставиться відповідально до свого здоров'я, підтримує і зміцнює його.

У сучасному ритмі життя міцне фізичне, психічне, духовне і соціальне здоров'я - запорука гармонійних відносин у суспільстві.

Василь Сухомлинський у своїй книзі «Серце віддаю дітям» зазначає: «Я не боюсь ще й ще повторювати: турбота про здоров'я – це найважливіша праця

вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежать їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили» [5, с. 103].

На сучасному етапі розвитку освіти все більше уваги приділяється валеологічному вихованню в дошкільному віці, оскільки прищеплення основних навичок закладається на ранніх стадіях розвитку дітей. Турбота про здоров'я найперше закладається в сім'ї, дитина переймає від батьків елементарні навички гігієни, культуру спілкування, гігієну харчування. Батькам варто прищепити дитині самоповагу і сприйняття власної краси та індивідуальності, на це звертає увагу В. Сухомлинський, підкреслюючи: «Людина має бути не тільки здоровою, а й гарною; краса ж невіддільна від здоров'я, від гармонійного розвитку організму» [5, с. 104].

Валеологічне виховання включає в себе різні аспекти. Над дослідженням цієї проблеми працювали: Т. Андрющенко, Г. Беленька, М. Машовець (формування бережного ставлення до власного здоров'я), Л. Лохвицька, С. Юрочкіна (прищеплення дітям знань про основи здоров'я), О. Богініч, Н. Денисенко, М. Єфименко, С. Петренко, О. Потужній, Ю. Шевченко (особливості розвитку і формування фізичного здоров'я), Н. Андрєєва, Т. Бабюк, Т. Овчиннікова, О. Перевертайло (забезпечення основ здорового способу життя). Особливості організації валеологічного виховання дітей молодшого дошкільного віку досліджували – Г. Беленька, Н. Денисенко, Л. Лохвицька; становлення валеологічної культури дітей розглядали В. Деркунська, Н. Поведенюк, Н. Тимофєєва; проблемами розвитку цінностей здоров'я у молодших дошкільнят займалися О. Богініч, З. Плохій.

Питаннями валеологічного виховання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку також займалися Т. Бойченко, О. Вакуленко, Е. Вільчковський, Г. Голобородько, Н. Денисенко, О. Іванашко, С. Лапаєнко, Л. Сущенко.

Мета статті – розкрити зміст валеологічного виховання дітей дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти в освітньому напрямі «Особистість дитини» перераховано компетентності, якими повинна оволодіти дитина старшого дошкільного віку з валеологічного виховання (рухова, здоров'язбережувальна, особистісна). «Рухова компетентність» передбачає формування у дитини навичок виконання фізичних вправ для зміцнення та збереження здоров'я, вміння застосовувати адекватні фізичні зусилля, достатньо розвинені вольові якості та руховий досвід, оволодіння знаннями про користування індивідуальними засобами гігієни і вміннями користуватися ними без нагадування дорослого. Дитина має оволодіти основними рухами (ходьба, біг, стрибки, лазіння, метання), навичками загартовування, контролювати власну поставу. Здоров'язбережувальна компетентність передбачає розвиток вміння дитини застосовувати навички здорового способу життя у

повсякденному житті. В основі розвитку цієї компетентності лежать завдання, спрямовані на зміцнення та збереження власного здоров'я: формування мотивації до здорового способу життя, самоконтроль, усвідомлення і дотримання чинників збереження здоров'я – рухова активність, правильне харчування, гігієна тіла, безпечна поведінка, розуміння зв'язку між звичками, правильним харчуванням та станом здоров'я, роль чистої питної води для організму та всього живого, поняття корисної та шкідливої їжі, знання правил поведінки з різними побутовими предметами, правил поведінки на льоду, з вогнем, електричними приладами, правил дорожнього руху, особливостей поведінки з знайомими та незнайомими людьми різного віку, усвідомлення значення участі в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах. Особистісна компетентність виявляється в особистісних якостях дитини: позитивне ставлення до свого внутрішнього світу (думок, бажань, почуттів, прагнень), становлення основ світогляду і розвиненої свідомості (позитивна налаштованість дій, думок, оптимістичні переживання), що є складовою духовного здоров'я людини. Розвиток цієї компетентності передбачає сформованість самосвідомості, яка включає такі складники: позитивна самооцінка, ідентифікація себе та свого внутрішнього «Я», співвіднесення своїх можливостей з реальною ситуацією, усвідомлення своїх позитивних та негативних якостей характеру, контроль своєї поведінки на основі сформованих ціннісних орієнтацій та мотивів в конкретній ситуації життя. Крім цього у варіативній частині Базового компоненту наявний освітній напрям «Особистість дитини. Спортивні ігри», який сприяє не тільки фізичному розвитку, але й передбачає вплив на розвиток позитивних рис характеру: самостійності, цілеспрямованості, зібраності, гнучкості, терпіння, толерантності, витривалості, вміння спокійно приймати поразку, налаштовувати себе на перемогу, це все також відіграє важливу роль у валеологічному вихованні дітей. При цьому варто зазначити, що у цьому процесі бере участь не тільки заклад дошкільної освіти, але й батьки, вони мають працювати спільно і ставити для дитини однакові вимоги, навчати за одним напрямком, тільки тоді буде ефективний результат виховання [1].

Увагу на виховання валеологічно компетентних дітей звернено і в інших державних документах та програмах: Законі України «Про дошкільну освіту», Законі України «Про освіту», Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, Концепції інтегративної українознавчої валеологічної освіти в Україні, «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.», в освітніх програмах «Українське дошкілля», «Я у світі», «Впевнений старт», «Дитина в дошкільні роки».

У програмі «Українське дошкілля» у відповідності з віковими періодами описано, якими компетентностями з валеологічного виховання має оволодіти

дитина. Докладніше розглянемо, що повинна вміти і знати дитина в старшому дошкільному віці: будову власного тіла, функції деяких органів, володіти практичними навичками особистої гігієни, культури споживання їжі, може виконувати основні рухи та вправи для загартування і розуміє їх значення, розуміє важливість дотримання режиму дня, має знання про чинники здорового способу життя та його значення для здоров'я, розуміє важливість вживання фруктів та овочів, вплив на організму шкідливих звичок та неправильного розпорядку дня, має практичні навички допомоги дорослим, які захворіли, може відрізнити здорову людину від хворої, усвідомлює важливість дотримання профілактичних заходів, має уявлення про фактори, що негативно впливають на здоров'я, знає невелику кількість лікарських рослин та їх застосування, розуміє корисність компотів, морсів з ягід та фруктів, усвідомлює важливість відпочинку як значущого фактора зміцнення здоров'я, може та вміє діяти свідомо, самостійно, має знання про поведінку з різними небезпечними предметами (голками, ножицями, ножем, виделкою), правилами користування електричними та газовими приладами, одягається відповідно до пори року [3].

У програмі «Я у світі» також перераховані показники компетентності валеологічного виховання дітей старшого дошкільного віку, вони є схожими, але мають певні відмінності. За цією програмою виділяються ще такі показники: розрізняє основні рухи (ходьба, біг, стрибки, кочення, кидання, повзання, лазіння, утримання рівноваги), розуміє ознаки спраги та голоду, називає деякі з них (сухо в роті, вигляд їжі викликає бажання поїсти), усвідомлює, що через надміру активні та неконтрольовані рухи можуть завдати шкоди собі та іншим, виконання тільки посильних навантажень, може розрізняти гігієнічні (купання, користування милом та шампунем, вмивання, чищення зубів, розчісування волосся, користування серветкою, носовичком, туалетним папером) і загартувальні дії (обтирання вологим рушником, ходіння босоніж, провітрювання приміщення, активний відпочинок на свіжому повітрі), при поганому самопочутті одразу повідомляє про це дорослого, поводить себе спокійно, не нервує, виконує поради лікаря, володіє елементарними знаннями про цінність здоров'я, усвідомлює роль різних видів ігор для зміцнення здоров'я [4].

Отже, зміст валеологічного виховання дітей дошкільного віку полягає в тому, щоб дати дітям знання про збереження та зміцнення свого здоров'я і вміння використовувати їх у повсякденному житті, сформувати поняття про здоров'я як найвищу цінність людського життя, яку втративши, на жаль, не можна повернути.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник: Т. О. Піроженко, член-кореспондент НАПН України, проф., д-р псих. наук; Авт. кол-в: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеева О. Л.,

Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С.- К.: Видавництво, 2021. -37 с.

2. Бедрань Р., Нестеренко В. Проблема виховання культури здоров'я дітей дошкільного віку / Р. Бедрань, В. Нестеренко // Науковий вісник МНУ імені В. Сухомлинського. Педагогічні науки. – 2018. – № 1 (60). – С. 233-239.

3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. – Тернопіль: Мандрівець, 2012. – 264 с.

4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук А.М., Артемова Л.В. [та ін.]; наук. кер. О. Л. Кононко. – Київ: ТОВ «МІЦФЕР-Україна», 2014. – 452 с.

5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Вибр. Твори: в 5 т. – К. : Рад. школа, 1976. Т. 3. – С. 103-104.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРНО-ГІГІЄНИЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Анастасія Іскрижицька, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Дошкільний вік є найважливішим в розвитку особистості, тому що він наповнений фізіологічними, соціальними, психологічними змінами. Для кожного з нас дитинство грає вирішальну роль в становленні особистості, визначаючи хід її розвитку на наступних етапах життєвого шляху людини.

Важливою роботою в цей період є становлення дітьми самостійності, тобто діти повинні навчитися слідкувати за собою, своїм одягом, що відповідає не тільки суспільним нормам, а й вимогам гігієни. Виховання культурно-гігієнічних навичок є одним з найголовніших завдань для вихователя дітей молодшої групи. У процесі повсякденної роботи з дітьми необхідно прагнути до того, щоб виконання правил особистої гігієни стало для них природним, а гігієнічні навички з віком постійно вдосконалювалися.

Виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей дошкільного віку описуються в таких нормативно-правових документах, як: закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, чинні програми.

Актуальність проблеми розвитку культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку завжди буде стояти на одному з перших місць в проблемі виховання дошкільників. І від того, як вихователь все спланує та організує, буде залежати розвиток дітей та їх культура поведінки.

Дослідження, які присвячені вихованню культурно-гігієнічних навичок дітей, висвітлюються у працях таких науковців: Е. С. Вільчковського, О. І. Курок,

А. П. Чабоковської, Л. В. Калуської, М.М. Єфименко. Академік М. Стельмахович наголошував, що від гармонії фізичного розвитку, здоров'я й праці залежить багатогранність духовного світу особистості – моральне, інтелектуальне, емоційне, естетичне багатство потреб, запитів, інтересів.

Мета статті полягає у висвітленні змісту роботи над культурно-гігієнічними навичками молодшого дошкільника, в розкритті педагогічних умов, які сприятимуть цьому процесу, прийомів і методів, які можна використати в роботі з дітьми молодшої групи.

Культурно – гігієнічні навички – важлива складова частини культури поведінки. Всі заходи, які розробляє дошкільна гігієна, сприяють нормальному фізичному, гігієнічному розвитку дітей, зміцненню їх здоров'я. Діти молодшого дошкільного віку повинні зрозуміти, що дотримання найпростіших правил гігієни впливає на їхнє здоров'я, охайність, зовнішність, культурну взаємодію з іншими людьми.

Дошкільний вік є найбільш сприятливим періодом для виховання культурно – гігієнічних навичок, бо на основі цих навичок будується розвиток інших функцій і якостей. При вихованні культурно – гігієнічних навичок важлива роль належить батькам. Важливо, щоб батьки подавали приклад у всьому і, вимагаючи від дитини виконання певних правил, самі завжди їх дотримувалися. Батьки повинні закріплювати гігієнічні навички, що виховуються у дитини в закладі дошкільної освіти. У дітей молодшого дошкільного віку потрібно виховувати такі культурно - гігієнічні навички:

1. Особиста гігієна полягає в тому, що діти повинні використовувати носову хустинку за призначенням, тобто дітям потрібно показати, як правильно використовувати носовичок, розповісти, для чого він потрібен і пояснити, що це особистий предмет, який потрібно використовувати за призначенням і не давати використовувати іншим людям. Якщо у дітей виникають труднощі з використанням – заохочувати просити допомоги у дорослого.

2. Акуратність та охайність - означає прищеплювати дітям уважне ставлення до свого зовнішнього вигляду.

3. Вмивання, тобто необхідно показати правильний порядок дій на власному прикладі: 1) закачати рукава; 2) відкрити кран з холодною водою, потім з гарячою. Налаштувати відповідну температуру. Дітям буде складно зробити це самостійно, тому вихователь повинен допомогти; 3) взяти мило, намочити його під водою і ретельно намити руки; 4) змити мило водою і насухо витерти руки рушником; 5) повісити рушник на місце.

4. Приймання їжі. Акуратне поводження за столом – одна з найважливіших навичок. До виховання цієї навички потрібно підходити терпляче, слід спокійно і ласкаво пояснити і показати, як треба робити: завжди мити руки перед їжею; правильно тримати столові прибори; сидіти за столом прямо; користуватися

серветкою; їсти акуратно, не кришити хліб; ретельно пережовувати їжу. Нові правила не повинні викликати стрес у дітей, тому слід використовувати тематичні картинки, приказки, віршики.

5. Одягання та роздягання. Дітям молодшого дошкільного віку може бути важко впоратися з усіма гудзиками, застібками, тому завдання вихователя - допомагати дітям і заохочувати їх просити допомоги у дорослих. Порядок дій на прикладі підготовки до сну: 1) розщепнути гудзики на сорочці; 2) зняти сукню (штани); 3) акуратно скласти на стільчик; 4) зняти сорочку; 5) зняти взуття та поставити поруч зі своїм стільцем; 6) зняти колготки і скласти на стільчику.

6. Поведінка на прогулянці. За маленькими дітьми потрібно постійно стежити на прогулянці і намагатися цікаво організувати їх дозвілля. Вихователь може розповідати веселі віршики про звірят на прогулянці, показувати навколишню природу, грати в різні ігри.

Але для успішного виховання культурно-гігієнічних навичок необхідно створити певні умови. До основних умов відносяться: раціонально організована обстановка; чіткий режим дня; керівництво дорослих. Під раціонально організованою обстановкою розуміється наявність чистого, просторого приміщення, яке повинно бути спеціально обладнаним, щоб забезпечувати проведення всіх режимних моментів (умивання, харчування, сон, заняття та ігри). Для виховання культурно-гігієнічних навичок важливо чітко визначити місце розташування речей, іграшок, порядок їх зберігання і збирання. Також важливо створити чіткий режим дня. Щоденне повторення гігієнічних процедур в один і той же час сприяє поступовому формуванню навичок і звичок культури поведінки. Щодня повторюючи гігієнічні процедури, дитина привчає свій організм до певного ритму. Дотримання режиму дня виховує в дітей такі риси, як: організованість, дисциплінованість, відповідальність.

Виховання культурно – гігієнічних навичок здійснюється під керівництвом батьків та вихователя. Тому повинна бути забезпечена повна узгодженість у вимогах закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Виховання культурно-гігієнічних навичок - процес тривалий, який необхідно проводити в різноманітних видах діяльності, в процесі режимних моментів протягом дня (прийом дітей, вмивання, організація прийому їжі, формування навичок обслуговування при одяганні та роздяганні).

При вихованні культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку слід використовувати такі методи та прийоми:

1. Показ з докладним поясненням. Вихователь показує кожну дію. При цьому дії розділяє на окремі операції: найбільш важливі і допоміжні.

2. Контроль. На початковому етапі створення навичок важливий контроль. Педагог повинен перевіряти, як кожен вихованець виконує певну дію та все завдання в цілому.

3. Особистий приклад дорослого. Діти молодшого дошкільного віку вельми спостережливі, завжди прагнуть наслідувати дорослого, тому вихователь та його помічник завжди повинні бути зразком для дітей: в поведінці, одязі тощо.

4. Використання фольклору і художньої літератури, бесіди. Всі гігієнічні маніпуляції бажано підтримувати художнім словом. Дуже добре використовувати фольклор, художні твори.

5. Використання сюжетних і дидактичних ігор. Ігри в свою чергу стають показником засвоєння культурно-гігієнічних навичок. Гарним вправлянням в освоєнні культурно-гігієнічних навичок є дидактичні ігри. Важливо використовувати ігри та вправи на розвиток дрібної моторики рук, щоб дитина могла справлятися з гудзиками, шнурками. Варто використовувати пальчикову гімнастику, вона також добре тренує дрібну моторику пальців.

Отже, формування культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку є важливим етапом у розвитку. Чим швидше діти опанують цю науку, тим легше буде відбуватися їх адаптація в суспільстві та зберігатися здоров'я малят. Тому вкрай важливо, щоб поруч знаходився уважний і чуйний дорослий, який зможе направити і підказати, похвалити і підтримати.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – 3-тє вид. – Суми : Університетська книга, 2011. – 427 с.
2. Кони́на Є.Ю. Формування культурно-гігієнічних навичок у дітей. Ігровий комплект .- Айріс-прес, 2007. -12 с.
3. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : навч.-метод. посіб. / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрущенко.– Черкаси : Відлуння-Плюс, 2004.– 215с.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Олена Карплюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Здоров'я – це те, потрібно кожній людині, але нажаль на сьогоднішній день майже 90% дітей дошкільного віку, учнів і студентів мають відхилення у здоров'ї. Розуміння поняття «здоровий спосіб життя» формувалося протягом багатьох років і пройшло шлях від первинного накопичення фактів і свідчень до розробки цілісної теорії. Зараз формування здорового способу життя є самостійною науковою дисципліною, котрій притаманні всі відповідні

компоненти – власні теорія, методологія, методика, ідеологія, принципи тощо [2, с.18].

Кожного року відсоток дітей, які мають відхилення у здоров'ї, зростає, збільшується рівень захворюваності серед дітей дошкільного віку, на це впливає багато факторів, та найбільше – нехтування здоровим способом життя. І саме тому проблема формування уявлень про здоровий спосіб життя у дітей дошкільного віку у сучасному суспільстві дуже актуальна.

Дана проблема особливо важлива у старшому дошкільному віці, бо це найбільш сприятливий період для активного розвитку уявлень дитини про спосіб життя. Якщо буде сформовано потребу у веденні правильного способу життя, то у майбутньому це буде слугувати певним засобом профілактики захворювань, що у свою чергу знизить ризики їх виникнення.

Проблемою покращення здоров'я та формуванням здорового способу життя займалися видатні педагоги, психологи, політологи, фізіологи, екологи, соціологи, філософи: В.А. Сластенин, А.Ю. Рахнер, І.С. Беріташвілі, В.Д. Давидов, Н.А. Берштейн, О.М. Леонтьєв, С.П. Боткін, Л.Р. Лур'є, Л.А. Абрамян, М.І. Лісіна, І.В. Дубровина, Я.З. Неверович, М.Д. Маханева, А.В. Запорожець, В.М. Бехтерев, М.Ю. Стожаров, Л.С. Виготський, А.Л. Венгер, П.П. Блонський, С.Л. Рубінштейн, А.А. Бодалев, А.В. Мудрик, О.М. Леонтьєв, Е.О. Смирнова.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей формування уявлень старших дошкільників про здоровий спосіб життя.

Здоров'я людини формується в дитинстві, воно обумовлюється на 50% спадковістю, навколишнім середовищем та медициною, інші 50% визначає спосіб життя.

Здоровий спосіб життя – це результативне явище, яке впливає на стан здоров'я людини, покращує його через внутрішні і зовнішні фактори та об'єктивні і суб'єктивні умови. Здоровий спосіб життя містить в собі матеріальні і духовні цінності, характеризується непростим специфічним процесом соціальної діяльності і формується упродовж життя.

В основі здорового способу життя лежать такі принципи:

- позитивні емоції;
- раціональне харчування;
- формування розвиток вольових якостей;
- оптимальний руховий режим;
- загартування організму;
- особиста гігієна;
- інтелектуальний розвиток;
- моральний і духовний розвиток;
- відсутність шкідливих звичок.

Діти старшого дошкільного віку мають усі передумови для стійкого формування уявлень про здоровий спосіб життя:

- у цьому віці активно розвиваються психічні процеси, зростає почуття відповідальності та самооцінка;
- помітні позитивні зміни у фізичному і функціональному розвитку;
- діти вміють зберігати і демонструвати правильну поставу;
- діти здатні самостійно виконувати побутові доручення, володіють навичками самообслуговування, докладають вольові зусилля для досягнення поставленої мети в грі, в прояві фізичної активності.

Для того, щоб формувати уявлення старших дошкільників про здоровий спосіб життя, необхідно використовувати спеціальні вправи, які зміцнюють здоров'я дітей. Для цього щодня в групі дитячого саду повинна проводитися ранкова зарядка, мета якої – створити бадьорий настрій на весь день, зміцнювати здоров'я, розвивати фізичну силу. Ранкова зарядка супроводжується музикою, що позитивно впливає емоційну сферу дитини, сприяє гарному настрою та формує уявлення про здоровий спосіб життя.

Особливе місце у формуванні уявлень у старших дошкільників про здоровий спосіб життя займають рухливі ігри. Проводити їх можна під час прогулянок, між заняттями, на заняттях з фізичної культури та протягом ранкової гімнастики. Почуття радості, самостійності в грі стимулює старших дошкільників прагнути до ще більшої фізичної активності і до організації здорового способу життя.

Основною метою діяльності вихователя має бути – створення умов для збереження та зміцнення здоров'я дошкільників, формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя [2, с.32].

Автори різних програм спрямовують нашу увагу на те, що формуванню уявлень старших дошкільників про здоровий спосіб життя сприяють: потреба в чистоті й акуратності, культура поведінки і самостійна рухова активність. У молодшому дошкільному віці дітей навчають правильно умиватись, одягатись, розчісуватись, а уже в старшому дошкільному віці діти освоюють початкові уявлення про здоровий спосіб життя; дізнаються про деякі прийоми надання допомоги при отриманні травм. У цьому віці діти самостійно виконують загартовувальні процедури і освоюють прийоми догляду за одягом.

Для того, аби формування уявлень про здоровий спосіб життя у дітей старшого дошкільного віку було ефективним, необхідно дотримуватись точного режиму дня і режимних моментів закладу дошкільної освіти.

Режим дня – це раціональний та систематичний розпорядок певних дій дітей на день, направлений на повноцінний психологічний та фізичний розвиток кожної дитини.

Для дітей старшого дошкільного віку встановлюється режим, який відповідає усім віковим особливостям дітей. Дуже важливо, щоб дитина дотримувалася режиму дня і поза межами дошкільного закладу. У вихідні та святкові дні батьки повинні контролювати режим дня дитини. Дитина має вчасно прокинутись, зробити ранкову гімнастику з батьками, поснідати, займатись чимось цікавим (малюванням, читанням, іграми), прогулятись, пообідати, поспати (денний сон), оздоровчі процедури, полуденок, самостійні заняття, прогулянка, вечора, перегляд дитячих передач, гігієнічні процедури, читання казки мамою, сон.

Завдяки спланованому режиму дня діти навчаються виконувати усе вчасно, розвиваються культурно-гігієнічні звички, формується дисциплінованість дошкільників, діти навчаються бути самостійними та активними.

На формування уявлень про здоровий спосіб життя позитивно впливають перегляд фільмів, мультфільмів, вікторини, прогулянки, спортивні свята, експерименти, дні здоров'я, дослідження, спостереження, бесіди, прогулянки, тести, дидактичні та розвиваючі ігри, ігрові вправи. Саме такі заходи є найцікавішими для дітей, і в такому процесі продуктивніше формується ставлення до здорового способу життя у дітей старшого дошкільного віку.

Спосіб життя може змінюватися протягом життя людини але, навички певного способу життя засвоюються людиною змалку і насамперед під впливом тих зразків поведінки й діяльності, які дитині демонструють дорослі.

Ставлення до здоров'я не може з'явитися саме по собі, воно формується в процесі становлення особистості протягом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища. Позитивне, ціннісне ставлення до здоров'я передбачає усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини [4, с.16].

Т. Андрющенко вважає, що сформованість здорового способу життя у дітей : «...це усвідомлення ними здоров'я як особистісної цінності, активна спрямованість на пізнання основ здоров'я, самостійне дотримання здорового способу життя» [1, с. 8].

Батьки повинні брати активну участь у розвитку своїх дітей, за потреби звертатися за порадою до вихователя. Дорослим потрібно частіше проводити час зі своїми дітьми, грати в рухливі ігри, ходити на прогулянки, спілкуватися, мотивувати дітей до здорового способу життя.

Якщо із дошкільного віку навчити дитину цінувати, берегти і зміцнювати своє здоров'я, якщо особистим прикладом демонструвати здоровий спосіб життя, показувати усі можливі приклади, формувати принципи здорового способу життя у дітей, то майбутнє покоління буде більш здоровим і розвинутим фізично, духовно, особистісно та інтелектуального, що не може не тішити.

Виховання здорового покоління – одне з найважливіших завдань сучасної системи освіти, сім'ї і суспільства в цілому. Особливого значення набуває ця проблема у зв'язку з суттєвим загальним погіршенням здоров'я дітей України, що є наслідком багатьох факторів. Здоровий спосіб життя є найважливішим компонентом у збереженні та зміцненні здоров'я дітей, який потрібно систематично та цілеспрямовано формувати.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т. К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. К. Андрющенко. Київ. : Інститут проблем виховання АПН України, 2007. 20 с.
2. Желева О. І. Формування навичок здорового способу життя: навчально-методичний посібник / О. І. Желева. – м. Золотоноша, 2014. С. - 147.
3. Лохвицька Л. В. Дошкільникам про основи здоров'я : навч. Метод. Посіб. / Л. В. Лохвицька, Т. К. Андрющенко.– Черкаси : Відлуння-Плюс, 2004.– 215с.
4. Оржеховська В. М. Здоровий спосіб життя : навчально-методичний посібник / В. М. Оржеховська, О. О. Єжова. – Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. – 188 с.

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

*Олена Колесник, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальним завданням сьогодення є збереження і зміцнення здоров'я дітей. Саме в дитячому віці закладаються основи майбутнього потенціалу здоров'я, відбувається формування основних характеристик дитини та становлення навчально-пізнавальної діяльності. Останнім часом все більшого загострення набуває проблема поширеності хвороби опорно-рухового апарату серед дитячого контингенту.

Актуальність проблеми формування правильної постави у дітей дошкільного віку підтверджують наукові дослідження в даному напрямку. Питання формування правильної постави у дітей досліджували В. Беленький, Т. Едемська, А. Казьмін, І. Кон, Г. Кроков'як, І. Мілюкова, Н. Чорна. Свої праці аспекту впливу фізичних вправ на формування постави присвятили О. Каптелін, А. Лапутін, М. Носко.

Результати досліджень науковців А. Чаговадзе, Г. Краков'як, Є. Янкелевич свідчать про те, що найчастіше в практиці виховання правильної постави використовуються методи, що призводять до інших порушень постави. Це сприяє прояву інших порушень, що призводять до м'язового напруження, скорочення м'язів з одного боку тіла і розслабленню з іншого. Важливою

проблемою залишається правильний підбір коригувальних вправ відповідно до порушень постави і фізіологічної індивідуальності, їх дозування, а також облік помилок при їх виконанні та їх виправлення.

Мета статті - здійснити теоретико-методичний аналіз проблеми формування правильної постави у дітей дошкільного віку засобами фізичної культури.

Дошкільний вік – це важливий період, коли відбувається перебудова функціонування багатьох систем організму, яка відіграє вирішальну роль в становленні особистості, визначаючи хід її розвитку на наступних етапах онтогенезу. Здорові лише 5 – 7% дошкільнят, до 25% страждають хронічними захворюваннями, понад 60% мають функціональні відхилення [1].

Будь-які відхилення від норми у фізичному розвитку свідчать про відносне неблагополуччя в стані здоров'я дітей і повинні братися до уваги.

Так, процеси зростання та розвитку є найбільш інформативними критеріями здоров'я дитячого населення і вимагають систематичного спостереження, в тому числі у сфері соціально-гігієнічного моніторингу [2].

У процесі росту і розвитку скелет малюка буде інтенсивно змінюватися під впливом зовнішніх факторів. Беручи до уваги той факт, що окостеніння в утробі відбувається на останніх тижнях, після появи на світ у дитини ще досить багато хрящових тканин, особливо в таких частинах тіла, як таз, хребет і зап'ястя. Кістки малюка після народження м'які і гнучкі, далеко не такі міцні, як у дорослого.

До кінця другого року життя кістки дитини будуть віддалено нагадувати дорослі, і тільки до 12 років вони стануть такими ж міцними, як і у дорослих.

Хребет у новонароджених дітей не має вигинів. Трохи виражена конфігурація стає помітною лише в 3 – 4 роки. У перші місяці після народження грудна клітина не встигає рости так само швидко, як легені. Подовження її почнеться тільки з початку другого року, а остаточне формування завершиться не раніше 12 років [3].

З року і до трьох малюк освоює основні рухи, нервова система дозріває, і ось уже крихітка впевнено ходить, бігає, грає з м'ячем. Щоб рухова активність розвивалася правильно, необхідно з народження не обмежувати свободу дій дитини і брати участь в процесі зміцнення її м'язів.

У дошкільному віці у дітей відбувається окостеніння хрящових тканин, але кістки, як і раніше, недостатньо міцні. Саме тому до остаточного зміцнення кісток (тобто до 12 років) потрібно обережати малюка від участі в силових видах спорту [4]. А також важливо стежити за тим, як дитина ходить і сидить, щоб виключити можливі проблеми з поставою в майбутньому.

Величезне значення в цьому віці має харчування. У харчуванні малюка має бути присутня білкова їжа, а також в необхідній кількості продукти з високим

вмістом кальцію і магнію, які позитивно впливають на зміцнення кісткових тканин.

Основними порушеннями постави у сагітальній площині (спрямована спереду назад і поділяє тіло на ліву та праву частини) є сутулувата, лордотична, кіфотична, випрямлена постава, кругла спина, у фронтальній (проходить справа наліво і ділить тіло на передню та задню частини) – сколіотична постава.

Аналізуючи дані дослідників, чисельність дітей, в яких наявні різні порушення постави, складає від 30 – 65%, а сколіотичні деформації постави складають 6-15% дітей. Існує ряд негативних причин, які можуть призвести до порушень постави: несприятливі умови навколишнього середовища, тривале перебування дитини в неправильному положенні. В результаті неправильного положення тіла відбувається формування навички неправильної постави тіла. Навичка неправильної постави тіла формується при відсутності функціональних та структурних змін зі сторони опорно-рухового апарату, в інших випадках на фоні патологічних змін в опорно-руховому апараті набутого або вродженого характеру (сполучнотканинна дисплазія хребта та великих суглобів, остеохондропатія, рахіт, родові травми, аномалії розвитку хребта та ін.).

Поява неправильної постави часто є наслідком гіпокінезії (недостатня рухова активність), неправильного фізичного виховання, також може бути наслідком недостатньої чутливості рецепторів, що визначають вертикальне положення хребта, або ослаблення м'язів, що утримують це положення, з обмеженням рухливості в суглобах, пришвидшенням розвитку сучасних дітей.

Ще однією причиною деформації постави може бути нераціональний одяг, захворювання внутрішніх органів, зниження зору, слуху, недостатня освітленість робочого місця, невідповідність меблів зросту дитини.

Основна кількість дефектів постави, а саме 90 – 95% є набутими, та найчастіше зустрічаються у дітей астеничної статури. Наявність дефектів постави погіршують зовнішній вигляд людини, сприяють розвитку ранніх дегенеративних змін у міжхребцевих дисках та створюють несприятливі умови для функціонування органів грудної клітини та черевної порожнини.

Грубі зміни в хребті спостерігаються при сколіотичній хворобі, та є найбільш вираженими при 2 – 4 ступенях тяжкості сколіозу. Найактивніше розвивається сколіотична хвороба в періоди інтенсивного росту скелета, які припадають на 6 – 7 роки, та 12 – 15 років.

Для профілактики та корекції порушень постави у дошкільнят на заняттях з фізичної культури потрібно використовувати розвантажувальні вихідні положення – лежачи на спині, животі, боці, стоячи на четвереньках. Через кожні 2 – 3 тижні занять потрібно оновлювати 20 – 30% вправ. Потрібно використовувати тільки симетричні вправи. Виконання даних вправ сприяє серединному положенню лінії остистих відростків. При порушенні постави у

фронтальній площині виконання даних вправ вирівнює тонус м'язів правої і лівої половини тулуба, відповідно розтягуючи напружені м'язи і напружуючи розслаблені, що повертає хребет в правильне положення.

Вправи мають виконуватися лежачи на спині, животі, без і з обтяженням для м'язів спини, черевного преса, верхніх і нижніх кінцівок. Наприклад: лежачи на спині, руки за голову, зігнути і підняти ноги до тулуба. Лежачи на животі, підняти тулуб, імітуючи плавання брасом, ноги від підлоги не відривати; лежачи на спині, зігнути ноги, руки вздовж тулуба, руками через сторони торкнутися колін, піднімаючи тулуб, загально-розвивальні та дихальні вправи, вправи на координацію рухів, на вироблення навичку правильної постави застосовуються незалежно від індивідуальних особливостей порушення постави.

Спеціальні вправи, які сприяють зміцненню і розтягуванню м'язів, збільшують рухливість хребта, потрібно підбирати індивідуально, з урахуванням типу порушень постави. Проте, при типових порушеннях постави порушення м'язового тонузу більш-менш однакові, що дозволяє при їх корекції використовувати однакові групи вправ.

На заняттях з фізичної культури є можливим використання вправ з різними предметами: м'ячами, кубиками, обручами, прапорцями, гімнастичними палицями. Вони формують навички кидання, лову, перекочування, складання і прибирання предметів, що забезпечує розвиток дрібної моторики, пластичності та поліпшення м'язового тонузу. Найпростіші загально-розвиваючі вправи, що складають основний зміст ранкової гімнастики, сприяють розвитку точності та чіткості рухів, збереження заданої пози, раціонального розподілу ланок тіла в просторі й часі, що особливо важливо для формування раціональної постави, профілактики та корекції різних порушень, зокрема і порушень постави.

Потрібно пам'ятати, що рухові уміння та навички, сформовані під керівництвом фахівця в закладі дошкільної освіти, повинні знайти подальше підкріплення в домашніх умовах, при спільному сімейному відпочинку, у вихідні та святкові дні, у відпускний час, що істотно впливає на ефективність корекції та профілактики проблем з поставою. Статистика показує, що залучення дітей до занять фізичною культурою в значній частині випадків залучає до них і батьків, що дає більш позитивні результати під час роботи над поставою дитини дошкільного віку.

Висновок: дошкільний вік є важливим період в житті кожної людини. Саме в цьому віці закладаються основи майбутнього потенціалу здоров'я. Тому так важливо звертати увагу на формування правильної постави у дітей і зважати на всі причини, які можуть сприяти її порушенню. Фізична культура є одним з основних засобів корекції та профілактики правильної постави у дітей. Правильну поставу допомагають виробити вправи на зміцнення м'язів живота, шиї, рук, спини і ніг. Корисними є вправи з набивними м'ячами, скакалками

та гімнастичними палицями. Найбільш ефективного результату під час роботи над поставою дитини дошкільного віку можна досягти лише за умови співпраці сім'ї із закладом дошкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Вельтищев Ю.Е. Рост ребенка: закономерности, нормальные вариации, соматотипы. Нарушения и их коррекция. М., 1998. 77 с.
2. Богомолова, Е.С. Диагностика факторов риска в системе «среда обитания — здоровье школьников» / Е.С. Богомолова, Ю.Г. Кузмичёв, Т.В. Бадеева, М.В. Ашина // Здоровоохранение Рос. Федерации. — 2011. — № 5. — С. 17–18.
3. Богініч О. Фізичне виховання дошкільників засобами гри: навч.- метод. посіб. / О. Богініч. – К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
4. Степаненкова, Э.Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребенка / Э.Я. Степаненкова. – М.: «Академия», 2014. – 368 с.

СПІВПРАЦЯ ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ І СІМ'Ї З ПИТАНЬ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ

Юлія Корбун, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. На сьогоднішній день існують певні труднощі у вирішенні проблеми формування здорового способу життя у дошкільників. Так, у більшості вихователів це пов'язане з недостатнім знанням понятійного апарату валеології як науки, неадекватним розумінням цілей та завдань першої ланки валеологічної освіти.

Крім того, існує низка суперечностей у формуванні здорового способу життя дошкільників, зокрема – неусвідомлення батьками компонентів здорового способу життя, їхня недостатня педагогічна освіченість щодо шляхів валеологічного виховання дітей, малоефективна система взаємовідносин, спільних зусиль дошкільного навчального закладу і сім'ї. На практиці виявляється, що батьки все більше покладаються на виховну функцію дошкільного закладу і при невдачах у вихованні дітей насамперед висувають претензії вихователям, забуваючи про моральний аспект батьківського обов'язку у вихованні дитини.

Питанню валеологічного виховання дітей приділяли увагу такі вчені, як Г. Апанасенко, Н. Борисенко, Е. Буліч, З. Плохій, С. Кондратюк, С. Свириденко та ін. Але проблематика спільної діяльності ЗДО і сім'ї у формуванні здорового способу життя дошкільників недостатньо висвітлена в психолого-педагогічній літературі.

Мета статті: розкрити зміст та методичні прийоми організації роботи з родинами в умовах валеологізації дошкільного виховання.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, розвиток і виховання дитини багато в чому залежить від дорослих, які її оточують, і від того, який приклад вони подають своєю поведінкою. Ця обставина накладає на членів сім'ї, і в першу чергу на батьків, особливу відповідальність.

Сьогодні в основі нової філософії взаємодії сім'ї та закладу *дошкільної* освіти лежить ідея про те, що за виховання дітей несуть відповідальність батьки, а всі інші соціальні інститути покликані допомогти, підтримати, направити, доповнити їх виховну діяльність.

Визнання пріоритету сімейного виховання вимагає нових ліній відносин сім'ї і закладу *дошкільної* освіти. Новизна цих відносин визначається поняттями «співпраця» і «взаємодія». З цієї позиції в центрі роботи з повноцінного фізичного розвитку і оздоровлення дітей повинні знаходитися сім'я і дитячий садок, як дві основні соціальні структури, які в основному визначають рівень здоров'я дитини.

Однак взаємини співробітників закладу *дошкільної* освіти і батьків на сучасному етапі - одна з найскладніших проблем. Дуже часто педагоги-практики зазнають великих труднощів у спілкуванні з батьками. Адже існують різні погляди батьків на співпрацю закладу *дошкільної* освіти з сім'єю. Багато хто вважає, що виховувати їх дітей повинен дитячий садок. Є категорія батьків, які нехтують порадами педагогів. Окремі батьки вважають, що їхнє завдання полягає лише в тому, щоб дитина була сита, одягнена, а єдине її заняття вдома – перегляд мультфільмів і прогулянка. Отже, педагогам буває складно пояснити батькам, що дитину треба не тільки нагодувати і красиво одягнути, але і спілкуватися з нею, навчити її дбати про своє здоров'я.

Практика свідчить, що одним із головних шляхів підвищення взаємодії закладу *дошкільної* освіти і сім'ї є використання нетрадиційних форм і засобів роботи з батьками щодо формування здорового способу життя дошкільників, наприклад:

- створення консультативних пунктів з проблеми валеологічного виховання, проведення конференцій батьків з обміну досвідом щодо організації раціонального дозвілля дітей, рухового режиму, оптимального харчування, проведення семінарів-практикумів з відродження національних традицій валеологічного змісту в родині;

- створення дискусійних клубів на різноманітну тематику та з використанням різних форм роботи, наприклад: круглий стіл «Давайте розберемося спільно, навіщо дитині потрібен спорт?»; сімейний портрет «Здоровий спосіб життя нашої родини»; бесіда «Як зберегти зуби дитини здоровими», «Загартовування – перший крок на шляху до здоров'я»;

- проведення лекцій-консультацій, наприклад: «Як проводити загартовування дитини вдома», «Основи здорового харчування».

- проведення батьківських фестивалів, наприклад: ««Рух – основа здоров'я»»;

- проведення днів відкритих дверей, де батьки можуть ознайомитися з оздоровчими ресурсами дитячого закладу і оздоровчими заходами, в яких щодня приймають участь їхні діти. Батьки дізнаються про особливості середовища проживання, яке організоване співробітниками закладу і педагогами групи для їх дітей;

- проведення спільних екскурсій. Наприклад, під час екскурсії в парк батьки можуть дізнатися про те, як можна в захоплюючій формі знайомити дітей з важливими знаннями, демонструвати і прищеплювати їм необхідні навички, закладаючи базу для формування їх здорового способу життя. Це матиме вплив на зростання впевненості батьків у власних педагогічних можливостях і на пізнавальну активність дітей;

- проведення спортивних свят. Свято може бути присвячено, наприклад, Дню сім'ї.

Також у підвищенні педагогічної культури батьківської громадськості провідне місце повинні займати форми пропаганди здорового способу життя, наприклад, агітаційні та попереджувальні плакати, тематичні стенди тощо.

К. Цветкова окреслила педагогічні умови, за яких валеологічне виховання дітей буде здійснюватись більш ефективно:

- компетентність педагогів у вирішенні завдань, пов'язаних з вихованням валеологічної культури дошкільнят;

- валеологічна культура сім'ї;

- інтеграція завдань валеологічного виховання в цілісний педагогічний процес дитячого садка;

- створення валеологічного розвиваючого середовища в закладі дошкільної освіти і педагогічна підтримка дитини в ньому;

- проектування індивідуального психолого-педагогічного-медико-валеологічного супроводу дитини в ході освоєння валеологічної культури [2].

Погоджуємося з твердженням О. Волошина, що «тільки систематизувавши і об'єднавши форми роботи педагогічного колективу дошкільного навчального закладу і сім'ї, можна досягти позитивного результату, виробити у малюків чітке і постійне бажання бути здоровими, спритними, бадьорими, веселими, зробити здоров'я предметом постійного піклування дитини, батьків та педагогів. Це допомагає створювати широкий розвивальний простір для повноцінного буття дитини в сім'ї та дошкільному закладі, сприяє зростанню авторитету батьків серед дітей та авторитету педагогів серед батьків» [1, с. 19].

Підсумовуючи, треба відмітити, що заклад дошкільної освіти – це перший поза сімейний соціальний інститут, перший виховний заклад, з яким вступають в контакт батьки і де починається їх систематична педагогічна освіта. Від спільної роботи батьків і педагогів щодо залучення дітей дошкільного віку до здорового способу життя залежить подальший розвиток дитини. І саме від якості роботи дошкільного закладу залежить рівень педагогічної культури батьків, а, отже, і рівень валеологічного виховання дітей.

Висновки. Таким чином, всебічний гармонійний розвиток дитячої особистості вимагає єдності, узгодженості всієї системи освітньо-виховних впливів дорослих на дитину. Роль сім'ї в створенні такої узгодженості важко переоцінити, адже сім'я як перший інститут соціалізації має вирішальний вплив на розвиток основних рис особистості дитини. Тому вкрай важливо, щоб основною складовою частиною роботи дошкільних установ була пропаганда педагогічних знань щодо залучення дитини до здорового способу життя серед батьків. Подальші напрями дослідження зазначеної проблематики вбачаємо в пошуку різноманітних технологій педагогічного процесу, які дадуть змогу підвищувати рівень валеологічної вихованості дітей.

Список використаних джерел:

1. Волошин О.Р. Валео-педагогічна культура батьків та її роль у формуванні здорового способу життя дітей дошкільного віку / О.Р. Волошин // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. – С. 17-20.
2. Цветкова К. Консультація для вихователів «Формування здорового способу життя дошкільників за допомогою валеології» / К. Цветкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detkam.in.ua/konsuletaciya-dlya-vihovateliv-formuvannya-zdorovogo-sposobu-j.html>

ФОРМУВАННЯ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ОРГАНІВ ЧУТТЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Карина Котенко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Органи чуття мають неабияке значення у житті, розвитку та діяльності дитини, адже завдяки ним вона отримує інформацію про оточуючий світ та зміни в ньому, про явища, процеси тощо. Органи чуття допомагають дитині почути, побачити, вміти орієнтуватися у темряві тощо. Без них та без належного розвитку органів чуттів життя кожної людини було б неповноцінним. Вихователі дошкільних навчальних закладів працюють над формуванням дбайливого ставлення до органів чуття у дітей. Для правильної

поведінки потрібно, щоб діти усвідомили цінність і значимість органів чуття. Тому основним завданням педагогів є створення умов для дбайливого ставлення до органів чуття.

Роль валеологічної освіти для формування дбайливого ставлення до органів чуттів у дітей молодшого дошкільного віку висвітлювали у своїх працях такі вчені, як: О. Максимова, Т. Поніманська, Е. Холостова, Б. Шапіро. Ефективні форми та методи формування бережливого ставлення дітей молодшого дошкільного віку до органів чуття охарактеризували: І. Вільчковський, Г. Лохвицька, О. Кононко та інші.

Мета статті - проаналізувати значення органів чуттів та особливості формування дбайливого ставлення до них у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу статті. Як відомо, органи чуття - це спеціальний орган (аналізатор), за допомогою якого ми можемо слухати, бачити, чути, відчувати предмети на дотик, відчувати їжу на смак. Органи чуття - це складні системи, аферентні відділи рефлекторних дуг, які здійснюють зв'язок центральної нервової системи із зовнішнім і внутрішнім середовищем [1, с.12]. Відмітимо, що дистанційні органи чуття сприймають подразнення на відстані, це такі органи, як зір, слух, нюх, а дотикові і смакові органи – лише при безпосередньому контакті.

Органи чуття дітей потребують бережливого ставлення до них. Поняття «бережливе ставлення» щодо дітей дошкільного віку характеризуємо як дотримання основних гігієнічних навичок щодо своїх органів чуття [2, с.18].

Для того, щоб уберегти очі, потрібно під час ігор з однолітками намагатися бути обережними, і не лізти пальцями в очі, не торкатися очей брудними руками, не направляти гострі предмети на інших дітей. Дитину потрібно привчати мити руки перед тим, як торкатися до своїх очей, аби не внести туди ніяких бактерій.

Для формування дбайливого ставлення до органу слуху необхідно пам'ятати, що вуха можна легко простудити, тому потрібно остерігатися протягів, носити шапку, не слухати занадто гучну музику, ні в якому разі не можна кричати іншій дитині на вухо, адже так можна пошкодити барабанну перетинку. Треба систематично мити вуха, чистити їх від сірки, під час купання стежити, щоб вода не потрапляла всередину вуха.

Для збереження органу смаку потрібно пам'ятати, що не можна їсти занадто гарячу їжу або пити гарячі напої, обов'язково треба мити руки перед прийомом їжі, а після здійснити ополіскування ротової порожнини від залишків.

Для догляду за шкірою потрібно пам'ятати, що шкіра любить чистоту. Мити тіло треба 1-2 рази на тиждень з милом та губкою, щоденно мити руки, шию, ноги. Під час вмивання рекомендується змінювати температуру води, робити контрастний душ (тепла-холодна-тепла вода) [4, с.51].

Як зазначають автори [3; 5], щоб орган нюху був в порядку, бажано о щоранку та щовечора робити масаж крил носа, остерігатись протягів, не перемерзати в холодну пору року.

Розглядаючи особливості ставлення дітей молодшого дошкільного віку до своїх органів чуття, варто сказати, що власне тіло дитину зацікавлює відразу від народження. З віком дитина починає розрізняти і правильно називати органи та частини свого тіла (очі, язик, губи, вуха, голова, шия і т. п.). Дитина усвідомлює роботу цих органів чуттів щодо свого тіла, називає відповідні дії: «Я бачу», «Я смакую», «Я чую» тощо. Діти намагаються спробувати все на смак, беручи все до рота. Часто люблять засунути у носик чи вушко дрібні предмети (кульки, горошинки). Таким чином вони перевіряють можливості свого слуху, смаку, нюху, зору [5, с.25].

Кожна дитина по різному реагує на подразники, які надходять із навколишнього середовища. Деякі мають труднощі із їх сприйманням і з регулюванням своїх реакцій на них. Порушення функцій органів чуттів може негативно вплинути на соціальний і емоційний розвиток дитини. До труднощів із відчуттями і перетвореннями отриманих сенсорних подразників відносять, наприклад, надчутливість, знижену вразливість.

Надчутливість може проявлятися, коли дитина чує різкі та гучні звуки, відчуває нові або неприємні запахи, бачить занадто яскраве світло, коли вона перебуває у приміщенні зі жвавим рухом, торкається поверхні, якої не торкалася раніше на дотик.

Діти зі зниженою чутливістю до подразників можуть бути спокійними й неактивними, мають обмежений репертуар ігор. Таку поведінку можна сплутати з проявами дитячої депресії чи аутизму. Однак діти зі зниженою чутливістю вирізняються схильністю шукати інтенсивні сенсорні подразники: яскраве світло, яскраві іграшки, гучне оточення, різкі рухи тощо.

Практично всі програми виховання і розвитку дітей дошкільного віку «Українська дошкілля», авт. – О. Білан, програма Г. Лохвицької «Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати», програма «Розвиток дитини, авт. - О. Кононко), передбачають формування культурно-гігієнічних навичок і звичок, тому що це є одним із необхідних та повноцінних умов їх розвитку. Вихователі та батьки дітей повинні формувати уявлення дітей про частини тіла людини, про їх призначення, а також розповідати про доцільність дбайливого ставлення до них (дотримання правил культури поведінки за столом, правил особистої гігієни тощо). Культурно-гігієнічне виховання підвищує культуру поведінки дитини, організовує його, привчає до порядку. У цих документах також наголошено, що ще з раннього віку у дітей необхідно виховувати вміння виконувати елементарні вимоги гігієни для збереження своїх органів чуття у належному стані.

Саме тому педагогам ЗДО, а також їх батькам в процесі формування дбайливого ставлення дітей до своїх органів чуття, необхідно прагнути до того, щоб виконання правил особистої гігієни у процесі догляду за органами чуття стало природним, а гігієнічні навички з віком постійно вдосконалювалися. На наш погляд, серед форм, методів та засобів у контексті реалізації основних завдань із формування дбайливого ставлення дітей молодшого дошкільного віку до своїх органів чуття, варто добирати ті, що будуть відповідними віку, інтересам та будуть посилюючими для дітей. До них відносимо: драматизацію сюжетів із участю улюблених героїв дітей - Маші та Ведмедя, Колобка, зайчика, білочки, які розповідатимуть про користь вмивання, чищення зубів, миття рук як необхідних умов збереження здоров'я дитиною. Також буде за доцільне в умовах ЗДО та вдома проводити із дитиною молодшого дошкільного віку бесіди про важливість дбайливого ставлення до очей, вушок, носика, до своєї шкіри, шляхом наслідування та вправлянь формувати не тільки уявлення, а й уміння правильного догляду за органами чуття. Дорослі на власному прикладі із метою формування практичних навичок та самостійності дітей щодо догляду за собою показують, як слід правильно вмиватися, чистити зуби, одягатися, користуватися серветкою тощо.

Дитина за умов правильного виховання виявляє бажання сприймати та засвоювати інформацію про те, яка поведінка шкодить її здоров'ю, а яка, навпаки, сприяє. Адже у подальшому належний рівень сформованості валеологічних знань, вмінь стане для дітей звичкою.

Висновки. Таким чином, органи чуття дитини молодшого дошкільного віку (зір, нюх, смак, слух, дотик) мають неоціненні можливості для сприйняття дитиною навколишньої дійсності, змін у ній, а також належної інформації про явища, об'єкти, зміни у порах року, у погоді. Органи чуття дають дитині змогу оцінити смак їжі та її запах, або ж, наприклад, стан води. Органи чуття дають змогу порівняти властивості певних предметів (кубиків, овалу, квадрату тощо), побачити їх форму та колір.

Саме тому виховання культурно-гігієнічних навичок у дітей молодшого дошкільного віку здійснюється відповідно до встановлених правил, для вироблення яких необхідні регулярність, послідовність і розумність. Прищеплення гігієнічних навичок і навичок культурної поведінки зміцнює здоров'я, волю дитини, дисциплінує і сприяє соціальній адаптації.

Список використаних джерел:

1. Кононко О. Л. «Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві)»: навч. посіб. для вищ. навч. закладів. К.: Освіта, 2017. – 255 с.
2. Лохвицька Л. В. Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку "Про себе треба знати, про себе треба дбати". - Тернопіль: Мандрівець, 2014. 120 с.

3. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчальний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім.Франка, 2018. 213 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан; за заг. ред. О.В. Низковської. 2018. 256с.
5. Холостова Е.И. Культурно-гигиенические навыки у дошкольников. М.: Бин, 2018. 237 с.

ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОЇ ПОСТАВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Жанна Литвин, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальною проблемою у сьогоднішній є питання удосконалення фізичного виховання в ЗДО, що потребує вирішення цілого ряду питань, одним з яких є формування правильної постави та профілактика її порушень. Відмітимо, що дотримання правильної постави забезпечує раціональне положення тіла і нормальну діяльність внутрішніх органів, сприяє найменшим витратам енергії організмом і, відповідно, підвищує працездатність. Порушення постави є однією із причин негативних змін стану здоров'я, зниження темпів фізичного розвитку, виникнення патологічних процесів. Адже неправильне положення тіла порушує вентиляцію легень, зменшує надходження кисню до внутрішніх органів, утруднює приплив крові до мозку. Порушення постави може стати причиною розвитку захворювань серцево-судинної та дихальної систем. Також через неправильну поставу погіршується робота нервової системи, оскільки у міжхребцевих отворах проходять багаточисельні нерви, що безпосередньо регулюють роботу як окремих органів, так і організму в цілому. Порушення постави та хвороби, що виникають внаслідок цього, можуть викликати у дітей психічні розлади.

Аналіз літературних джерел переконує, що чимало науковців (М. Арсланов, Н. Беякова, А. Дубогай, Н. Жданкіна, А. Зайцев, Г. Каштанова, О. Козырева, О. Моргунова та ін.) займались проблемою профілактики та корекції порушень постави дошкільнят. Найбільш глибоко цю проблему вивчає фізична культура та медицина. Однак багато питань, які стосуються профілактики та корекції порушень постави дітей дошкільного віку засобами фізичної культури, потребують уточнення.

Мета нашої статті: проаналізувати особливості формування постави у дітей та фактори, що впливають на цей процес, а також надати рекомендації роботи з дошкільниками у даному напрямку.

Зазначимо, що у дошкільників постава остаточно ще не сформована. Як зазначають науковці В. Анісімова, Є. Аркін, В. Штефко, фізіологічні вигини хребта у дітей формуються до шести-семи років. Структура кісткової тканини хребців ще не завершена в своїй будові, хребет дуже еластичний. Тому за несприятливих умов зовнішнього середовища можуть виникнути різні порушення постави, які характеризуються наступними ознаками: голова опущена, спина зігнута, плечі видаються вперед, і це в майбутньому може привести до викривлення хребта. Тому виявлення початкових форм порушень постави та їх профілактика є найефективнішими саме в дошкільному віці [1].

Значним фактором впливу на порушення постави є статикодинамічна функція стопи. Навіть невеликі відхилення від норми можуть стати причиною деформації, порушення правильного положення таза, хребта, патологічних дефектів постави.

Наукові дослідження Г. Краков'як, А. Чаговадзе показали, що значна еластичність м'язів гомілки і зв'язковосуглобного апарата стопи в дитячому віці може викликати в дошкільників обернені явища сплюснення стопи. Будь-яке порушення розвитку стопи, сплюснення її склепіння шкідливо впливає на опорну функцію нижніх кінцівок, на ходьбу, поставу; дитина швидко втомлюється, погіршується її самопочуття й працездатність. Діти, які страждають на плоскостопість, під час ходьби тупотять ногами, ходять напружено й незграбно. За даними М. Куслика, П. Ніколаєва плоскостопість у дорослих виникає внаслідок схильності до неї в дитячому віці, оскільки не проводилась вчасно профілактична робота і лікування.

Постава у дітей дошкільного віку характеризується інтенсивним формуванням зони росту в кістках, хребет ще майже хрящовий, внаслідок чого має підвищену гнучкість. Характерна відносна слабкість м'язів-розгиначів : через 5 – 7 хвилин сидіння за столом у дітей дошкільного віку вони втрачають тонус через перевтому. Міжостьові, міжпоперечні м'язи хребта, які підтримують його правильне положення і виконують ресорну функцію, у дітей слабо розвинені. Для кісткової тканини характерна низька щільність. Тому тривала статична діяльність в положенні сидячи, неправильна робоча поза за столиком, його невідповідність зросту дитини можуть легко привести до надмірного збільшення або зменшення фізіологічних вигинів хребта у шийному, грудному або поперековому відділі (лордоз, кіфоз), а також до викривлення хребта у фронтальній площині (сколіоз) з формуванням порушень постави. Фізична діяльність з різкими поштовхами, надміру амплітудними рухами, стрибками без попередньої розминки, нерівномірністю навантаження на ліву і праву частину тіла може приводити до травматизації хребта та в подальшому до формування порушень постави.

У дітей дошкільного віку епіфізи хребців сформовані переважно із хрящової тканини. Окостеніння тіл хребців поступово відбувається до 14 років, а повне окостеніння хребців здійснюється до 21 – 23 років. Зростання хребців у висоту випереджає розвиток м'язів, які формують м'язовий корсет тулуба. У зв'язку з цим діти дошкільного віку не здатні довготривало утримувати хребет в правильному положенні в статичній позі. За відсутності спеціальних фізичних вправ і достатнього рівня правильної рухової активності це обумовлює швидке формування порушень постави [3].

Причин порушень постави достатньо багато. Вони по-різному їх класифікують. Проте всі вони умовні, так як більшість чинників, що призводять до порушень постави, тісно взаємопов'язані між собою, і можуть відноситися відразу до декількох категорій. Таким чином, головну причину порушення постави можна і не визначити. Як правило, це відбувається внаслідок впливу на організм відразу декількох негативних факторів.

В найбільш розповсюдженій класифікації, яка максимально враховує причини розвитку проблем з поставою, як у дітей, так і у дорослих, виділяють придбані і вроджені причини, а також зовнішні і внутрішні [2]. Розглянемо їх.

Внутрішні причини порушення постави:

- різна довжина ніг (часто спостерігається внаслідок травми). Природно, що при цьому поступово розвивається перекіс хребта, відбувається зсув центру ваги на одну ногу, що ще більше ускладнює ситуацію;
- радикуліт, туберкульоз і рахіт, що позначаються на стані кісток;
- дефекти слуху та зору, адже намагаючись розглянути щось або почути, людина приймає неправильну позу, що теж веде до порушення постави.

Зовнішні причини, спричинені неправильним способом життя людини:

- неправильний режим праці та відпочинку. Наприклад, систематичне перенапруження на роботі, надмірне фізичне навантаження можуть відносно швидко привести не лише до деформації хребта, але і до проблем з іншими системами організму;
- гіподинамія, що визнана справжньою хворобою 21 століття, адже сучасна людина більшу частину свого життя проводить сидячи за письмовим або комп'ютерним столом і не тільки доросла людина, цим страждають і діти. При цьому м'язи не отримують потрібного фізичного навантаження і поступово стають слабкими і в'ялими.

Порушення постави у дітей найчастіше пов'язані з вродженими причинами. Наприклад, це може бути розлад або збій нормального внутрішньоутробного розвитку, що нерідко веде до недорозвинення одного або декількох хребців.

Надамо декілька рекомендацій щодо профілактики формування порушень постави дітей під час освітнього процесу. Це:

- створення оптимальних гігієнічних умов навчання, раціонального режиму і відповідної організації освітнього процесу;
- правильно організоване фізичне виховання з урахуванням як кількісного компоненту (достатній рівень рухової активності за рахунок ранкової гімнастики, фізкультурних пауз під час занять, рухової діяльності після занять, занять з фізкультури, гімнастики пробудження після денного сну), так і якісного (дотримання структури заняття фізкультури, впровадження спеціальних фізичних вправ для формування м'язового корсету, укріплення хребта, розвитку грудної клітки);
- забезпечення профілактики травмування хребта, виховання у дітей навичок гігієни хребта; правильне харчування.

Під навчанням дітей навичкам гігієни хребта розуміємо значимість уникнення травмування, формування уміння зняти навантаження на хребет перед сном спеціальними фізичними вправами, сон на ортопедичному ліжку або матраці, раціональна організація режиму дня з достатнім повноцінним відпочинком, правильний підбір взуття, контроль під час сидіння за дитиною, щоб відбувався рівномірний розподіл опори на обидві ноги та сідниці, достатня рухова активність (прогулянки на свіжому повітрі, заняття фізичними вправами, плаванням, рухливі ігри).

Основними засобами корекції вже сформованих порушень постави є коригуючі лікувальні вправи, які спрямовані на створення протидії кутовому відхиленню від вертикального положення. Розробку індивідуального комплексу лікувальних вправ проводить лікар-ортопед після визначення та усунення причини формування порушень постави. Профілактика і лікування порушень постави повинні бути комплексними і включати наступні позиції:

1. Сон на жорсткому ліжку в положенні лежачи на животі або спині. Адже надмірно м'яка постіль негативно впливає на формування постави. Матрац повинен бути жорстким і обов'язково рівним, таким, щоб посередині його не утворювалося прогибу, а подушка краще, щоб була невисокою (15 – 17 см). Сон на м'якому ліжку з високим узголів'ям утруднює дихання. Довжина ліжка має бути більше росту дитини на 20 – 25 см для вільного витягування.

2. Правильний підбір взуття. Якщо є проблеми зі стопою, то рекомендуються спеціальні устілки, супінатори. Їх потрібно носити постійно, навіть вдома.

3. Організація і дотримання правильного режиму дня (час сну, час занять, час ігор, час харчування тощо).

4. Значна рухова активність, що включає прогулянки, заняття фізичними вправами, рухливі ігри, заняття спортом, плаванням.

5. Відмова від таких шкідливих звичок, як стояння на одній нозі, неправильне положення тіла під час сидіння (за столиком, за обіднім столом,

вдома в кріслі та інше). Якщо дитина стоїть, треба стежити, щоб рівномірно розподілялося навантаження від ваги тіла на обидві ноги. Зручніше утримувати рівновагу, коли ноги трохи розставлені, а носки дещо розгорнуті назовні. Звичка стояти з опорою на одну ногу викликає нахилене положення тіла, формує неправильний вигин хребта.

6. Плавання, лікувальне плавання.

7. Застосування, якщо це необхідно, різних ортопедичних виробів, таких як ортопедичний корсет, коректор постави, спинотримач.

Головною умовою профілактики дефектів постави є правильне і своєчасно розпочате фізичне виховання. Для того, щоб постава формувалась правильно, необхідно систематично, не менше трьох разів на тиждень, тренувати м'язи спини і черевного преса. Такі вправи можна включати в комплекс ранкової гімнастики, в комплекс оздоровчої фізкультури, проводити на заняттях з фізичного виховання в ЗДО [1].

Висновуючи про прямий вплив навколишнього середовища на фізичний розвиток дитини, зокрема і на формування її постави, визначаємо батьків і вихователів як основних суб'єктів, які повинні стежити за положенням тіла дитини, коли вона сидить, стоїть, ходить. Адже постава формується в процесі росту організму дитини і прямо залежить від правильної сформованості основних рухів, від гармонійної роботи усіх м'язів тіла, їх рівномірного розвитку, розподілу м'язової напруги, від правильного положення хребта, голови, плечового поясу, таза, ніг. Систематичне фізичне виховання, правильно організований руховий режим допоможуть сформувати у дитини правильну поставу.

Список використаних джерел:

1. Завдання фізичного виховання для дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://udnz15.org/zavdannya-fizichnogo-2>
2. Порушення постави [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vnarode.net>
3. Профілактика порушення постави у дітей дошкільного віку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ditsad.com.ua/helth11.htm>

ВПРОВАДЖЕННЯ ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗДО

*Олена Максимова, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Юлія Марко, завідувач ЦРД № 55 м. Житомира, вчитель-логопед*

Здоров'я – це безперечна первісна цінність, яка якщо і дана нам від природи, то з плином часу в кожній людині може бути зменшена в різній кількості у зв'язку з віковими біологічними процесами, способом життя,

екологічними умовами. Чим більше здоров'я в кожній клітині, в організмі в цілому, тим більший його енергопотенціал, відповідно тим більше роботи може бути ним виконано. Відповідно проста формула приводить нас до наступної істини: хочеш бути активним, плідним в діяльності - потурбуйся про своє здоров'я. І привчати до саногенного мислення, до раціональних щодо власного здоров'я дій необхідно змалечку, щоб здоровий спосіб життя став світоглядною базою дитини і спрямовував її поведінку по шляхах формування, збереження і зміцнення здоров'я.

Безперечно, що здоров'я дітей залежить від тих умов, в яких вони зростають (екологічних, матеріальних, соціальних), від того розвивального і здоров'язбережувального середовища, яке їх оточує. Тому актуальним в сучасних ЗДО є питання впровадження здоров'язбережувальних технологій, які чинять позитивний вплив на різні складові здоров'я дітей – фізичну, психічну, духовну.

Багато вчених присвячують свої праці цій проблемі. Наприклад, М. Безруких, О. Василенко, С. Гримблат, В. Зайцев, С. Крамський, М. Колеснікова, А. Севрук розкривають сутнісні характеристики культури здоров'язбереження.

Метою нашої статті є розкрити види технологій, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я дітей, висвітлити сутність та особливості проведення деяких здоров'язбережувальних технологій, які є найбільш розповсюдженими для доступними для впровадження у ЗДО.

Загалом здоров'язбереження – складний процес, забезпечення якого передбачає виконання ряду умов: це і оптимальна організація освітнього процесу відповідно до гігієнічних норм, індивідуальних, вікових і статевих особливостей дітей; і створення сприятливих умов для розвитку, виховання і навчання дитини в ЗДО, що досягається завдяки спокійному середовищу, яке не пригнічує психічних процесів дитини, відсутності стресових ситуацій, адекватності вимог до дитини з боку дорослих (вихователів і батьків), співвіднесення з дитячою природою темпу життя; це і повноцінний та раціонально організований руховий режим; і повноцінне харчування та сон. В літературі ми зустрічаємо різні терміни щодо технологій, які спрямовані на оздоровлення дітей. Охарактеризуємо їх.

Здоров'язбережувальні – технології, що створюють безпечні умови для перебування, розвитку та виховання дітей (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм) в ЗДО, забезпечують відповідність навчального та фізичного навантажень можливостям дитини.

Оздоровчі – технології, спрямовані на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я дітей, підвищення потенціалу (ресурсів) здоров'я: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія.

Технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та шкідливих звичок, статеве виховання.;

Технології виховання культури здоров'я – виховання у дітей особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації до ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

Означені технології навчають зміцнювати, зберігати своє і цінити чуже здоров'я, керуватися принципами здорового способу життя, посилюють мотивацію здоров'язбереження, навчають дітей жити без конфліктів, цінувати приємні миті життя, вільно себе почувати в соціумі.

З метою формування культури емоцій, збереження психічної рівноваги дітей можна в ЗДО реалізовувати психогімнастику. Діти із задоволенням грають в ігри «Дзеркало» (одна дитина показує рухи, а друга дивиться на неї, імітуючи дзеркало, і повторює всі рухи напарника), «Сонечко і хмаринка» (сонечко сховалося за хмаринку, стало прохолодно - потрібно згорнутися клубочком, щоб зігрітися, і затримати дихання. А ось сонечко вийшло з-за хмаринки і стало жарко, розморило на сонечку – діти розслабляються під час видиху), «Зайчики та слоники» (діти по черзі уявляють себе несміливими зайчиками, відтворюючи відповідно їх дії, коли вони чогось лякаються, а потім сильними сміливими слониками, і також імітують їх впевнені сміливі рухи), «Тренуємо емоції» (просимо дитину насупитися, як ображена дитина, як осіння хмаринка, як розлючений вовк, як сердитий чоловік; потім посміхнутися, як киця біля сметанки, як ласкаве сонечко, як хитра лисичка; потім показати, як злиться дитина, у якої забрали іграшку, розлючена собака, людина, яку вдарили, два барани на містку; далі просимо показати, як втопилась матуся, прибираючи квартиру, татусь після роботи, мураха, яка тягла велику паличку, чоловік, який піднімав щось важке; показати, як злякався зайчик вовка, маленька квіточка під ногою великої людини, малюк, який загубив маму).

З метою підтримання у належному стані фізичного тіла, сприяння розвитку фізичних якостей, тренування різних рухів, забезпечення потреб у руховій активності доречно реалізовувати фітнес-технології. Водночас фітнес покликаний забезпечити гармонію психічного і фізичного здоров'я. Фітнесом діти можуть займатися вже в ранньому віці. Основними фітнес-програмами, за якими рекомендується займатися з дошкільниками, є аеробіка; фітбол-аеробіка; степ-аеробіка; хореографія. З початку ХХІ століття значної популярності набули заняття з фітбол-м'ячами. Загалом вперше їх використали 60-х роках минулого століття в Європі з , швейцарські лікарі, з метою фізичної реабілітації хворих церебральним паралічем, а також для лікування хворих після травм опорно-рухового апарату. Амортизаційна функція м'яча забезпечує вібрацію під час

виконання вправ, що сприяє поліпшенню обміну речовин, мікродинаміці в міжхребцевих дисках і внутрішніх органах, що сприяє розвантаженню хребетного стовпа, гармонізації стану між хребцевих дисків, корекції лордозу та кіфозу. гармонізує стан міжхребцевих дисків. Розмір фітболів для дітей дошкільного віку має становити 40-60 см, увагу слід також звернути на достатню пружність м'яча. На першому етапі знайомства з фітболом організовується індивідуальна робота, в процесі якої дітям надають можливість познайомитися з новим засобом, пограти ним, покачатися на ньому, посидіти. Надалі увага звертається на навчання дітей правильно сідати на фітбол (коліна мають бути розміщені на рівні стегон, спина пряма) і утримувати на ньому рівновагу. Навчання відбувається з невеликими групами дітей, час заняття спершу становить 5 хвилин, потім поступово його збільшуємо до 20-25 хвилин. Оздоровча гімнастика на фітболах має три традиційні частини: підготовчу, яку проводять без м'ячів, включаючи в неї ходу, біг, їх різновиди, музично-ритмічні рухи з метою розігріву організму дітей; основну, яка і становить комплекс загально-розвиваючих вправ на футболах; заключну, яка спрямована на розслаблення м'язів спини, на загальну релаксацію. З фітболами можна проводити рухливі ігри, естафети, елементи гімнастики (наприклад, «місток» на фітболі). Загалом футболи можна використовувати як предмет, виконуючи вправи з фітболом у руках з різних вихідних положень - стоячи, сидячи, лежачи; як опору, на якій дитина може сидіти чи лежати, як атрибут для проведення рухливих ігор, естафет; як орієнтир; як масажер під час виконання вправ у парах. Заняття фітболом сприяють оздоровленню дітей, зростанню їх імунітету, зміцненню м'язів спини, поліпшенню постави, а також забезпечують позитивні емоції та реалізують задоволення потреби у русі.

Ще одним популярним видом фітнесу, який доречно застосовувати з дітьми у ЗДО, є степ-аеробіка. Її можна включати в ранкову гімнастику, проводити як частину або як все фізкультурне заняття, організовувати показові виступи дітей на степах під час свят. Степи являють собою сходинки довжиною 35-40 см, шириною 22-25 см, висотою 6-10 см. Їх можна придбати готові або попросити допомоги у батьків щодо їх самостійного виготовлення. Комплекс степ-аеробіки, який діти розучили, можна виконувати протягом 2-3 місяців. Поступово рекомендується вводити нові вправи або видозмінювати старі, звичні для дітей. Використовуються основні кроки (з однієї ведучої ноги), поперемінні кроки, підскоки, повороти, що супроводжується рухами руками. Вправи можна виконувати не тільки з положення стоячи, а й з положення сидячи на степах. Степ-аеробіка супроводжується бадьорою музикою, яка задає відповідний темп виконання рухів та викликає радісний настрій у дошкільників. Для кращого обзору дітей розставляють у шаховому порядку. На заняттях зі степами потрібно слідкувати за дозуванням фізичного навантаження, оскільки відбувається вплив

на серцево-судинну, дихальну систему. У дітей відточуються красиві рухи, розвивається гарна постава, рівновага, орієнтування в просторі, витривалість, здійснюється вплив на правильне формування стопи, зміцнюються м'язи ніг.

В старшій групі з дітьми можна впроваджувати роуп-скіппінг. Вправи зі скакалкою – складний рух, який засвоюють у дошкільному віці не всі діти. Тому в роуп-скіппінгу є правило: спершу навчити дітей користуватися скакалкою та стрибати через неї. Для цього потрібно правильно підібрати інвентар так, щоб скакалка була за розміром зросту дитини (стає на середину скакалки, ручки мають сягати за талію, до пахв). Спочатку тренуємо рухи руками зі скакалкою та стрибки без скакалки (на 2 ногах, на одній нозі на місці та з просуванням вперед або в сторони, почергові стрибки на лівій - правій нозі; стрибки на місці на обох ногах з рухами рук; стрибки на місці на обох ногах з поворотами; перестрибування з ноги на ногу на місці; схресні стрибки, стрибки «твіст», стрибки зі згинанням колін вправо-вліво («слалом»), стрибки «ноги разом, ноги нарізно», стрибки поперемінно попереду права нога, потім ліва («степ»); стрибки на двох, права вперед на п'ятку, на двох, права назад на носок тощо. Далі апробуємо виконувати найпростіші стрибки зі скакалкою, для початківців така діяльність триває упродовж 2 – 3 хвилин. Згодом тривалість роботи зі скакалкою доводимо до 5-6 хвилин. Організуючи заняття з роуп-скіппінгу, потрібно подбати про безпеку дітей. Для цього прибираємо зайві предмети, які можуть заважати руху, розставляємо дітей на значну відстань один від одного, звертаємо увагу на зручний одяг дітей та неслизьке взуття, уникаємо різких рухів, які можуть травмувати дитину, чітко дозуємо навантаження, стежимо за правильною технікою виконання вправ зі скакалкою, за легкістю рухів дітей. Роуп-скіппінг можна проводити індивідуально або невеликими групами. Він зміцнює діє на дихальну та серцево-судинну системи, розвиває правильну поставу, координацію рухів, спритність, зміцнює м'язову систему.

Спеціально для дітей дошкільного віку доцентом Єфименко М.М. була розроблена технологія, спрямована на зміцнення фізичного здоров'я та гармонізацію інших його складових - горизонтально-пластичний балет. Він був розроблений автором у 90-х роках минулого століття; поєднує в собі елементи художньої гімнастики, аеробіки, балету, акробатики, музичного заняття. Найвагомим принципом цієї технології є виконання рухів у горизонтальній площині: вправи в позі лежачи на спині, лежачи на животі, вправи в позі на боці, вправи в перевертаннях зі спини на живіт і навпаки, вправи в упорі лежачі, вправи в упорі заду, вправи в позі сидячи, вправи в позі на низьких і високих колінах. Вихідна стартова поза дітей - лежачи на спині, руки вздовж тулуба, тіло розслаблене. Остання вправа – поза стоячи на колінах, спина випрямлена, руки підняті вгору (до Сонця). Пластичні, плавні, м'які рухи є стрижнем цього дійства, виконання якого здійснюється під музику з використанням елементів

хореографії. Виконання горизонтально-пластичного балету має не тільки зміцнююче-оздоровчий, а ще й естетичний ефект.

Ми розкрили лише декілька здоров'язбережувальних технологій, зробивши акцент на тих, що впливають більшою мірою на фізичне здоров'я дітей, дають можливість задовольнити їх потребу у русі. У вихователів, зацікавлених в здоров'ї своїх вихованців, багато можливостей щодо вибору технологій, які будуть корисними саме в їхній групі і принесуть плідні результати.

Список використаних джерел:

1. Максимова О.О. Методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників / О.О. Максимова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки. - Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2017. – Вип. 1 (87). – С. 118 – 121.
2. Досвід роботи: «Впровадження здоров'язбережувальних технологій в практику роботи дошкільного навчального закладу». [Електронний ресурс]: – <https://vseosvita.ua/library/dosvid-roboti-vprovadzenna-zdorovazberezuvalnihtehnologijv-praktiku-roboti-doshkilogogo-navchalnogo-zakladu-90162.html>
3. Система оздоровчої роботи в дошкільному закладі. [Електронний ресурс]: – <https://www.pedrada.com.ua/article/1331-sistema-ozdorovcho-roboti-v-doshkilogomu-zaklad>

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марія Максимчук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дошкільний вік є найважливішим етапом у фізичному розвитку дитини. Саме в дошкільному віці інтенсивно формується і відбувається становлення найважливіших систем організму. Дитина в цей час продовжує набирати вагу і рости, тому варто формувати рухову активність, а також проводити з дітьми процедури загартовування та формувати навички елементарної гігієни.

Питанням фізичного виховання дітей дошкільного віку займалися Е.Вільчковський, Н.Денисенко, І.Лущик, Н.Осіпов, С.Цвек, Г.Чуйко, В.Шебеко та інші.

Метою статті є висвітлення особливостей фізичного розвитку дітей, оволодіння ними основними рухами, аналіз основних завдань їх фізичного виховання.

Фізичне виховання – це організований педагогічний процес, метою якого є удосконалення організму дитини, формування важливих для життя рухових навичок, які забезпечують гармонійний розвиток всіх систем організму. Фізичне виховання дітей дошкільного віку повинно відбуватися в таких формах: ранкова гімнастика, спортивні розваги, прогулянки на свіжому повітрі,

фізкультхвилинки, ігри та вправи з елементами рухів, валеологічні хвилинки, ігри народного характеру, дні здоров'я, заняття, дихальні гімнастики.

Основними завданнями фізичного виховання дітей дошкільного віку є:

1. Охорона та зміцнення здоров'я дітей.

2. Формування необхідності дбати про здоров'я та вести здоровий спосіб життя.

3. Формування у дітей рухових умінь, навичок та рухових якостей.

4. Виховання бажання робити рухові дії правильно та гарно.

5. Формувати позитивні моральні та вольові риси характеру [1].

Важливо пам'ятати, що всі недоліки і прогалини у фізичному розвитку дитини в подальшому виправити набагато важче, тому необхідно з раннього дитинства починати формувати навички здорового способу життя.

Рухаючись динамічно, дитина розвиває наполегливість і волю в подоланні труднощів, пізнає навколишню дійсність, вчиться бути самостійною. Фізична активність допомагає дитині зняти нервові напруження і дозволяє дитячій психіці працювати врівноважено, спокійно і гармонійно. Повноцінний фізичний розвиток дитини в дошкільному віці повністю залежить від оволодіння різноманітними рухами. Завданням вихователя в дитячому садку є урізноманітнення рухового досвіду дітей. При цьому необхідно враховувати рівень готовності дитячого організму до різноманітних фізичних навантажень.

Потрібно чітко розуміти, які навантаження можна давати дітям в певний віковий період.

Дітям 3-4 років властиві загальна статична нестійкість тіла і обмежені динамічні можливості. Діти 3-4 років мають високу рухову активність при недостатній узгодженості рухів, в яких беруть участь великі групи м'язів. В цей період відзначається підвищена стомлюваність при тривалому повторенні однієї і тієї ж пози і виконання один і тих самих рухів. Діти молодшого дошкільного віку ще не володіють чіткими рухами при ходьбі: вони не можуть ритмічно бігати, часто втрачають рівновагу та падають. Дошкільники цього віку охоче грають з м'ячем, однак рухи їх ще недостатньо узгоджені, окомір не розвинений: їм важко ловити м'яч та кидати його в заплановане місце. Діти швидко втомлюються від різноманітних рухів та відволікаються.

До 4,5-5 років рухи дітей стають більш координованими: вони освоюють стрибки, перестрибування через перешкоди, ловлять м'яч та можуть кидати його у певну точку.

У дошкільників від 5 до 7 років поліпшуються показники швидкості. Змінюються показники загальної витривалості. Дистанцію бігу, яку раніш діти додали з важкістю, на даному етапі розвитку вони долають з легкістю, вони стрибають у висоту, довжину, через перешкоди, освоюють метання м'яча в ціль, поступово розвиватися окомір. У дітей дошкільного віку поступово доводяться

до автоматизму такі основні рухи, як ходьба і біг, поліпшується узгодженість рухів. Вправи на рівновагу, біг і спритність стають доступними для дитини старшого дошкільного віку.

Для кращих результатів у фізичному вихованні дітей дошкільного віку, слід користуватись такою послідовністю:

1. Пояснити дитині, для чого займатись фізичними вправами та яку користь вони несуть за собою.
2. Навчити займатись фізичними вправами в цікавій ігровій формі.
3. Тільки після виконання двох перших пунктів, можна привчати дітей використовувати фізичні вправи самостійно.

Якщо в ранньому віці повзання, біг і ходьба тільки розвивалися, то в дошкільний період вони вдосконалюються. Діти вже можуть займатися на різних тренажерах і виконувати вправи з предметами. Саме тому потрібно організовувати умови для їх роботи та розвивати здібності.

У дошкільний період дітям вже можуть кидати легкі предмети або м'ячі, тому з ними можна грати в ігри, де активно використовуються саме такі дії.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку може полягати в бігу, в повзанні по тренажерах, киданні та ловлі м'яча з невеликої відстані. Дошкільнята можуть перестрибувати через перешкоди, стрибати на одній або двох ногах. Також вони здатні забиратися на невисокі предмети і зістрибувати з них.

Навички кидання в дошкільному віці формуються найінтенсивніше. Якщо перед дитиною стоїть завдання кинути м'яч у ціль, то він не контролює дальність і напрямок кидка, вона просто випускає м'яч з рук.

Для того, щоб здійснювати фізичне виховання дітей дошкільного віку на належному рівні, потрібно:

1. Вміти аналізувати і оцінювати ступінь фізичного здоров'я і розвитку дітей.
2. Формувати завдання фізичного виховання на певний період (наприклад, на навчальний рік)
3. Системно організовувати процес виховання та вибирати найбільш доцільні засоби, форми і методи роботи у фізичному вихованні.
4. Проектувати бажаний рівень кінцевого результату, передбачаючи труднощі на шляху до досягнення цілей.
5. Порівнювати досягнуті результати з поставленими завданнями.
6. Володіти професійною майстерністю і завжди вдосконалювати свої знання [2].

Основним видом навчання дітей фізичним вправам є різні фізкультурні заняття. До основних занять можна віднести ранкову зарядку, яка підвищує життєдіяльність організму, сприяє підвищенню розумової діяльності тощо.

Також можна використовувати рухливі ігри, завдяки яким підвищується розумова активність, знімається втома та виникають радісні емоції та почуття. Разом із тим, до фізичного виховання можна віднести ліплення, малювання, гру на музичних інструментах тощо.

Найцікавішим для дітей буде туризм, різні прогулянки за межі дитячої установи не тільки покращать рухові навички, але й виховують етичні почуття.

Основні оздоровчі задачі фізичного виховання спрямовані на:

- загартовування, тобто профілактику захворювань організму дитини, зміцнення здоров'я, підвищення стійкості організму до несприятливого впливу навколишнього середовища. Загартовуватися можна контрастним душем, повітряними ваннами, ходінням босоніж по тваві та землі, сонячними процедурами тощо ;

- зміцнення опорно-рухового апарату і формуванню правильної постави. У дошкільному віці слід звертати увагу на формування стопи та здійснювати профілактику сутності та сколіозу;

- активні фізичні вправи що сприяють зміцненню дихальної та серцево-судинної систем, поліпшенню обміну речовин і травлення;

- розвиток рухових здібностей, які направлені на комплексний і гармонійний розвиток рухових здібностей, шляхом використання різноманітних рухових вправ і їх комплексу.

Отже, фізичне виховання в дошкільних закладах перш за все повинно бути орієнтоване на розвиток і вдосконалення дихальної, серцево-судинної та імунної систем організму. Основним засобом розвитку цих систем є рух. Тому дуже важливо, щоб фізичне виховання дитини починалось з раннього дитинства, тоді організм дитини накопичує сили для подальшого розвитку.

Фізичне виховання дітей вимагає від вихователів глибоких знань і творчого підходу. Саме в цьому віці здійснюється швидкий ріст і розвиток найбільш важливих систем організму та їх функцій, закладається основа для розвитку фізичних і духовних здібностей. Тому, потрібно не пропустити даний період, оскільки надалі усунути допущені помилки буде надзвичайно важко.

Список використаних джерел:

1.Здоров'я та фізичний розвиток [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://uladivske.dytsadok.org.ua/zdorov%E2%80%99ya-ta-fizichnij-rozvitok-12-25-37-29-01-2018/>

2. Шебеко, В. Н. Физическое воспитание дошкольников: Учеб. пособие для студ. Сред.пед. учеб. Заведений / В. Н. Шебеко, Н. Н. Ермак, В. В. Шишкина. – 4-е изд., испр. – М. : АСADEMIA, 2000. – 176 с.

4. Луцик І. В. Фізичне виховання дошкільників. Фізкультурна і оздоровча робота / Видавнича група «Основа»,– 2007.

5. Вільчковський Е, Денисенко Н./ Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах/Навч.-метод. Посібник. – Тернопіль: — 2008.-128с.

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Наталія Можаровська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. Конституція України визнає життя і здоров'я людини найвищими соціальними цінностями. Відповідно до неї, держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність і зобов'язана ефективно вирішувати завдання виховання здорового покоління, від чого значною мірою залежить соціально-економічний розвиток суспільства і країни в цілому.

Основною метою сучасної освіти є виховання активної, творчої особистості, що може взяти на себе відповідальність за своє благополуччя та за благополуччя суспільства в цілому.

За останні роки проблема збереження здоров'я дітей дошкільного віку, їх оздоровлення та профілактика найбільш розповсюджених хвороб є предметом фундаментальних наукових досліджень. Але в жодному навчальному закладі нашої країни дитина, що має негаразди із самопочуттям на фізичному чи соціальному плані, не в змозі досягти будь-яких успіхів у навчанні.

Як відомо, дошкільний вік є найбільш важливим періодом формування дитячого організму, закладання основ здоров'я. Адже у цей період у дитини формується постава, виробляються навички життєво важливих рухів, інтенсивно розвиваються рухові якості. Дитина має додаткові навантаження, пов'язані із підготовкою до школи, займається у різноманітних секціях, що часто негативно відбивається на стані здоров'я дитини.

Проблема формування навичок здорового способу життя особистості знайшла відображення у працях таких вчених, як: В. Абрамов, М. Амосов, Н. Андрощук, В. Галузинський та ін.

На сучасному етапі проблему здорового способу життя, збереження здоров'я дошкільника розглядали у своїх працях такі науковці, як : Є. Андреева, А. Борисенко, Є. Вільчановський, А. Грищенко, А. Леськів та ін.

Вікові особливості дошкільника у контексті із проблемою означені у працях Л.Божович, А.Леськів, Л. Сущенко та інших вчених.

Мета статті – розкрити педагогічні умови формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку.

Здоров'я – це найвища цінність кожної людини. Як відомо, здоров'я - це природний динамічний стан організму, який характеризується його самоврівноваженістю і врівноваженістю з навколишнім середовищем у

духовному, фізичному, а також соціальному плані й ефективно протидіє захворюванням [1, с.70]. Головним чинником, що забезпечує цей стан, є дотримання особистістю здорового способу життя.

Здоровий спосіб життя - це багатоаспектне поняття, яке передбачає обізнаність особистості про умови дотримання здорового способу життя, правил та умов, які сприяють його зміцненню; це здатність особистості планувати та реалізовувати свою діяльність у такий спосіб, що сприяє зміцненню стану її здоров'я залежно від певної ситуації. Це поняття також обов'язково передбачає знання тих факторів та чинників, які можуть заподіяти шкоду для здоров'я людини та важливість їх запобігання задля збереження свого здоров'я. До поняття «здоровий спосіб життя» відносять всі аспекти, які характеризують стан здоров'я особистості. Це поняття слід розглядати як гармонійний розвиток соціальної, психічної, духовної та соціальної складових [1, с.123]. Результатом навчання має стати набуття навичок здорового способу життя, соціально-психологічних компетентностей, спеціальних навичок, які допоможуть дошкільникам вести здоровий і продуктивний спосіб життя.

Старший дошкільний вік характеризується активним ростом та розвитком всього організму дитини. На думку дослідників [2; 3], недостатній рівень здоров'я дошкільника може негативно впливати на процеси його адаптації до умов ЗДО, дитина може часто хворіти та ін.

Саме тому в цей період, коли організм дитини активно розвивається, формуються її задатки та якості, провідна роль належить ефективним формам, методам та способам зміцнення здоров'я дітей, до яких належать: знання, усвідомлення та дотримання ним правил особистої гігієни, раціонального розпорядку праці та відпочинку, заняття фізичною культурою та спортом та ін. Саме ці складові є основою здорового способу життя старшого дошкільника. Лише у гармонійному розвитку та функціонуванні усіх складових здоров'я, можна реалізувати зміст поняття «здоровий спосіб життя» [2, с.38].

До педагогічних умов та чинників формування здорового способу життя старшого дошкільника відносять: 1.Відповідність змісту матеріалу віковим особливостям дошкільника. 2.Цікавість форм, методів роботи для старшого дошкільника. 3.Пробудження інтересу та мотивації дітей на заняттях до теми здорового способу життя. 4.Позитивний приклад дорослого. 5.Практична діяльність дошкільника, пов'язана із зміцненням та збереженням його здоров'я.

Враховуючи особливості розвитку дошкільника для найбільш доцільного добору педагогічних умов із формування здорового способу життя дітей, ми врахували такий важливий фактор, як сенсорне сприйняття дитиною навколишнього світу, адже вплив на життя та діяльність дитини дошкільного віку має її емоційна сфера, переживання позитивних емоцій та збагачення її досвіду у процесі певної діяльності. Завдяки цьому у неї будуть формуватися

позитивні внутрішні переконання щодо участі у діяльності, яка пов'язана із дотриманням здорового способу життя. Із метою формування інтересу та позитивної мотивації дитини буде за доцільне обирати та застосовувати той вид діяльності, який буде відповідати віку дітей, їх інтересам, задовольнятиме потребу у природній допитливості дитини. Саме до них відносять ігри, прогулянки, бесіди тощо. Позитивне емоційне ставлення та інтерес дітей щодо дотримання здорового способу життя викликає така діяльність, як прогулянки. Їх слід організовувати на майданчиках, обладнаних для кожної вікової групи. Часто діти беруть на прогулянку іграшки, вихователі - дидактичний матеріал. За сприятливих погодних умов діти повинні бути на свіжому повітрі щодня не менше 3-4 год. Із метою забезпечення безпосередньої участі дитини у діяльності, яка сприяє зміцненню та збереженню її здоров'я, збагаченню досвіду дошкільника, що також має позитивний вплив на формування стійких інтересів дітей щодо дотримання ними здорового способу життя, є активна діяльність на прогулянці (ігри, комплекси ігрових загальнорозвиваючих вправ, спортивні розваги, спостереження, трудова діяльність) загартовує їх, розвиває рухи, інші фізичні якості, підвищує життєвий тонус.

До видів діяльності, яка передбачає активізацію інтересу дітей до питання збереження та зміцнення здоров'я, відносять ігрову діяльність. Педагогічний досвід свідчить про те, що ігрова діяльність, яка є переважаючою формою діяльності дитини-дошкільника, є найбільш сприятливою формою виховання культурно-гігієнічних навичок дитини. Для прикладу, сюжетно-рольова гра, що моделює реальні життєві ситуації (гра «У лікаря», «В гостях у друзів» та ін.), що вчить дітей правилам етикету (правильної поведінки) та вмінням вести здоровий спосіб життя, дотримуватися правил гігієни та формувати почуття відповідальності за свою поведінку [3, с.24].

Для ефективної організації діяльності у умовах ЗДО та удома, яка має на меті зміцнення здоров'я дітей, дорослі повинні враховувати потреби дитини у сні, харчуванні, чистоті, зміні видів діяльності, прогулянках на повітрі зумовлюють відповідний режим дня, що має важливе значення для збереження і зміцнення її здоров'я, повноцінного розвитку.

Для того, щоб сформувати чіткі уявлення дітей, щодо дотримання ними здорового способу життя, завдання дорослих, варто збагачувати уявлення дошкільників щодо умов та чинників, які можуть чинити позитивний або негативний вплив на стан «здоров'я» чи «нездоров'я» дітей завдяки бесідам, ситуаціям вибору, поясненням (наприклад, як правильно організувати харчування, оскільки їжа є також пластичним матеріалом для росту і розвитку дитячого організму. У ній мають бути всі необхідні компоненти: білки, жири, вуглеводи, мінеральні солі та різноманітні вітаміни, їсти діти повинні 4-5 разів на день. Добовий раціон необхідно розподілити так, щоб вони споживали: за

сніданком -20-25 його відсотків, обідом -35-40, у полуденок - 10-15, на вечерю – 20; *щодо заходів, які спрямовані на охорону здоров'я дітей* (створення гігієнічних умов життя і діяльності, організація раціонального харчування, сну, перебування на свіжому повітрі), а також засобами, покликаними забезпечити активний вплив на організм дитини з метою його фізичного розвитку (загартовуючі процедури, спеціальні фізичні вправи, гігієнічна гімнастика, режим дня). Або ж, як упродовж цього часу організм дитини компенсує витрати енергії. Чим менша дитина, тим більше часу необхідно для відновлення працездатності кори головного мозку. Дорослі повинні враховувати, що універсальним засобом для глибокого сну є свіже повітря: діти повинні спати у добре провітреному приміщенні, а якщо є змога - на верандах [3, с.32].

Активна діяльність повинна чергуватися з відпочинком для відновлення сил організму. Адже кожна праця потребує певних зусиль, раціональний розподіл яких зумовлює оптимальний рівень утомлюваності. [5, с.56].

Досвід дітей та їх знання щодо формування здорового способу життя ніщо не збагачує так ефективно, як правильний розпорядок дня. Якщо з раннього віку привчати їх до режиму, вони швидко до нього звикнуть і будуть дотримуватися його. Привчати дітей до нового режиму має вихователь у взаємодії з батьками, які повинні дотримуватися його рекомендацій щодо організації життєдіяльності дітей удома. При цьому батьки повинні усвідомлювати, що режим дня є засобом не лише фізичного виховання, а й основою успішного розумового, морального та естетичного розвитку.

Висновки. Отже, здоровий спосіб життя дитини старшого дошкільного віку – це багатокомпонентне поняття, яке варто розглядати як гармонійний та повноцінний розвиток всіх його складових стану здоров'я, а саме: соціальної, психічної, фізичної. Тому їх зміцнення та збереження потребують відповідної методичної роботи із боку дошкільного закладу, а також батьків дитини.

Тому, розробляючи педагогічні умови формування здорового способу життя дітей старшого дошкільного віку, ми врахували те, що дитина мислить образами, тому, передусім, варто збагачувати її емоційну сферу, враховувати потреби, збагачувати знання дошкільника, залучати до участі у діяльності, яка передбачає зміцнення та збереження здоров'я. Слід зазначити, що пошуки найефективніших шляхів формування здорового способу життя дошкільника сприяють розвитку новітніх технологій, форм взаємодії суспільних, громадських інституцій з сім'єю.

Список використаних джерел:

1. Абрамов В., Борисов Ю. Рухова активність і здоров'я . Оцінка рівня здоров'я дітей шкільного віку: збірник наукових праць. Рівне: РВЦ Міжнародного університету "РЕГГ" імені академіка Степана Дем'янчука, 2003. Ч. 1. С. 122 – 126 с.
2. Болотіна Л.Р., Комарова Т.С. Дошкільна педагогіка М.:Академія, 2014. 240 с.
3. Лохвицька Л., Андрющенко Т. Про здоров'я треба знати, про здоров'я треба дбати.

Дошкільне виховання. 2002. № 12.

4. Поніманська Т. І. Основи дошкільної педагогіки :Підручник. К.: Педагогіка, 2018. 220 с.

5. Сущенко Л.П. Історичний аспект становлення поняття "здоровий спосіб життя" людини у давньому світі та середніх віках. К.: ІЗМН, 2006. 114 с.

ФОРМУВАННЯ РУХОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДИТИНИ П'ЯТОГО РОКУ ЖИТТЯ

Вікторія Морозенко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Найактуальнішою проблемою сьогодення є забруднення навколишнього середовища, яка призводить до збільшення рівня захворюваності. Поява нових, складніших різновидів хвороб вказує на низький рівень здоров'я населення.

В Україні спостерігається зниження рівня «здоров'я нації» як цілісного показника фізичного, психічного і соціального здоров'я громадян, звісно, це стосується і дітей дошкільного віку. Тому важливого значення набуває повноцінний фізичний розвиток молодших поколінь, підвищення рівня адаптаційних можливостей їх організму. Серед важливих напрямків вирішення цієї проблеми є формування рухових навичок саме у дошкільному віці. Це найсприятливіший період, коли закладаються основи здоров'я, довголіття, формуються багато важливих рухових навичок та фізичних якостей, таких як спритність, швидкість, сила тощо.

Аналіз досліджень. Питанню феномену здоров'я присвячена значна кількість наукових праць, в яких виокремлено такі його види: фізичне, соматичне, психічне, інтелектуальне, емоційне, духовне, моральне та соціальне. Зокрема, це праці таких науковців, як Вільчковський Е., Вільчковська А., Бобрицька В., Буліч Е., Пангелова Н., Богініч О., Круцевич Т. та інші. Вчені приділяли достатньо уваги висвітленню теоретичних та методичних питань з фізичного розвитку дітей.

У чинних програмах розвитку дитини «Українське дошкілля», «Я у Світі», «Дитина» проблема здоров'я визначається як один із найголовніших складників повноцінного розвитку дошкільнят.

Фізичне здоров'я є важливою складовою здорової особистості, а від психічного залежить моральне, інтелектуальне, духовне і соціальне. Тому цілком закономірно, що в багатьох державних документах наголошується на необхідності зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей та молоді. Відомо, що у дошкільному віці біологічна потреба в русі є провідною і здійснює мобілізуючий вплив на всебічний розвиток дитини.

Мета статті — показати значаєність рухової компетенції в житті дитини дошкільного віку, розкрити форми роботи, які сприяють кращому засвоєнню рухових вмінь та навичок.

Виклад основного матеріалу. Рухова компетентність – це здатність дитини застосовувати в різних життєвих ситуаціях рухові навички та вміння; наявність у неї постійної мотивації до щоденного прояву різних видів рухової активності, що приводить до підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво важливих рухових навичок та вмінь, розвитку фізичних якостей. Ключовими поняттями компетенції є «знання» та «вміння». Перше включає в себе обізнаність дошкільника в техніці виконання загальнорозвиваючих, стройових та спортивних вправ та основних рухів; в перевагах фізичних вправ та сил природи, гігієни для розвитку та здоров'я.

Поняття «вміння» містить в собі: самостійне виконання фізичних вправ без контролю дорослого; ініціювання власної рухової діяльності, розуміння необхідності рухових дій відповідно до ситуації та вміння передбачити їх результат; дотримання правил в рухливих іграх.

Основою формування рухової компетенції дитини дошкільного віку є активний руховий режим, який є виявом задоволення природної потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, виявляється у використанні засвоєних елементарних знань у галузі фізичної культури та умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях. Рівень рухової компетентності є основою для формування навичок здоров'язбережувальної поведінки дітей дошкільного віку.

Під здоров'язбережувальною компетентністю розуміють сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя. Також сюди відносять стійку мотивацію еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля. Все це спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки та потреби в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, орієнтованих на самопізнання та самореалізацію.

Дуже важливим є емоційно-ціннісне ставлення дитини, тому слід розвивати у дитини інтерес та потребу у фізичному вдосконаленні, емоційний відгук на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, впевненість, виразність та естетика рухів). Діти середнього дошкільного мають стійку позитивну мотивацію до активної рухової діяльності та виявляють позитивне ставлення до загартовувальних та гігієнічних процедур.

Зазначимо, що в цьому віці дитина усвідомлює роль фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму, здатна до пізнання основ фізичного розвитку, має сформовані життєво необхідні рухові вміння та навички, розвинені фізичні якості.

Форми організації фізичного виховання - це освітній комплекс різноманітної діяльності дитини, основу якої складає рухова активність. Використання у роботі з дошкільнятами різноманітних форм рухової діяльності складає оптимальний руховий режим, що є важливим для повноцінного фізичного розвитку та зміцнення здоров'я дитини.

До традиційних форм організації рухової діяльності дитини відносяться: фізкультурні заняття; фізкультурно-оздоровча робота в режимі дня: ранкова гімнастика, рухливі ігри та фізичні вправи на прогулянці, фізкультхвилинки, вправи після денного сну, гартувальні заходи; самостійна рухова діяльність дітей; індивідуальна робота; активний відпочинок: туристські прогулянки, фізкультурні розваги, фізкультурні свята, дні здоров'я.

Всі форми сприяють комплексному вирішенню завдань фізичного виховання. Вправління дітей у правильному виконанні основних рухів здійснюється під час занять з фізкультури, а потім закріплюються в рухливих та спортивних іграх, вправах та в індивідуальній роботі.

Для того, щоб навчити дітей дошкільного віку різних видів ходьби доцільно використовувати різні ігрові прийоми та рухливі ігри. Під час таких рухливих ігор, як «Підемо гуляти», «Трамвай» дошкільнята ходять невеликими групами, не змінюючи напрям руху, потім цілою групою (у колоні одне за одним), змінюючи темп і напрям руху. Щоб навчити дітей ходьби врозтіч, не нашттовхуючись одне на одного, використовують рухливі ігри («Не зачепи предмет», «Знайди свій будинок» та ін.). Цікавими будуть вправи імітаційного характеру : пройти, як «клишоногий ведмедик», «швидка конячка», «граційна чапля», «хитра лисичка» і та ін. Такі види ходьби доречно чергувати із звичайною ходьбою.

Формування навички бігу відбувається у дошкільнят різних вікових груп під час занять з фізичної культури, ранкової гімнастики та рухливих ігор. Більшість бігових вправ побудовано на імітації («Конячка», «Лисичка», «Літаки» та ін.) або з конкретним завданням вихователя (добіжи до прапорця, наздожени м'яч та ін.); біг з переступанням через предмети (кубики, м'ячі, шишки тощо); біг по «купинках» (кружечки, накреслені на землі на відстані 70-80 см один від одного) та ін. Дітей навчають бігати легко, з енергійними рухами зігнутих у ліктях рук, поступово розвиваючи ритмічність рухів.

Важливе значення для вдосконалення навички бігу в усіх вікових групах мають рухливі ігри з ловленням і втіканням («Два морози», «Карасі та щука», «Ми веселі діти», «Птахи і зозуля»), з бігом наввипередки («Хто перший?», «Чия ланка швидше збереться?»), із змаганням у швидкості й спритності в іграх естафетного характеру (у старших дошкільників).

Рівновага - це здатність підтримувати контрольоване положення тіла під час виконання завдання. Під час виконання цього руху у дітей розвивається

координація рухів, формуються правильна постава у дошкільників. Вправи з рівноваги виховують такі якості, як спритність, сміливість, наполегливість, рішучість та впевненість в своїх силах. У дітей дошкільного віку розвивається здатність підтримувати рівновагу поступово, в процесі вдосконалення функцій вестибулярного, м'язового та зорового аналізаторів, що контролюються центральною нервовою системою.

У середній групі продовжується робота по навчанню дітей з рівноваги. Поступово завдання ускладнюються, дошкільнятам пропонується ходьба по гімнастичній лаві (колоді) приставним і перемінним кроком з рухами рук (сплеск у долоні перед грудьми, над головою); ходьба з м'ячем у руках (під крок лівої ноги підняти м'яч угору, правої – опустити вниз) та ін.

Різноманітні вправи (ходьба по мотузці, що лежить на підлозі; дошці, лаві, колоді та ін.) слід застосовувати на заняттях з фізичної культури та під час прогулянок. Вони сприяють удосконаленню навички ходьби в різних умовах та позитивно впливають на формування постави дошкільників. Розитку рівноваги сприяють рухливі ігри: «По рівенькій доріжці», «Не замочи ніг», «Зроби фігуру», «Совонька» та вправи спортивного характеру (катання на ковзанах, лижах, велосипеді).

У дітей середнього дошкільного віку вміння виконувати вправи на метання, ловлення та прокочування м'ячів значно зростає, завдяки збільшенню сили, розвитку координації та окоміру. Дітям пропонують різноманітні вправи у прокачуванні м'ячів (кульок) між предметами (у ворота шириною 50-40 см), метання торбинок з піском (вага 100 г), м'ячів, сніжок на дальність та в ціль (обруч або щит) – з відстані 2-2,5 м. На протязі року діти цієї групи вчать метати предмети на дальність та в ціль способом «із-за спини через плече». З метою удосконалення цих навичок, а також з кидання й ловлення м'ячів застосовують різноманітні рухливі ігри («Мисливці і зайці», «Квач з м'ячем», «М'яч середньому» та ін.) і цікаві ігрові завдання («Прокоти м'яч у ворота», «Влучи в кошик», «Хто далі кине», «Цілься краще», «Серсо» та ін.). За допомогою таких вправ у дітей підвищується емоційний тонус, виникає інтерес та бажання виконувати ці рухи.

Стрибки — це природний спосіб долання перешкод, який характеризується максимальним короткочасним нервово-м'язовим зусиллям. Стрибкові вправи сприяють зміцненню м'язів ніг, розвивають такі здібності організму, як сила, швидкість, гнучкість. Важливо пам'ятати, що неправильне застосування стрибків (непідготовленість місця приземлення, недотримання вимог програми щодо висоти стрибка і т.д.) може призвести до виникнення травм у дітей та подальшої плоскостопості. Усі види стрибків мають у своїй структурі чотири фази, які послідовно змінюють одна одну: підготовчої (приймання вихідного положення або розбіг), основної (відштовхування), фази польоту та заключної

(приземлення). Тому, враховуючи анатомо-фізіологічні особливості дітей дошкільного віку, лише в певній віковій групі їх навчають того або іншого виду стрибків. В середньому дошкільному віці формування і вдосконалення навички стрибка у глибину відбувається в такій послідовності: стрибок з гімнастичної лави або куба (висотою 20-30 см); стрибок в зазначене місце – на «стежку» або на аркуш паперу 20×30 см, стрибок з правильним виконанням усіх його елементів.

Для розвитку та вдосконалення навичок стрибків доцільними будуть рухливі ігри: «По рівеньській доріжці», «Спіймай комара», «Горобчики та кіт», «Зайці та вовк» – для молодших дошкільнят; «Вудочка», «Хто краще стрибне», «Жаби та чапля» та ін. – для дітей старших груп.

Висновок. Недостатня рухова активність дітей п'ятирічного віку негативно позначається на стані здоров'я, а також фізичному і психологічному розвитку дітей. Тому, з метою оптимізації рухової активності дітей, необхідно впроваджувати додаткові типи занять рухового характеру, а також вводити нетрадиційні форми і методи їх проведення. Необхідно систематично використовувати вправи, рухливі ігри, проводити заняття та інші форми роботи з дітьми, спрямовуючи увагу на формування їх рухової компетентності.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Н. В. Рухливі ігри та естафети у фізичному вихованні школярів / Н. В. Андрощук. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2001. – 144 с.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку [2-е видан., перероб. та допов.] / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : ВТД Університетська книга, 2008. – 428 с.
3. Кізло Н. Б. Ефективні форми організації фізичного виховання дітей дошкільного віку / Н. Б. Кізло // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи: зб. наук. пр. – Дрогобич : Коло, 2005. – С.557–561.
4. Пангелова Н.Є. Формування оптимальної рухової активності дітей 5-6 років у процесі проведення фізкультурних занять у природному середовищі /Н.Є.Пангелова //Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. - №2-3. – С.144-146.

ФОРМИ, МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СПОРТИВНИМ ВПРАВАМ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Анна Нужда, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Невід'ємною частиною виховання дитини в умовах ЗДО є її фізичний розвиток. Він має найважливішу характеристику для здоров'я дитини, оскільки є сукупністю морфологічних та функціональних ознак, які

визначають запас її фізичних сил. Проте деякі педагоги не володіють знаннями з питань фізичного виховання дітей дошкільного віку, тому це спричинило проблему нераціональної організації рухової активності дошкільників як у ЗДО, так і вдома. Умовами, що забезпечують оптимальну організацію рухової активності дитини дошкільного віку, є організація правильного режиму дня, широке використання різних засобів фізичного виховання, навчання спортивним вправам тощо. З огляду на це існує потреба в удосконаленні роботи з підготовки і проведення різних форм навчання дітей дошкільного віку спортивним вправам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про необхідність фізичних навантажень для зміцнення здоров'я дитини писали у своїх працях стародавні грецькі мислителі Аристотель, Платон та Сократ, філософи Дж. Локк та Ж.-Ж. Руссо, які вважали що фізичне виховання є складовою частиною всебічного розвитку дітей. Основою фізичного виховання, на їхню думку, повинні бути дитячі рухливі ігри та фізичні вправи на свіжому повітрі. Я. Коменський зазначав, що рухливі ігри та фізичні вправи розглядалися як засіб фізичного, духовного та естетичного виховання особистості дитини. С. Русова вказувала, що у процесі фізичного виховання дитина повинна оволодівати основними гігієнічними навичками, життєво необхідними рухами, виробляти звички та виявляти цікавість до систематичних занять фізичними вправами. А. Макаренко теж зазначав, що заняттям фізичними вправами та спортом потрібно відводити значне місце у житті дітей [6, с. 70].

Елементи методики навчання спортивним вправам дітей дошкільного віку висвітлені у великій кількості теоретичних розробок і досліджень, серед яких дослідження: Т. Волосникової, (вивчає різні аспекти управління фізкультурно-оздоровчою роботою в ЗДО); Л. Глизиріної (з різних питань методики фізичного виховання дошкільників); Т. Дуки, (досліджує можливості виконання оздоровчих завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку, пропонує сучасні засоби впливу на здоров'я дитини); О. Максимової, (розкриває особливості організації рухової активності дітей, вплив фізичної культури на їх здоров'я); Т. Пантюк (узагальнює теоретичні засади фізичного виховання дітей дошкільного віку на основі накопиченого в Україні теоретико-методологічного і практичного досвіду).

Мета статті - розкрити та проаналізувати форми, методи навчання дітей спортивним вправам у дошкільному закладі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фізичне виховання є історично одним із найдавніших напрямів організованого виховного впливу на дитячий організм.

Здійснюючи підготовку до організації та проведення фізкультурних занять у ЗДО, вихователь повинен опиратися на ті загальні вимоги і завдання, які

стоять перед процесом фізичного виховання дошкільників. Аналіз освітніх програм «Впевнений старт», «Дитина», «Я у світі» та «Українське дошкілля» дозволили виокремити основні освітні завдання щодо навчання основним спортивним вправам у ЗДО, серед яких виховання потреби і звички щоденно виконувати спортивні вправи, виконувати найбільш прості вправи самостійно або разом з іншими дітьми, зокрема з молодшими, прививати інтерес до фізичної культури [1, с. 39]. Спортивні вправи є основним засобом фізичного виховання дітей дошкільного віку, за допомогою яких:

- вирішуються завдання, спрямовані на всебічний фізичний розвиток дітей;
- формуються вміння та навички у таких життєво важливих рухах, як ходьба, біг, стрибки, метання, лазіння та ін.;
- розвиваються фізичні якості (спритність, швидкість, сила, гнучкість, витривалість) [6, с. 42].

Класифікація засобів фізичного виховання передбачає розподіл фізичних вправ за наступними групами, такими як: гімнастика, ігри, спорт та туризм. Кожна з цих груп має свої специфічні ознаки і розподіляється на класифікаційні підгрупи.

Гімнастика – один з найбільш поширених засобів фізичного виховання, особливістю якої є можливість вибірково впливати на різні частини тіла, окремі м'язові групи та суглоби; чітко дозувати фізіологічне навантаження; застосовувати різноманітні вправи з використанням посібників та гімнастичного інвентарю; виконувати вправи під музику. Існують різні види гімнастики, наприклад: основна гімнастика, гігієнічна та атлетична гімнастика, гімнастика із спортивною спрямованістю; спеціальні (прикладні) види гімнастики [4, с. 39].

Спорт ставить високі вимоги до фізичних та морально-вольових якостей людини. Тому він доступний лише після досягнення певного віку та за умови відповідної фізичної підготовки. Починаючи з другої молодшої групи, дітей поступово ознайомлюють з доступними для них видами спортивних вправ, зокрема ходьбою на лижах, плаванням, катанням на велосипеді та ін. Однак це ще не зайняття спортом, які потребують систематичних тренувань, а лише початкове ознайомлення з ним. У дошкільників створюється відповідна база для майбутніх занять різними видами спорту у наступні вікові періоди [3].

Ігри – один з найпоширеніших засобів фізичного виховання. Розрізняють рухливі та спортивні ігри. До рухливих належать ігри, які містять елементи загально-розвиваючих вправ, ходьбу, біг, стрибки, метання, лазіння тощо [7, с. 105].

Туризм – це різноманітні за формою, змістом та тривалістю походи і подорожі, спрямовані на активний відпочинок, пізнання рідного краю, всебічний фізичний розвиток та загартування дітей [2, с. 43].

Організація навчання спортивним вправам у ЗДО на заняттях повинна відповідати певним методичним вимогам, а саме:

1. Дотримання розкладу та тривалості фізичного заняття.

2. Структура заняття традиційно включає його ввідну, основну і заключну частини – доцільність такого структурування давно доведена на практиці.

3. До змісту занять мають бути включені спеціальні вправи, які навчають дитину правильно дихати, причому доцільно навчати дошкільників різним способом дихання: вільному (без фіксації вдиху й видиху), регульованому (з фіксацією вдиху й видиху), поверхневому, грудному, нижньому (животом) тощо; не менш важливо вчити дітей затримці дихання.

4. Діти також повинні виконувати вправи на розвиток координаційних механізмів нервової системи, що сприяє психомоторному розвитку, зокрема вправи на координацію рухів, рівновагу, різні стрибки й т. п. [5, с. 13].

5. Дотримання чергування спортивних вправ з ходьбою і бігом, виконанням нескладних ігрових завдань.

6. У заключній частині зазвичай виконується ходьба, нескладні ігрові завдання. На заняттях важливо комплексно використовувати різні способи організації дітей.

7. Контроль за виконанням спортивних вправ; при його здійсненні слід пам'ятати, що діти часто виконують вправи неправильно не тому, що не знають, як потрібно робити, а тому, що ще не вміють контролювати свої рухи [4, с. 34].

Загалом слід зазначити, що методичні основи навчання спортивним вправам дітей дошкільного віку включають проведення соціально-організованої, безперервної, цілеспрямованої роботи з логічним і послідовним використанням усіх апробованих на практиці шляхів формування і закріплення рухових умінь і навичок.

Висновки. Таким чином, фізичне виховання є однією з передумов ефективності розумового, морального, естетичного виховання дитини, а належний рівень організації навчання спортивним вправам робить привабливою мету, пов'язану із досягненням фізичної досконалості. Видатні педагоги та філософи науково обґрунтували та активно пропагували необхідність всебічного розвитку особистості, яка поєднує в собі широку освіченість та фізичну досконалість. Систематичні та методично правильно організовані заняття з навчання спортивним вправам в дитинстві дозволять організму накопичити сили і забезпечити надалі всебічний гармонійний розвиток особистості. Навчання спортивним вправам у ЗДО передбачає їх відповідність освітнім програмам, віку дітей, методичним вимогам щодо формування рухових умінь і навичок дошкільників, а також організації раціонального рухового режиму дітей.

Список використаних джерел:

1. Глоба Г.П. Оптимізація системи фізичного виховання дітей на основі інноваційних технологій аеробного спрямування. Молода спортивна наука України, Львів, том 1. 2008. №4. С. 39-40
2. Давиденко О.В. Основи програмування фізкультурно-оздоровчих занять з дитячим контингентом. Т: Астон, 2013. 144 с.
3. Дука Т.М. Забезпечення реалізації оздоровчої функції фізичного виховання дітей дошкільного віку в умовах сучасного ЗДО. Умань: Уманський держ. пед. ун-т ім. П.Тичини, 2015. [Електронний ресурс] URL: <https://dspace.udpu.edu.ua>.
4. Лимаренко М.В. Здоров'язбережувальні технології в дошкільному закладі фітнес – програми. Вихователь – методист дошкільного закладу. 2013. № 4. С. 34-39.
5. Максимова О.О. Фізична культура і тренування дітей як шлях до формування і зміцнення фізичного здоров'я. Теоретико-методичні засади організації навчально-виховного процесу у ЗДО та початковій школі: збірник наук.-метод. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 13-17.
6. Осипенко Т.В. Здоров'язбережувальні технології у дошкільному навчальному закладі. Вихователь – методист дошкільного закладу. 2011. № 6. С. 42-48.
7. Богініч. О.Л. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку 2014. 250 с.

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Олена Парамій, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Питання здорового способу життя ще з давніх-давен і до сьогодні залишається одним з найактуальніших у світі. Варто відмітити, що медицина впливає на здоров'я лише на 10%, в той час як спосіб життя, правильне харчування - на 50%. Саме 75% захворювань є наслідком неправильного способу життя. За останні роки значно росте кількість дітей з відхиленнями у серцево-судинній, дихальній, опорно-руховій системах. Усі ці порушення насамперед пов'язані з недотриманням дітьми здорового способу життя та обмеженням рухової активності.

На жаль, в ієрархії потреб людини здоровий спосіб життя посідає не перше місце. Звідси і виникає важливість формування у дітей з раннього дошкільного віку правильного відношення до свого здоров'я, розуміння того, що здоров'я - велика цінність, яку подарувала природа. Саме тому підвищити рівень здоров'я дітей, сформувані навички здорового способу життя є пріоритетними напрямками у вихованні дошкільників.

Саме цей вік є найбільш сприятливим для формування навичок здорового способу життя. У цей період відбувається перебудова функціонування систем

організму, тому необхідно виховувати у дітей потреби і відповідні навички у здоровому способі життя, підтриманні й зміцненні свого здоров'я, сформувати потребу в регулярних заняттях фізичною культурою.

У законі «Про дошкільну освіту» визначають таке пріоритетне завдання дошкільної освіти: «збереження і зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я». У Базовому компоненті дошкільної освіти представлено напрям «Особистість дитини», який складається з розділів «Здоров'я та фізичний розвиток» і «Самоставлення», де вказані знання і навички, в яких має бути компетентна дитина щодо збереження здоров'я.

Питаннями формування здорової особистості дитини займалися такі вчені: Н.Ф. Денисенко, М.В. Давидова, Г.Л. Зайцева, А.В. Булакова, Н.І. Пирогова, В.А. Сухомлинський [1; 2; 3].

Мета статті полягає в обґрунтуванні теоретичних засад формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку.

«Здоров'я – це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад. Тому здоров'я розглядається не лише як ресурс, а як мета життя» [4, с. 37].

Здоровий спосіб життя – це не тільки здорове харчування або заняття спортом. Це цілий комплекс заходів, спрямованих на покращення здоров'я й профілактику патологічних процесів в організмі. Саме здоровий спосіб життя створює найкращі умови для нормального перебігу фізіологічних та психічних процесів, що знижує ймовірність розвитку різних хвороб і збільшує тривалість життя. Він допомагає нам виконувати цілі й задачі, успішно реалізовувати свої плани, боротися з труднощами.

Здоровий спосіб життя для дітей дошкільного віку - це не тільки рухова активність, але й цілий комплекс заходів, які повинні стати пріоритетними для дитини.

Складовими здорового способу життя є правильне харчування, загартування, особиста гігієна, відсутність шкідливих звичок, оптимальна рухова активність, позитивні емоції.

Для дотримання правил здорового способу життя дитину обов'язково потрібно змотивувати. Мотивація на здоровий спосіб життя – комплекс ціннісних орієнтацій, що стосуються збереження, зміцнення і відновлення здоров'я. Для мотивування на збереження і зміцнення здоров'я необхідно створити позитивні емоції при засвоєнні знань, дати відчуття задоволення від методів оздоровлення, використовувати позитивні приклади з життя, особистий приклад.

Багато людей вважає, що формування здорового способу життя дошкільників обмежується лише фізичним розвитком, і все більше людей

забувають, що нормальна життєдіяльність дитини забезпечується поєднанням насупних компонентів: біологічного, психічного, соціального.

Необхідно створити спеціальну сферу, яка б стимулювала пізнавальні інтереси і пошуково-практичну діяльність дітей. Необхідно створити такий оздоровчий режим в дошкільному закладі, який дозволить закласти у вихованців основні навички по вихованню та формуванню здорового способу життя.

Дитині спортивні навантаження поки не потрібні, але комплекс заходів щодо зміцнення фізичного стану просто необхідний. Основними аспектами, що спрямовані на зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку, є руховий режим, особиста гігієна, загартування.

Головний спосіб підтримання активності дитини – ігри. Зміцнюючі фізичні вправи необхідні, проте ним приділяється небагато часу на день, а значно більше часу дитина проводить у грі. При цьому варто зберігати баланс між активністю та відпочинком, тому потрібно змінювати рухливі ігри на спокійні й не забувати проводити час не тільки у приміщенні, а й на вулиці. Рухливі ігри сприяють зміцненню здоров'я, розвивають рухову активність, покращують психологічний і фізіологічний стан організму. Під час відпочинку доцільним буде зробити самомасаж, який покращить кровообіг і стане хорошою профілактикою багатьох захворювань. При цьому можна використовувати приємну музику для розслаблення організму і зняття напруги.

Важливу роль у формуванні здорового способу життя у дітей відіграють фізичні навантаження (ранкова гімнастика, фізкультхвилинка, гімнастика пробудження). Корисно проводити з дитиною оздоровчі водні процедури у басейні.

Не менш потрібною та важливою ланкою для формування здоров'я є особиста гігієна. Ще на початку життя дитина повинна зрозуміти, що за своїм тілом потрібно слідкувати. У неї повинні бути власні приладдя для догляду за собою (зубна щітка, гребінець, рушник, носовичок). Для прищеплення культурно-гігієнічних навичок можна використати наочність у вигляді картинок з правилами або ж продемонструвати власний приклад, адже саме дорослий є зразком для наслідування.

Загартування також відіграє неабияку роль у формуванні здорового способу життя дітей дошкільного віку. Загартовування – система профілактичних заходів, спрямованих на опір організму до несприятливих факторів оточуючого середовища. Дотримуючись усіх видів загартування, організм дитини поступово стане більш витривалим до факторів навколишнього оточення. Сюди відносять загартування водою, повітрям, сонцем, землею. Важливим є дотримання принципу систематичності і поступовості (починаючи з обтирання ручок та ніжок, і закінчуючи обтиранням

всього тіла). При цьому варто враховувати індивідуальні особливості кожної дитини (якщо вона погано переносить певну процедуру, то краще відмовитись від неї).

Не можна не згадати про правильне харчування. В раціон дитини варто включити необхідну кількість жирів, білків, вуглеводів, вітамінів, клітчатку, овочі та фрукти – це збагатить її поживними речовинами.

Свіже повітря і щоденні прогулянки позитивно впливають на організм. Гуляти потрібно в будь-яку погоду. Корисно бути в місцях, де багато зелені, дерев і квітів. Галасливих вулиць, загазованих шкідливими вихлопами машин, краще уникати. Корисним є сон на свіжому повітрі.

Важливо мати стабільний психічний та емоційний стан. Основними причинами багатьох дитячих хвороб є негативні емоції, переживання, стреси, перевтома і сімейні негаразди, тому варто оптимізувати психологічну атмосферу навколо дитини. Позитивні думки покращують гормональний фон, зміцнюють імунітет.

Таким чином, пріоритетними у формуванні здорового способу життя дитини дошкільного віку є раціональне та правильне харчування, оптимальна рухова активність, наявність позитивних емоцій, загартування, особистісна гігієна, відсутність шкідливих звичок. Необхідно з раннього дитинства формувати навички зміцнення здоров'я та бережного ставлення до нього. Формування ЗСЖ у дітей допоможе зміцнити їх здоров'я, покращити самопочуття та запобігти розвитку різноманітних захворювань. Приклад дорослого є важливим у роботі з формування здорового способу життя дітей, адже він є прикладом для наслідування, зразком.

Список використаних джерел:

1. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я // Дошкільне виховання. – 2008. – № 9. – С.68-85.
2. Оздоровительная работа в дошкольном образовательном учреждении / под. общ. Ред. Широковой Г.А. – Ростов н/д: Феникс, 2009.
3. Касьянова Л.Г. Формирование представлений о здоровом образе жизни у детей старшего дошкольного возраста: авто-реф.дис.канд.пед.наук/ Л.Г. Касьянова // Екатеринбург, 2004. – 22с.
4. Давыдова М.В. Преемственность формирования здорового образа жизни в дошкольном и младшем школьном возрасте / М.В. Давыдова // Международная педагогическая школа: сб. научн. трудов / под ред. Б.Ф. Кваши. – СПб. : МИНПИ, 2013. – Вып. 9. – С. 188-195.
5. Булакова А.В. Вивчення Декларації прав дитини та Конвенції про права дитини в загальноосвітніх навчальних закладах: метод. посіб. для вчителів/ А.В. Булакова. – Х. : Факт, 2001.-95с.

СТРЕС ТА ПСИХОЕМОЦІЙНЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Анастасія Пшенична, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Немовля уже стикається з стресами, і постійно адаптується до нових умов існування переживаючи важкі стани, тому що нервова система знаходиться на стадії розвитку та формування. Варто відмітити, що стрес є позитивним тільки у невеликій кількості, через надмірний стрес можливі важкі та безповоротні зміни в психічній та нервовій системі дитини [2].

На сьогоднішній день проведено чимало наукових досліджень з визначення шляхів попередження та підвищення стійкості до стресів саме у дошкільному віці (О. Богданов, Н. Гарріс, К. Гейл, Т. Гніда, О. Зельська, Н. Лунченко, В. Панюк, Г.Сельє та інші). Результати цих досліджень засвідчують, що неодноразовий стрес дитини, спричинений жорстоким поведінням, нехтуванням її потреб та батьками, котрі страждають на психічні захворювання чи залежність від психоактивних речовин, реально та дуже відчутно впливають на розвиток мозку дитини. Важливе місце в житті дітей відіграють позитивні емоції, через брак яких у дітей починаються різні патології та затримка у розвитку. Сучасні педагоги та психологи засвідчують, що від народження немовляті необхідний тілесний та тісний емоційний контакт з мамою, адже це запорука подальшого здорового розвитку [1].

Мета статті: визначити основні причини стресів та їх симптоми, розглянути шляхи попередження стресів, довести доречність позитивних емоцій в житті дошкільника.

Розглянемо основні причини стресів. Ними можуть бути:

1. Розлука з батьками. Маленькі діти, коли їх уперше приводять у дитячий садок, відчувають занепокоєння і стрес через страх розлуки з батьками. Коли дитині самотужки, без звичної для неї підтримки, доводиться досліджувати соціальне оточення, то це може викликати у неї страх і занепокоєння. Найчастіша така ситуація спостерігається в період адаптації дошкільників.

2. Соціальний тиск. З цією проблемою стикаються вже старші дошкільники, тому що їм важко пристосуватися до нових стандартів суспільства, прийняти факт дорослішання (перехід до школи), і наслідком є сором'язливість та замкнутість дітей. Це стосується і молодших дошкільників, для них є важким період адаптації в ЗДО, що теж несе багато наслідків, для малят, але при правильній роботі, цього можна уникнути.

3. Домашня атмосфера. Атмосфера в родині найбільше впливає на особистість дошкільника, все частіше, у дорослих уже людей, які мають якісь психічні розлади, відмічають проблему з дитинства. Найпоширенішими є:

- розлучення батьків;
- смерть когось із рідних;
- домашнє насилля;
- погані відносини з батьками.

4. Інші чинники. Стрес у дошкільників може виникати через тривожні повідомлення у новинах, хвороби, фінансові проблеми у родині, брак батьківської підтримки тощо. Дослідження також свідчать, що причиною стресу в дошкільників може бути хронічний стрес, який переживають їхні батьки, особливо матір.

Симптомами стресу у дошкільників є: дратівливість дитини, поганий та тривожний сон, важко заводити нових друзів, постійний плач та крик, невпевненість у собі, недовіра до людей, поганий апетит та мала вага, дитину охоплює тривожність і страх, багато часу проводить на самоті, не бажає ходити на прогулянки, замкнута, дитина панічно боїться розлуки з батьками, постійні страхи, часті розлади травної системи, надмірно вимагає увагу до себе всілякими способами, погана поведінка.

Також, варто відмітити, що ситуація у світі та нелегкі соціальні відносини впливають на дитину ще до моменту її народження, тому дана проблема є досить поширеною поза межами сім'ї та закладів дошкільної освіти. Попри все, слід зауважити, що жодна людина не може прожити без стресу, тому є певні періоди у житті немовлят та дошкільників, коли їм просто необхідно дати волю емоціям, але задача полягає у тому, щоб навчити батьків та педагогів правильному поводженню з дошкільниками і вмінню балансувати цей процес.

Якими ж шляхами можна попередити стрес? Ось декілька порад.

Щирі розмови. Найкращим попередженням стресу у дошкільників є діалог. Батьки мають постійно розмовляти та цікавитись своїми дітьми, психологи стверджують, що саме в розмовах та комунікації можливий повноцінний психічний розвиток дошкільника, дуже важливо цікавитись своєю дитиною, та бути цікавим для неї, не варто ігнорувати та відкладати на потім спілкування. Намагайтеся таким чином збагатити позитивні враження дитини, підняти її настрій та заохотити до цікавого діалогу або ж гри разом.

Час для гри. На даному етапі розвитку суспільства, дошкільників все більше намагаються навчати, забуваючи, що гра є провідною діяльністю, і саме їй необхідно приділяти більше уваги, адже якщо дитини буде повноцінно гратися та цікавитись цим процесом, то психічний розвиток буде на належному рівні.

Варто зауважити, що саме спільна гра з дорослим є початковим етапом для переходу в гру з однолітками, тому батькам варто приділяти увагу грі, намагатися знайти цікавий підхід до дитини та заохотити її. Не бійтеся бути кумедними це дуже добре, коли дитині з вами весело та цікаво проводити час. Звертайте увагу на сюжетну гру, саме в ній реалізується потенціал дитини, і можна прослідувати її емоційний та психічний стан, усвідомити, чи є якісь проблеми та попередити їх.

Віддавайте дітей на гуртки. Вже не секрет, що дітям необхідний всебічний розвиток, і гуртки є чудовою альтернативою що б це реалізувати. Стежте за своєю дитиною, та помічайте особливості, чим вона захоплюється, які у неї уподобання, що краще вміє робити (малювати, співати, танцювати), розмовляйте та дізнавайтесь, що їй подобається, і вже після цього віддавайте в кваліфіковані гуртки, де ваша дитина зможе реалізувати свій потенціал, що є дуже важливо для її психічного стану, адже запорукою є інтерес до чогось, коли вона горить своєю справою, з нетерпінням чекає візиту на наступне заняття. Обов'язково підтримуйте усі її починання.

Варто зауважити, що не можна перенавантажувати дошкільника і віддавати на багато гуртків одночасно, адже тоді можливе емоційне навантаження, що є основою для стресу, і погано вплине на дитину.

Здоровий сон-запука стійкості до стресу. Вчені все частіше відмічають, що діти не повноцінно сплять, вони прокидаються невиспані, і тому все більше піддаються стресу та дратівливості. Сон, перестав бути важливою складовою для здорового життя, адже батьки забувають про режим, і дошкільники часто самі визначають коли їм краще лягати спати, і коли прокидатися, а це має негативні наслідки.

Вже давно розроблені норми сну для дітей, де зазначено, що дошкільники мають спати не більше 14 годин, це залежить від віку вашої дитини. Не варто бездумно наполягати на сні, адже тоді дитина може не зрозуміти сенсу у режимі, спершу пояснюйте чим важливий сон та будьте прикладом, для малюків, дотримуйтеся правильного режиму разом з ними.

Ваша копія-діти. Будьте зразком для наслідування своїм малюкам, пам'ятайте, що вони все помічають і повторюють за вами, адже батьки є прикладом. Не варто дивуватися, якщо ваша дитина любить дивитись мультим в гаджеті, ви ж і самі частенько так робите, правда? Тому, слідкуйте за своїми звичками, варто показати дитині на власному прикладі усі корисні звички, та манеру поведінки.

Звертайте увагу на те, які ви телевізійні програми дивитесь, чи не має у вас шкідливих звичок, пояснюйте їй соціальні норми та правила. Тільки маючи достойний приклад малюк зможе навчитись долати та уникати стреси.

Розумійте та слухайте. Все частіше можна побачити, що батьки з дітьми не знаходять порозуміння, не чують своїх дітей, а все через те, що не приділяли багато уваги розповідям своїх дітей. Поширеною є ситуація коли дитина приходить до батьків що б розповісти щось цікаве, або поділитись якимось секретом, на що чує відповідь «потім», це надзвичайно образливо для малюка, і потім зникає бажання розповідати щось. Тому намагайтеся приділяти належний час для слухання своєї дитини, а головне вчіться адекватному розумінню, та тактовному поясненні своєї позиції.

Будьте справжнім другом для своєї дитини, вона не має боятись вам розповісти навіть щось погане, адже ви є справжньою підтримкою для дітей. Тільки за умови, що батьки приймають та слухають і розуміють свого малюка, він буде стійким до стресу, а нервова система буде повноцінно розвиватися.

Сміх та позитив. Ні для кого не секрет, що позитивні емоції та сміх є запорукою гармонійно розвиненої та щасливої дитини. Негативні думки, впливають на наш мозок, і це призводить до непоправимих наслідків, які в перше чергу впливають на нервову систему та стійкість дітей до стресів. Тому, необхідно збагачувати життя дітей позитивом, більше сміятися, проводити весело та активно свій відпочинок, і таким чином уникати стресу.

Отже, стрес - це дія на певний подразник, без якої неможливе наше існування, але дотримуючись правил та знаючи, як долати і як попереджати даний стан, можливо уникнути тяжких наслідків. У житті дошкільників часто бувають перепади настрою та багато неприємних моментів, але знаючи усі ці аспекти, можна правильно з ними боротись, не шкодячи дитині.

Список використаних джерел:

1. Богданов С. О. Формування стійкості до стресу у дітей дошкільного віку та школярів. - Київ, 2017.- 14 с.
2. Сухомлинський В.О. Проблеми всебічно розвиненої особистості // Вибр. твори.: В 5т.-К.: Рад. шк., 1976.- Т1.
3. Психологічні особливості впливу стресу на загальний розвиток дитини [Електронний ресурс]. Режим доступу: ULR: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2015/6/10.pdf>

ФОРМУВАННЯ УСВІДОМЛЕННЯ ЦІННОСТІ ЗДОРОВ'Я У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Рудюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку дошкільної освіти головним постає завдання навчити дітей цінувати здоров'я, зберігати та

зміцнювати його. Адже від здоров'я залежить розвиток майбутнього покоління. Тому педагоги дошкільних закладів повинні створювати умови, які сприяють усвідомленню цінності здоров'я як найвищої головної життєвої цінності.

Аналіз останніх досліджень. Проблемою формування усвідомлення цінності здоров'я займалися педагоги, медики, філософи, соціологи. Поняття «здоров'я», його сутність, структуру та чинники, які впливають на нього, досліджували науковці Г. Апанасенко, І. Брехман, Д. Воронін, В. Горащук, П. Джуринський, Б. Долинський, Н. Зимівець, В. Казначеев та ін. Усвідомлення цінності здоров'я в період дитинства вивчали А. Богуш, Е. Вільчковський, Н. Гавриш, Н. Денисенко, О. Дубогай, О. Кононко. Проблему формування ціннісного ставлення до власного здоров'я досліджували Т. Андрющенко, Г. Беленька, О. Богініч, А. Богуш, М. Машовець; Л. Лохвицька, С. Юрочкіна вивчали особливості надання дітям знань про основи здоров'я; Н. Андрєєва, Т. Бабюк - забезпечення основ здоров'я; О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волкова, Н. Денисенко, О. Дубогай - особливості формування фізичного здоров'я; Ю. Бойчук, О. Бондаренко, Н. Денисенко, Н. Левинець, Л. Лохвицька, Т. Овчиннікова - створення здоров'язберезувального середовища.

Мета статті - визначити сутність поняття «здоров'я», визначити його структуру, розкрити особливості процесу формування цінності здоров'я, виділити організаційно-педагогічні умови, які сприяють формуванню усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу Існує багато трактувань поняття «здоров'я». З медичної точки зору здоров'я визначається як відсутність хвороб, та це розуміння не розкриває соціальний зміст цього поняття.

За останні роки досліджень проблеми здоров'я науковці у своїх роботах поняття «здоров'я» визначають як динамічний процес. Та саме точне поняття, яке відображає всі аспекти поняття «здоров'я», визначено у преамбулі Статуту Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я (ВООЗ): «Здоров'я – це такий стан людини, якому властиві не тільки відсутність хвороб чи фізичних дефектів, але і повне фізичне, духовне та соціальне благополуччя» [4].

Стосовно формування здоров'я у дітей О. Дубогай вважала, що необхідно пов'язувати фізичний розвиток та здоров'я з інтелектуальною та соціальною активністю, формуванням особистості та індивідуальності [2].

З позицій єдності здоров'я складається з взаємопов'язаних складових: фізичне, психічне, соціальне та духовне.

Фізичне здоров'я – це такий стан організму дитини, коли показники основних фізіологічних систем перебувають у межах норми й адекватно змінюються в процесі взаємодії з довкіллям [1, с. 4-5]. Психічне здоров'я – внутрішньосистемна основа соціальної поведінки особистості. Соціальне здоров'я визначає здатність дитини контактувати з однолітками та дорослими в

різних життєвих ситуаціях. Духовне здоров'я – усвідомлення особистістю свого «Я» як частки природи й суспільства [1, с. 4-5].

Ознайомлення з різними визначеннями поняття «здоров'я» дає можливість обґрунтувати поняття «здоров'я» як динамічний процес, в якому фізичне, психологічне і соціальне здоров'я гармонійно поєднані між собою та є можливість організму адаптуватись до навколишнього середовища, що забезпечує активність особистості в різних видах її діяльності та житті.

Ставлення дитини дошкільного віку до здоров'я як до цінності залежить від сформованості в її свідомості цього поняття.

У молодшому дошкільному віці діти розуміють поняття «хвороба», але не можуть пояснити, що таке здоров'я. Діти середнього дошкільного віку розуміють здоров'я як відсутність хвороб. Старші дошкільники теж співвідносять здоров'я з хворобою, також розуміють, що шкодить їх здоров'ю, співвідносять заняття фізичної культури зі зміцненням здоров'я. Та в основному ставлення до нього у дітей залишається пасивним. Причини цього - нестача у дітей необхідної мотивації і незріла ціннісна сфера.

В старшому дошкільному віці виникає новоутворення – усвідомлення свого внутрішнього «Я», що виражається у системі уявлень дитини про саму себе. Ці уявлення про себе досить адекватно відображають ціннісну сферу особистості: чому саме дитина віддає перевагу, що для неї має більше значення, що вона цінує, що її цікавить.

Враховуючи особливості життєвого досвіду дітей старшого дошкільного віку, формування усвідомлення цінності здоров'я здійснюється у різних видах діяльності (у грі, спілкуванні, предметно-практичній діяльності, у навчанні).

Засобами формування усвідомлення цінності здоров'я є різні види занять, рухливі, дидактичні, сюжетно-рольові ігри, бесіди, розповіді, читання художньої літератури, складання казок, прогулянки, екскурсії.

Вихователям у своїй діяльності слід використовувати як традиційні, так і нетрадиційні методи та прийоми. Як показує практика, вони є найбільш ефективними (руховий ігротренінг, казкотерапія, рольове програвання ситуацій, тренінги, музикотерапія, кольоротерапія, сміхотерапія, фітотерапія, подорожі «До країни Здоров'янська», «У пошуку скарбу», ігрові технології – «Квітка здоров'я», «Скрина доброти» ігри-драматизації, проектні технології, прийоми ТРВЗ) [3].

Найбільш ефективно засвоєння знань дітьми відбувається в ігровій діяльності: сюжетно-рольова, дидактична, рухлива гра.

В сюжетно-рольових іграх діти відображають набуті знання про здоров'я та уміння здорового способу життя, вчаться спілкуватися з однолітками. Дидактичні ігри сприяють закріпленню знань, умінь та навичок. Рухливі ігри допомагають дітям дізнатися про роль рухів у житті людини.

Також не слід забувати про бесіди та читання художньої літератури, складання розповідей, казок. Під час бесід діти уточнюють свої знання про здоров'я, вчаться робити висновки, логічно мислити. Читання художньої літератури, в свою чергу, формує у вихованців вміння аналізувати зміст твору, розкрити зв'язки між діями героїв та наслідками цих дій. Коли старші дошкільники складають розповіді, придумують казки, вони вчаться висловлювати свою думку, застосовують вже набуті знання, мотивують свій вибір оздоровчої дії. Кожен засіб, який використовує вихователь у своїй діяльності, повинен здійснювати специфічний вплив на фізичне, психічне, соціальне здоров'я дитини.

Для того, щоб процес формування усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку був ефективним, потрібно створити певні організаційно-педагогічні умови: розгляд усвідомлення цінності здоров'я як складової підсистеми освітнього процесу; створення необхідного дидактичного та матеріально-технічного оснащення; забезпечення чіткої взаємодії дошкільно-навчального закладу з сім'єю.

Розгляд усвідомлення цінності здоров'я як складової підсистеми освітнього процесу проявляється в різних видах діяльності старших дошкільників, які мають бути насичені знаннями про основи здоров'я.

Вчені А. А. Венгер, Л.С. Виготський вважали, що дитина старшого дошкільного віку здатна оволодіти елементарними знаннями з основ здоров'я: знання про своє тіло його властивості та догляд за ним, виділяти чинники, які впливають на здоров'я та надавати перевагу позитивному впливу перед шкідливим, вміння берегти та зміцнювати здоров'я.

Інформація, яку готує для дітей вихователь, з якою вони стикаються в повсякденній діяльності, повинна бути доступною у сприйманні, адже на основі цих знань формується усвідомлення цінності здоров'я.

Для кращого засвоєння знань та закріплення умінь та навичок слід використовувати дидактичний матеріал та матеріально-технічне оснащення. Дидактичний матеріал допомагає створювати ігрові ситуації, що позитивно впливають на емоційний стан дітей, викликає радість від пошуку та задоволення від виконаного завдання. Матеріально-технічне оснащення, до якого входить спортивний інвентар, інвентар до ігор (рухливих, сюжетно-рольових, театралізованих), технічні засоби (телевізор, ноутбук, магнітофони, проектори, музичні центри), магнітна дошка, фланелеграф, повинно обов'язково відповідати санітарно-гігієнічним нормам та віку дітей.

Сучасні технології, які стрімко входять в життя людини, зайняли чільне місце і в дошкільних закладах. Використання мультимедійних презентацій дають позитивний результат, вони роблять заняття привабливим, викликають у

дітей інтерес до певної теми та виступають прекрасним наочним посібником і демонстраційним матеріалом.

Особливо важлива умова формування усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку – це забезпечення чіткої взаємодії дошкільно-навчального закладу з сім'єю. Адже всі життєві цінності дитина починає засвоювати в родині. Тому з батьками проводяться індивідуальні бесіди, консультації, батьківські збори, тренінги. Батьків залучають до підготовки та участі в освітніх оздоровчих заходах.

Розглянувши теоретичні основи формування усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку, маємо можливість визначити критерії та показники сформованості усвідомлення цінності здоров'я: когнітивний (знання) ціннісний (ставлення), поведінковий (дії).

Для визначення сформованості усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку нами було використано діагностична бесіду, діагностичну гру «Добре чи погано», спостереження.

Результати педагогічної діагностики свідчать про достатній рівень освіченості дітей старшого дошкільного віку про здоров'я та недостатньо сформоване ціннісне ставлення до нього.

Висновок. Отже, формування усвідомлення цінності здоров'я у дітей старшого дошкільного віку залежить від розуміння поняття "здоров'я". Саме старший дошкільний вік є найбільш оптимальним для того, щоб зрозуміти сутність здоров'я. Адже у цьому віці виникає ряд ціннісних новоутворень: особистісних цінностей і ціннісних орієнтацій. Для того, щоб активізувати роботу щодо формування усвідомлення здоров'я, педагогам дошкільних навчальних закладів потрібно підбирати різноманітні засоби, які відповідають віковим особливостям дітей та носять оздоровчий характер; створювати організаційно-педагогічні умови для кращого засвоєння знань про здоров'я, розуміння його цінності. Базуючись на цих знаннях, можна сформувати у дітей бережливе ставлення як до свого здоров'я, так і до здоров'я інших людей.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т.К. Формування ціннісного ставлення до власного здоров'я в дітей старшого дошкільного віку: дис. канд. пед. наук: 13.00.08 / Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2007. – 258 с.

2. Дубогай О. Д. Інтеграція пізнавальної і рухової діяльності в системі навчання й виховання школярів / О. Д. Дубогай, Б. П. Пангелов, Н. О. Фролова, М. І. Горбенко. – К. : Оріяни, 2001. – 152 с.

3. Максимова О.О. Валеологічна освіта дітей дошкільного віку (теоретико-методичні засади): навчальний посібник / О.О. Максимова. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім.Франка, 2018. – 213 с.

4. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я ВООЗ. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_599.

**ВИХОВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ГРИ**

Юлія Саломаха, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. Як відомо, система фізичного виховання передбачає реалізацію принципу загального розвитку здібностей дитини, який визначає різний вплив на різні сторони її розвитку, включаючи комплексний розвиток всіх фізичних якостей. Виконання основних рухів, загально-розвиваючих вправ, участь у рухливих іграх вимагає від дітей одночасного прояву різних фізичних і психічних якостей.

Цілеспрямований розвиток фізичних якостей має починатися в дошкільному віці. Тільки за цієї умови можна забезпечити необхідну загальнофізичну підготовленість дитини. Процес розвитку фізичних якостей у дошкільників відбувається згідно морфологічних особливостей і можливостей функціонування їх організму. При цьому необхідний диференційований підхід, який враховує вік, стан здоров'я, фізичну підготовленість, а також особливості психіки дітей 5-6 років.

Педагогічний вплив на розвиток тих чи інших якостей забезпечується правильним підбором фізичних вправ і методикою виконання навчальних завдань. До найбільш сприятливих методів, які сприяють формуванню фізичних якостей дошкільника, безперечно, варто відносити гру. Адже, гра-це найбільш ефективний засіб навчання, виховання та розвитку дітей, що цілком відповідає їх інтересам та віковим характеристикам. Наприклад, гра стрибнути з місця якомога далі сприяє розвитку у них швидкісно-силових якостей; коли дітям пропонують приземлитися в певному місці, то акцент робиться вже на розвитку спритності, тобто вмінні керувати м'язовими зусиллями за завданням педагога. Тому, для формування різних фізичних якостей можна запропонувати відповідні види ігор (із формування сили, спритності, витривалості тощо) [1, с. 122].

Стан розробки. Проблему формування фізичних якостей старших дошкільників розглядали у своїх працях такі науковці, як: А. Антипов, Є. Андрєєва, А. Борисенко, Є. Вільчковський, А. Грищенко, А. Леськів та ін.

Значення ігрової діяльності у процесі формування фізичних якостей дітей дошкільного віку відзначили такі вчені, як: Л.Божович, А.Леськів, Т.Поніманська, Л. Сущенко та інші.

Мета статті: характеристика фізичних якостей, які необхідно виховувати у дітей, висвітлення педагогічних умов виховання фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами гри.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку передбачає досягнення оптимального розвитку фізичних якостей: швидкості, гнучкості, спритності, витривалості і сили. Рівень їх розвитку значною мірою визначає результативність формування рухових умінь і успішність їх використання в різних життєвих ситуаціях. Від рівня розвитку окремих фізичних якостей залежить здоров'я, стійкість до стресів, інших негативних факторів навколишнього середовища, розумова працездатність дітей. Однак сьогодні, на жаль, рівень фізичної підготовленості дошкільнят не відповідає державним вимогам. Тому пошук нових шляхів поліпшення фізичної підготовленості дітей дошкільного віку є актуальним.

До основних фізичних якостей, які характеризують особливості розвитку дитини дошкільного віку, можна віднести:

1. Спритність — це здатність людини швидко оволодівати новими рухами та перебудовувати рухову діяльність відповідно до зміни умов.

Дітям можна і потрібно давати якомога більше вправ для виховання координації рухів. При цьому важливо вдосконалювати в них м'язове чуття — розрізнення темпу і амплітуди рухів, ступеня напруження і розслаблення м'язів, а також чуття часу і простору.

2. Швидкість – це здатність людини виконувати певні рухи за мінімальний час.

Швидкість за допомогою рухів розвиває у дітей еластичність м'язів. На розвиток швидкості ефективно впливають вправи, які стимулюють дошкільників до виконання різких рухів з високою частотою. До них відносять виконання вправ за короткий відрізок часу. Однак на прискорення темпу дітей потрібно орієнтувати тільки за умови, якщо вони виконують їх легко і вільно.

Також потрібно дотримуватися інтервалів відпочинку між повторенням вправ, що повинно забезпечити повне відновлення сил дитини. Для дітей 5-6 років тривалість вправ становить 50-60с. Оптимальне повторення вправ становить 3-4 рази. Відпочинок повинен бути після кожної виконаної дітьми вправами.

3. Гнучкість – це здатність дитини виконувати рухи з найбільшою амплітудою. Тобто, таким чином, гнучкість характеризує ступінь рухливості у різних ланках опорно-рухового апарату.

Гнучкість сприяє еластичності м'язів, має зміну процесу напруження процесом розслаблення, коли дитина розслаблена, їй набагато легше виконувати різні вправи. Також розвиваючи гнучкість у дошкільників, слід дотримуватися певної міри, чітко дозувати навантаження і не домагатися

надмірного розтягування м'язів та зв'язок. Рухи на розтягування виконуються з поступовим збільшенням амплітуди, так, щоб не викликати больових відчуттів. При виконанні вправ бажано давати дітям цілковито правильну установку: торкнутися м'ячем або паличками прапорців підлоги; не згинаючи ніг у колінах, зробити мах ногою так, щоб торкнутися носком долоні простягнутої руки тощо. Це підвищує активність дошкільників усіх вікових груп, стимулює їх свідоміше виявляти свої рухові здібності.

4. Витривалість – це здатність дитини до тривалого виконання динамічної роботи та здатність на необхідному рівні протистояти стомленості.

У процесі фізичного виховання дошкільників частіше за все доводиться спостерігати загальне стомлення дітей, яке викликається впливом загально-розвиваючих вправ, основних рухів, рухливих ігор. Однак розвиток загальної витривалості у дітей при застосуванні вищезазначених засобів не виключає також удосконалення спеціальної витривалості і деяких статичних зусиль та рухів, пов'язаних з ходьбою, бігом (швидкісна витривалість) і т.д.

Під час використання даних вправ необхідно дотримуватися оптимальних інтервалів відпочинку між їх виконанням. Незначні паузи (15-20 сек.), необхідні для зміни вихідного положення та нагадування наступної вправи, дозволяють дошкільникам здійснювати рухову діяльність при високій активності серцево-судинної та дихальної систем.

5. Сила – це здатність дитини подолати зовнішній опір або протидіяти йому за рахунок м'язових зусиль. Рівень розвитку сили сприяє гармонійності ростучого організму дитини. Розвиток сили у дітей можна визначити за допомогою вправ з метання, кидків на відстань, набивання м'яча однією або обома руками [2, с. 237].

Пам'ятаючи, що гра мотивує дітей, активізує їх пізнавальний інтерес, з її допомогою формуємо фізичні якості дітей старшого дошкільного віку (силу, спритність, гнучкість витривалість, швидкість, окомір). Для проведення ігор можна використовувати різноманітний інвентар та цікавий музичний супровід (ігри та ігрові вправи «Перетворення», «Розмова») [5, с. 25].

Для розвитку спритності дітям буде за доцільне добирати ігри, які спрямовані на виховання координації рухів. При цьому важливо вдосконалювати в них м'язове чуття - розрізнення темпу і амплітуди рухів, ступеня напруження і розслаблення м'язів, а також чуття часу і простору: ігри: «Злови м'яч», «Біг до прапорців», «Навздогін м'ячу», ігри на знаходження предмета «Де заховався прапорець?» Рухи дитини у процесі таких ігор не пов'язуються із рухами інших ідей. Така робота після кількох повторень та практичного виконання рухів дітьми, стає для них цілком зрозумілою та цікавою [3, с.45]. Для підвищення інтересу дітей також використовується читання віршків: «Мій веселий і спритний м'яч», «Кидання м'яча у кошик».

Для розвитку витривалості та швидкості дошкільника варто застосовувати ігри динамічного характеру. Наприклад, «Трамвай», «Чия ланка швидше збереться?» (передбачала умови, за якими діти повинні були покласти до кошика певні предмети, виграла та команда, яка змогла швидше впоратися із завданням). Поступово доцільно ускладнювати зміст гри [5, с.21].

Дуже важливо дотримуватися вимог щодо вмілого педагогічного керівництва іграми. Перед проведенням рухливих ігор потрібно обов'язково врахувати показники їх здоров'я, рівень фізичної підготовки, місце проведення, доцільні технічні та наочні засоби, особливості погодних умов.

Висновок. Саме ігрова діяльність є ефективним засобом формування та зміцнення здоров'я дітей, формування звички дотримання правил здорового способу життя, а також неоціненним засобом розвитку фізичних якостей старших дошкільників. Окрім розвитку фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку (сили, спритності, витривалості, швидкості, гнучкості) у процесі проведення гри у дітей формуються такі позитивні якості, як відповідальність, цілеспрямованість, наполегливість та завзятість у подоланні труднощів.

Список використаних джерел:

1. Абрамов В., Борисов Ю. Рухова активність і здоров'я . Оцінка рівня здоров'я дітей шкільного віку / В. Абрамов, Ю. Борисов // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: збірник наукових праць. – Рівне: РВЦ Міжнародного університету "РЕГГ" імені академіка Степана Дем'янчука, 2003. – Ч. 1. – С. 122 – 126.
2. Вільчковський Е. С. Заняття з фізичної культури в дитячому садку / Е. С. Вільчковський. – К.: Радянська школа, 1974. – 237 с.
3. Вільчковський Е. С. Методика фізичного виховання у дитячому садку / Е. С. Вільчковський. – К.: Радянська школа, 1979. – 328 с.
4. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навчальний посібник / Е. С. Вільчковський. – Львів: ВНТЛ, 1998. – 336 с.
5. Богінич О. Оздоровча педагогіка / О.Богінич // Дошкільне виховання. – 2002. –№7.

ФОРМИ, МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ СПОРТИВНИМ ВПРАВАМ У ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Наталія Семеняка, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Головною передумовою формування всебічно розвиненої, здорової дитини є достатній рівень рухової активності. Це актуалізує необхідність використання в ЗДО спортивних вправ, адже при відповідному навчанні дошкільники досить швидко опановують основи техніки

рухів і на мають можливість на практиці ознайомитися з «азбукою спорту». В майбутньому дитина може обрати один з видів спортивних вправ для регулярних та систематичних занять.

Аналіз останніх досліджень. Проблема організації, змісту, методики проведення занять по навчанню фізичних та спортивних вправ дошкільників займалися такі дослідники як Е. Вільчковський, Л. Козіброда, В. Пасічник, Полякова А. Методику навчання дітей плаванню розробили Т.Осокіна, О.Тимофеева, Т.Богина, О.Леонов, Є.Карпенко, Т.Короткова, Н.Булгакова, М.Дубовис, Ю.Короп за основу навчання плаванню брали ігровий метод.

Мета статті – визначення форм, методів навчання дітей спортивним вправам у дошкільному закладі.

Виклад основного матеріалу. У дитячому садку дошкільники часто катаються на лижах, ковзанах і велосипедах, а також плавають. Це сприяє зміцненню опорно – рухової, серцево – судинної, дихальної і центральної нервової системи, а також розвитку основних фізичних якостей – спритності, швидкості, сили та витривалості організму.

На заняттях з фізичної культури діти оволодівають необхідним обсягом знань, рухових вмінь і навичок, які не достатньо засвоюються під час ігор та самостійної рухової діяльності. [3].

Фізкультурні розваги – одна з форм навчання дітей спортивним вправам. Їх проводять у приміщенні дитячого садка або на ігровому майданчику. До фізкультурних розваг включають рухливі ігри, вправи та ігри спортивного характеру, та вправи на дитячих фізкультурних тренажерах.

Найбільшу користь для зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку приносять фізкультурні свята на відкритому повітрі. У програму такого свята можна ввести: катання на санках з виконанням ігрових завдань, ігри-естафети на лижах або катання на ковзанах з елементами гри у хокей.

Вправи спортивного характеру проводять одночасно з усією групою або кількома дітьми під час ранкових та вечірніх прогулянок. Вправи планують залежно від пори року (взимку – ходьба на лижах, а влітку – катання самокаті). Для активізації рухової діяльності дітей необхідно регулярно проводити їх під час прогулянок. [2]

У процесі навчання дітей спортивним вправам застосовуються три групи методів навчання: наочні, словесні та практичні.

До наочних методів відносять показ рухових дій. В основу даного методу покладено прийом наслідування. Показ рухів поділяється на злитий, розчленований, імітаційний, та дзеркальний.

З метою створення додаткових можливостей для сприйняття дітьми спортивної вправи можна демонструвати предметні зображення. Демонстрація

наочних посібників має на меті показати дітям ті фази виконання руху, які при показі були б непомітні.

Група словесних методів базується на словесних поняттях про рухові дії. Вони дають можливість проаналізувати та оцінити результати засвоєння навчального матеріалу.

Пояснення – це стисле розкриття техніки виконання рухової дії, що поєднується з показом. Наприклад, під час катання на велосипеді вихователь пояснює положення частин тіла.

Бесіда – один методів, що складається з запитань і відповідей. Використовується для з'ясування ступеня засвоєння техніки виконання вправ.

Вказівка – чіткий вислів, метою якого є уточнення завдання та нагадування основних елементів спортивної вправи.

Оцінка – це результат аналізу вихователем виконання рухової дії. Даний метод застосовується для уточнення уявлень дошкільників про техніку спортивної вправи. Оцінки поділяються на індивідуальні та групові.

Команда – це наказ, метою якого є розпочати виконання або припинити певні рухові дії під час виконання спортивної вправи. Команда має бути чіткою і розумілою.

Вправляння – це основний практичний метод навчання дітей дошкільного віку спортивних вправ. Цей метод формує рухові вміння і навички та розвиває фізичні якості шляхом багаторазового повторення певної рухової дії.

У методиці фізичного виховання дошкільників використовують такі методи і прийоми вправляння: розучування вправи за частинами, цілісний метод, практична допомога, ігровий і змагальний методи.

Метод розучування вправи за частинами полягає в навчанні рухової дії за окремими елементами. Даний метод використовується під час вивчення складних рухових дій (ходьба на лижах чи плавання). Навчання дітей ходьби на лижах починається з виконання ступаючого кроку, а згодом продовжується ковзання без палиць. Після того, як дошкільники оволоділи ковзним кроком їх вчать пересуватися перемінним двокроковим ходом з відштовхуванням лижними палицями.

При застосуванні цілісного методу навчання спортивна вправа вивчається від початку і до кінця. Цілісне розучування складних вправ полегшують на початковому етапі навчання шляхом зменшення кількості перешкод та виконанням підготовчих вправ.

Практична допомога під час навчання спортивних вправ надається з метою уточнення положень окремих частин тіла, створення правильних м'язових відчуттів та подолання страху. Наприклад, деякі діти бояться води. У такому випадку вихователь стає біля дитини та підбадьорює її. Разом з дошкільником виконує плавальні вправи та грає в ігри, які будуть сприяти подоланню страху.

Змагальний метод застосовується для удосконалення рухових дій у дітей старшого дошкільного віку. Змагання підвищують інтерес дітей до запропонованих вихователем рухових дій та сприяють кращому їх виконанню.

Змагальний метод застосовується лише після того, як діти добре засвоїли рухи. Однією із форм є індивідуальні змагання між дітьми, спрямовані на виявлення кількісного та якісного результату руху. Наприклад, хто швидше доїде до фішки на самокаті. Складні командні змагання зазвичай проводяться у вигляді ігор – естафет. Заняття естафетного характеру можна проводити з невеликими групами дітей або з усією групою одночасно [1].

Висновок Отже, більшість рухових навичок, сформованих у дошкільному періоді життя дитини, у подальші, шкільні роки перебудовуються, та їх основа залишається незмінною. Тому цілеспрямоване та систематичне навчання дошкільників спортивним вправам правильно підібраними методами може значно підвищити потенційні можливості дитини та сприятиме її фізичному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Фізичне виховання дітей у дошкільному закладі. К., 2001. С.223 – 248.
2. Вільчковський Е.С. Денисенко Н.Ф. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах.- Тернопіль: мандрівець, 2008. – 128с.
3. Іващенко В.П. Теорія і методика фізичного виховання : навч. посібник. / В.П. Іващенко, О.П. Безкопильний – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ. Ч.1. – 2005. – 236 с.
- 4.Вправи спортивного характеру // http://bilatserkvadnz7.edukit.kiev.ua/panorama_specialistiv/storinka_instruktora_z_fizichnoi_kuljturi/vpravi_sportivnogo_harakteru/

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Анастасія Терещук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Збереження здоров'я дітей є провідним завданням закладів дошкільної освіти. Перед педагогічним колективом стоїть не легке завдання підібрати та впровадити найефективніші здоров'язберігаючі технології та методики, які допоможуть не тільки зберегти здоров'я вихованців, а й покращити його.

Всі вимоги щодо збереження здоров'я дітей викладено у Базовому компоненті дошкільної освіти, законі «Про освіту», законі «Про дошкільну освіту» та освітніх програмах: «Дитина», «Українське дошкілля», «Впевнений старт» та інших.

Дане питання є досить актуальним у будь-який час, адже збереження та зміцнення здоров'я є пріоритетним завданням у вихованні дитини, а підбір та використання інноваційних технологій щодо його збереження є важливим етапом у організації розвивального середовища у ЗДО.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, здоров'я – це стан повного фізичного, психічного та соціального добробуту, а не лише відсутність хвороби або недуги.

Теоретичним вивченням даної проблеми займалися багато українських педіатрів та педагогів: Бех І.В., Богінч О.Л., Бондаренко І.Й., Вільчковський Е.С., Воронцова Т.В., Пономаренко В.С., Гаращенко Л.В., Єфименко М.М., Івахно О.П., Вільчковський, Е.С., Денисенко Н.Ф., Цось А.В., Челах Г.Є., Чернишов О.І. Шиян Б.М.. Серед зарубіжних науковців це питання вивчали: Ізаак С.І., Советова Є.В., Московченко О.Н та інші.

Аналізуючи роботи вище названих науковців, можна прийти до висновку, що здоров'язберігаючі технології – це сукупність знань, засобів, методів і прийомів щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Метою статті є аналіз доцільності і ефективності застосування здоров'язбережувальних технологій у ЗДО та їх вплив на психічний та фізичний розвиток дошкільника.

Поняття “здоров'язбережувальні технології” об'єднує в собі всі напрями діяльності дошкільного закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей. Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти:

- сприятливі умови для розвитку дитини в ЗДО (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію виховного процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Дошкільний вік є найбільш сензитивним, тобто найсприятливішим для формування основ здорового способу життя. Цьому безперечно сприяє підвищена рухова активність дітей, зацікавленість до свого тіла, бажання схвалення дорослими.

Впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), екологічних, здоров'язбережувальних технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

З погляду позитивного впливу на здоров'я дітей найбільш доцільними є технології, які:

- мають за основу комплексний характер збереження здоров'я;
- беруть до уваги більшість факторів, що впливають на здоров'я;

- враховують вікові та індивідуальні особливості вихованців;
- забезпечують запровадження цілей та змісту політики освітнього закладу щодо зміцнення здоров'я дітей та формування здорового способу життя;
- контролюють виконання настанов, зміст яких має здоров'язбережувальний та профілактичний характер;
- постійно покращують санітарно-гігієнічні умови ЗДО, матеріально-технічну та навчальну базу, соціально-психологічний клімат у колективі відповідно до сучасних вимог;
- заохочують дітей до участі у плануванні оздоровчої діяльності та до аналізу виконаної роботи;
- формують позитивне ставлення дітей до дошкільного закладу, у якому вони навчаються, взаємоповагу та взаєморозуміння між вихователями й вихованцями та дітей між собою;
- обґрунтовують умови послідовності в реалізації технології;
- здійснюють періодичну оцінку ефективності технології;
- залучають батьків до діяльності щодо збереження та зміцнення здоров'я дітей;
- практикують особистісно орієнтований стиль навчання та стосунків з вихованцями;
- створюють розвивальне середовище, що забезпечує комфортні та безпечні умови життєдіяльності вихованців та вихователів [4].

Впровадження здоров'язберігаючих технологій відбувається під час різних форм організації ознайомлення дітей з власним здоров'ям.

Зокрема, заняття з фізичної культури є основною організаційною формою навчання дітей фізичних вправ і спрямовані на виконання оздоровчих, розвивальних та виховних завдань освіти [3, с. 268].

Ранкова гімнастика визначається науковцями як комплекс фізичних вправ, що виконується щодня після сну. Вона позитивно впливає на всі фізіологічні процеси організму, сприяє формуванню правильної постави і попереджує профілактику плоскостопості. У психічному та соціальному аспекті – дисциплінує дошкільників, формує наполегливість, увагу, почуття колективізму [3, с. 250–251].

Також під час різноманітних занять проводяться фізкультхвилинки, вони допомагають відпочити дітям від розумової праці, виплеснути накопичену енергію та продовжити роботу з новими силами. Зазвичай фізкультхвилинки проводяться посередині заняття і тривають кілька хвилин.

На заняттях з розвитку мовлення також доцільно проводити дихальну та звукову гімнастики, які допоможуть нормалізувати роботу дихального апарату, розслабити спазмовані бронхи і бронхіоли та зняти навантаження з мовного апарату дітей.

Вже давно вчені з'ясували взаємозв'язок між розвитком дрібної моторики рук, розумовим розвитком та розвитком мовлення дітей. Така взаємозалежність пояснюється особливостями будови головного мозку людини. Це пояснює ефективність проведення пальчикової гімнастики під час різних режимних моментів.

Зараз також активно впроваджуються новітні види оздоровчої діяльності, такі як оздоровчо-розвиваючі хвилинки, стимулювальна гімнастика, імунна гімнастика, психогімнастика (вправи, ігри, етюди, пантоміми), артгімнастика, кольоротерапія, казкотерапія, сміхотерапія, сольова підлога, фітболгімнастика, художня гімнастика, гідроаеробіка, дитячий фітнес.

За останні роки великої популярності набуло застосування в практиці роботи оздоровчих технологій, які використовуються з профілактично-лікувальною метою. Це, насамперед, фітотерапія (чаї, коктейлі, фітомішечки), ароматерапія (ароматизація приміщення), вітамінотерапія (вітамінізація страв) [2].

Отже, використання здоров'язбережувальних технологій під час навчально-виховного процесу у ЗДО позитивно впливає на психічний та фізичний розвиток дошкільника, сприяє набуттю навичок здорового способу життя та формуванню здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: Богуш А., - К.: Видавництво, 2021. С. 38.
2. Використання інноваційних здоров'язбережувальних технологій у контексті формування моделі здорової дитини: стаття. – Рівне.: ЗДО №43, 2016.
3. Вільчковський Е.С., Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – Суми: Університетська книга, 2004; 2005. – 428 с.
4. Здоров'язберігаючі технології у навчальному закладі / [упоряд. О. Колонькова, О. Литовченко]. – К.: Шкільний світ, 2009.

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Вікторія Трушківська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність дослідження. Одним із центральних аспектів збереження життя і здоров'я громадян кожної країни є турбота про забезпечення безпеки їх повсякденного життя. Це завдання визначається як пріоритетне як на рівні окремої особистості, так і на рівні країни. За даними ВООЗ смертність від нещасних випадків посідає третє місце після серцево-судинних та онкологічних

захворювань. Особливо це стосується дітей, які ще в силу свого невеликого життєвого досвіду не навчились запобігати небезпеці і загалом бачити її.

Людина постійно взаємодіє з оточуючим світом, перетворює його, а він, у свою чергу, впливає на її життєдіяльність. Тобто взаємодія із довкіллям, в якому перебуває людина, здійснюється при наявності прямих та зворотних зв'язків. Результат такого процесу може мати широкий діапазон: від позитивного до катастрофічного, що супроводжується загибеллю людей і руйнуванням структурних компонентів оточуючого середовища. Негативні впливи, які раптово виникають, періодично або постійно діють у системі "людина – довкілля", визначаються як дія небезпек. Життєвий досвід доводить, що шкоду людині може за певних обставин нанести будь-яка діяльність: робота на виробництві (трудова діяльність), різні види відпочинку, розваги та навіть діяльність, пов'язана з навчанням або грою.

Проблема безпеки дитини, її уміння уникнути небезпек, захистити себе завжди була актуальною. Світ речей, природи і людей чатує на дитину. Батькам важливо підготувати сина чи доньку до взаєморозуміння з оточенням, взаємоповаги, навчити правил безпечної взаємодії з об'єктами і суб'єктами, з якими зустрічається дитина в повсякденному житті. Починаючи з дошкільного віку, потрібно формувати у дітей свідоме ставлення до власного і чужого життя та здоров'я, розуміння його цінності та особистої відповідальності за них. Власне, саме від адекватного, безпечного поведіння дитини в оточуючому середовищі залежить її здоров'я, а часто навіть і життя. Завдання ж дорослих, на чому наголошує і Базовий компонент дошкільної освіти, — створювати сприятливі умови для вправлення дошкільників у безпечній, доцільній, здоров'язбережувальній поведінці.

Стан розробки проблеми. У сьогоденні означена проблема є предметом дослідження багатьох зарубіжних і вітчизняних учених. Так, Т.Зубок, О.Крюковська, І.Мікуліна, Л.Піскунова, В.Прилипка, А.Толок, О.Чеботарьова досліджували сутність таких понять, як «безпека», «небезпека», «ризик», джерела небезпек, шляхи забезпечення безпечної життєдіяльності людини. Проблемою забезпечення безпеки дітей дошкільного віку опікувались такі вчені, як М.Андрієнко, І.Бех, А.Богуш, Н.Волненко, Л.Грицюк, Л.Загоруйко, М.Каротаєва, О.Карпенко, О.Кононко, Н.Коцур, О.Литвиненко, Л.Лохвицька, І.Талан. Л.Калуська, Л.Якименко розробили програми роботи з безпеки життєдіяльності дітей у закладах дошкільної освіти.

У дошкільній освіті зазначеній проблемі приділяється значна увага, що обумовлюється широким колом факторів, які можуть нести загрозу для дитини у нашому сучасному життєвому просторі. **Метою нашої статті** є з'ясування змістового наповнення термінів «безпека життєдіяльності», «небезпека»,

«потенційна небезпека», «ризик», дослідження яких знаходиться на стику екології, культурології, валеології, педагогіки, психології, медицини.

Виклад основного матеріалу. Природно, що потреба в захисті є базовою потребою будь-якої людини [1, с. 5]. Однак технологізація нашого життя, погіршення екологічного стану, зниження рівня моралі населення призвело до збільшення кількості факторів, які можуть стати причиною травмувань або навіть загибелі людей. Тому людина перестала почувати себе захищеною, що, відповідно, негативно позначається не тільки на фізичному, а й на психічному здоров'ї також.

Оскільки небезпека може прийти і від людини, її дій, предметів, виготовлених руками людей, і від природи, як живої, так і неживої, то і напрями досліджень вчених процесу забезпечення безпеки життєдіяльності людини досить широкі. Наприклад, В. Сухомлинський зробив свій внесок у розробку цієї проблеми, розкривши шляхи всебічного розвитку особистості, підтримуючи ідею її цілісності, єдності природного і соціального в її суті, потреби фізичного, психічного розвитку і духовного зростання. Вчений працював над проблемою виховання у дітей доброти і милосердя, демонстрував боротьбу добра і зла, розвивав у вихованців совісність, емпатію, здатність до розуміння іншої людини, а також багато уваги приділяв підготовці малечі до реалій життя, неминучості горя, образ, страждань, поразок наряду з приємними моментами, успіхами і перемогами. Загалом виховання гуманного суспільства зменшує ризик негативного впливу на життя кожної окремої особистості такого чинника, як сама Людина.

А. Маслоу у своїй відомій піраміді потреб людини однією з таких означив потребу в безпеці, охарактеризувавши її такими категоріями, як захищеність, стабільність, впевненість. Вона займає другу сходинку після фізіологічних потреб, без задоволення яких людина не зможе вижити. У теорії Г. Саллівана прагнення до захищеності також пов'язано з почуттям безпеки. Головна мета, яку людина переслідує в будь-яких стосунках, відносинах, взаємозв'язках - задовольнити свої потреби, не втративши при цьому почуття захищеності [4].

З розвитком суспільства, здійсненням нових відкриттів виокремлюється інтегральна наука «безпека життєдіяльності», «що вивчає небезпеки та негативну дію на людину екзогенних та ендогенних факторів у всіх сферах життєдіяльності людини» [2, с. 12].

Вікіпедія означає поняття «безпека життєдіяльності» як галузь науково-практичної діяльності, що безпосередньо спрямована на вивчення закономірностей появи небезпек, їх характерних властивостей, наслідків впливу на організм живої істоти, зокрема людини, на об'єкти середовища; на дослідження захисту здоров'я, життя людини, а також середовища її проживання від можливих небезпек; на розробку і втілення в життя безпечних

умов життєдіяльності людини, як у буденному існуванні, так і в умовах надзвичайних ситуацій. В Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо організації роботи з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти безпека життєдіяльності розглядається як інтегрована система знань про вимоги до захисту життя і діяльності особистості, суспільства, оточуючого середовища від небезпечних факторів як природного, так і штучного характеру. Зокрема, деталізується, що безпека життєдіяльності складається з пожежної безпеки, санітарно-епідеміологічного благополуччя, охорони здоров'я, екологічної та ядерної безпеки, попередження надзвичайних ситуацій, цивільного захисту населення, безпеки руху, якісної та безпечної продукції, послуг, які надаються людям, безпеки різних споруд, будівель, інженерних мереж тощо [3].

Оскільки небезпека для здоров'я і життя людини може виникнути як за надзвичайних ситуацій, так і за звичайних умов, робота з цієї проблеми повинна поводитися в двох напрямках:

1) охорона здоров'я, прав людини, громадського порядку, праці, захист природного довкілля (що і передбачає різноплановий захист людини в звичайних умовах);

2) запобігання надзвичайних ситуацій і захист людства в разі їх виникнення.

В літературі зустрічається визначення поняття «безпеки» як такого стану певного об'єкта, за якого йому не загрожує небезпека. Однак подане тлумачення вказує лише на відсутність джерела небезпеки. Зубок Т. О., Піскунова Л. Е., Прилипко В. А. зазначають, що «безпека — збалансований стан людини, соціуму, держави, природних, антропогенних систем тощо (за експертною оцінкою), а безпека людини — стан захищеності особи та суспільства від ризику» [4, с. 6]. Виникає необхідність з'ясувати поняття «ризик». Ця категорія має багато індивідуальних ознак, характеристик, ризик надзвичайно складно прорахувати математично, часто оцінити ризик можна тільки експертним методом. Вчені вивели наступну формулу розрахунку ризику: добуток ймовірності негативної події на величину можливого збитку від неї.

Безпека життєдіяльності є невід'ємною складовою характеристики стратегічного напрямку життя на нашій планеті, що визначений ООН як сталий розвиток людства. Дана категорія розуміється як діяльність, яка веде не тільки до економічного, а й до соціального, культурного, духовного зростання, сприяє збереженню людства, природних багатств для майбутніх поколінь, сприяє підвищенню гуманності громадян, збагаченню позитивного досвіду людства.

Однією з визначальних умов гармонійного розвитку як людства, так і кожної окремої особистості є безпека життєдіяльності у всіх сферах — в побуті, вдома, на вулиці, під час різних видів діяльності, зокрема під час праці,

подорожей, відпочинку, ігор тощо. Оскільки загрози можуть виникати не лише внаслідок негативних дій людини, а й з об'єктивних, не залежних від неї причин, безпека життєдіяльності передбачає уникнення небезпек і активне запобігання їм. Тобто безпека – це стан діяльності або бездіяльності, за якого виключається прояв небезпек (з певною ймовірністю). Таким чином, безпека постає метою, забезпечення якої вимагає пошуку правильних засобів, шляхів, способів її досягнення. Для повнішого розуміння даної категорії розглянемо і протилежний термін – небезпека, адже БЖД передбачає саме ступінь захисту людини від надзвичайної небезпеки. Під "небезпекою" розуміємо вплив на людину чинників, які можуть викликати відхилення її стану здоров'я від нормального. Вони можуть бути природного походження (наприклад, екологічні катастрофи, аномалії природи), соціально-економічного (низький рівень життя, злочинна когорта суспільства), техногенного (високий рівень забруднення навколишнього середовища як наслідок виробничої діяльності людини, дорожньо-транспортні аварії, пожежі, катастрофи та нещасні випадки на підприємстві тощо).

Варто відмітити, що усяка діяльність дитини є потенційно небезпечною. Як зазначають О. Крюковська, А. Толок, потенційна небезпека – це така небезпека, яка має неявний характер, тому і проявляється в умовах, які важко передбачити [6, с. 11]. Потенційна небезпека може реалізуватися у формі хвороб або травм. Однак наявність потенційної небезпеки не завжди супроводжується її негативним впливом на індивіда. Для реалізації негативного впливу небезпеки потрібне виконання таких трьох умов: небезпека реально існує і діє; дитина знаходиться в зоні дії небезпеки; у дитини немає достатньо ефективних засобів захисту.

Ситуацію, в якій спостерігається велика ймовірність виникнення нещасного випадку, прийнято називати небезпечною або ж аварійною, а при загибелі людей – катастрофічною.

Небезпеки існують у просторі й часі та реалізуються як потоки енергії, речовини, інформації. При ідентифікації небезпек, тобто при знаходженні типу небезпеки, встановленні її характерних особливостей, необхідно виходити з принципу "все впливає на все", тобто джерелом небезпеки може бути будь-що живе й неживе, і підлягати впливу небезпеки також може все живе й неживе. Ідентифікація потрібна для розробки заходів щодо запобігання небезпекам або вже ліквідації їх наслідків.

Безпека життєдіяльності є збалансованою взаємодією людини і навколишнього середовища, її соціокультурного життя, яка є результатом не стільки політичної, економічної сфер соціальної діяльності людини, скільки особистого сприймання і внутрішнього відчуття безпеки окремою людиною.

Таким чином, виникає необхідність формувати у дитини ще з дошкільних років культуру безпеки, яку О. Запорожець визначає як «способи розумної життєдіяльності людини в області забезпечення безпеки, результати цієї життєдіяльності і ступінь розвитку особи і суспільства в цій області» [2, с.14]. Для дитини дошкільного віку безпека життєдіяльності, на думку Т. Хромцової, полягає в умінні розрізняти, що є добре, а що погано, що може призвести до негативних наслідків, як себе убезпечити від дій недобрих людей, а також в наявності знань, уявлень щодо допомоги, яку можна отримати в екстрених ситуаціях та яку можна надати іншому в разі небезпеки.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що лише завдяки спільним зусиллям держави, батьків, вихователів ЗДО у справі охорони життя і збереження здоров'я дітей їх можна не тільки захистити від небезпеки, а й закласти основи культури безпечної поведінки, підготувати до подальшого самостійного дорослого життя.

Список використаних джерел:

1. Абаскалова, Н.П. Теория и методика обучения безопасности жизнедеятельности, 2008
2. Безпека життєдіяльності [текст] : підручник. / [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 448 с.
3. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації роботи з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у дошкільних навчальних закладах Лист МОН України від 23.09.2014 <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v-482729-14>
4. Піскунова Л. Е., Прилипко В. А., Зубок Т. О. Безпека життєдіяльності. - К.: Академія, 2012. - 224 с.
5. Салливан Г.С. Интерперсональная теория в психиатрии. СПб.: Восточно-Европ. Ин-т Психоанализа. 1999.
6. Толок А.О. Крюковська О.А. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник. – 2011. – 215 с.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ЗАСТОСОВУВАТИ РУХОВИЙ ДОСВІД У ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ ДОШКІЛЬНИКА У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПІШИХ ПЕРЕХОДІВ

Анна Федорук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві особливої актуальності набуває проблема виховання здорової нації. Вона зумовлена стійкими тенденціями погіршення здоров'я молодого покоління та зниженням рівня фізичної підготовки. Ці негативні явища значною мірою пов'язуються із недостатньою руховою активністю дітей.

Формування та зміцнення здоров'я доцільно починати у дошкільному віці, оскільки чимало рухових задатків, навичок, умінь розвиваються саме на цьому віковому етапі. Серед пріоритетних завдань дошкільної освіти, визначених державними документами, є збереження та зміцнення фізичного, психічного, духовного здоров'я дитини, підвищення опірності й захисних сил її організму, виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній, вироблення звички до здорового способу життя.

Стан розробки проблеми. Проблема активізації рухового режиму дітей дошкільного віку в умовах природного середовища привертала увагу таких учених: О. Богініч, Н. Бочарової, Г. Буковської, О. Вавілової, Е. Вільчковського, Т. Грицишиної, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, М. Єфименка, Т. Зав'ялової, Л. Купріної, О. Курка, Т. Осокіної, М. Рунової, Е. Степаненкової, Ю. Чернишенка, Г. Шалигіної та ін.

Метою нашої статті є охарактеризувати процес формування умінь застосовувати руховий досвід у повсякденному житті дошкільника у процесі здійснення піших переходів.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність вихователя ЗДО має свої специфічні особливості. Низка дослідників підкреслює, що успішний фізичний розвиток дітей дошкільного віку, їх особистісна активність і соціальна спроможність залежать від методично правильного, цілеспрямованого керівництва фізичним вихованням. Вивчення практичного досвіду фізкультурно-оздоровчої роботи в ЗДО засвідчує, що такі форми туризму, як екскурсії, туристичні прогулянки, піші переходи використовуються в ЗДО не часто, в основному з освітньою і виховною метою; рухова діяльність туристичної спрямованості не посіла ще належного місця в системі фізичного виховання і розвитку дітей дошкільного віку. На наш погляд, це пов'язано з тим, що потребує удосконалення методика використання засобів туризму, перегляду організаційно-методичних підходів, що дозволить вихователям використовувати їх у роботі з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти.

Піші переходи в освітньому процесі ЗДО, як складник фізичного виховання, має закласти підґрунтя для забезпечення фізичного здоров'я, комплексного підходу до формування моторних і психофізичних якостей дітей, забезпечення фізичної готовності до навчання у школі. Перебудова педагогічного процесу в закладах дошкільної освіти відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в Україні спрямована на використання могутнього потенціалу природних умов у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Сьогодні керівництво роботою з фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах потребує перегляду. Про це свідчить значний відсоток дітей з відхиленнями у здоров'ї, з недостатнім рівнем оволодіння основними рухами та розвитком психофізичних якостей.

Педагоги, психологи, фізіологи одноставно вказують на необхідність комплексного використання фізичних вправ і природних факторів та цінність їх поєднання. Безсумнівно, оптимізація фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти, урахування сучасних соціально-економічних проблем активізують прагнення багатьох освітян до активного пошуку нових підходів до проведення піших переходів в освітньому процесі ЗДО. Аналіз наукового доробку в цій галузі, вивчення передового педагогічного і методичного досвіду засвідчують, що одним із таких підходів є комплексне застосування піших переходів в роботі з дошкільниками. Сьогодні значну кількість методичних посібників і рекомендацій присвячено прогулянкам та екскурсіям.

Так, Г. Шалигіна, вивчаючи питання активізації рухового режиму дітей дошкільного віку у природних умовах, розробила рекомендації щодо використання рухливих ігор та ігрових вправ для закріплення основних рухів. О. Вавілова з'ясувала, що добирати рухливі ігри для піших переходів слід ураховуючи їх потенціал для комплексного розвитку рухових якостей. Т. Осокіна, досліджувала питання організації рухової діяльності дітей дошкільного віку в природних умовах, зокрема у весняно-літній сезон.

Е. Вільчковський вивчав особливості методики проведення тематичних занять із ознайомлення дітей з елементами спортивних ігор і вправ, закріплення й удосконалення техніки їх виконання і вважає піші переходи важливим складником створення оптимального щоденного рухового режиму, засобом автоматизації рухових умінь і навичок [2].

Н. Денисенко рекомендувала використовувати піші переходи як засіб оздоровлення дітей дошкільного віку і довела, що під час виконання фізичних вправ у природних умовах показники усіх фізіологічних систем вихованців активізуються і гармонійно взаємодіють між собою і з довкіллям. Дослідниця вважала, що у процесі піших переходів розвиваються компенсаторні функції організму дошкільника, підвищується опірність його організму несприятливим факторам зовнішнього середовища [3].

Найважливішою сутністю туристичної діяльності, на думку Т. Грицишиної, є нерозривний зв'язок рухової діяльності дітей з вивченням елементів наук, практикою, довкіллям. Авторка зазначає, що регулярні прогулянки-походи, цільові прогулянки, піші переходи різної тривалості та інтенсивності, з подоланням перешкод, сприяють розвитку в дошкільників витривалості. Перебування ж дитини упродовж тривалого часу на відкритому повітрі в русі, на її думку, сприяє загартовуванню організму. Проведення на місці привалу ігор-естафет, рухливих ігор, змагань, подолання смуги перешкод та виконання інших рухових завдань удосконалює рухові вміння дітей, розвиває їхні фізичні якості. Діяльність у цьому напрямі сприяє створенню активного рухового режиму в ЗДО

[3]. Як майбутні вихователі, так і досвідчені фахівці, мають усвідомити оздоровчу цінність піших переходів для дошкільників [4].

Вивчаючи основні поняття дисципліни, ми усвідомлюємо, що піший перехід – це форма організації туристичної діяльності, яка передбачає тимчасове перебування дітей дошкільного віку в природних умовах, виконання ними помірних навантажень, пов'язаних із пересуванням маршрутом, руховою діяльністю на привалі й оволодіння елементарними туристичними навичками. Дане визначення було сформульоване нами на основі перегляду й аналізу визначень поняття «піший перехід» різними авторами. У процесі освітнього процесу вихователі також отримують знання про оздоровчий ефект, який забезпечується руховою активністю дітей під час пішого переходу, комплексним впливом на їхній організм природних факторів, тривалим виконанням помірних навантажень у вигляді циклічних вправ.

У природних умовах є можливість збагатити руховий досвід, сформувати навички ходьби пересіченою місцевістю, сформувати початкові навички виживання у природному середовищі. Цікаво дібрана рухова діяльність у природних умовах формує в дошкільників інтерес до заняття туризмом і фізичною культурою, підвищує мотивацію до здорового способу життя. Реалізуючи принцип міжпредметних зв'язків, ми знаємо, що обов'язковим складником туристичної прогулянки є робота з ознайомлення дітей з історією рідного краю. У процесі сприймання різних предметів, явищ суспільного життя дошкільник отримує багатий чуттєвий досвід, який необхідний для розвитку його мислення і мови. У дітей розвивається допитливість, розширюється кругозір, формуються первинні уявлення про традиції і культуру народу, закладаються основи національної самосвідомості [4].

У роботі з дошкільниками дізнаємося, що у фізкультурно-оздоровчій роботі дитячий туризм – це ранкові й вечірні прогулянки територією дошкільного навчального закладу і за її межами. Особливу увагу звертаємо на недоліки в забезпеченні оптимальної рухової активності дошкільнят в ЗДО протягом дня, зокрема обмаль часу відводиться на активні рухи дітей, рухливі ігри, які використовуються під час прогулянок, одноманітні за тематикою і переважаючим рухом (наприклад, ігри з ходьбою і бігом типу «У ведмедя у бору», «Хитра лисиця»; ігри з повзанням, лазінням, киданням і ловінням предметів). Нажаль, практично не використовуються ігри естафетного характеру, для оволодіння елементами спортивних ігор і вправ та вправ з використанням природних об'єктів. Тому зміст і напрями туристичної діяльності, що має організовуватися в ЗДО, визначають зміст загальної підготовки юних туристів, на яку вихователі мають звертати особливу увагу. Багаторазово, невтомно і без зниження інтересу, виконуючи різноманітні рухові дії на лоні природи (ліс, парк, лука, поле, берег річки), дитина виявляє м'язову

розкутість, творчість. Під час руху в дітей удосконалюються навички ходьби пересіченою місцевістю, що забезпечує позитивну динаміку показників основних видів рухів і спортивних вправ. Істотний ефект мають дозована ходьба, біг середнім темпом, рухливі і спортивні ігри з бігом і стрибками. З метою підготовки до зимових туристичних прогулянок необхідно проводити додаткові заняття з дітьми, які недостатньо володіють технікою ходьби на лижах.

Завдання оздоровлення під час піших переходів реалізуються через правильну побудову розпорядку дня, раціональну організацію проходження маршруту з дотриманням оптимального чергування фізичних навантажень та активного відпочинку, доцільного використання впливу природних чинників на всі системи організму дитини. Доведено, що дітям старшого дошкільного віку цілком доступне оволодіння найпростішими туристичними вміннями і навичками, які значно збагачують їх рухову діяльність і є основою для більш серйозних занять туризмом у шкільні роки. Цікаво продумана рухова діяльність дітей у природних умовах формує інтерес до заняття туризмом і фізичною культурою, підвищує мотивацію здорового способу життя.

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що піші переходи є засобом оптимізації рухової активності дітей дошкільного віку, вони мають велику цінність для зміцнення здоров'я дітей і формування рухових умінь: навичок бігу, ходьби, метання, стрибків та інших рухів.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри / О. Л. Богініч. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
2. Бочарова Н. И. Туристические прогулки в детском саду : пособие для практических работников дошкольных образовательных учреждений / Н. И. Бочарова. – М. : АРКТИ, 2004. – 116 с.
3. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. – [2-ге вид., перероб. та доп.] / Е. С. Вільчковський., І. О. Курок. – Суми : Університетська книга, 2008. – 428 с.
4. Денисенко Н. Через рух – до здоров'я дітей : навчально-методичний посібник / Н. Денисенко, О. Аксьонова.-Тернопіль : Мандрівець, 2010- 88 с.

ФОРМУВАННЯ ОСНОВ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ В ЗДО

*Софія Фецул, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Дошкільний вік – це унікальний період в житті людини, саме в цьому віці формується здоров'я, відбувається становлення особистості, це час, коли дитина знаходиться в повній залежності від оточуючих його дорослих – батьків і

педагогів. Це найважливіший період формування у дітей знань про правила безпечної поведінки і здоровий спосіб життя.

Ми живемо в світі насиченому побутовою технікою, транспортом та електроприладами. Для дитини дошкільного віку це стільки всього незвіданого, нового. Діти починають проявляти інтерес до соціальної дійсності, здатні засвоювати певні знання про неї, вже з'являється оцінне ставлення до подій, фактів і явищ. Часто, діти можуть розгубитися, коли опиняться в різних несподіваних ситуаціях будь-то на вулиці чи вдома. Закон України «Про дошкільну освіту» пише: дитина має право на безпечні та нешкідливі для здоров'я умови утримання. Тож захистити дитину від можливих небезпек і навчити безпечно взаємодіяти з довкіллям – одне з провідних державних завдань, визначених у Базовому компоненті дошкільної освіти [3]. Тому, забезпечити формування основ безпечного способу життя є важливою задачею закладів дошкільної освіти.

Актуальність проблеми безпечної життєдіяльності щороку стає все більш очевидною, хоча протягом багатьох років створювалися і удосконалювалися технічні засоби, щоб покращити рівень існування людства, а в результаті ми маємо ряд загроз, пов'язаних з виробництвом і використанням техніки. На сьогоднішній день ніхто не застрахований ні від соціальних потрясінь, ні від стихійних лих, ні від екологічних катаклізмів, ні від зростання злочинності, ні від економічної нестабільності. Збереження здоров'я дітей та підлітків, майбутніх матерів і батьків, забезпечення гідних умов життєдіяльності є загальнодержавним завданням. Відповідно, сьогодні необхідна ретельна підготовка населення до життя в умовах, при яких можливе виникнення небезпечних ситуацій.

Дослідження, які присвячені ознайомленню дітей дошкільного віку з безпекою життєдіяльності, висвітлюються у працях Р.І. Жуковської, С.А. Козлової, М.І. Богомолової та інших науковців. У їх дослідженнях в основному висвітлено питання формування знань про соціальну дійсність.

Також великий внесок у розв'язання наукової проблеми виживання, самозбереження та безпеки людини зробили зарубіжні вчені А. Адлер, П. Маслоу, Б. Паскаль та З. Фрейд.

Ми згодні з думкою багатьох педагогів, що не можна виховувати дітей «відчужених» від життя. Невипадково зараз, у складних екологічних умовах, колективи багатьох дошкільних закладів почали шукати змогу плідної роботи з основ безпеки дітей дошкільного віку.

Мета статті полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати особливості виховання безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку.

Головною метою виховання безпечної поведінки в дітей дошкільного віку є дати кожній дитині базові поняття про небезпечні життєві ситуації й особливості поведінки у разі їх виникнення.

Безпека життєдіяльності – це не просто сума засвоєних знань дитини, а формування у неї свідомого ставлення до збереження особистого життя шляхом надання теоретичних знань, практичних умінь, вправлення у практичних ситуаціях.

Формуватися відповідальне ставлення до власної безпеки має на всіх етапах життя людини, але розпочинати його варто з раннього дитинства. Більшість дітей не знають, до кого звернутися за допомогою, не вміють приймати правильне рішення в екстремальних ситуаціях, тому дітям властива пасивно-оборонна реакція під час надзвичайних ситуацій, наприклад, вони ховаються в затишний куток від страху, замість того, щоб залишити небезпечне місце або покликати на допомогу.

Завдання педагогів і батьків полягає не тільки в тому, щоб самим захистити дитину. Дорослі повинні підготувати її до реального життя, насиченого різними подіями, зустрічами з різними життєвими обставинами, навчити адекватно, свідомо діяти в тій чи іншій ситуації, допомогти оволодіти елементарними навичками поведінки. Тобто навчити дитину безпечно поводитись у довкіллі самостійно.

Для хорошого результату у досягненні цієї мети у дітей дошкільного віку потрібно формувати знання і уявлення про:

- небезпечні для людини і навколишнього світу ситуації і способи поведінки у них;
- правила безпечної поведінки вдома;
- правила безпеки дорожнього руху в якості пішохода та пасажера транспортного засобу;
- обережне і обачне ставлення до потенційної небезпеки для людини від навколишнього світу природи;
- прищепити вихованцям навички захисту і самозахисту, допомоги і взаємодопомоги в ситуаціях, небезпечних для їхнього здоров'я і життя.

Навчити дітей безпечної поведінки – дуже вагома і необхідна робота в дитячому садку. Особливо важливо почати її вчасно, тому що наздогнати втрачене потім буде важко. Кожна недоробка вихователя, яка стосується питань особистої безпеки дитини, згодом може обернутися бідую [4].

Для успішного засвоєння і закріплення вихованцями знань про правила безпеки життєдіяльності необхідно використовувати різні форми роботи. До основних відносяться: бесіди, спостереження, обговорення ситуацій, цільові прогулянки, читання художньої літератури і казок, вивчення віршів, театралізовані вистави, ігрова й художня діяльність.

Якщо говорити про художню діяльність, то діти свідомо й охоче відображають навколишню дійсність в малюнку, ліпленні, конструюванні. Від того, як дитина сприймає соціальні явища, яке у неї склалося ставлення, буде залежати характер зображення цих явищ, вибір кольору, розташування предметів на аркуші, їх взаємозв'язок.

Також особливо важливими є предметна діяльність, праця і спостереження. Предметна діяльність містить в собі можливість пізнавати найближче оточення за допомогою сенсорних відчуттів. Маніпулюючи предметами, дитина дізнається про їх властивості, якості, а потім і про призначення, функції, опановує операційні дії. Предметна діяльність задовольняє в певний період розвитку дитини її пізнавальні інтереси, допомагає орієнтуватися в навколишньому світі. Соціальний досвід дитини допомагає освоїти трудову діяльність. У міру набуття трудових умінь дитина набуває почуття впевненості. І чим раніше вона почне відчувати задоволення від своїх трудових зусиль, тим оптимістичніше буде дивитися на світ, так як набуде впевненості у своїй здатності долати труднощі.

Завдяки спостереженню збагачується соціальний досвід дитини. Що б не робила дитина, вона завжди спостерігає і все запам'ятовує. Процес спостереження у дітей завжди активний, навіть якщо зовні ця активність виражається слабо. Саме зі спостережень діти черпають «матеріал» для формування світорозуміння, для своєї «картини світу». У цю картину світу може увійти не тільки позитивне, а й те, що вихованцю було б бачити педагогічно недоцільно. Спостереження стимулює розвиток пізнавальних інтересів, породжує і закріплює правила поведінки з небезпечними предметами.

Навчальна діяльність важлива для пізнання соціального світу. В процесі навчання на заняттях дитина має можливість здобувати знання під керівництвом дорослої людини, яка організовує повідомлення знань і контролює їх засвоєння дітьми, вносить необхідну корекцію.

Існують чотири типи навчання дітей:

1) навчання словом - це головна ланка між дитиною і ознайомленням з основами безпеки. У зв'язку з цим велике значення мають мова вихователя, її образність, конкретність, чіткість формулювання думок під час заняття, бесіди або читання художньої літератури;

2) безпосереднє сприйняття дитиною дійсності, її чуттєвий досвід під час спостережень, експериментів і дослідів;

3) навчання дошкільнят має викликати емоційне ставлення, сприяти активності дітей у засвоєнні знань, особливо в образотворчій і конструктивній діяльності;

4) навчання дітей організоване дорослим і проведене під його безпосереднім керівництвом.

При формуванні знань з безпеки життєдіяльності у дітей дошкільного віку доцільно використовувати такі методи та прийоми.

1. Метод порівняння допомагає дітям виконувати завдання на угруповання і класифікацію. Для того, щоб групувати або класифікувати предмети і явища, потрібні вміння аналізувати, узагальнювати, виділяти суттєві ознаки. Все це сприяє усвідомленому засвоєнню матеріалу і викликає інтерес до нього. Сприяє пізнавальній активності, якщо використовується в контексті близької і зрозумілої для дитини задачі: відібрати предмети для тематичної виставки, картинки для альбому.

2. Метод моделювання ситуацій вплине на розвиток уяви. Дітей доцільно навчити складати план-карту групи, ділянки дошкільного закладу, дороги в дитячий садок, це дає дитині практичні вміння застосувати отримані знання на ділі, розвиває мислення, уяву і готує дитину до вміння вибратися з екстремальних ситуацій в житті. Для розвитку уяви важливо створювати для дітей ситуацію пошуку рішення логічних і практичних завдань.

3. Метод повторення - найважливіший дидактичний метод, без застосування якого не можна говорити про міцність засвоєння знань і виховання почуттів. На занятті він може виступати як провідний метод або методичний прийом. Повторення призводить до появи узагальнень, сприяє самостійному формулюванню висновків, підвищує пізнавальну активність.

4. Експериментування і досліди дають дитині можливість самостійно знаходити рішення, підтвердження або спростування власних уявлень.

5. Ігрові прийоми підвищують якість засвоєння пізнавального матеріалу і сприяють створенню позитивного настрою у дітей. Одним із прийомів може бути уявна ситуація. В залежності від мети заняття, вікових особливостей дітей вихователь відбирає художні засоби і продумує прийоми, які посилюють вплив цих засобів на емоційну сферу дитини [2, с. 31].

Отже, від того, скільки часу буде приділено вихованню дитини, і залежить її безпека. Дитина, не дивлячись на можливість самостійного пізнання світу, не здатна дотримуватись заходів безпеки. Виховна робота повністю залежить від батьків і вихователів.

Безпека дитини – це не тільки стихійний виховний процес, а й цілий комплекс заходів, спрямованих на повноцінний розвиток дитини.

Список використаних джерел:

1. Авдеева М.М., Князева О.Л., Стеркіна Р.Б. / навчально-методичний посібник з основ безпеки, вид-во Дитинство. - Прес, 2005. – 144 с.
2. Артемова Л.В. Окружающий мир в дидактических играх дошкольников. – М., 1992.
3. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні [Електронний ресурс] <http://mon.gov.ua/images/files/doshkilna-crednya/doshkilna/bazoviy-komponent-2.doc>.
4. Біла К.Ю. Формування основ безпеки у дошкільнят, посібник для педагогів дошкільних закладів і батьків. - М.: Мозаїка - Синтез Москва, 2013. – 64 с.

СПОРТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ШКОЛИ РУХІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Христюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Незважаючи на численні дослідження фізичного розвитку дітей та методичну роботу, яка проводиться в цій сфері, проблема здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей дошкільного віку залишається актуальною. Чинники, що впливають на вирішення цієї проблеми, залишаються незмінними: недостатня рухова активність та незадовільна емоційна насиченість занять з дітьми дошкільного віку. У зв'язку з цим для якісного забезпечення процесу зміцнення здоров'я дітей постають нові завдання, які потребують розробки та впровадження сучасних технологій щодо організації системи фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах. Чільне місце серед них займають ігрові технології, зокрема і спортивні ігри, які згуртовують дітей, виховують колективізм і впливають на розвиток всіх життєво важливих рухів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що у дошкільному віці закладаються основи майбутнього стану здоров'я, фізичної підготовленості, формуються життєво необхідні рухові уміння та навички, відбуваються найбільш інтенсивні процеси росту і розвитку організму, формування особистості дитини. Зокрема, Т. Ю. Круцевич, Н. Є. Пангелова відмічають, що характерною рисою фізичного розвитку дітей дошкільного віку є його тісний зв'язок з психічним, особистісним, інтелектуальним та моральним розвитком. А. В. Запорожець вказує, що саме гра для дошкільника являє собою першу сходинку у всебічному розвитку особистості. Класик педагогіки Ян Амос Коменський одним з перших відзначав головну роль ігор, вбачаючи в них потужний засіб виховання характеру і фізичного розвитку дитини.

Мета нашої статті – висвітлити педагогічні особливості та фізіологічний вплив на організм дитини основних рухів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою виховання є всебічний і гармонійний розвиток особистості дитини. Фізичне виховання – невід'ємний елемент цього процесу, і тому основною метою занять з фізичного розвитку в ЗДО стала потреба зміцнювати здоров'я дітей, загартовувати їх організм, формувати навички виконання життєво необхідних рухів (ходьби, бігу, стрибків, метання та ін.), виховувати позитивні моральні та вольові риси

характеру, розвивати фізичні якості та інтерес до доступних дошкільникам видів рухової діяльності [4, с.14].

Старший дошкільний вік – сприятливий період для розвитку та вдосконалення рухових і координаційних здібностей. У дошкільному віці у дітей відбувається швидке зростання, активне вдосконалення функцій організму, настає сенситивний період для розвитку фізичних якостей, здібностей, серед яких чільне місце посідають координаційні. У старшому дошкільному віці закладаються основи школи рухів, успішно засвоюються вправи, формуються нові рухові навички.

Виділяють наступні групи основних рухів у дітей:

1. Циклічні (короткочасне повторення рухів): ходьба, біг, лазіння, повзання.
2. Ациклічні (кожен рух не вимагає циклу): стрибки, метання.
3. Змішані: стрибки з розбігу.

Проаналізуємо педагогічні особливості та фізіологічний вплив на організм дитини основних із них.

Ходьба – це природний спосіб пересування дитини. Формування навички в ходьбі відбувається у дитини протягом дошкільного віку. У дітей дошкільного віку особливу увагу приділяють оволодінню координацією рухів рук та ніг під час ходьби, привчають дітей вільно рухати руками, формують навички орієнтування в просторі (не наштовхуватися на предмети, які стоять на підлозі; швидко зупинятися за сигналом вихователя та ін.).

Біг є одним з основних видів пересування дітей дошкільного віку. Під час руху активізуються м'язи, а це добре впливає на весь організм, так як підвищена м'язова напруга викликає збільшення частоти серцевих скорочень. Біг розвиває швидкість, витривалість, активізує роботу м'язової, серцево-судинної систем, прискорює, дихання. На заняттях з фізичної культури доцільно організувати біг одночасно з всією підгрупою, чергуючи його з ходьбою [6, с.125].

Стрибки – найбільш важливий показник загальної фізичної підготовленості дітей. Стрибки розвивають спритність, витривалість, силу, координацію рухів. Після них активізується серцебиття, дихання [1, с.124].

Метання – це один із основних спортивних рухів, який зміцнює м'язи рук, плечового пояса і тулуба, розвиває окомір, просторові уявлення, узгодженість рухів, влучність та спритність. У старшому дошкільному віці діти також освоюють ловіння м'яча та метання вдалину і в ціль. Вправи в метанні цінні для загального розвитку дитини, вони зміцнюють м'язи руки, тулуба, розвивають узгодженість рухів, окомір. Найбільш легким видом руху в порівнянні з іншими є метання вдалину. Формування навичок відбувається більш продуктивно, якщо вправи повторюються на одному занятті не менше 4-6 разів.

Лазіння і повзання – це рух, який діти виконують з великим задоволенням, швидко і впевнено. У старшій групі додають пересування приставним кроком по гімнастичних сходах з одного прольоту на інший; лазіння по канату, через лаву, колоду; повзання по-пластунськи, між верхньою і нижньою частинами лави. У лазінні найзручніше вправлятися на драбині, займаючись індивідуально.

Рівновага – це здатність тіла зберігати стійкий стан як в спокої, так і в русі. Розрізняють статичну та динамічну рівновагу. Вправи, що розвивають рівновагу, необхідні в ранньому та дошкільному віці, так як вони сприяють розвитку уваги, координації рухів, спритності, сміливості, самостійності [5, с.92].

Школу рухів старших дошкільників можна і потрібно формувати за допомогою умілого використання на заняттях з фізичного розвитку різноманітних спортивних ігор, адже спортивна гра є ефективним засобом гармонійного всебічного виховання, найбільш цікава та емоційна діяльність, що позитивно впливає на функціональний стан нервової системи та фізичний розвиток дитини. Ця думка є підтвердженою численними дослідженнями вчених. Так, наприклад, О. Л. Богініч вважає, що ігри з елементами спорту, за відповідної організації їх проведення, сприятливо впливають на фізичний розвиток і працездатність дитини. Такі ігри постають у двох іпостасях: це і засіб фізичного виховання, і його ефективний емоційно насичений метод. На відміну від інших методів фізичного виховання, ігри з елементами спорту мають певні особливості: наявність елементів змагання, сюжетність і образність, різноманітність і свобода вибору засобу досягнення мети, відносна самостійність дій. Вчена відзначає, що вправи з м'ячами, воланами, ракетками, битками, ключками сприяють розвитку в дітей окоміру, координації, ритмічності, узгодженості рухів, а також створюються умови для розвитку дрібної моторики, збільшення рухливості суглобів пальців та кистей рук. Заняття з використанням елементів спортивних ігор сприяють розвитку у дітей таких фізичних якостей, як спритність, швидкість та сила [1, с.124].

О. Конох досліджував основні аспекти застосування елементів спортивних ігор у фізичному вихованні дітей 5-6 років в умовах дошкільного навчального закладу, вважаючи, що основу змісту програми складають сучасні найбільш популярні спортивні ігри, що мають досить високу мотиваційну цінність і мають певну актуальність та привабливість для дітей старшого дошкільного віку. Їх спрощеним варіантом є міні-баскетбол, міні-гандбол і міні-футбол, що найбільш оптимальні саме для дітей старшого дошкільного віку [3, с.12].

Оздоровлювальне значення ігор полягає в тому, що вони сприяють гармонійному розвитку форм і функцій організму; загартовують організм; підвищують працездатність; зміцнюють м'язовий корсет, м'язи спини, черевного пресу; формують правильну поставу та вміння зберігати її; здійснюють профілактику плоскостопості. Ігри формують рухові вміння і

навички, основи знань із фізичної культури і спорту; розвивають фізичні якості, у чому й полягає їхнє освітнє значення. У ЗДО найбільш поширеними спортивними іграми є футбол, баскетбол, городки, настільний теніс.

Виховна ж роль ігор – у вихованні моральних та вольових якостей, любові до щоденних і систематичних занять фізичними вправами. Спортивна гра – це не лише найкращий засіб розвитку, а й чудова нагода для дітей поспілкуватися між собою. Вони щасливі, коли дорослі приділяють їм увагу, грають із ними. Адже в такому випадку дорослі виконують одразу кілька функцій: розвивають, навчають, спілкуються.

Висновки. У період дошкільного дитинства закладається фундамент здоров'я, формуються життєво необхідні рухові вміння та навички, розвиваються важливі фізичні якості. Саме тому сьогодні, як ніколи, треба приділяти увагу формуванню здоров'я дошкільників, збільшувати кількість практичних занять з фізичної культури, що мають оздоровчий напрям на тлі позитивного емоційного стану, задовольняють біологічну потребу у формуванні школи рухів. Школу рухів дітей дошкільного віку становлять такі основні рухи, як: ходіння, стрибки, біг, метання, лазання, повзання та вправи на рівновагу. Для вирішення цієї проблеми підходять різноманітні спортивні ігри, які сприяють формуванню, зміцненню та збереженню здоров'я дітей. Спортивні ігри також допомагають розвивати різні групи м'язів тіла, координацію рухів, сприяють розвитку мовлення та мислення.

Але для того, щоб ефект від гри був позитивний, необхідно при її виборі враховувати фізіологічні та вікові особливості дітей дошкільного віку. Використання ігрових технологій з елементами видів спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку дозволяє задовольнити їх інтереси і потреби в руховій активності, навчити володіти своїм тілом, стабілізувати почуття і емоції, розвинути не тільки фізичні, але і психічні, інтелектуальні та морально-вольові якості.

Список використаних джерел:

1. Богініч О. Пріоритети у сфері фізичного розвитку дитини дошкільного віку / Ольга Богініч // Оптимізація фізичного розвитку дитини у вітчизняній системі освіти : монографія / Е. Вільчковський, Н. Денисенко, А. Цьось та ін. Запоріжжя : ЗОІППО, 2010. С. 124–148.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. 428 с.
3. Конох О. Є. Комплексне використання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5–6 років : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фіз. культура, фіз. виховання різних груп населення» / Конох Олена Євгенівна ; Дніпропетровськ, 2014. 20 с.
4. Максимова О.О. Фізична культура і тренування дітей як шлях до формування і зміцнення фізичного здоров'я. Теоретико-методичні засади організації навчально-виховного

процесу у ЗДО та початковій школі: збірник наук.-метод. праць / за ред.: О. О. Максимова, М. А. Федорова. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 13-17.

5. Мисик О. Формування інтересу до спорту у старших дошкільників шляхом особистісно зорієнтованого підходу / Олена Мисик // Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. пр. Серія: Філософія. Педагогіка. Психологія : – Київ : Видавництво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. Вип. 7. С. 92-96.

6. Присяжнюк С.І. Фізичне виховання: навч. посібник / С.І. Присяжнюк. К.: Центр учбової літератури, 2008. 504 с.

СПОРТИВНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ШКОЛИ РУХІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тетяна Чагарук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

На сьогодні особливої актуальності набуває проблема виховання фізично здорової особистості. Вона зумовлена стійким погіршенням здоров'я молодого покоління та низьким рівнем фізичної підготовки. Всі ці явища значною мірою пов'язуються із недостатньою руховою активністю дітей. Тому метою є виховати здорову, життєрадісну, життєстійку, фізично - гармонійну, творчу, розвинуту особистості дитини.

Спостереження свідчать, що діти на низькому рівні володіють основними рухами. Для активізації рухового режиму необхідно визначити оптимальне співвідношення всіх організаційних форм, запланувати рухову діяльність дітей відповідно до їх індивідуальних та вікових особливостей.

Отже, рух - це необхідна умова нормальної життєдіяльності організму людини. Фізичні вправи є основним засобом фізичного виховання дітей. За допомогою вправ вирішуються завдання з фізичного виховання, які спрямовані на всебічний фізичний розвиток дітей; формуються вміння та навички у таких життєво важливих рухах; розвиваються фізичні якості.

Теоретичні основи проблеми, що вивчається, були закладені Є. Алпацькою, Ю. Бабачук, О. Богініч, Н. Денисенко, О. Дубогай, Н. Дубровинською, Н. Москаленко, О. Степаненковою.

Метою статті є ознайомлення з процесом формування школи рухів у дітей дошкільного віку та висвітлення ролі спортивних ігор у цьому процесі.

Фізична готовність, є однією з найголовніших складових загальної готовності до шкільного навчання, яка визначається станом здоров'я майбутнього першокласника, рівнем його рухових умінь, розвитком фізичних

якостей, сформованістю самообслуговування та культурно-гігієнічних навичок, правильної постави, самостійністю і творчістю в руховій сфері.

Школа рухів – це рухи, які характерні для повсякденної та трудової діяльності людини, вони є органічною складовою дитячих ігор та важливим засобом фізичного виховання, і становлять необхідну основу для загального всебічного розвитку дітей. Регулярне виконання основних рухів позитивно впливає на гармонійний фізичний розвиток дитини, сприяє покращенню роботи серцево-судинної, дихальної, нервової систем, зміцнює м'язи та опорно-руховий апарат, розвиває фізичні якості.

У дитини дошкільного віку необхідно виробити так звану "школу рухів", до якої відноситься формування та удосконалення життєво важливих умінь та навичок з різних видів ходьби, бігу, стрибків, метання предметів, лазіння, підлізання, ходьби на лижах, плавання, гри в футбол, баскетбол. Потрібно навчити дітей регулювати свої рухи в просторі, часі та за фізичними зусиллями. Таким чином, у них закладаються основи технічно правильного виконання школи рухових дій, засвоюється культура рухів. Регулярне виконання різних рухів позитивно впливає на організм дитини. Діти старшого дошкільного віку можуть виконувати більш складні рухові дії. Можливість оволодіння складними рухами дозволяє покращити рівень розвитку їх сприйняття, пам'яті, мислення та уяви.

Щоб заохотити дітей до засвоєння нових рухових навичок, потрібно зробити цей процес доступним, цікавим і захоплюючим. Це потрібно робити тонко, ненав'язливо, враховуючи вікові особливості дітей, та багаторазово повторюючись у різних режимних процесах.

У процесі формування школи рухів важливе значення відводиться спортивним іграм, адже при їх проведенні зміцнюються великі групи м'язів, розвиваються психофізичні якості (сила, швидкість, спритність, витривалість).

Спортивні ігри задовольняють потребу ростучого організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду, під час гри закріплюються та вдосконалюються різноманітні вміння і навички з основних рухів. Швидка зміна обставин привчає дитину користуватися своїми рухами відповідно до тієї або іншої ситуації.

Все це позитивно впливає на вдосконалення рухових навичок. Основними завданнями в роботі з дітьми щодо використання ігор спортивного характеру є розвиток особистості дитини, оздоровлення її організму, розвиток рухів, рухових здібностей і фізичних якостей, створення емоційного настрою, виховання інтересу до різних видів фізичних вправ. Правильна організація та проведення спортивних ігор, сприятливо впливає на закріплення та удосконалення школи рухів дітей. Отже, успішне оволодіння руховою діяльністю багато в чому залежить від рівня розвитку школи рухів, а спортивні

ігри дають фізичне навантаження, оптимальну тривалість інтервалів відпочинку між повтореннями вправ, інтенсивність навантаження на різні групи м'язів і це все сприяє розвитку школи рухів дітей старшого дошкільного віку.

Висновок: Найефективнішим засобом для формування школи рухів є спортивні ігри. Вони сприяють закріпленню і вдосконаленню природних навичок в бігу, стрибках, метаннях; виховуються якості: витривалість, колективізм, чесність; організму дитини, зміцненню їхнього здоров'я.

В спортивних іграх закріплюють та удосконалюють свої рухи, дотримуються правил, методики навчання.

Педагоги дошкільного навчального закладу заохочують дітей до рухової діяльності, підтримують намагання виявляти самостійність, вольові зусилля.

При цьому дуже важливо враховувати руховий досвід кожної дитини, рухливість, природні можливості та здібності. У гри діти навчаються наполегливості, витривалості до зв'язування рухів.

Отже, можемо стверджувати що ігри ефективно впливають на удосконалення школи рухів. Також цілеспрямована робота всього колективу навчального закладу в співдружності з сім'єю – запорука успіху в справі виховання і розвитку дошкільнят.

Список використаних джерел:

1. Рунова М.О. Рухова активність дитини в дитячому садку: посібник для працівників дошкільних закладів, викладачів і студентів педвузів і коледжів: пер.з рос. мови. Х.: Ранок, 2007.
2. Вільчковський Е. С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008.
3. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»/ М-во освіти і науки, молоді та спорту України; кер. проекту Б.М.Жебровський – Т.: Мандрівець, 2012.

РОЗДІЛ II. ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Ірина Бортняк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Тетяна Гужанова**, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Мовленнєвий розвиток є одним із важливих напрямів формування компетентної особистості дитини. Тому формування та сприятливий розвиток мовної системи має продовжуватись на кожному віковому етапі. Мовленнєвий розвиток передбачає оволодіння відповідними вміннями та навичками.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, розвиток мовлення дітей є одним із основних завдань роботи з дітьми. У базовій програмі розвитку «Українське дошкілля» визначаються основні завдання з різних розділів програми — звукова культура, словник, граматики. У програмі “Я у світі” визначають різні форми та специфіку організації мовленнєвої діяльності у різні вікові періоди.

Мовленнєва компетентність є сходиною до формування комунікативної компетентності дитини. Під комунікативною компетентністю розуміють: оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності на основі лінгвістичних знань (О. Антонова), вибір і реалізація програм мовної поведінки в залежності від здатності людини орієнтуватися в тій чи іншій ситуації спілкування, вміння класифікувати ситуації в залежності від теми, завдань, комунікативних установок, що виникають у мовців до бесіди, а також під час бесіди в процесі взаємної адаптації (М. Вятютнев), володіння словом з метою ефективного спілкування (Л. Нефьодова), засвоєння теоретичних знань в області комунікації, які полягають в передачі інформації від людини або групи до людини або групи і передбачають практичне володіння формами взаємодії в процесі життєдіяльності за допомогою мови та інших знакових систем (В. Мільман).

Мета статті дослідження ефективності формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку за допомогою використання ігрових методів.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєва компетентність — це складова мовленнєвої діяльності, що дає можливість підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, дорослими та однолітками, а також формувати комунікативні здібності, самовираження.

Мовленнєва компетентність передбачає вміння використовувати мовні знання на практиці, використовувати мовні та немовні засоби. Основними її складовими є:

- лексична компетентність — достатній запас слів в межах визначеного вікового періоду, доречне використання засобів виразності;
- фонетична компетентність - правильна звуко вимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності;
- граматична компетентність — правильне використання граматичних норм мови;
- діалогова компетентність - розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати.

Розвиток мовлення дошкільників має здійснюватись на всіх рівнях та передбачає опанування всіма одиницями мови — звук, слово, словоформи, словосполучення, речення і текст [1, с. 234].

Н. Хомський визначив поняття мовна компетенція. Д. Слобін визначив психолінгвістичну проблему “мовних здібностей, знання про мову і мовної активності», довів, що існує різниця «між тим, що людина теоретично здатна говорити і розуміти, і тим, що вона насправді говорить і розуміє в конкретних ситуаціях”.

В. Сухомлинський визначив, що розвиток мовлення є важливою складовою у підготовці дітей до школи. Він рекомендував розпочинати розвиток мовлення та виховувати любов до мови з раннього дитинства; розробив оригінальну методику навчання дітей дошкільного віку грамоті й читанню.

На думку Т. Піроженко, актуальність мовленнєвого розвитку у дітей визначається завданнями із забезпечення оптимальних умов для повноцінного розкриття потенційних можливостей дітей у різних видах діяльності. Розвиток у людини всіх психічних процесів та особистості в цілому неможливе без міжособистісного контакту. При цьому мовленнєвий розвиток та його вдосконалення необхідно розглядати як відображення зростання навичок комунікативно- мовленнєвої взаємодії [2, с. 78].

На думку Е.І. Тихеєвої, дидактична гра розвиває різноманітні вміння дітей, сприймання, мову та увагу. Також вона підкреслювала значення дорослого у дидактичній грі. Автор розробила цикл дидактичних ігор , які досі використовуються в ЗДО.

З найбільшою повнотою дидактичний напрям приставлений в педагогіці Ф. Фребеля. Ф. Фребель надає грі велике виховне значення: гра розвиває дитину фізично, збагачує її мову, мислення, уяву; гра є активною діяльністю для дітей дошкільного віку.

Дидактична гра є багатоплановим та складним явищем — одночасно методом навчання та засобом всебічного розвитку дітей. Така гра підвищує ефективність освітньо-виховного процесу, допомагає дітям психологічно розвинути [3, с. 55]. На думку О. Леонт'єва дидактичні ігри є рубіжними, тобто є перехідною формою до неігрової діяльності. Ці ігри сприяють розвитку пізнавальної діяльності, інтелектуальних операцій, що представляють собою основу навчання [4, с. 77].

Дидактична гра - це повноцінна і змістовна діяльність. Вона має структуру, що включає мету гри, ігровий задум, ігрові дії, ігровий матеріал і правила дій. Зупинимось на короткій характеристиці даних компонентів.

Розвиваюче значення гри визначається її метою, тобто тим, для чого ця гра створена, на що вона спрямована. Мета гри завжди має два аспекти: пізнавальний - той зміст, який потрібно передати дитині; виховний - ті способи співпраці, форми спілкування і ставлення до інших людей, які слід прищепити дітям.

В обох випадках мета гри повинна формулюватися не як передача конкретних знань, умінь і навичок, а як розвиток певних інтересів і здібностей дитини. Мета гри визначається дорослим.

Ігровий задум являє собою ту ігрову ситуацію, в яку вводиться дитина, і яку вона сприймає як свою. Це можливо, якщо побудова задуму гри спирається на конкретні потреби і схильності дітей, а також особливості їх досвіду. Наприклад, для молодших дошкільників характерна особлива зацікавленість предметами. Відповідно, сенс їх діяльності буде задавати привабливість окремих речей. Значить, задум гри може ґрунтуватися на діях з предметами або на прагненні отримати предмет в свої руки.

Тобто діти не просто граються, а беруть участь у стихійному навчанні. Така гра передбачає вирішення дидактичного та ігрового завдання. Важливим у дидактичній грі є дотримання правил, які є усвідомленими. Важливими у цій грі є колективна організація діяльності, де діти узгоджують свої дії та контролюють виконання правил однолітками, а також відбувається передача ігрового досвіду.

З метою формування мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку, а саме вміння утворювати іменники чоловічого роду доцільно проводити гру «Хто що робить». Ця гра передбачає, що педагог називає слова-дії, а діти мають відповідно назвати іменник — назву роду зайнятості. Наприклад, танцює — танцюрист, співає — співак, продає — продавець, їздить на мотоциклі — мотоцикліст, плаває — плавець, бореться — борець, готує — кухар. Таким чином, діти засвоюють різні види діяльності дітей та дії, які вони відповідно виконують.

Дидактична гра «Відлуння» вчить дітей утворювати множини на запропоновані слова. За допомогою картинок діти називають предмети в

однині, а потім в множині. Наприклад, диня — дині, кіт — коти, муха — мухи, лінійка — лінійки тощо.

Отже, формування мовленнєвої компетентності дітей дошкільного віку передбачає формування фонетичних, лексичних, граматичних знань, вмінь та навичок за допомогою використання різних ігрових методів, зокрема дидактичної гри як різновиду гри за правилами.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / [За ред. А.М.Богуш]. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с.
2. Підкурманна ПО. Художньо-педагогічна підготовка майбутніх фахівців дошкільного виховання в педагогічному університеті (системний підхід). - СПб.: НДІХ СПбДУ, 1998. - 277 с.
3. Дитина : програма виховання і навчання дітей дошкільного віку / Е. В. Белкіна, Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко та ін. ; Київ. міжрегіон. ін-т удоскон. вчителів ім. Б. Грінченка. – Київ : Освіта, 1993. – 271 с.
4. Дитина в дошкільні роки : програма розвитку, навчання та виховання дітей. – Запоріжжя : ЛПС, 2004. – 268 с.
5. Ласточкіна О. В. Дослідження стану та змісту організації мовленнєвої підготовки дітей старшого дошкільного віку / О. В. Ласточкіна // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. - № 5 (31). – С. 143-153.

ВИХОВАННЯ ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР ТА ВПРАВ

*Тетяна Гаєвська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Повноцінне мовленнєве спілкування дошкільника неможливе без знання законів рідної мови, до яких входять фонетичні, лексичні, граматичні та інші аспекти спілкування. Розвиток мовлення неможливий без засвоєння звукової культури, яка є основою оволодіння мовою, підвищує здатність до орієнтування дошкільника у складних співвідношеннях граматичних форм, забезпечує освоєння морфологічної системи мови.

Основні програмові із розвитку звукової культури мовлення дитини дошкільного віку означені у таких нормативних документах, як «Базовий компонент дошкільної освіти», «Дитина», «Українське дошкілля».

У дошкільному віці формуються навички фонетичного слуху, формуються диференційовані звукові образи слів і звуків. Дитина виявляє пильну увагу до звукової сторони мовлення, починає усвідомлювати норми звуковимови, піклуватися про її правильність. Дошкільник повинен вимовляти шиплячі,

свистячі, сонорні, мати чітку вимову, правильну дикцію, володіти навичками правильного дихання тощо. Саме ці характеристики притаманні дітям старшого дошкільного віку.

Для виховання звукової культури мовлення дошкільників доцільно застосовувати ті засоби, що сприятимуть ефективності засвоєння правильності звуковимови, дикції, дихання, темпу, тембру мовлення дитини. Саме до них слід відносити ігри та вправи, які цілком відповідають віковим особливостям дітей, їх інтересам, спонукають до діяльності. Як відомо, ігри – це неоціненний засіб навчання та виховання дітей. Вправи також завдяки своєму цікавому змісту та завданням спонукають дітей до роздумів, вияву наполегливості, самостійності, активізують розумові процеси дошкільників.

Проблема виховання звукової культури мовлення дошкільників розглядалася такими вченими: А. Богуш, В. Бельтюкова, Л.Виготський, О.Гвоздєв, Н.Гавриш та ін. Методику виховання звукової культури мовлення дошкільника висвітлюють праці Є. Водовозової, С. Русової, Є. Тихєєвої, А.Аркіна та інших науковців.

Мета статті – дослідження ефективності використання дидактичних ігор та вправ для виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Звукова культура мовлення — це фонетично правильна і чиста вимова звуків рідної мови; орфоепічне правильна вимова слів і фраз за допомогою наголосу, інтонації, паузи і відповідного темпу, що відповідають нормам літературної вимови; чітка дикція, розвинений фонематичний слух, правильне мовленнєве дихання, вміння контролювати силу голосу; інтонаційна виразність мовлення (А.Богуш).

Для того, щоб сформувати звукову культуру мовлення перед вихователями ставляться такі завдання:

- 1) формування правильної звуковимови і слововимови, для чого необхідно розвиток мовного слуху, мовного дихання, моторики артикуляційного апарату;
- 2) виховання орфоепічної правильної мови - вміння говорити згідно з нормами літературної вимови;
- 3) формування виразності мовлення - володіння засобами мовної виразності передбачає вміння користуватися висотою і силою голосу, темпом і ритмом мови, паузами, різноманітними інтонаціями. Помічено, що дитина в повсякденному спілкуванні володіє природною виразністю мови, але має потребу в навчанні довільною, усвідомленою виразності при читанні віршів, переказі, розповіданні;
- 4) вироблення дикції - виразного, виразного вимови кожного звуку і слова в окремо, а також фрази в цілому;
- 5) виховання культури мовного спілкування як частини етикету.

Серед найбільш ефективних засобів виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку варто вважати ігрову діяльність та навчання завдяки методу вправ.

Із метою визначення ефективності застосування в навчанні дітей дидактичних ігор та вправ для виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку нами була проведена експериментальна робота на базі Норинського ЗДО із дітьми старшої групи. У дослідженні взяли участь 26 дітей. Вона передбачала такі 3 етапи:

I етап – констатувальний: дослідження наявного рівня вихованості звукової культури мовлення дошкільника;

II етап – формувальний, який передбачав розробку та запровадження системи дидактичних ігор та вправ для виховання звукової культури мовлення дітей 6-го року життя;

III етап – контрольний, який передбачав дослідження ефективності застосування дидактичних ігор та вправ для виховання звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Нами було визначено критерії та показники рівнів вихованості звукової культури мовлення дітей. До них ми віднесли: орфоепічну правильність мовлення з показниками: правильна артикуляція звуків, чітка дикція, правильна вимова звука в слові та словосполученні; фонематичний слух з показниками: диференціація схожих звуків на слух, правильне відтворення звука, самостійне виправлення дитиною помилок звуковимови; інтонаційні засоби виразності з показниками: вміння адекватно до ситуації спілкування змінювати силу голосу, темп мовлення, інтонацію.

На основі критеріїв та кількісних показників було визначено рівні вихованості звукової культури мовлення дітей: високий, середній, низький. Їх характеристика подана в таблиці 1.1

Таблиця 1.1

Характеристика рівнів вихованості звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку

<i>Високий</i>	<i>Середній</i>	<i>Низький</i>
дитина правильно й чітко артикулює всі звуки рідної мови ізольовано, в словах і словосполученнях, дотримується літературних норм вимови; має добре розвинутий фонематичний слух, самостійно виправляє мовленнєві помилки; може	дитина вимовляє всі звуки рідної мови, крім шиплячих і сонорного [р], не володіє літературними нормами вимови; не диференціює подібні за звучанням звуки,	дитина спотворює більшість звуків рідної мови, не дотримується орфоепічних норм вимови, має нечітку дикцію; фонематичний слух недостатньо

<p>регулювати силу голосу (тихо, голосно, пошепки, середня сила голосу), адекватно змінюй темп мовлення (швидкий, середній, повільний), з допомогою інтонації вміє передавати різні почуття (сум, радість, страх, гнів, здивування).</p>	<p>самостійно не виправляє мовленнєві помилки, за вказівкою дорослого, вміє передати різний темп мовлення та змінити силу голосу, використовує в мовленні окремі інтонаційні засоби виразності.</p>	<p>розвинений, не помічає й не виправляє мовленнєві помилки; самостійно не регулює силу голосу, темп мовлення; не користується інтонаційними засоби виразності.</p>
--	---	---

Після первинної діагностики ми отримали такі результати: з 26 дітей, які брали участь у експерименті, низький рівень вихованості звукової культури мовлення мають 40% дітей; середній рівень — 27%; високий рівень вихованості звукової культури мовлення показали 33% дітей.

Як бачимо, аналіз результатів констатувального експерименту засвідчив недостатній рівень вихованості звукової культури мовлення у дітей старшого дошкільного віку, що вимагало розробки та впровадження ефективної системи роботи з використанням дидактичних ігор та вправ.

Тому на формувальному етапі дослідження була запропонований комплекс ігор та вправ, що сприяють вихованню звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Розпочавши роботу щодо забезпечення навчально-виховного процесу необхідним експериментальним матеріалом, було дібрано різноманітні дидактичні ігри та вправи на кожний звук, який дошкільники не вимовляли, або спотворювали, на розвиток фонематичного слуху та інтонаційних засобів виразності; складено конспекти занять із використанням дидактичних ігор та вправ тощо.

Для розвитку *правильної артикуляції звуків* дітей старшого дошкільного віку ми використали серію таких завдань, як: «Чарівний гномик», «Веселі змійки», «Повітряна куля», «Мотоцикл», «Лялька спить», «Бджілки» та ін. Із метою розвитку *фонематичного слуху* на заняттях була присутня низка завдань: «Хто краще чує?», «Повтори як я», «Назви перший і останній звук», «Спільний звук», «Впізнай предмет на малюнку» та інші, які були спрямовані на виявлення вміння дітей розрізняти на слух свистячі, сонорні, шиплячі, шиплячі-свистячі, дзвінкі-глухі приголосні звуки.

Для навчання дітей користуватися *інтонаційними засобами* виразності мовлення ми використовували такі ігри, як «Мавпочки», «Хто що почув?», «Тихо - голосно», «Вимови так, як я», «Допоможемо Незнайкові» та інші.

Запровадивши у навчальний процес старшої групи заняття із використанням дидактичних ігор та вправ на формувальному етапі, ми провели повторну діагностику, яка передбачала перевірку ефективності запроваджених методів роботи із виховання звукової культури мовлення дітей.

Результати дослідження свідчать про те, що значно підвищився рівень вихованості звукової культури мовлення дітей старшого дошкільного віку. Так, високого рівня вихованості звукової культури мовлення досягли 58% дітей, до навчання високий рівень складав 40% дітей. Збільшилась кількість дітей, які перебували на середньому рівні вихованості звукової культури мовлення: стало 30%. Значно знизився низький рівень, він став дорівнювати 12%.

Таким чином, результати дослідження засвідчили те, що показники дітей, які були показані у динаміці, стали свідченням того, що система роботи, розроблена нами із застосуванням дидактичних ігор та вправ із метою виховання звукової культури мовлення дошкільника, засвідчила свою ефективність.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. А. М. Богуш, Г. В. Беленька та ін. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2003. 344 с.
3. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови. К.: Вища шк., 2007. 542 с.
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. К.: Академвидав, 2013. 464 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРЧОЇ ГРИ

*Людмила Горбонос, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема формування соціально-комунікативної компетенції підростаючого покоління набула особливого значення. В даний час процес формування соціально-комунікативної компетенції трактується не лише як свідоме засвоєння норм, правил суспільства, накопичення соціального досвіду, а й творча самореалізація особистості в спілкуванні.

Механізм формування соціально-комунікативної компетенції особистостей дошкільників базується на активно-перетворюючій діяльності, що дозволяє їм

формувати соціальні зв'язки, оволодівати методами практичної діяльності, творчої самореалізації.

Важливо зазначити, що така діяльність для дітей дошкільного віку - це ігрова діяльність, спрямована на засвоєння соціальних ролей. Формування кожної ролі дає дітям змогу не тільки успішно адаптуватися до нового соціального середовища, а й використовувати отримані знання та вміння для подальшого розвитку.

В даний час розроблені сучасні вітчизняні та зарубіжні концепції формування соціально-комунікативної компетенції індивідуальності (Н.Голованова, Н. Лавріненко); розкриваються соціально-психологічні аспекти формування соціально-комунікативної компетенції з урахуванням вікових особливостей (В. Абраменкова, І. Бех, Д. Ельконін); соціально-педагогічні принципи проблеми характеризуються з урахуванням нової соціокультурної ситуації (Т. Алексеєнко, В. Болгаріна, М. Євтух, Л. Коваль, А. Капська та ін.).

Тривалий час при формуванні особистості передбачалося лише свідоме засвоєння готових форм і методів соціального життя. В даний час існує такий підхід до формування соціально-комунікативної компетенції особистості, як творча самореалізація, трансформація особистості. Такий підхід до роботи з дошкільнятами створюється на основі ігрової діяльності. У цей час аналіз стану ігрової діяльності у дошкільних закладах показав, що сьогодні творча гра не є провідним видом діяльності дітей. Основною причиною цього є недооцінка педагогом її ролі у різноманітному розвитку дітей дошкільного віку, а натомість надання пріоритету навчальній діяльності.

У багатьох дитячих садках немає відповідного середовища, яке спонукало б дітей до гри, не ведеться потрібна для виникнення та розвитку творчих ігор систематична робота з формування у дітей уявлень про середовище, яке їх оточує. Важливість формування ігрових навичок у дітей дошкільного віку майже повністю зникла з поля зору педагогів, хоча організація творчих ігор у дитячому садку допомагає створити в колективі чесну, доброзичливу атмосферу співпраці та взаєморозуміння.

Мета статті: розкрити ефективність формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку засобами творчої гри.

Виклад основного матеріалу. Соціально-комунікативна компетенція - найширше поняття серед процесів, що характеризують рівень розвитку особистості. Вона передбачає не тільки свідоме засвоєння дитиною готових форм і способів соціального життя, способів взаємодії з матеріальною та духовною культурою, адаптацію до соціуму, а й вироблення (спільно з дорослими і однолітками) власного соціального досвіду, ціннісних орієнтацій, свого стилю життя [1].

Новітні провідні думки стосовно суспільного розвитку засвідчують, що процес формування соціально-комунікативної компетенції дітей старшого дошкільного віку повинен відповідати зростаючому темпу розвитку світової цивілізації.

Набуття суспільного досвіду у дітей старшого дошкільного віку відбувається в процесі загального розвитку, активної пізнавальної діяльності, спрямованої на здатність справлятися з ситуаціями, загартовуватися до різноманіття навколишньої дійсності та самоусвідомлення [3]. У цей період дитина потрапляє у світ специфічних соціальних зв'язків та засвоює соціальний досвід, основні правила та норми поведінки, набуваючи знань, умінь та навичок для відтворення низки процесів, які постійно відбуваються в суспільстві, через власну діяльність та бажання взаємодіяти з дорослими та однолітками.

На думку Г. Абрамова та С. Русової, у дітей дошкільного віку, відбувається становлення їхньої особистості, культурного оволодіння, «виховується людське у людині», зароджується така риса характеру як ініціативність, з'являється зацікавленість у соціальних подіях[2].

Основною формою роботи з дітьми дошкільного віку і провідним видом діяльності для них є творча гра. Факт підвищення ролі творчої гри як провідного виду діяльності дошкільника і відведення їй головного місця позитивний, так як в останні роки в зв'язку з соціальними змінами в суспільстві, інформатизацією, а також посиленою підготовкою дитини до навчання в школі зі світу дитинства гра відходить.

Діяльність творчої гри впливає на довільне формування всіх психічних процесів - від елементарного до найскладнішого. Таким чином у творчій грі починає розвиватися довільна поведінка, увага та пам'ять. В ігровому середовищі діти краще концентруються і запам'ятовують значно більше, ніж згідно безпосереднього завдання дорослого. Свідомою метою творчої гри для дітей стає зосередитись, запам'ятати щось із сказаного або зробленого, стримати імпульсивні рухи [4].

Творча гра впливає на розумовий розвиток дошкільнят. Маючи справу із замінними предметами, дитина починає діяти в уявному, умовному просторі. Такий предмет стає опорою для мислення. Поступово ігрова діяльність зменшується, і дитина починає діяти у внутрішньому, розумовому плані. Таким чином, гра сприяє тому, що дитина перемикається на мислення в певних образах. Поза тим, у грі, перебуваючи у різних ролях, дитина дотримується різних точок зору і починає бачити ситуацію з усіх сторін. Це прискорює розвиток найважливішої, розумової здатності людини, яка дозволяє представити інший погляд та іншу точку зору.

Спілкування дошкільника з однолітками відбувається переважно в процесі спільних ігор. Граючи разом, діти починають враховувати побажання та дії

інших, відстоювати свою позицію, будувати спільні наміри та втілювати їх в життя. В рамках творчої гри починають формуватися навчальна діяльність. Дошкільник починає гратися і вчитися одночасно, отримуючи від цього одночасно і користь, і задоволення.

Думка про те, що творча гра є виявом уяви та фантазії, що викликає різні афективні тенденції, що це воля, яка не має обмежень та нічого неможливого, була піддана критиці Л. С. Виготського. Він зазначив, що, навпаки, гра - це школа волі та моралі. «Воля в грі ілюзорна» - виконання ролі, привабливої для дитини, вимагає підкорення йому правила, що відображає логічні соціальні відносини та норми взаємодії в суспільстві.

Творча гра важлива для формування дружнього дитячого колективу, самостійності, позитивного ставлення до роботи, виправлення деяких відхилень у поведінці окремих дітей та багато іншого. Всі ці виховні ефекти ґрунтуються на впливі творчих ігор на психічний розвиток дитини, на формування її особистості.

Отже, творча гра важлива як для розумового, так і для соціального розвитку дітей дошкільного віку. У ній дитина формує здатність регулювати власну поведінку, замислюється над своїми діями та словами. Ігрові переживання залишають глибокий слід у свідомості дитини. Якщо багато разів повторювати вчинки дорослих, наслідувати їхні моральні якості, то це сприятиме вихованню ідентичних якостей характеру і в дошкільника.

Продіагностувавши рівень соціально-комунікативної компетенції у 20 дітей старшого дошкільного віку, з'ясували, що тільки 15% дітей мають високий рівень, 55% дітей мають середній рівень та 30% дітей низький.

Результати дослідження дітей старшого дошкільного віку у Бедичівському ДНЗ «Ялинка» показали, що високий рівень тільки у 3 дітей із 20, у 11 дітей середній рівень соціально-комунікативної компетенції, та у 6

низький рівень, але при використанні авторської програми за один тиждень він виріс на 5%.

Висновки. Провівши дослідження у групі дітей старшого дошкільного віку та увівши авторську програму, і піднявши рівень соціально-комунікативної компетенції на 5% за один тиждень системного застосування творчих ігор, ми можемо зробити висновок що творча гра є ефективний засобом формування соціально-комунікативної компетенції. Визначено, що у формуванні соціальної компетентності старші дошкільнята можуть досягти найкращих результатів, якщо виховувати і навчати їх у формі творчої гри. У грі отримують особистісний розвиток, формування вмінь та навичок, які призводять до адаптації у суспільстві та формують соціально-комунікативну компетенцію.

Список використаних джерел:

1. Кононко О. Л. Запорука особистісного зростання дошкільника [текст] / О. Л. Кононко // Дошкільне виховання. – 1999. – № 10.
2. Анікеева Н.П. Виховання грою. М.: Просвітництво, 1987.
3. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту / Упорядники К Л. Крутій, Н.В. Погрібняк. - 4-те видання. Доповнене. - Запоріжжя: ТОВ "Ліпс" ЛТД, 2005. - 336 с
4. Андреева Г. Н. Соціальна психологія: навч. пос. для ВНЗ / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 321 с.

ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Марина Дмитренко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми дослідження. Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному віці визначається потребою створення оптимальних умов для найповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, становлення її як мовленнєвої особистості, тобто як активного, ініціативного мовця, відкритого для спілкування, який легко і невимушено вступає у взаємодію з дітьми та дорослими, має розвинуті комунікативні здібності. Саме через мовлення під час повсякденного спілкування дитина реалізує себе, виявляючи своє ставлення до довкілля; пізнає природний, предметний і соціальний світ, що її оточує, в його цілісності й різноманітності; формує та розкриває власний образ «Я»; засвоює і створює культурні цінності як активний суб'єкт взаємодії.

Зазначимо, що проблема мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку досліджується в різноманітних аспектах: у контексті мовленнєво-творчої діяльності, що сприяє виявам самостійності, ініціативи і творчості вихованців, задоволенню їхніх комунікативних та пізнавальних потреб (О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Кирста, Н. Луцан, С. Макаренко, Ю. Руденко та ін.); методики мовленнєвого розвитку дітей (А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Горбунова, Л. Калмикова, К. Крутій, Л. Михайлова, О. Трифонова та ін.); становлення й розвитку мовленнєвої особистості (І. Луценко, Т. Піроженко та ін.).

Мета статті: охарактеризувати особливості мовленнєвого розвитку дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння мовою і мовленням – складний процес, який залежить від вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, соціальної ситуації їх розвитку, проектування розвивального комунікативно-мовленнєвого середовища, а також використовуваних вихователями в освітньому процесі закладів дошкільної освіти педагогічних технологій, спрямованих на формування різних видів компетенцій – мовленнєвої (фонетичної, лексичної, граматичної, діалогічної, монологічної) і комунікативної.

Мовленнєвий розвиток дошкільника — складний психологічний процес, що не зводиться до простого відтворення дитиною почутої мови. Він визначається мірою сформованості знань, умінь та навичок дитини і виявляється в соціальній та інтелектуальній активності у колі дорослих та однолітків. Щоб створити оптимальні умови для мовленнєвого розвитку дошкільника, педагогам слід використовувати різні форми роботи: ігри, проблемні ситуації і, звичайно, заняття.

Для мовного розвитку дитини молодшого дошкільного віку характерним є те, що в цей період психіка має підвищену чутливість до мови, її смислової і звукової сторони. Збагачення мови стимулюється новими завданнями, що виникають у власній діяльності і в спілкуванні, що створює передумови для їх подальшого розвитку.

Основною функцією мови у цьому віці є функція повідомлення, соціального зв'язку, впливу на оточуючих. У зв'язку з розвитком ігрової діяльності, переходом від предметно-маніпулятивних та індивідуальних сюжетно-відображувальних ігор до спільної сюжетно-рольової гри у молодших дошкільників виникають нові потреби спілкування, нові способи включення мовних дій-висловлювань в структуру ситуацій предметної діяльності.

Також з'являються нові функціональні типи висловлювань: планування (планування у мовленні охоплює в основному найближчі дії і розподіл

ролей); коментування (функція повідомлення про свої дії); коригування (спрямоване на виправлення поведінки один одного). Отже, відбувається становлення мови як засобу планування і організації власної діяльності, узгодження ігрових дій з партнером [3].

Діяльність дитини дошкільного віку супроводжує різноманітне мовне спілкування. У діяльність включені нерідко і дорослі: це відповіді на питання, питання і прохання, емоційна оцінка дій і результатів, вимоги пояснень. Таким чином, супроводжуючи будь-яку діяльність мова набуває форми діалогу.

Діти у віці з трьох до чотирьох років легко запам'ятовують і повторюють не тільки зразки мови близьких людей, а й їх манеру говорити, копіюють жести, міміку, пози. Також, наслідуючи батьків, діти переймають і культуру спілкування. Молодшим дошкільникам властиво проявляти інтерес до осіб найближчого оточення і предметів, явищ природи, до праці і занять дорослих, що сприяє розумовому розвитку дитини і практичному оволодінню мовленням.

Молодші дошкільники здатні уважно слухати короткі казки, оповідання, стежити за розвитком дій. Також слухати пісні, музику, помічати зміни в звучанні музики, давати емоційний відгук на художні та музичні твори. За допомогою мови дитина ділиться своїми враженнями, передає значущі для нього події. Отже, мова активно використовується як засіб обміну новинами, враженнями і почуттями [2].

Особливістю мовлення дитини молодшого дошкільного віку є його мимовільний характер. На ранніх етапах онтогенезу вербальна діяльність дітей здійснюється на якомусь майже довільному рівні: різноманітні фактори гальмують мову і не дозволяють її контролювати ні дорослому, ні самій дитині. З віком діти все більше опановують довільну регуляцію мови [3].

Серед завдань оволодінням мовою виділяють завдання формування звуковимови, лексичного розвитку, оволодіння граматичною правильністю мовлення. Особливості вимови дітей трьох-чотирьох років: перестановки (метатези) слів і звуків; скорочення (елізія) слів, уподібнення (асиміляція) одного звуку іншим; злиття (контамінація) двох слів в одне; додавання звуків і передчасне проголошення наступного звуку (антиципація) [4].

Труднощі відчувають діти при вживанні складних слів: переставляють склади, вкорочують слова, замінюють або пропускають окремі звуки, тверді приголосні звуки нерідко замінюють м'якими. Багато дітей говорять неголосно, так як голосовий апарат ще не зміцнів [3].

Четвертий рік життя – це вік «чомучок». Діти постійно задають дорослим питання, які не можна залишати без уваги. Треба доступно і

терпляче відповідати на всі «Навіщо?», «Як?», «Чому?», «Що це?». Іноді, через нестійкість уваги, діти нездатні вислухати до кінця відповіді дорослих. Тому пояснення повинні бути простими, короткими і зрозумілими.

Активний словниковий запас дитини до чотирьох років становить приблизно 2000 слів. Все частіше, крім іменників і дієслів, у мовленні зустрічаються прислівники (ось, там, тут), займенники (мій, твій, ваш, наш), числівники [1]. Діти починають користуватися практично всіма частинами мови. Достатній словниковий запас дає можливість вільно спілкуватися з оточуючими. У випадках недостатнього розвитку словникового запасу виникають труднощі при передачі змісту чужої мови, розповіді про побачене, переказі казки, підтриманні бесіди з дорослими і однолітками.

Одночасно із збагаченням словника дитина інтенсивно оволодіває граматичною будовою мови. На думку Д. Б. Ельконіна до чотирьох - п'яти років відбувається перехід від ситуативного мовлення – до контекстного. Воно тісно пов'язане з освоєнням граматичної будови рідної мови і словникового складу, з розвитком умінь довільно використовувати засоби мови. Висловлювання стають все більш розгорнутими і зв'язними [3].

Дитина в молодшому дошкільному віці творчо освоює мовну дійсність. Правильно увідомлює значення «дорослих» слів, хоча і застосовує їх іноді своєрідно, відчуває зв'язок між зміною слова, окремих його частин і зміною його смислу. Виявляє здатність до словотворчості, при цьому слова, створені дитиною, впізнавані, іноді дуже вдалі і завжди оригінальні.

Ситуативність мовлення не є абсолютною приналежністю віку дитини, тому у одних і тих же дітей мова може бути то більш контекстною, то більш ситуативною, що визначається умовами і завданнями спілкування.

Висновки. Мова дитини молодшого дошкільного віку пов'язана з практичною діяльністю (ігровою, предметною), в якій відбувається спілкування з дітьми і дорослим. Ситуативний характер спілкування надає мовленню особливу форму – форму ситуативного діалогічного мовлення. Мова поки здійснюється на мимовільному рівні, що накладає відбиток на ті мовні засоби, за допомогою яких вона здійснюється. Молодші дошкільники опановують точними мовними засобами, вдосконалюється вимова, формується її довільність. В умовах суспільного виховання найважливішим фактором мовного розвитку дошкільника є цілеспрямоване навчання рідної мови.

Список використаних джерел:

1. Бодалев А.А. Личность и общение: Избранные психол.труды. – 2. изд., перераб. – М.: Международная педагогическая академия, 1995. – 328 с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.,1991. – 385 с.
3. Жинкин Н.И. Механизмы речи. – М.: АПН РСФСР, 1958. – 370 с.

4. Зимняя И.А. Лингвopsихология речево́й деятельности / Российская академия образования, Московский психологический и социальный институт. – М.: МПСИ, Воронеж: Издательство НПО “МОДЭК”, 2001. – 432 с.

5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. – 2-е изд. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Довгаленко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Марія Максимчук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність теми: Дошкільник вік – це саме той період коли дитина інтенсивно засвоює мову, коли формуються і розвиваються всі сторони мовлення – фонетична, лексична, граматична. Оволодіння рідною мовою є найважливішим досягненням в дошкільному віці. Мова не дається людині від народження, щоб здобути вміння розмовляти потрібен час і наполеглива праця. На перших етапах коли дитина починає оволодівати мовою їй важлива підтримка і спілкування з близькими людьми, однолітками, знайомими. Спілкування має великий вплив на мовленнєвий розвиток дітей: поповнюється і активізується словниковий запас, формується граматична правильність мовлення, збагачується структура речення. Проблема володіння мовою зацікавило багатьох дослідників, а саме: А. Богущ, А. Іваненко Г. Ляміну, Г. Ковалю, Н. Гавриша, Н. Лаврентьєву, Н. Луцана, Н. Савельєву, К. Крутій, О. Федорову. Вони досліджували як збагатити, розвинути, активізувати, уточнити і розширити вже відомі значення та асоціативне поєднання слів. Також розвитком словника дітей молодшого дошкільного віку, досліджували і вітчизняні автори. Зокрема В. Коник, Л. Алексеєнко Лемовська, Н. Горбунова, Н. Луцан, Ю. Руденко.

Метою нашої статті є: розкрити методичні основи проведення словникової роботи на заняттях з розвитку мовлення у молодшій групі ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Функція спілкування є однією найважливіших функцій мови. Діти з раннього віку починають користуватися мовою, як засобом комунікації. За допомогою збагачення, уточнення і активізації словника, дитина вчиться в процесі спілкування чітко і змістовно передавати свої думки співрозмовнику: використовує соціально закріплені значення слів, підбирає правильні ввічливі слова для вираження прохання. Будь який вид дитячої діяльності неможливий без мови, так як мова є провідним

засобом. Уміння користуватися мовою -- це не лише полегшення життя дитини, а й авторитет і статус серед однолітків.

Лексичний розвиток є одним з основних завдань розвитку мови в молодшому дошкільному віці, це фундамент для успішного подальшого життя дитини. Педагоги мають виробити у дітей вміння обирати зі словникового запасу лише ті мовні засоби, які будуть точно відображати думки, а речення будуть не лише граматично правильними, а й виразними.

Приблизно в період трьох місяців в дитини починається розвиток мовлення (період гуління). Цей етап характеризується активною підготовкою мовного апарату до вимови звуків. А Богуш писала, що дитина починає розрізняти інтонації голосу, трішки пізніше – слова, що позначають дії і предмети. Згодом інтенсивно розвивається активний словник дитини – це слова, які дитина і розуміє, і вживає. Важливим механізмом засвоєння лексичних одиниць у дітей молодшого дошкільного віку є активне наслідування зразка, тому мовленнєве середовище дитини є надзвичайно важливим у цей період. На четвертому році життя слід приділити увагу ознайомленню дітей з особливостями предметів і поглибленню знань про ці предмети, формувати вміння розрізняти подібні предмети за істотними ознаками і називати їх словом. Мовлення оточуючих повинно бути чітким, неквапливим, граматично та фонетично правильним, щоб дитина наслідувала найкращі його зразки. При нормальному розвитку мови, до чотирьох-пяти років у дитини самостійно відкорегуються порушення звуковимови [1, с. 230-234].

Існує дві групи методів розвитку словника з дітьми дошкільного віку.

1. *Методи введення нових слів.* Із методів опосередкованого ознайомлення і збагачення словника велике значення має показ дитині картин з малознайомим змістом. Ілюстрація дає дитині знання про об'єкт, який вона не може побачити безпосередньо. К. Ушинський казав: «Вчіть дитину будь-яким п'яти невідомим їй словам, і вона буде довго і марно мучитися над ними; а якщо поєднати слова з ілюстраціями – то дитина засвоїть їх на льоту».

Важливою вимогою при виборі картин є поступовий перехід від легких – до більш складних. У цьому випадку картина дає простір для розширення світогляду та накопичення запасу слів.

2. Методи, спрямовані на активізацію та закріплення словника:

- розгляд іграшок (іграшки припускають різні можливості для закріплення уявлень, які діти здобули в процесі практичної діяльності, і для визначених даними уявленнями словесних форм;

- розгляд картин (узагальнення дитячих уявлень і словника, що постійно супроводжується бесідою, активізує накопичений раніше словник);

- дидактичні ігри та вправи (дають можливість стимулювати наявний словниковий запас);

- загадування і відгадування загадок [3, с 26-28].

Велику роль для освоєння словника мають сюжетно-рольові ігри на побутові теми, а також праця дітей. З дитиною молодшого віку ведуться спостереження за об'єктами найближчого оточення. Організуються прогулянки, огляди приміщення групи [3, с.30-35].

Сформованість словника дітей молодшого дошкільного віку можна визначити за допомогою таких критеріїв:

- дитина розуміє і вживає прикметники (довга-коротка, широка-вузька);
- дитина розуміє і вживає дієслова (прибрати, сісти, бігти);
- дитина розуміє і вживає іменники (стіл, стіна, лялька);
- дитина розуміє і вживає прийменники (на, в, біля) [5, с. 195].

У молодших групах широко застосовуються:

1) ігри-заняття з образними іграшками. Ігри з лялькою є важливими в житті дитини, тому що слово пов'язується з дією. Вони допомагають закріпити в мові дитини найменування частин тіла, предметів одягу, посуду, меблів; дієслова, які означають дії під час умивання, одягання, прийому їжі. Зв'язок словникової роботи в іграх-заняттях з впливом на мову дітей в побуті, гри створює умови з метою формування у них множинних і різних за характером асоціативних зв'язків на одне і те ж слово;

2) дидактичні ігри з різними іграшками. Дані гри проводяться з різною метою. Залежно від того, які слова уточнюються і закріплюються, вихователь підбирає іграшки.

Застосовуються настінні предметні (з метою уточнення найменувань об'єктів, їх властивостей) і сюжетні картини. Відбувається розглядання картин, проводиться бесіда і розповідь, що сприяють формуванню вербальної ініціативи дитини, узагальнюючої функції слів, умінь застосовувати їх в зв'язному мовленні. З настільними невеликими ілюстраціями організуються дидактичні гри. З метою впровадження емоційної лексики особливо значимі казки, вірші, потішки, примовки. Твори художньої літератури рекомендовано застосовувати і на прогулянці, і в повсякденному спілкуванні, і на інших заняттях. Словник необхідно збагачувати влучними словами і виразами народної мови. Крім цього інтерес дитини підтримується до різних слів, якими можна охарактеризувати один і той же об'єкт [2, с.328].

Елементарні ігрові словникові вправи (Н.П. Іванова) – це доступні дітям завдання на словотвір, завданням яких є підібрати синоніми до деяких іменників, дієслів, прикметників та показ багатозначності деяких слів. Завдання на словотвір включають підбір слів, добре відомих дітям, які використовуються в зменшувально-пестливій формі, відрізняються довгим словотворчим поруч і викликають у дитини емоційний відгук.

Роботу над синонімами рекомендовано здійснювати у взаємозв'язку з читанням і розповіданням. Розкриття багатозначності слів відбувається спочатку в конкретних ситуаціях: діти слухають звуки, розглядають ілюстрації і спільно з вихователем за його ініціативою і за зразком називають їх, використовуючи дієслова. Вправи носять ігровий характер і вимагають повторення одного і того ж лексичного значення. Як показує практична діяльність, спеціальна словникова робота вже в молодшій групі сприяє більш активному збагаченню словника [4, с. 36].

У другій молодшій групі продовжується робота по накопиченню і збагаченню словника дітей. Дане завдання вирішується не тільки на заняттях з розвитку мовлення, а й у всіх інших видах діяльності [4, с.58]. Як зазначає О.С. Ушакова, лексикографічна діяльність з дитиною молодшого дошкільного віку має проводитися з великим застосуванням наочності. Слід регулярно організовувати спеціальні ігри та ігрові вправи з граматичним змістом. Ми навели приклади вправ, що активно впливають на розвиток словника дитини.

«Словник іменників». Спочатку дитині демонструються ілюстрації овочів фруктів. Дитина називає, потім має узагальнити: банан, яблуко, груша – фрукти, огірок, капуста, редька – овочі. Потім без наочності педагог кидає м'ячик називає фрукти, овочі, а діти мають розподілити де овочі та фрукти.

«Тварини та їх дитинчата». Дорослий кидає м'яч дитині і називає тварину, а дитина має назвати дитинча тварини. Наприклад: собака-щеня, корова-теля, коня-лоша, вовк-вовчення...

«Що роблять тварини». Педагог називає тварин, а дитина у відповідь дії, які може виконувати ця тваринка. Наприклад: собака - гавкає, лежить, стоїть, біжить, кусається...

«Протилежності». Педагог називає слова, а діти мають назвати протилежне значення цього слова (гарячий-холодний, веселий-злий, світлий-темний, швидкий-повільний).

«Чия голова». Наприклад: У ворони голова – вороння, риби – риб'яча, кішки- котяча...

Завдяки дидактичним іграм розвивається мислення, формуються морально-естетичні здібності, виразність мовлення, розширюється та активізується словник.

Формувати словник молодшого дошкільника слід не лише на заняттях і під час різноманітних ігор, а і в будь який зручний для цього час. Наприклад коли діти збираються на прогулянку, допомогти одягатися дитині яка, погано розмовляє, і провести з нею бесіду.

-А що у тебе в руках ?

-Шапка.

-А якого кольору твоя шапка ?

– Зеленого.

–А в Сергія якого кольору шапка ?

–Синя.

–А що ми зараз одягаємо на ручки ?

–Рукавички.

Такі бесіди не стомлюють дитину, а навпаки викликають великий інтерес.

Висновки. У розвитку мовлення велику роль займає словникова робота. За допомогою словникової роботи дошкільники вчаться використовувати правильно інтонацію, підбирати відмінки, закінчення, синоніми, антонім. На заняттях під час роботи над словом діти не лише засвоюють лексичне та граматичне значення, а й вчаться складати словосполучення, речення, а вже потім і зв'язний текст. Також не слід нехтувати дидактичними іграми, завдяки дидактичним іграм розвивається мислення, формуються морально-естетичні здібності, виразність мовлення, розширюється та активізується словник.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах / А. М. Богуш. — К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. — 440 с
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / [За ред. А.М.Богуш]. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с..
3. Бородич А.М. Методика розвитку мовлення дітей / А.М. Бородич. - М.: Просвещение, 1981.-197с.
4. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей // Дошкільне виховання. – 2004. - №7
5. Пенькова О. Розвиток мовлення у дітей // Психолог. – 2005. -№42.

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З БАГАТОЗНАЧНИМИ СЛОВАМИ

Аліна Зарченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Марія Федорова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Розвиток мовлення дітей дошкільного віку характеризується рівнем сформованості їх пізнавальних та соціальних мотивів, знань та навичок, інтересів, а також різних психічних новоутворень, що формують основу особистої культури. Високий рівень мовленнєвих досягнень дає дитині змогу здійснювати як інтелектуальну, так і соціальну діяльність серед дорослих та однолітків. Збільшення змісту комунікативних потреб скеровує увагу дитини на нові фактори дійсності: на пізнання світу людей та взаємовідносин із довкіллям, світом природи, предметом - художньої та практичної дійсності. Нові комунікативні потреби визначають потребу в нових

інструментах, які допоможуть досягти нових цілей. Це створює передумови для збагачення словникового запасу дитини.

Багато педагогів зазначають, що проблема використання дітьми багатозначних слів досить актуальна, тому що цій темі як на занятті, так і вдома приділяється недостатня кількість уваги.

Мета статті: узагальнити методичний матеріал і запропонувати деякі висновки зі спостережень над рівнем розуміння дітьми дошкільного віку багатозначності слів.

Виклад основного матеріалу. Виняткове значення має ознайомлення дітей з словами які мають багато значень, образними словами та висловами, розкриття семантичної сторони слова. Слово не лише зазначає певні аспекти дійсності, за його допомогою людина має змогу виділяти в предметах найбільш значущі ознаки, аналізувати та віднести їх до певної групи. Таким чином, слово може бути засобом абстракції та узагальнення, відобразити зв'язки, що стоять за предметами. Цей напрямок представлений в дослідженнях вчених наукової школи А.Богущ, Н. Гавриш, Ф. Сохіна, Є. Струніної, О. Ушакової, Л. Колунової та ін.

В практиці ЗДО в мовленнєвому розвитку дошкільників значна увага надається розширенню словникового запасу дітей, що відбувається в процесі ознайомлення з навколишнім світом. Виділення власне мовленнєвих завдань у процесі розвитку мовлення та збільшення словникового запасу обумовлює необхідність включення до словникової роботи ознайомлення зі змістом слова, його семантикою, уточненням значення слів, збагаченням слів іншими словами і більше [2, с. 19].

Вивчення багатозначних слів дітьми дошкільного віку розширює і уточнює їх словниковий запас, що веде до розвитку і вдосконалення лексичної сторони мовлення, а також викликає інтерес до рідної мови.

Багато слів української мови мають не одне, а два - три, а деякі і більше значень. Слово в ізольованому вигляді сприймається у своєму основному значенні, тобто в тому, в якому найчастіше вживається у мові. Розрізнити значення багатозначного слова можна тільки в поєднанні з іншими словами. Тлумачення їх значень обов'язково виявляє певну схожість між конкретними предметами і явищами навколишнього світу. Наприклад, капелюшок - модний капелюшок (головний убір, невеликий капелюх); головки цвяхів (верхня розширена частина цвяха); капелюшок гриба (верхня частина гриба, за формою нагадує головний убір - капелюх) [8, с. 47].

У кожній темі можна вивчити певні багатозначні слова, які мають відношення до неї. Це дозволяє зробити досліджувану тему цікавішою і багатогранною для дитини. Наприклад, в темі «Осінь» діти знайомляться з характерними ознаками осені, і таким явищем, як опадання листя, і тут же

знайомляться з багатозначним словом «голка» і дізнаються про нього. Це сприяє пізнавальному розвитку дітей, інтересу до отримання нових знань.

Як закріплення доцільно повторити деякі слова в інших темах, до яких вони мають відношення. Наприклад, слово «голка (голки)» може зустрічатися в темах: «Дикі тварини», «Дерева». «Професії» [7, с. 56].

Робота над багатозначністю ведеться поетапно:

- знайомство з багатозначним словом, його назвою;
- складання словосполучень з багатозначним словом;
- використання багатозначного слова в мовленні [5, с. 72].

При вивченні багатозначних слів активно залучена пізнавальна сфера дитини. На всіх етапах роботи при знайомстві з новим словом використовуються такі методи, як порівняння, зіставлення, словесний, наочний, проблемно-пошуковий метод, коли дитина поміщається в певну ситуацію, пошук вирішення якої дозволяє дізнатися значення багатозначного слова. Знайомство з багатозначними словами відбувається при візуальному контролі, опорі на зорове сприйняття. Тому в роботі обов'язково використовуються картинки, ілюстрації, малюнки багатозначних слів [3, с. 208].

Дитина розглядає, порівнює, аналізує, знаходить подібність і відмінність. Дізнавшись нове слово, дитина складає з ним словосполучення (або речення) в різних його значеннях. Вправи з використанням картинок не тільки допомагають дітям познайомитися з багатозначними словами, а й сприяють розвитку зв'язного мовлення, збагачення словникового запасу, викликають інтерес до слова. Особливий інтерес до багатозначних іменників викличуть у старших дошкільників різноманітні літературні приклади таких слів у віршах, загадках, прислів'ях і приказках. Наприклад: (раптом голки і шпильки вилазять з-під лавки, на мене вони дивляться, молока вони хочуть (голки їжака). Так само проводяться різні ігри та завдання, які спрямовані на закріплення вживання багатозначного слова.

Висновки. Ми можемо виділити деякі рекомендації по роботі над багатозначними словами з дітьми дошкільного віку:

1. Роботу над багатозначною лексикою української мови слід починати зі збагачення словникового запасу дітей, фундамент якого складає введення в мовну свідомість дошкільника груп слів, антонімічних пар, синонімічних рядів, багатозначних слів. З цією метою можна використовувати художнє слово, загадування загадок.

2. Значення багатозначної лексики розуміється дітьми дошкільного віку в контексті або предметної співвіднесеності, тому багатозначність слова показується дошкільникам на добре знайомих словах з конкретним предметним значенням (ручка, голка, блискавка, спинка, ніжка). Тобто, якщо слово має велику кількість значень (явище полісемії), то запитання спонукають дитину

поміркувати над різними значеннями одного і того ж слова (голка швейна, соснова, медична тощо).

3. Варто звернути увагу і на ілюстрації: вони посприяють дітям знаходити форми однини і множини, добрати синоніми, антоніми, розгледіти різні значення багатозначного слова.

4. Складаючи речення з багатозначними словами, дошкільники демонструють, на який сенс того чи іншого слова вони покладаються. Робота над полісемією може відбуватися за такими напрямками: називання слова, добір до нього ознак і дій - складання словосполучень, потім порад і використання багатозначних слів в зв'язковому тексті.

Список використаних джерел:

1. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І.Білан; за заг. ред. О.В.Низковської, Тернопіль «Мандрівець», 2017.- 256 с.
2. Гавриш Н.В. Розвиток зв'язного мовлення / Н.В.Гавриш. – Донецьк, Либідь, 2006. – 131 с.
3. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років /Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І.Богданець-Білоskalенко та ін. ; наук. кер. В.О.Огнев'юк. – Київ, 2016. – 304 с.
4. Мацько Л. Стилiстика української мови : Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
5. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н. В. Гавриш, Т. В. Панасюк, Т. О. Піроженко, О. С. Рогозянський, О. Ю. Хартман, А. С. Шевчук; За заг. наук. ред. Т. О. Піроженко. – К. : Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.
6. Піроженко Т. О. Психологія комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини : Автореф. дис... д-ра психол. наук : 19.00.07 / Т. О. Піроженко. – Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2004. – 40 с.
7. Франко І. Я. Коли ще звірі говорили [Текст] : казки / І. Я. Франко; опрац. О. Волосевич. Львів : Аверс, 2000. 170 с.
8. Я у Світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років / О.П.Аксьонова, А.М.Аніщук, Л.В.Артемова; наук. кері. О.Л.Кононко.-Київ: ТОВ «МЦФЕР- Україна», 2019.-488 с.

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Іскрижицька, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Олена Парамій, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Дошкільний вік - сензитивний період для розумового, морального, естетичного розвитку дітей, який проходить ефективно при повноцінному оволодінні рідною мовою. Чим раніше

починається навчання дітей, тим легше і вільніше дитина буде користуватися нею в майбутньому. Для оволодіння чіткістю, темпом, плавністю, виразністю мови важливо формувати мовленнєве дихання.

На сьогоднішній день формування мовленнєвого дихання є актуальним завданням дошкільної лінгводидактики. Особливо важливо почати формувати мовленнєве дихання у дітей молодшого дошкільного віку, адже, щоб вимовити розгорнуту фразу виразно, з правильною інтонацією, потрібно володіти плавним, досить тривалим видихом через рот. Правильне фізіологічне дихання відрізняється від мовленнєвого дихання, проте завдяки правильному мовленнєвому диханню ми робимо нашу мову виразною.

Питаннями формування мовленнєвого дихання у дітей молодшого дошкільного віку займалися Д.Ельконін, Л.Виготський, Л.Божович, А.Богуш.

Мета статті полягає в обґрунтуванні методичних основ формування мовленнєвого дихання у дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Дихання є важливим для життя і здоров'я людини. У дітей дошкільного віку разом із фізіологічним диханням розвивається мовленнєве дихання. Фізіологічне дихання мимовільне, вдих видих здійснюються через ніс, вони короткі і однакові за тривалістю. Мовленнєве дихання – це можливість людини виконувати короткий глибокий вдих і раціонально розподіляти повітря при видиху з одночасною вимовою різних словосполучень. Для мовлення звичайного дихання не вистачає. Правильне мовленнєве дихання забезпечує нормальне звукоутворення, голосоутворення, зберігає плавність і музикальність мови, створює умови для підтримки нормальної гучності, плавності, інтонаційної виразності, чіткого дотримання пауз.

Найперше, чого дітям важливо навчитися – це робити сильний плавний видих ротом. Малюкам треба навчитися контролювати час видиху, витратити повітря економно і ще й направляти повітряний струмінь в потрібному напрямку. Дихальний апарат відіграє неабияку роль в житті кожної людини. Правильно думають ті, хто вважає, що коли діти починають дихати, то у них все добре з мовленням.

Звичайне дихання складається з вдиху і видиху, приблизно однакових за тривалістю. Мовленнєве дихання відрізняється від немовленнєвого більш тривалим видихом. Невміння раціонально використовувати мовленнєве дихання негативно впливає на розвиток мовлення дітей, що може бути обумовлене неправильним вихованням і недостатньою увагою дорослих до мовлення дітей. При нераціональному витрачанні повітря порушується плавність мовлення, так як діти на середині фрази змушені добирати повітря. Часто такі діти не договориють слова і нерідко в кінці фрази вимовляють їх пошепки. Іноді, щоб закінчити довгу фразу, вони змушені говорити на вдиху,

тому мова стає нечіткою, судомною. Скорочений видих змушує говорити фрази в прискореному темпі, без дотримання логічних пауз.

Приступаючи до розвитку у дітей мовленнєвого дихання, необхідно, перш за все, сформувати сильний плавний ротовий видих. При цьому треба навчити дітей контролювати час видиху, витратити повітря економно. Додатково у дітей розвивається здатність направляти повітряний струмінь в потрібному напрямі. Сила дихання залежить від того, який звук ми збираємося вимовити. Для вимови голосних звуків потрібен більш сильний, тривалий видих.

Для розвитку правильного мовленнєвого дихання необхідно:

- виробити вміння користуватися спрямованим повітряним струменем;
- розвивати силу видиху;
- виробити вміння регулювати силу видиху;
- розвивати здатність цілеспрямовано використовувати правильне дихання для вимови голосних, приголосних звуків, складів, слів;
- розвинути здатність цілеспрямовано використовувати (формувати) тривалість видиху.

Робота з формування мовленнєвого дихання складається з таких етапів:

- розширення фізіологічних можливостей дихального апарату (постановка діафрагмально – реберного дихання і формування тривалого видиху через рот);
- формування тривалого фонаційного видиху;
- формування мовного видиху.

Для ефективності розвитку мовленнєвого дихання важливо використовувати такий метод як вправи. При виконанні вправ необхідно враховувати, що вони швидко втомлюють дітей.

Під час виконання дихальних вправ важливо дотримуватись таких рекомендацій:

- вдихати через ніс, не напружуватись та не піднімати плечей;
- видих виконувати тільки через рот;
- видих повинен бути тривалим та плавним;
- під час видиху не надувати щоки та не стискати губи;
- під час виконання вправи не можна набирати повітря короткими вдохами;
- кількість вправ повинна бути помірною, адже перенапруження може призвести до запаморочення.

Також важливо виконувати вправи разом з дорослим. Якщо діти розуміють зміст вправи, то пояснення можна супроводжувати чіткими та короткими інструкціями. Схвалення дій дітей під час виконання вправ сприяє кращому виконанню з боку дошкільника.

Важливо дихальні вправи організувати так, щоб діти не фіксували свою увагу на процесі вдиху і видиху, а для цього найдоцільніше вправи організовувати за допомогою гри.

Мета вправ на розвиток мовленнєвого дихання – навчити дітей швидко та безшумно робити вдих і раціонально, плавно витратити повітря на видиху. Для формування мовленнєвого дихання у дітей молодшого дошкільного віку можна застосовувати такі вправи:

«Мильні бульбашки» – одна дитина пускає мильні бульбашки, інші діти дмухають на них і не дають їм впасти.

«Метелик» – діти витягують губи трубочкою, не надуваючи щік дмухають на метелика, щоб він полетів (метелик на ниточці прикріплений до прямокутної рамки з ручкою).

«Чия пташка полетить далі?» – пташки, зроблені з тонкого кольорового паперу, ставлять на край столу. Двоє дітей стають навпроти пташок. За сигналом: «Пташки полетіли!» діти дмуть на фігурку. Просувати пташок можна тільки на одному видиху. Решта дітей стежать, чия пташка полетить далі.

«Футбол» – скатати ватну кульку і поставити два кубика в якості воріт. Діти повинні, дути на кульку і загнати її в ворота.

«Листопад» – вирізати з кольорового паперу різні осінні листя і пояснити дітям, що таке листопад. Запропонувати дітям подути на листя, так, щоб воно полетіло. Також можна розповісти, які листочки з якого дерева впали.

«Надуй кулю» – встати, ноги на ширині плеч, тримаючи в руках уявну кулю. На рахунок «один, два» – зробити глибокий вдих через рот. На рахунок «три, чотири» – посиленій видих через рот, імітуючи рухами рук збільшення кулі. Повторити 3 – 4 рази в повільному темпі.

«Чайник закипів» – у дітей пляшечки з вузьким горлечком. За сигналом: «Чайник закипів», діти дмухають в отвір пляшечки, щоб вийшов свист.

«Шторм в склянці» – запропонувати дітям подути через соломинку з водою (потрібно стежити, щоб щоки не надувались, а губи були нерухомі).

«Подуй на іграшку» – діти дмухають на плаваючу іграшку, видихаючи через рот, щоб іграшка просувалась вперед. Добре, якщо цією іграшкою буде кораблик.

Висновки. Формування мовленнєвого дихання у дітей молодшого дошкільного віку завжди буде головним завданням дошкільної лінгводидактики, і рекомендовані вправи допоможуть у роботі з дітьми сформуванню правильного мовленнєвого дихання. Тому, регулярні дихальні вправи для дітей корисні не тільки як загальнооздоровчий засіб, але і як одна з умов формування правильної, красивої мови.

Список використаних джерел:

1. Богатырева, А. В. Развитие речевого дыхания у детей с ОВЗ / А. В. Богатырева, М. А. Косткина // Педагогика: традиции и инновации : материалы IX Междунар. науч. конф. (г.

Казань, январь 2018 г.). — Казань : Бук, 2018. С. 11-16. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/274/13520/>

2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А.М. Богуш. Київ: Вища школа, 2007. 269 с.

3. Волкова Л.С. Логопедия: корекционная педагогика: учебник / под. ред. Л.С. Волковой. Москва: Владос, 2008. 5 – е изд. С. 703.

4. Фомичева М.Ф. Воспитание у детей правильного произношения: пособие. Москва: Воронеж: <<Институт практической психологии>>, 1997. 320 с.

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Дар'я Карнафель, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку є однією із головних проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Це обумовлено тією причиною, що мова відіграє важливу роль в розвитку дошкільника. Будучи знаряддям людського мислення та засобом регуляції психічної діяльності, мова служить ще і основним засобом спілкування людей.

Оволодіння здібностями мовного спілкування створює передумови розвитку комунікативної діяльності дитини, спрямованої на встановлення соціальних контактів, завдяки яким формуються і уточнюються уявлення дитини про навколишнє, а найважливіше удосконалюються форми її відображення.

Розвиток мовного спілкування в онтогенезі створює необхідні умови для розвитку різних видів діяльності дошкільнят. Наявність порушень мови, в тій чи іншій мірі, негативно впливає на весь психічний розвиток дитини, перешкоджає розвитку його емоційно-вольової сфери, а також адекватній соціалізації та адаптації.

Проблемою формування фонетичної компетентності дітей старшого дошкільного віку займалися українські, російські педагоги та психологи: А.М.Богуш, В. В. Андрієвська, Д. Єльконін, Г. А. Урунтаева, Є. І. Тіхеєва, Є. М. Водовозова, С. Ф. Русова, М. А. Алексеев, М.О Зайцев. В працях цих авторів зазначено, що вдосконалення мовлення дітей дошкільного віку є головним завданням всього дошкільного дитинства. Адже, мовлення є головним засобом формування та розвитку малюка.

Процес формування фонетичної компетентності вимагає певної гнучкості, розвиненості артикуляційного апарату дитини, гарно розвиненого

фонематичного та інтонаційного слуху, тому фонетика в умовах масового навчання краще освоюється дітьми у віці від 4-5 років - після того, як сформувалася мінімальна комунікативна компетентність в рідній мові. А основну частину звуковимови дитиною освоюється до року, але найбільш важкі звуки з'являються в мові пізніше. В цілому фонетична система рідної мови формується приблизно до п'яти років.

Специфіка формування фонетичної компетентності дітей дошкільного віку полягає в тому, що підхід до оволодіння вимовою в рамках мовного зразки є найбільш ефективним, оскільки він цілком відповідає тій ролі, яку відіграє вимова в діяльності дітей. Дошкільнята з часом починають усвідомлювати, що вміння гарно говорити, чітко вимовляти звуки дає можливість розуміти свою мову та мову своїх товаришів.

Мета статті: теоретично обґрунтувати формування фонетичної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Фонетика – це розділ мовознавства, в якому вивчається звукова система мовлення [2]. Фонетика вивчає звуки мовлення їх природність, сполучуваність в звуковому потоці мовлення.

Фонетична компетентність – це здатність сприймати і відтворювати звукові одиниці мови у певному контексті з використанням відповідного наголосу, ритму та інтонації.

Фонетична компетентність - «вимова звуків, як результат злагодженої роботи всіх відділів мовленнєвого апарату ». Фонетична компетентність для дітей дошкільного віку є важливою ланкою в мовній діяльності, так як засвоєння звукової системою мови являє собою ту основу, на якій відбувається оволодіння мовою, як основного засобу спілкування.

Вихователь, реалізуючи завдання з формування фонетичної компетенції дітей дошкільного віку , організовує роботу по двох напрямках. Формування сприйняття мови (слухової уваги і мовного слуху, включаючи всі його компоненти: фонематичний, ритмічний слух, сприйняття темпу, сили голосу, тембру мови); розвиток артикуляційного апарату (голосового, мовного дихання) і формування звуковимовної сторони мови (вимова звуків, чіткої дикції) .

За Н. Х. Швачкіним навчання звуковимові старших дошкільників здійснюється за такими етапами [3].

Перший етап – підготовчий. Він передбачає підготовку мовного апарату до оволодіння звуками мови: мовленнєвого апарату, мовного слуху, мовного дихання. На цьому етапі проводяться ігрові вправи, спрямовані на розвиток органів артикуляції: на тренування м'язів мови з метою надання йому потрібного положення.

Другий етап – постановка звуків. На цьому етапі особлива роль належить звукову, рухово – кінестетичному і зоровому відчуттю. Робота починається з голосних – більш легких за артикуляцією звуків і закінчується - важчими [ш], [ж], [ч], [щ], [л] і т.д.). Навчання засноване на виділенні звуків в слові, більш тривалому і напруженому його вимові і багаторазовому повторенні його вихователем і, в свою чергу, сприйняттям його дитиною.

Третій етап – закріплення і автоматизація звуків. На спеціальних заняттях вихователь дає дітям звук в різних звукопоєднаннях, на початку слова, в середині, в кінці. Використовується різний ігровий матеріал.

Четвертий етап – етап диференціації змішуються звуки. Використовується прийом порівняння артикуляційних укладів і встановлення їх відмінності з використанням картинок, так і на одному словниковому матеріалі.

Формування фонетичної компетентності дітей старшого дошкільного віку передбачає:

1) формування звуковимови, яка потребує гарно сформованого мовного слуху, дихання та моторики артикуляційного апарату;

2) навчати дітей говорити правильно відповідно до норм літературної вимови;

3) формувати виразність мовлення кожного дошкільника, слідкувати за висотою та слою голосу дитини, щоб дитина не перенапружувалася;

4) вироблення дикції – виразної вимови кожного звуку і слова окремо, а також фрази в цілому;

5) виховання культури мовленнєвого спілкування як частина етикету.

В системі розвитку фонетичної компетентності важливу роль відіграє мовний апарат, який включає в себе:

- дихальний апарат, що забезпечує енергетичну основу мови (діафрагма, легені, бронхи, трахея, гортань);

- голосовідтворювальний апарат, що забезпечує утворення звуку (гортань з голосовими складками);

- артикуляційний апарат, що перетворює звук, що виникає в гортані, в різноманітні мовні звуки (ротова і носова порожнини)

Для перевірки сформованості фонематичного слуху у дітей старшого дошкільного віку використано дидактичну вправу «Хто як говорить». Для дослідження фонематичного слуху використовуються завдання, які включають промовляння, так, щоб труднощі звуковимови не впливали на якість його виконання [5 с. 14].

При визначенні рівня сформованості фонематичної компетентності дітей старшого дошкільного віку було виявлено: 7 дітей з високим рівнем сформованості фонематичного слуху, 8 дітей з середнім рівнем розвитку фонематичного слуху, і 2 дітей з низьким рівнем розвитку фонематичного слуху.

Тому можна зробити висновок, що формування фонетичної компетентності дітей старшого дошкільного віку потребують спеціальної роботи для удосконалення певних звуків.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Видавництво, 2021. – 18 с. / Офіційний сайт Міністерства Освіти і Науки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Богуш А. М. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема // Розвиток творчих здібностей дітей засобами мовлення: Зб. наук. пр. / Ред. колегія: А. М. Богуш, П. І. Білоусенко, Г. І. Григоренко та ін.— К., Запоріжжя, 1998.— С. 5-15.
3. Швачкин Н. Х. Возрастная психолінгвістика: учеб пособие / Н. Х. Швачкин. – М. : Лабиринт, 2014. – 330 с.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. — Тернопіль: Мандрівець, 2012. — 264 с.
5. Белкина М. Ю. Задания для совершенствования фонетических навыков / М. Ю. Белкина // Иностранные языки в школе. — 2006. — № 5. — С. 53—55.

РОЗВИТОК ЗВУКОВОЇ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

*Олена Карплюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Звукова культура мовлення – це складова загальної мовленнєвої культури людини. Становлення звукової культури мовлення відбувається в період раннього і дошкільного віку. Поняття «звукова культура мовлення» здебільшого використовується у професійному обігу дошкільної лінгводидактики. Усне мовлення – це єдина форма мовлення, якою може оволодіти дитина молодшого дошкільного віку. Основою усного мовлення є його фонетична система, інтонація та наголос.

Звукова культура мовлення включає всі аспекти звукового оформлення слів: правильне відтворення звуків, слів, швидкість та голос мовленнєвої вимови, тембр, ритм, паузи.

Оволодіння звуковою культурою мовлення соціально та особистісно важливе для дитини молодшого дошкільного віку, тому що це єдиний спосіб реалізації комунікативної функції мови. Якщо у дитини погано сформована звукова культура мови, то вона буде відчувати дискомфорт у спілкуванні з однолітками, більшість її не будуть розуміти, що часто провокує насмішки в

сторону дитини. Дошкільник який погано говорить, нечасто приймає активну участь у іграх, і тому не розвивається так як інші діти.

Формування звукової культури мовлення завжди вважалось одним з основних питань мовленнєвого розвитку у дошкільному віці. Проблемою розвитку даного питання займались такі вчені та педагоги, як М.Алексеева, А.Богущ, О.Гвоздєв, А.Максаков, Г.Тумакова, М.Фомичева, В.Яшина та інші. Дослідники акцентували увагу на те, що одночасно з роботою над правильною звуковимовою, важливо займатися всіма елементами звукової сторони мови, тому що для розвитку мовлення важливу роль грають усі компоненти (темп, дикція, сила голосу, інтонація).

Мета статті полягає в аналізі особливостей формування звукової культури мовлення у молодших дошкільників.

За визначеннями Ф.Сохіна, культура мови – це вміння правильно, відповідно змісту мови, цілі вимовлення і ситуації мовленнєвого спілкування, користуватись усіма мовними засобами (включаючи лексичний запас, інтонації, граматичні форми). Формування звукової культури – це одна з головних задач розвитку мови в дошкільному закладі, оскільки саме в дошкільному віці вона вирішується найбільш ефективно [3].

На думку М.Алексеевої, В. Яшиної, виховання звукової культури мови передбачає:

- 1) формування правильної звуковимови і словимови, що прямо пов'язано з розвитком моторики артикуляційного апарату, мовного дихання, мовного слуху;
- 2) формування орфоепічно правильної вимови - вміння говорити відповідно до норм літературної вимови (фонетичної системою мови, орфоепічних норм);
- 3) розвиток виразності мовлення - що включає вміння використовувати висоту і силу голосу, темп і ритм мови, користуватися паузами, інтонаціями;
- 4) вироблення дикції – чітка, виразна вимова кожного звуку і слова окремо, фрази в цілому;
- 5) виховання культури мовного спілкування, яка є частиною етикету [1].

М. Фомічова вважає головним завданням у вихованні звукової культури мови у молодшому дошкільному віці підготовку мовнорухового і мовнослухового аналізаторів дітей до правильного сприйняття і вимови звуків. Для молодших дошкільників характерним є пом'якшення звуків («зюк» –жук, «лозька» – ложка); Зазвичай діти не вміють вимовляти шиплячі звуки, найчастіше замінюючи їх свистячими, а також звук «р» (пропускають або замінюють його). Свистячі звуки [з], [с], [ц] вимовляються недостатньо чітко або пропускаються («абака» - собака, «амок» -замок) [4].

М. Кусова зауважує, що шиплячі і свистячі приголосні у більшості молодших дошкільників знаходяться на рівні постановки, але не автоматизації, тобто діти

вимовляють ці звуки ізольовано, але не вимовляють в словах, або вимовляють в словах вибірково в залежності від оточення. Відсутність автоматизації може виражатися і в тому, що діти молодшого дошкільного віку використовують звуки в тих словах, що використовувалися раніше як замітники («рама» замість «лама») [2].

М. Л. Кусова звертає увагу, що в молодшому дошкільному віці робота над звуковою культурою мовлення носить репродуктивний характер: дитина відтворює мовний матеріал, який пропонується дорослим, намагаючись якомога точніше копіювати запропонований зразок мови, перш за все артикуляцію [2].

Мовлення молодшого дошкільника несе мимовільний характер, воно не являється самостійним видом діяльності і розвивається в залежності від процесу спілкування, але дитина уже починає оволодівати довільною регуляцією мови. У молодшого дошкільника удосконалюється мовлення, розширюються мовні засоби.

Правильна, чітка вимова стає можливою завдяки природному функціонуванню фізичного і мовленнєвого слуху, злагодженій роботі артикуляційного і голосового апаратів, а також мовленнєвого дихання. Розвиток мовленнєвого слуху має прямий зв'язок з розвитком відчуття, яке виникає при рухах органів артикуляційного апарату. Вміння чітко вимовляти звуки і слова обумовлюється будовою артикуляційного апарату, правильною артикуляцією звуків.

Діти молодшого дошкільного віку уміють дихати, але не володіють технікою мовленнєвого дихання: вони говорять на вдиху, це пояснюється їх фізичним розвитком. У віці 3-4 років об'єм легких ще малий, крім того у них ще не достатньо розвинені міжреберні м'язи, що потрібно для вимови багатьох звуків. Не всі діти у молодшому дошкільному віці можуть керувати голосовим апаратом. Сила голосу ще не регулюється у зв'язку з ситуацією, і тому вимова може бути надто тихою, або навпаки доволі голосною.

Таким чином, особливості формування звукової культури мови у дітей молодшого дошкільного віку залежить від їх фізичного розвитку. Головним завданням вихователя є удосконалення артикуляційного апарату дітей та техніки мовленнєвого дихання, формування правильної звуковимови, мовленнєвого і фонематичного слуху, також розвивати уміння управляти своїм голосовим апаратом.

В роботі з дітьми молодшого дошкільного віку використовуються ігрові прийоми та ситуації, потішки, чистоговорки, вірші, казки. Важливо використовувати такі прийоми не лише на заняттях з розвитку мовлення, але й у повсякденному житті, і тому необхідно співпрацювати з батьками дітей.

Робота з батьками може проводитись у багатьох різних формах:

- традиційних(бесіда, батьківські збори, консультації, заохочення до участі у святах);
- сучасні(конференції, круглі столи, майстер-класи, сучасні проекти).

Більш детально розглянемо майстер-класи. Майстер-класи можуть проводитись за темами, які вибрав вихователь або батьки. Темі вибираються завчасно. Батьки можуть вибрати цікаву тему для себе та дитини і разом брати участь у майстер-класі. Основними завданнями таких форм роботи є: підвищувати психолого-педагогічну компетенцію батьків, ознайомлювати їх з прийомами формування звукової культури мовлення дитини, заохочувати батьків до активної участі у розвитку їх дітей.

Висновки. Розвивати звукову культуру мовлення у дітей молодшого дошкільного віку важливо, тому що це впливає на її теперішнє і майбутнє. Якщо не сформувати мовленнєве дихання, слух, дикцію, слововимову, темп мови у дитини, вона лишається багатьох привілеїв життя, тому сформованість культури мовлення – це дуже важливий аспект у вихованні дитини, як у ЗДО так і в сім'ї.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М. М. Методика развития речи и обучения родному языку дошкольников: учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / М. М. Алексеева, В. И. Яшина. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 400 с.
2. Кусова М. Л. Звуковая культура речи как языковая основа овладения речевыми умениями в дошкольном детстве / М. Л. Кусова // Филологический класс. – 2003. – № 9. – С. 16-21.
3. Развитие речи детей дошкольного возраста: пособие для воспитателя дет. сада / под ред. Ф. А. Сохина. – М.: Просвещение, 1979. – 223 с.
4. Фомичева, М. Ф. Воспитание у детей правильного произношения: учеб. пособие. – М.: Просвещение, 1989. – 239 с.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТВОРЕННЯ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЙ

*Анастасія Коломицева, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Базовий компонент дошкільної освіти вказує на те, що формування соціально-комунікативної компетентності дитини дошкільного віку – одне із пріоритетних завдань компетентнісного підходу.

Дошкільний вік – це період коли формується багато базових характеристик особистості, до якої відносять соціально-комунікативну. Її слід розглядати як

необхідну потребу дитини в спілкуванні, бажання займати певне місце серед важливих для дитини людей – дорослих та однолітків; наявність елементарних уявлень про навколишній світ, знання в області взаємовідносин між людьми в соціумі, усвідомлення власної особистості та своєї індивідуальності; взаємодія з середовищем, здатність до дій та вчинків, які є загальноприйнятими в культурному суспільстві; уміння володіти своїми почуттями і емоціями, а також здатність розрізняти почуття і емоції інших людей. Тобто основою соціально-комунікативної компетенції дитини складає вміння взаємодіяти з оточуючими.

Зміст та сутність поняття «соціально - комунікативна компетенція» висвітлено у дослідженнях Л. Берестової, Г. Білицької, Р. Барнетта, Н. Калініної, В. Максимова, Дж. Равена, М. Семруд-Клікмана.

Особливості формування соціально-комунікативної компетентності дітей дошкільного віку висвітлено у працях А.Богущ, Л.Варяниці, Н.Гавриш, С.Курінної, І.Печенко та інших.

Мета статті: визначити, обґрунтувати, експериментально перевірити педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку засобами досвіду толерантної поведінки з іншими людьми в різноманітних життєвих ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Соціально-комунікативна компетентність відноситься до головних та значимих аспектів в житті кожної людини, тому її формуванню приділяють особливу увагу.

В науковому контексті поєднання термінів «соціально-комунікативна компетентність» вперше було використано в соціальній психології (від лат. *competens* - «здатний») – здатність встановлювати і підтримувати ефективні контакти з іншими людьми при наявності внутрішніх ресурсів.

Комунікативна компетентність керує системою відношення людини до природного та соціального світу, та до самого себе. На думку Л.Божовича, продуктивність пізнавальної, мислинневої діяльності, життєздатність людини залежить від сформованості її комунікативної компетентності, яка є одним з показників успішності соціалізації особистості [2, с.33].

Визначення соціально-комунікативної компетентності містить в собі два поняття – «соціальна компетентність» та «комунікативна компетентність». Як зазначає М.Шалицька, соціальна компетентність – означає здатність співвідносити свої прагнення з інтересами інших людей та соціальних груп, продуктивно взаємодіяти з членами групи, вирішувати загальні завдання, дозволяє використовувати ресурси інших людей та соціальних інститутів для вирішення завдань [5, с.39]. У дошкільному віці формуються основи соціально-комунікативної компетенції дитини: вміння розуміти настрій, потреби і поведінку інших людей; орієнтуватися у ситуації та спілкуванні при взаємодії з особою.

Загальна характеристика соціально-комунікативної компетентності дітей середнього дошкільного віку була представлена у працях І.Рогальської [4], В.Шалицької [5].

Діти середнього дошкільного віку легко вступають в діалог з дорослими та однолітками, вони можуть зацікавити перспективою участі в грі, праці; проявляють чуйність, надають відповідну допомогу та здатні звертатися і приймати допомогу дорослого або однолітка. Вони активно взаємодіють з іншими дітьми, вирішують загальні завдання; здатні спокійно відстоювати свою думку при цьому доброзичливо відноситися до оточуючих людей.

Науковцями [2; 3] були представлені параметри для дослідження комунікативного розвитку дошкільника: ступінь засвоєння норм та цінностей, прийнятих у суспільстві; ступінь оволодіння правилами та навичками взаємодії з дорослими і однолітками; розвинена самостійності та самореалізація; рівень розвитку соціального та емоційного інтелекту; рівень розвитку симпатії до оточуючих людей.

Тому соціально-комунікативно компетентний дошкільник здатний обрати адекватну манеру комунікації; вміє попросити про допомогу і надати її самостійно; поважає бажання інших осіб; може приєднуватися у спільну діяльність з ровесниками та дорослими. Крім того, така дитина не заважає своєю поведінкою іншим, вміє стримувати себе і повідомити про свої потреби у прийнятній формі у будь якій ситуації.

Продіагностувавши рівень сформованості соціально-комунікативної компетентності групи з 20 дітей середнього дошкільного віку ЗДО №8, з'ясували, що переважає середній рівень (табл.1).

Таблиця 1. Початкові показники рівня сформованості соціально-комунікативної компетентності дітей середнього дошкільного віку

Рівні	Констатувальний етап	
	ЕГ	КГ
Т	23,7	24,8
ому	47,4	50,4
голов	28,9	24,8

ним

завданням на цьому етапі була розробка та запровадження в освітньо-виховний процес експериментальної програми із використанням засобів ігрової діяльності. Рекомендовані методи і прийоми, також втілювалися у форми проведення виховних бесід, тренінгів, ігор, занять.

Порівняння початкових та підсумкових показників груп представлено на рис.1.

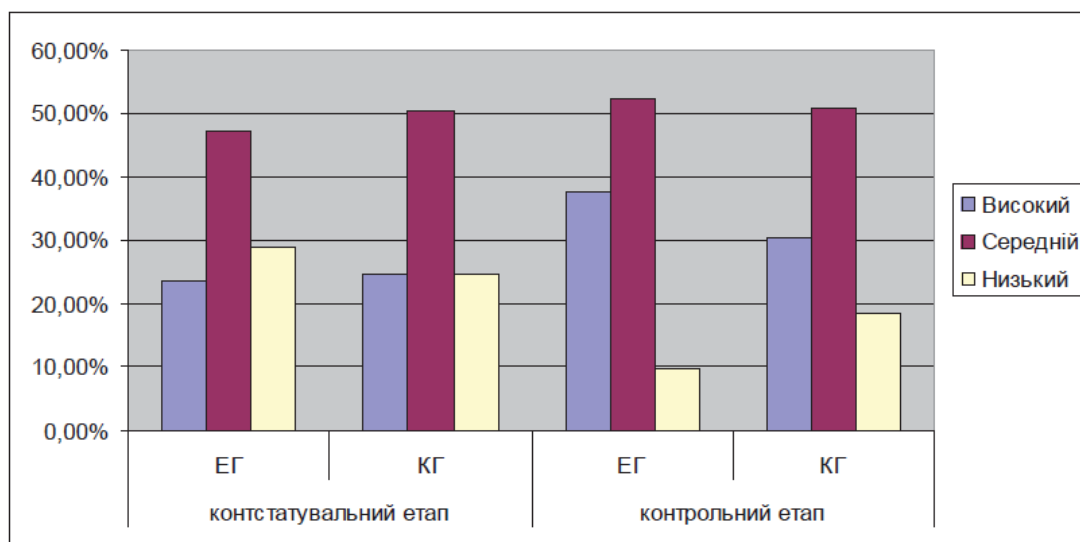

Рис.1. Початкові та кінцеві результати після запровадження авторської програми на формульованому етапі

Як бачимо, результати дітей на контрольному етапі, стали підтвердженням нашої гіпотези, що програма із формування соціально-комунікативної компетентності дітей середнього дошкільного віку «Пізнаємо і навчаємось, граючись», була ефективною, адже результати дітей які були показані у динаміці розвитку в період проведення авторської програми.

Висновки. Після проведеного дослідження із формування соціально-комунікативної компетентності у дітей середнього дошкільного віку засобами досвіду толерантної поведінки з іншими людьми в різноманітних життєвих ситуацій, порівнюючи початкові та підсумкові результати груп, бачимо, що в експериментальній групі дошкільного закладу відбулися великі зміни щодо вміння ефективно взаємодіяти. Так, дітей із високим рівнем збільшилася на 18,9 %; із середнім та низьким рівнями зменшилася відповідно на 2,2 % та на 16,7 %.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер.: А.М.Богущ; авт. кол-в: А.М. Богущ, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.В.Гавриш [та ін.]. – Київ, 2012. – 26 с.
2. Божович Л.И. Развитие языковой компетенции школьников: проблемы и подходы / Л.И.Божович // Вопр. психологии. – 2007. – N 1. – С. 33-44.
3. Гончарова-Горяньська М. В. Соціальна компетентність дошкільнят: поняття, зміст, формування в сучасних навчальних закладах / Гончарова-Горяньська М. В. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. / Ін-т проблем виховання АПН України; редкол.: [О. В. Сухомлинська та ін.] – К., 2016. – С. 219–226.
4. Формування освітніх компетенцій дитини: проблеми, розвиток, супровід: збірник матеріалів II Всеукраїнського науково-методичного семінару для науковців, практичних працівників та студентів (27 березня 2014 року) / [гол. ред. І. П. Рогальська-Яблонська та ін.]. – Умань : АЛМІ, 2014. – 116 с. 75–77.
5. Шалицька М.М. Складові комунікативної компетентності / М.М.Галицька // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2 (10). – С. 39–48.

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР**

*Оксана Нестерук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Однією із визначальних умов успішної соціалізації, а також розвитку дитини старшого дошкільного віку є її комунікативна компетентність, яка передбачає вміння успішно володіти мовою, використовувати свої навички у процесі міжособистісного спілкування. Тобто це сукупність необхідних знань, умінь та навичок дитини, які є основою успішного спілкування.

Старший дошкільний вік, який припадає на період 5-6 років життя дитини, є досить важливим періодом для формування її комунікативної компетенції. Адже саме у цей час активно розвиваються її мислення, увага, уява, мовлення. Дитина здатна успішно та швидко засвоювати досвід спілкування із дорослими та однолітками. Саме від цих факторів безпосередньо залежить успішна комунікативна діяльність дошкільника [1, с.68].

Як відомо, процесу формування комунікативної компетенції дошкільника сприяє гра. Адже ігрова діяльність - це природна діяльність дитини, «школа» її соціального досвіду, яка активізує всі пізнавальні процеси дитини, спонукає до роздумів, вчить взаємодіяти із оточуючими [2, с.45]. До таких ігор належать сюжетно-рольові, які передбачають вибір певної ситуації та сюжету, який розігрують учні, певні ролі, завдяки чому вчаться висловлювати свої думки, через гру збагачується мовлення дитини, дошкільник вчиться використовувати відповідні засоби мови до ситуації спілкування, набуває навичок культури мовлення та ін.

Проблема формування комунікативної компетентності старшого дошкільника висвітлена у працях таких вчених, як: А. Артемова, А. Богущ, А. Ладивір, А. Леушина, М. Лісіна. Психолого-педагогічний аспект проблеми знаходимо в роботах: С. Карпової, М.Лісіної, А. Маркової, В. Тарасун. Умови та чинники формування комунікативної компетенції дошкільника висвітлені у дослідженнях таких вчених, як: Л. Бадалян, О. Головченко, Л. Журба, Л. Кирилова, В. Кожевніков, Л. Персіанінов, Г. Савельєв, І. Скворцов, Е. Ямпольська.

Мета статті – визначення педагогічних умов формування комунікативної компетентності дитини старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність дитини

старшого дошкільного віку передбачає вміння успішно володіти мовою, використовувати набуті знання, вміння і навички у процесі спілкування; здатність розуміти стосунки між комунікантами, будувати власне мовлення з урахуванням соціальних норм поведінки.

Старший дошкільний вік – найбільш сприятливий період, коли закладається певний комунікативний досвід дитини, формується її ставлення до оточуючих та до процесу спілкування зокрема, що виражається у її комунікативній поведінці [3, с.64]. Саме цьому здатні сприяти такі чинники, як: приклад дорослого, особливості сімейного виховання, інтерес дитини до процесу спілкування, а також відповідні форми, методи та засоби в умовах родини та ЗДО, до яких безпосередньо відносять сюжетно-рольову гру.

Отже, сюжетно-рольова гра передбачає розігрування дітьми у ролях певного сюжету та має неоціненні дидактичні, виховні та пізнавальні можливості. Це природна діяльність, завдяки якій дитина вчиться, пізнає світ, стосунки із іншими, вчиться співчуттю, співпереживанню, вмінню допомагати, підтримувати [4, с.122]. Це ефективний засіб формування комунікативної компетентності дошкільника, його моральних якостей, насамперед, через емоційні враження дитини у її процесі, завдяки присутності у цих іграх улюблених персонажів, а також вміння краще встановлювати соціальні контакти із однолітками завдяки використанню наочних засобів та рівності всіх учасників такої гри.

Отже, нами було проведено дослідження на базі Житомирського ЗДО №8 у складі 20 дітей – 10 дітей КГ та 10 ЕГ. Під час констатувального експерименту ми провели первісну діагностику рівня сформованості комунікативної компетентності дітей за допомогою певних критеріїв та методик.

На початковому етапі результати дітей стали засвідченням того, що серед них переважав саме середній рівень.

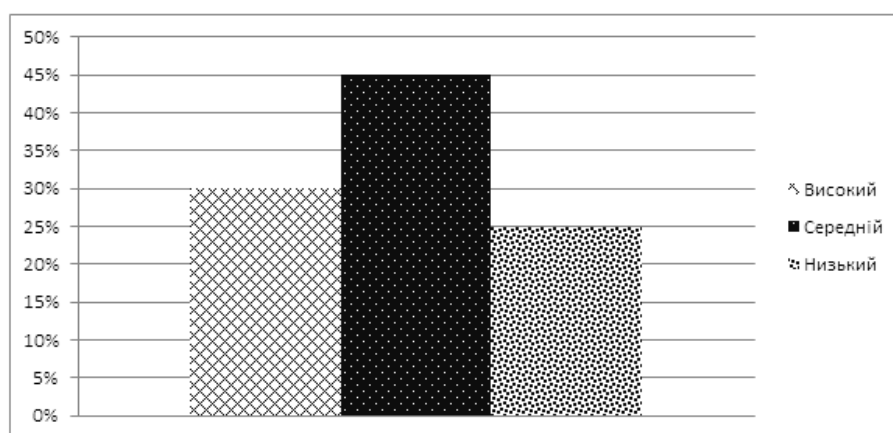

Рис.1. Середні показники рівня сформованості комунікативної компетентності дітей 6 року життя

Оскільки результати дослідження на початковому етапі стали засвідченням недостатнього рівня сформованості комунікативної компетентності старшого дошкільника, наступним нашим завданням була розробка педагогічних умов формування комунікативної компетентності дитини 6 років засобами сюжетно-рольових ігор.

Ми визначили такі педагогічні умови формування комунікативної компетентності старшого дошкільника із застосуванням сюжетно-рольової гри:

1.Врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей старшого дошкільного віку при доборі матеріалу.

2.Формування у дітей інтересу до ігрової діяльності засобами урізноманітнення гри, що активізують пізнавальні процеси дітей (наочність, іграшки та ін.).

3.Участь усіх дітей у грі.

4.Вміле педагогічне керівництво грою.

Авторська програма із формування комунікативної компетентності старшого дошкільника «Спілкуємось і вчимося у грі», передбачала такі теми занять, як: «Кафе», «Магазин одягу та взуття», «Перукарня», «Рекламне агентство», «Сім'я», «Дитячий садок», «Школа», «Моряки», «Льотчики», «Аптека», «Бібліотека», «Лікарня», «Перукарня», «Ательє», «Вуличний рух», «Регулювальник», «Магазин», «Шофери», «Будівельники», «Зоопарк», «Птахоферма», «Залізниця», «Завод», «Пекарня», «Пошта», «Пожежники», «На меблевій фабриці», «На фабриці іграшок», «Збирання врожаю», «Автомобільний транспорт», «Космонавти», «На тваринницькій фермі», «Наше місто», «Моряки» тощо.

Основними вимогами до організації гри з дітьми старшого дошкільного віку є: зміна ролей, вживання під час гри ввічливих слів, цікавість ігрового матеріалу для дітей. Для успішного керівництва ігровою діяльністю дітей старшого дошкільного віку важливим є знання вихователем психологічних та вікових особливостей дітей дошкільного віку; завоювання довіри у вихованців, вміння встановлювати з ними дружні контакти; розвиток у дошкільників пізнавального інтересу; проведення роботи з дітьми щодо ознайомлення з навколишнім життям з метою надання знань про навколишню дійсність; розвиток у процесі гри у дошкільників творчості, фантазії, уяви; сприяння організації дитячого колективу в грі, вихованню дружніх почуттів тощо [5, с.71]. У процесі застосування дидактичної гри педагог повинен дотримуватися вимог:- використовувати вже наявні знання у процесі сприймання;- підтримувати інтерес і урізноманітнювати види ігор;- поступово ускладнювати навчальні завдання та ігрові дії;- конкретно і чітко пояснювати правила гри та ін.

Висновки. Отже, констатуючий експеримент виявив перевагу середнього рівня сформованості комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку.

Для підвищення рівня комунікативної компетентності в дітей старшого дошкільного віку ми розробили та впровадили в навчально-виховний процес власну програму формування комунікативної компетентності дітей із застосуванням сюжетно-рольових ігор та визначили педагогічні умови формування комунікативної компетентності дитини старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Айзенбарт М. Ігрова діяльність у контексті соціально-комунікативних умінь старших дошкільників / М. Айзенбарт // Актуальні питання гуманітарних наук : зб. наук. пр. молодих вчених Дрогобиц. держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка; [ред.-упоряд. В. Ільницький, А. Душний, І. Зимомря]. – Дрогобич, 2014. – Вип. 9. – ISSN 2308-4855. – С. 68–73.
2. Арушанова А. Исследование развития коммуникативной компетенции дошкольника / А. Арушанова // Наука о детстве и современное образование : мат. Междунар. юбилейной науч. конф., посвященной 100-летию со дня рожд. А. Запорожца. – М.: Центр «Школьная книга», 2005. – 184 с.
3. Клопотенко Ю. Формування соціально-комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами ігрової діяльності / Ю. Клопотенко // Вісник Черкаського університету. – Вип. 10. – 2017. – С. 63–66.
4. Лисина М. Формирование личности ребенка в общении / М. Лисина. – СПб.: Питер, 2009. – 318 с.
5. Лук'яничук Н. Розвиток соціально-комунікативної компетентності обдарованих учнів початкової школи : посібник / Н. Лук'яничук, Н. Климова; за заг. ред. Н. Лук'яничук, Н. Климової. – К.: Ін-т обдарованої дитини, 2014. – 132 с.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВИХ ІГОР

*Юлія Стоянова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дитинство – один з найважливіших періодів формування особистості. Саме в цей час дитина набуває початкові знання про навколишнє середовище, в неї формується ставлення до праці, виробляються навички та звички, закладаються основи спілкування з однолітками та дорослими. Однією з найперших навичок, якими оволодіває дитина, є спілкування. Спілкування – це важлива умова розвитку дитини дошкільного віку. Під час спілкування з дорослими чи однолітками дитина пізнає навколишній світ (природний, предметний, соціальний), формує та розкриває власний внутрішній світ, свій образ Я, засвоює та створює культурні цінності, є

при цьому активним суб'єктом взаємодії. Як відомо, провідною діяльністю дошкільників є гра. Саме за допомогою гри організують процес розвитку, навчання та виховання.

Вихователі закладу дошкільної освіти використовують різні ігрові технології для формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку, проте далеко не кожен вихователь вміє керувати процесом розвитку сюжетно-рольової гри дітей. Саме тому їх безумовно цінний досвід потребує вивчення та узагальнення.

Стан дослідження. Проблему формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку розглядали такі вчені, як А. Богуш, О. Ушакова, К. Крутій, Н. Гавриш, Т. Піроженко, Н. Бібік, І. Товкач, І. Зиміна, М. Мудрик, О. Овчарук, О. Пометун та ін

Сюжетно-рольова гра та її роль у формуванні комунікативної компетентності дошкільників привертала увагу таких педагогів-дослідників, як О. Карпенко, М. Марценюк, Є. Аркіна, П. Рудик, О. Усова, Л. Виготській, О. Леонтєва та інших.

Мета статті: обґрунтувати та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування комунікативної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор.

Виклад основного матеріалу. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні комунікативна компетентність визначається як здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії; здатність підтримувати партнерські стосунки, заявлять про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію [1].

А. Богуш розглядає поняття комунікативної компетентності дошкільника у контексті культури мовленнєвого спілкування. Складниками культури мовленнєвого спілкування є культура мовлення, виразність мовлення і мовленнєвий етикет [2].

Найкраще розвивається мовлення дитини у сюжетно-рольових іграх. Сюжетно-рольова гра – це діяльність, у якій діти беруть на себе трудові або соціальні функції дорослих і в спеціально створюваних ними ігрових, уявних умовах відтворюють або моделюють життя дорослих і відносини між ними [3].

Організація ігрової діяльності має свої особливості. Однією з них є те, що дитину не можна примусити грати, або нав'язувати свої правила.

Від дотримання структури залежить грамотність організації та повнота розвитку сюжетно-рольової гри. За твердженням Д. Ельконіна, розвиток сюжетно-рольової гри умовно зорієнтований на чотири етапи. На першому і другому етапах основним змістом гри є дії з предметами, на третьому і

четвертому – відображення соціальних відносин і, найголовніше, виявлення ставлень до інших людей, які передбачає обрана роль[4].

При цьому О.Усова виділяє кілька рівнів взаємодії дітей в іграх і провідні завдання роботи вихователя на кожному з них. Так, рівень поодиноких ігор характеризується тим, що дитина не взаємодіє, але й не заважає іншим. Ігри поруч характеризуються тим, що дошкільники виявляють певний інтерес до гри однолітків, однак зосереджені на власній ігровій діяльності. І, нарешті, найвищий рівень – взаємодія дітей на основі симпатії та інтересу один до одного [5]. Організація взаємодії дітей в іграх та керівництво цим процесом є основною умовою формування комунікативної компетентності.

Під час дослідження було визначено рівні сформованості комунікативної компетентності:

1) високий: виявляє інтерес та ініціативу до спільної діяльності з однолітками, володіє етикетними мовними формулами, спілкується вільно та невимушено, вміє домовлятися, пропонувати та звертатися за допомогою, будує речення правильно та у логічній послідовності.

2) достатній: мотиви спілкування мають ситуативний характер; відсутність активності в комунікації, знання ввічливих форм контактів. Граматичні та звукові утворення одноманітні. Є труднощі у побудові монологу та діалогу. Наявність елементів творчої уяви, фантазії, прогнозування.

3) низький: мотиви спілкування не сформовані, дитина відчуває перешкоди для вступу у взаємодію, недоцільне, експресивне використання невербальних засобів комунікації та нездатність зрозуміти їх від інших; низькі мовні характеристики (бідність лексики, невиразність звучного мовлення, граматична неправильність); однотипність побудови фраз, відсутність творчої розповіді.

Результати констатувальної частини експерименту показали нездатність дітей самотужки залагоджувати конфліктні ситуації, відсутність ініціативи у спільній діяльності. Несформованість елементарної культури спілкування перешкоджає встановленню контактів з однолітками без крику і сварки. Це створює проблеми розвитку комунікативних умінь як компонента комунікативної компетентності. Разом з тим, зміст ігор одноманітної тематики за час спостережень не зазнав значних змін, не зафіксовано жодної нової сюжетної лінії та виявлено «зациклення» дітей на одному і тому ж змісті гри, що знизило її виховний потенціал.

Щоб усунути зазначені проблеми було створено умови за яких робота з формування комунікативної компетентності буде успішною:

1) розуміння дитиною гри як творчої діяльності, незалежної від вказівок дорослого;

2) активне педагогічне керівництво процесом набуття практичного досвіду дитини;

3) стимулювання активної участі та ініціативи кожної дитини у процесі формування ігрових дій і навичок;

4) новий, яскравий, естетичний ігровий матеріал, створення динамічного ігрового середовища.

На формувальному етапі дослідження було впроваджено окремі елементи системи роботи з формування компетенції спілкування з однолітками у дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольової гри. Враховувалося, що ігрові куточки групи з незмінними темами і сюжетами («Лікарня», «Кухня», «Перукарня») лише вносять в сюжетно-рольову гру дітей штампи, які перешкоджають прояву самостійної ігрової творчості дитини. Тому своєчасне оновлення ігрового середовища, підбір іграшок та ігрового матеріалу дало змогу уникнути типізації теми. Так було реалізовано сюжетно-рольову гру «Кондитерська», яка вимагала створення нового матеріального забезпечення.

У результаті проведеної роботи відбулись наступні зміни сформованості комунікативної компетентності у відсотковому співвідношенні: низький рівень зменшився лише на 4% і нині становить 12%. Середній рівень мають 72% дошкільників. Їх кількість збільшилась за рахунок переходу дітей з низького рівня, і лише високий рівень не зазнав змін – 16%.

Висновки. Отже, сюжетно-рольова гра виступає провідною діяльністю дошкільника і становить умову нормального психічного та особистісного розвитку. Саме в ній відбувається взаємозв'язок монологічного і діалогічного мовлення, спонукання до активного спілкування. Водночас у процесі спілкування з ровесниками дитина вчиться говорити, слухати і розуміти іншого, засвоювати нові знання, здійснювати зворотний зв'язок в комунікації, тобто відбувається несвідоме оволодіння елементами комунікативної компетентності.

Проведене дослідження відкриває перспективи подальшого дослідження сюжетно-рольової гри як ефективного засобу формування комунікативної компетентності дошкільників, що передбачає вирішення питань розвитку діалогічних умінь з метою успішного оволодіння дитиною соціально-рольовим простором у творчій грі.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Видавництво, 2021. – 19 с. / Офіційний сайт Міністерства Освіти і Науки України. – [Електронний ресурс].
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і практика / А. М. Богуш. – Запоріжжя : Просвіта, 2000. – 216 с.
3. Лаврентьева Г. П. Культура спілкування дошкільнят / Галина Прокопівна Лаврентьева. – К.: Рад. школа, 1988. – 128 с.
4. Эльконин Д. Б. Психология игры / Даниил Борисович Эльконин. – М.: Педагогика, 1978. – 301 с.

5. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей / Александра Платоновна Усова. – М.: Просвещение, 1976. – 94 с.

ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ РОБОТИ З РОЗВИТКУ СЛОВНИКА У РАНЬОМУ ВІЦІ

*Марія Федорова, кандидат педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Тетяна Іванова, завідувач ДНЗ № 46 м. Житомира*

Актуальність проблеми. Найважливішою функцією мови є функція спілкування. У процесі спілкування поповнюється і активізується словниковий запас, розвивається вміння точно і образно передавати свої думки, відповідно ситуації виражати співчуття, прохання, інші почуття і переживання, формується граматична правильність мовлення, удосконалюється вміння складати зв'язні висловлювання. Проте доводиться констатувати, що серед сучасних дітей образне мовлення, збагачене епітетами, порівняннями, образними виразами, фразеологізмами – явище вкрай рідке. Основними проблемами лексики дошкільників є її бідність і недостатній словниковий запас.

Питання розвитку словника дітей раннього віку розкриваються у наукових працях А.Богущ, Н.Гавриш, О.Гвоздева, В.Віноградова, О. Потебні, М.Покровського та ін.

Мета статті: проаналізувати завдання та зміст роботи з розвитку словника у ранньому віці, обґрунтувати рівні розвитку словника дітей раннього віку.

Виклад основного матеріалу. У підручниках і посібниках з дошкільної лінгводидактики виділяють основні завдання розвитку словника:

1. Кількісне збагачення словника. Реалізація цього завдання передбачає накопичення слів шляхом засвоєння загальноживаної лексики (побутовий словник, природознавчий, соціологічний, емоційно-оцінна лексика та просторово-часова лексика).

2. Закріплення й уточнення словника. Це завдання передбачає проведення роботи з поглиблення розуміння вже відомих слів, наповнення їх конкретним змістом, на основі певного співвіднесення з об'єктами реального світу, подальше оволодіння узагальненням.

3. Активізація словника. Виділяють пасивний словник (слова, які дитина розуміє, пов'язує з певними уявленнями, але не вживає) і активний словник (слова, які дитина не тільки розуміє, але активно і свідомо використовує в мові). Активізація словника передбачає, що нове слово входить в активний словник шляхом багаторазового відтворення у мовленні (у такій роботі бере участь не лише слуховий аналізатор, а й м'язово-руховий і кінестетичний аналізатори).

Також дитина повинна навчитись використовувати у мовленні ті слова, які найбільш точно відповідають ситуації за змістом.

4. Усунення з мовлення дітей нелітературних слів (діалектні, просторічні, жаргонні). Це необхідно, коли діти оточені неблагополучним мовним середовищем [1].

У програмах «Українське дошкілля», «Дитина» окреслено завдання і зміст словникової роботи у ранньому віці. Основними завданнями є такі:

- розвивати здатність слухати і розуміти мову дорослого;
- збагачувати активний словник різними частинами мови, лексичне значення яких пов'язане із самообслуговуванням, ігровими діями дітей;
- вживати назви тварин, рослин, іграшок, предметів побуту, явищ природи, називати якості предметів, знайомі кольори, форми, розміри, дії дорослих і дітей, емоційні стани людини тощо;
- вчити вживати образні вирази, епітети, порівняння;
- вводити в словник слова ввічливості та узагальнені слова («іграшки», «одяг», «тварини», «рослини», «посуд», «меблі») [4, с. 33; 7, с. 33].

У ранньому віці словникова робота ґрунтується на таких принципах:

- принцип єдності розвитку словника з розвитком сприймання та мислення передбачає встановлення зв'язку між певним об'єктом дійсності, який був сприйнятий за допомогою органів чуття, і словом, що його позначає;
- принцип зв'язку слова і попереднього уявлення передбачає таку організацію роботи, коли перед введенням нового слова необхідно забезпечити сприймання предмета дитиною за допомогою різних органів чуття;
- принцип забезпечення взаємозв'язку всіх завдань словникової роботи полягає в тому, що в освітньому процесі паралельно розв'язуються питання кількісного накопичення лексики, якісного її засвоєння і активізації словника.

При організації роботи з розвитку словника необхідно враховувати механізми та особливості засвоєння лексичних одиниць у ранньому віці.

На думку Л.Виготського, засвоєння слів і утворення понять починається у ранньому віці і складається з декількох етапів:

- на першому етапі зміст слова усвідомлюється як синкретичне поєднання окремих предметів, які в уявленні дитини злилися в єдиний образ;
- другий етап отримав назву «мислення в комплексах» і характеризується тим, що узагальнення і об'єднання предметів в групи відбувається на основі їх об'єктивних зв'язків; проте в основі цих комплексів є завжди фактичні зв'язки (не завжди істотні), а не логічні, які є основою понять;
- на третьому етапі формуються узагальнення, в якому вже помітні процеси абстрагування.

Отже, процес засвоєння і розуміння слів у дитинстві здійснюється від конкретного – до абстрактного, узагальненого [3, с. 170].

Л.Федоренко, Г.Фомичева виділяють також декілька ступенів узагальнення слів за смислом:

- засвоєння власних імен і назв одиничних предметів, тобто слова засвоюються дітьми тільки у вигляді співвіднесення з окремим предметом (1-2 роки);

- дитина засвоює узагальнене значення назв однорідних предметів, властивостей, дій (близько 2х років);

- дитина оперує узагальненими словами (засвоюються родові поняття) – іграшки, посуд, меблі (близько 3х років);

- засвоюються слова, що позначають родові поняття третього ступеня узагальнення (рослини: дерева, трави, квіти; рух: біг, стрибки, ходьба) (приблизно 5-6 років) [6].

У міру розвитку мислення дитини, її лексика не тільки збагачується, а й систематизується, тобто упорядковується. Слова групуються в семантичні поля. Семантичне поле – це функціональне утворення, угруповання слів на основі спільності семантичних ознак.

Р.Лалаєва, Н.Серебрякова виділяють різні типи семантичних полів. Перший тип – дитина спирається на чуттєве сприйняття навколишньої ситуації і в якості слів-реакцій переважають назви оточуючих предметів. Лексична системність не сформована. Значення слова включається в значення словосполучень. Велике місце займають синтагматичні асоціації (собака - гавкіт). На другому етапі засвоюються смислові зв'язки слів, що значно відрізняються один від одного за семантикою, але мають ситуативний, образний зв'язок. Це проявляється в переважанні тематичних асоціацій, які спираються на певні образи (уявлення): будинок – дах, високо – дерево тощо. Семантичне поле ще структурно не організовано, не оформлено. На третьому етапі формуються поняття, здійснюються процеси класифікації. На зміну образним зв'язкам приходять зв'язки між словами, семантично близькими, які відрізняються лише однією диференціальною семантичною ознакою. Відбувається диференціація структури семантичного поля, найбільш характерними відносинами якого є угруповання і протиставлення [5].

Формування словника починається з розуміння мови дорослого і становить пасивний словник дитини. У віці приблизно в 9 - 13 місяців у дітей виникає здатність розуміти і розрізняти слова. Розуміння мови виникає на основі зорового сприйняття, під впливом спілкування з дорослими, в результаті навчання розумінню мови, яке полягає в багаторазовому повторенні назви предмета і показуванні його дитині. У дітей до 12 - 13 місяців з'являються перші слова. Вони з'являються як слабооформлені звукокомплекси на тлі белькотіння і дитячої «розмови - співу». Приблизно в 1р. 6міс – 1р.8мес. слово поступово набуває самостійності і відривається від дії. Вперше дитина починає засвоювати

елементарну морфологію слів. Відбувається засвоєння граматики рідної мови, слово стає самостійним знаком і його будова відділяється від практики, мова стає зрозумілою незалежно від ситуації. Словниковий запас дитини знаходиться в прямій залежності від умов життя, виховання, стану здоров'я, загального розвитку і становить 1-1,5 тисячі слів.

Проведення діагностики розвитку словника дитини раннього віку потребує виділення критеріїв і показників цієї характеристики. У нашому дослідженні ми опиралися на критерії і показники розвитку словника, виділені Н.Вераксою, М.Васильєвою, Т.Комаровою, а також показники, які використані у методиках Ю.Афонькіної, О.Стребелевої, Г.Урунтаєвої, О.Ушакової.

Були виділені такі критерії: рецептивний (сприймання і розуміння мовлення дорослого); продуктивний (продукування висловлювання).

Кожен з цих критеріїв виявляється в наступних показниках:

- здатність розуміти і називати слова, що позначають предмет і відповідають на питання хто це? що це?
- здатність розуміти і позначати властивості предмета, які виражені прикметником і відповідають на питання який? яка? яке?
- здатність розуміти і називати дії (дієслова), пов'язані з рухом, станом, що відповідають на питання що робить? що можна з ним робити?
- здатність розуміти і вживати узагальнюючі слова;
- здатність розуміти протилежні значення слів (великий – маленький, голосно – тихо, бігти - стояти).

Дослідження проводилося на базі ДНЗ № 70 м. Житомира. Дослідженням було охоплено 48 дітей раннього віку. Дітям на момент обстеження було від 2-х років до 3-х років.

Низький рівень розвитку словника виявили 32% дітей. Діти мають обмежений словниковий запас, допускають багато помилок при відповіді на питання. Об'єм словника нижче вікової норми. Діти відчують труднощі при підборі слів, що позначають властивості предметів, дії. Підбір слів не завжди точний. Як правило, ці діти нетовариські, важко йдуть на контакт з дорослими, їм також важко висловити свої емоції і бажання. Часто малюки не розуміли питання, тому доводилося повторювати завдання по кілька разів, і навіть так воно залишалося не виконаним. Мова вихователя була для них важкою для сприйняття. Був відсутній інтерес до виконання завдань. Вони не могли зосередитися, а також не зовсім точно розуміли інструкції. За словесною вказівкою педагога знаходять предмети за назвою, кольором, розміром; не називають їх розташування; не називають дії з предметами; імітують дії людей і рухи тварин.

Середній рівень розвитку словника продемонстрували 41% дітей. Для цих дітей характерна активність в спілкуванні, прояв інтересу до виконання

завдань. В мовленні використовують переважно іменники і дієслова, нелітературна лексика зустрічається рідко (суржик, жаргонізми). Підбір слів не завжди точно характеризує ознаки предмета, дії; інколи малюки відчувають труднощі при підборі слів. Вони розуміють інструкцію при одноразовому повторенні, використовують фразове мовлення, їм властива інтонаційна виразність. Обсяг активного словника відповідає віковим нормам. Речення дітей включали 3 і більше слів з аграматизмами. В ході бесіди діти відповідали на питання двома і більше реченнями. Труднощі у цих дітей такі: недостатнє розуміння мови, виконання частини завдання, скорочення складової структури слова. За словесною вказівкою педагога знаходять предмети за назвою, кольором, розміром; називають їх розташування; Називають дії з предметами; імітують дії людей і рухи тварин.

Високий рівень розвитку словника продемонстрували 27% дітей. Об'єм словника відповідає віковим нормам. В мовленні використовують різні частини мови (хоча переважають іменники і дієслова), нелітературна лексика відсутня. Розуміє узагальнюючі слова. У цих дітей не було ніяких труднощів при виконанні завдання, виконували завдання з інтересом. Розуміють інструкції дорослого до виконання завдання. За словесною вказівкою педагога знаходять предмети за назвою, кольором, розміром; називають їх розташування; називають дії з предметами; імітують дії людей і рухи тварин.

На основі визначених у програмах завдань розвитку словника та результатів констатувального експерименту, ми розробляли програму формувального експерименту.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М.М., Яшина В.И. Теория и методика развития речи детей. 4-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2013. 448 с.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика навчання дітей рідної мови: підручник. К.: Вища школа, 2007. 542 с.
3. Выготский Л.С. Мышление и речь // Выготский Л.С. - Собр. соч. - Т.2. - М.: Педагогика, 1982. - С. 5-361.
4. Дитина: Програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк, К. І. Волинець; наук. кер. програмою: О. В. Проскура, В. У. Кузьменко, Н. В. Кудикіна.— К.: Київ, ун-т ім. Б- Грінченка, 2012. - 492 с.
5. Лалаева Р.И., Серебрякова Н.В. Коррекция общего недоразвития речи у дошкольников (формирование лексики и грамматического строя) . — СПб.: СОЮЗ, 1999. — 160 с.
6. Методика развития речи детей дошкольного возраста / Л.П. Федоренко, Г.А. Фомичева, В.К. Лотарев, А.П. Николаевич / под ред. Л.П. Федоренко. – М., 1984.
7. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. К.: Мандрівець, 2013. 264 с.

**ХАРАКТЕРИСТИКА ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА
ДІТЕЙ У РАНЬОМУ ВІЦІ**

Катерина Фокіна, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Марія Федорова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми дослідження. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні, у діючих програмах розвитку дітей раннього і дошкільного віку мовленнєвий розвиток виділяється як один з провідних напрямів розвитку особистості у дошкільному дитинстві. Актуальність дослідження визначається також специфікою віку: у ранньому віці формується ядро словника, розширюється семантичний простір мови.

Проблема розвитку словника у дітей раннього віку розглядається у працях вчених з трьох аспектів. Лінгвістичний аспект проблеми представлений у працях А.Богущ, Н.Гавриш, О.Гвоздева, О.Потебні та ін. Психологічний аспект проблеми ґрунтується на дослідженнях Л.Виготського, С.Рубінштейна, О.Леонтєва, Д.Ельконіна, О.Запорожця, Ф.Сохіна. Педагогічні дослідження розвитку словника дітей висвітлені у працях А.Богущ, Н.Гавриш, Є.Тихеєвої, А.Леушіної, В.Логінової та ін.

Метою статті є характеристика особливостей та визначення методичних засад проблеми розвитку словника дітей у ранньому віці

Виклад основного матеріалу. Розвиток словника – це тривалий процес кількісного накопичення слів, освоєння їх соціально закріплених значень і формування вміння використовувати слова в конкретних умовах спілкування. Словникова робота в дитячому саду передбачає планомірне розширення активного словника дітей за рахунок незнайомих або важких слів. Відомо, що розширення словника дошкільників йде одночасно з ознайомленням їх з навколишньою дійсністю, з вихованням ціннісного ставлення до навколишнього. О.Ушакова вважає, що основним в словниковій роботі є накопичення та збагачення словника на основі знань і уявлень з навколишнього життя дитини, активізація різних частин мови, крім іменників, зокрема дієслів, прикметників, прислівників [3, с. 65].

У словниковій роботі з дошкільниками виділяють два аспекти:

- освоєння дитиною предметної співвіднесеності слів і їх понятійного змісту, що пов'язано з розвитком пізнавальної активності і предметної діяльності;

- засвоєння слова як лексичної одиниці, його зв'язків з іншими лексичними одиницями; особливого значення тут набуває точне використання антонімів,

синонімів, багатозначних слів, тобто розвиток смислової сторони мови [1, с. 123].

На перший план в словниковій роботі висувається смисловий компонент, оскільки тільки розуміння дитиною значення слова може призвести до свідомого вибору слів і словосполучень, точного їх вживання.

М.Алексеева, В.Яшина помічають, що діти, перш за все, засвоюють: побутовий словник (назви частин тіла, обличчя, назви іграшок, посуду, меблів, одягу, предметів туалету, їжі, приміщень), природознавчий словник (азви явищ неживої природи, рослин, тварин), соціологічний словник (слова, що позначають явища суспільного життя), емоційно-оцінна лексика (слова, що позначають емоції, переживання, почуття, якісну оцінку предметів), фразеологічні сполучення (бігти стрімголов), лексика, що позначає час, простір, кількість.

За кожним словом дошкільника стоїть уявлення про конкретний предмет або ситуацію. Дошкільник, вживаючи слова, що позначають абстрактні категорії, пояснює їх на основі свого досвіду взаємодії з оточуючими. Наприклад, жадібний – це той, хто не ділиться іграшками, добрий – той, хто не б'ється. Моральні поняття прив'язані до конкретної ситуації. У зв'язку з цим, в мовленні дитини переважають слова, що позначають конкретні об'єкти, максимально наближені до самої дитини, об'єкти, з якими вона постійно діє.

Основними джерелами розвитку словника є:

- спостереження за навколишньою дійсністю (природою, суспільним життям, трудовою діяльністю людей, ігровою діяльністю дітей);
- спілкування з дорослими і однолітками (бесіди, спільна діяльність);
- мова дорослих – діти запозичують у дорослих слова і особливості їх вживання і наслідують все те, що чують;
- художня література, читання якої зазвичай супроводжується аналізом і обговоренням змісту, роботою над мовою твору [2, с. 128].

Л.Федоренко виділяє кілька ступенів узагальнення слів за змістом. Нульовим ступенем узагальнення є власні імена і назви одиничного предмета. У віці від 1 року до 2 років діти засвоюють слова, співвідносячи їх тільки з конкретним предметом. До кінця 2-го року життя дитина засвоює слова першого ступеня узагальнення, тобто починає розуміти узагальнююче значення найменувань однорідних предметів, дій, якостей –загальних іменників. У віці 3 років діти починають засвоювати слова другого ступеня узагальнення, що позначають родові поняття (іграшки, посуд, одяг), передають узагальнено назви предметів, ознак, дій в формі іменника (політ, плавання, почервоніння). Приблизно до 5 - 6 років діти засвоюють слова, що позначають родові поняття, тобто слова третього ступеня узагальнення (рослини: дерева, трави, квіти; рух:

біг, плавання, політ; колір: білий, чорний), які є більш високим рівнем узагальнення стосовно слів другого ступеня узагальнення.

У ранньому віці розвиток мови відбувається стрімкими темпами. Словниковий запас дитини знаходиться в прямій залежності від умов життя, виховання, стану здоров'я, загального розвитку і становить 1-1,5 тисячі слів. За Ю.Аркіним в словнику дитини іменники і займенники становлять 50,2%, дієслова – 27,7%, прислівники – 5%, прикметники – 11,8%. Діти досить успішно освоюють побутовий словник, що допомагає їм спілкуватися.

Приблизно у 3 роки слово об'єднує кілька груп однорідних предметів: меблі, іграшки, одяг. За кожним словом дошкільника стоїть уявлення про конкретний предмет або ситуацію. Для дошкільника важлива не віднесеність слів до певної категорії, а їх застосування в конкретній життєвій ситуації. Пояснюючи значення слів, дитина встановлює аналогії з тими словами, які їй вже знайомі.

Словниковий запас дітей раннього віку безпосередньо пов'язаний з їх уявленнями про навколишній світ і має ряд особливостей:

- коло уявлень і знань про навколишню дійсність незначне;
- найчастіше дитина знає слово, але за ним немає точних уявлень і понять;
- словник дітей не впорядкований і не систематизований, слова живуть окремо один від одного, не знаючи «спорідненості» між собою;
- діти користуються словами і не бачать подібності та відмінності між близькими, але не тотожними за значенням словами і іноді з'єднують непоєднані слова;
- словник дітей буває розвинений односторонньо: в ньому є конкретні повсякденні слова, але немає абстрактних і узагальнюючих слів, мало слів, що позначають різні сфери життя;
- часто здається, що дитина розуміє слова при слуханні, але вона не вживає їх у мовленні або вживає неправильно;
- мовлення дітей часто характеризується млявістю, невиразністю, повторенням одних і тих же слів; в словниковому запасі немає яскравих, виразних слів і словосполучень [4, с. 132].

В роботі з розвитку словника дітей раннього віку прийнято використовувати безпосередні та опосередковані методи. Під безпосередніми методами ми розуміємо цілеспрямовані планомірні спостереження за об'єктами оточуючого світу і огляди. А під опосередкованими – розглядання іграшок, опис, розповідання за іграшками і картинами (використовується для закріплення словника і навчання зв'язному мовленню), перегляд відео-діафільмів і читання художньої літератури.

У методиці прийнято виділяти прийоми, що використовуються при розвитку словника дітей раннього віку: називання (або зразок) вимови нового

слова, супровід об'єкта показом, супровід тлумаченням через практичний показ (поєднання з жестом), включення нового слова в речення, багаторазове обговорювання слова, прямі або навідні питання, викликання інтересу змаганням (хто більше скаже).

Одним із методів збагачення словникового запасу дитини вважається читання художньої літератури. В процесі читання і розповідання можуть застосовуватися такі прийоми роботи над словом: накопичення знань про зміст та події твору в попередній роботі; акцентування уваги на словах, що несуть головне лексичне навантаження; лексичний аналіз стилю художніх творів; пояснення вихователем значень слів; повторення слів дітьми; заміна авторських слів словами, близькими за змістом; підбір слів для характеристики героїв; вживання слів у різному контексті [1, с. 351].

Висновки. Завдання з розвитку словника є одними з найважливіших в мовленнєвому розвитку дітей раннього віку. Розвиток словника здійснюється в процесі розширення уявлень і ознайомлення з предметами найближчого оточення, їх властивостями, ознаками і способами дій в різних видах діяльності. Розвиток словника направлений на активізацію в мовленні слів різних частин мови і на розвиток наступних умінь: вміння використовувати в мовленні слова-предмети (іменники); слова – ознаки предметів (прикметники); слова – дії (дієслова), узагальнюючі слова, протилежні ознаки предметів.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М.М., Яшина В.И. Теория и методика развития речи детей. 4-е изд. М.: Издательский центр «Академия», 2013. 448 с.
2. Сохин Ф.А. Развитие речи детей дошкольного возраста / Ф.А. Сохин. – М.: Просвещение, 1998. 275 с.
3. Ушакова Т.Н. Речь: истоки, принципы развития. М.: ПЕР СЭ, 2004. 256 с.
4. Ушакова Т.Н. Рождение слова: Проблемы психологии речи и психолингвистики. М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2011. 524 с.

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГОР ТА ВПРАВ

*Алла Шарова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Олена Максимова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Лексична складова мовлення - один із значимих критеріїв мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Розвинене мовлення є певною мірою і показником розумового розвитку дитини. Завдяки достатньому рівню розвитку словника дитини здійснюється розвиток мислення, адже оволодіння лексичним

значенням слів відбувається на основі процесів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. Багатство словника дитини є ознакою добре розвиненого мовлення і показником достатнього рівня розумового розвитку та готовності дитини до навчання у школі. Головна функціональна особливість слова полягає у його семантиці, тому робота над словом як структурною одиницею мови має вагоме значення. Слова як знаки мовленнєвої системи, які називають об'єкти дійсності, дії, ознаки, числа тощо характеризуються багатозначністю, полісемією, вступають між собою у різноманітні семантичні зв'язки (синонімічні, антонімічні тощо), які потрібно розкрити дітям на доступному для них рівні з метою забезпечення повноцінного оволодіння ними рідною мовою.

Особливості розвитку формування лексичної складової мовлення у дітей дошкільного віку вивчали науковці А.Богуш, М.Коніна, К. Крутій, А.Леушина, Ю. Руденко, О.Соловйова, Є.Тихеева.

Методичні аспекти розвитку формування лексичної складової мовлення дітей старшого дошкільного віку, а також ефективні засоби, які сприяють цьому процесу, відображено у працях таких дослідників, як: А.Бородич, Н.Виноградової, Л.Вороніна, Е.Короткової, Е.Смирнової, Н.Смольнікової, Т.Піроженко, Л.Шадріної та ін.

Метою нашої статті є висвітлення особливостей формування лексичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку, аналіз завдань, які стоять перед вихователями та батьками у цьому напрямі роботи.

Під лексичною складовою мовлення та її сформованістю розуміємо вміння дошкільника користуватися багатством мови, вміло та доречно користуватися у висловлюванні не лише іменниками, прикметниками, дієсловами, а й іншими частинами мови (прислівниками, займенниками, дієприкметниками, дієприслівниками). Про лексичний аспект мовлення дитини свідчить рівень сформованості її словника.

Як відомо, лексика дитини дошкільного віку може поділятися на активну, тобто ту, якою вона активно користується у своєму житті, та пасивну, тобто слова, які дитина чула і знає їх значення, розуміє, але не використовує їх у своєму мовленні або використовує дуже в рідких випадках.

Як зазначав С. Рубінштейн, на початку старшого дошкільного віку пізнавальна потреба, бажання глибше пізнати оточуючий світ змушують дитину все частіше звертатися до дорослого з різноманітними запитаннями. Дитина добре розуміє, що кожний предмет, дія, вчинена ним чи дорослим, ознака предмета має свою назву, тобто позначається словом. До кінця четвертого року життя словниковий запас дитини сягає приблизно 1500-2000 слів. У словнику дітей цього віку, крім іменників і дієслів, зустрічаються також займенники, прислівники, з'являються вже і числівники. Дитина починає більше використовувати в мовленні службові слова (прийменники, сполучники).

Характерним у молодшому дошкільному віці є використання у мовленні присвійних займенників (*мій, твій*), присвійних прикметників (*татова чашка*).

У процесі оволодіння новими словами маля не тільки запам'ятовує їх, а й починає осмислювати їх звукову сторону, намагається встановити певний зв'язок між предметом та словом, що його позначає, прагне по-своєму запам'ятати назви деяких предметів, дій, ознак. Тобто дитина вже мотивовано ставиться до лексики. З цим пов'язане дитяче словотворення, коли маля починає вживати слова, які відсутні в рідній мові (наприклад, лопаткою копають, тому назвемо її «копатка», а не лопатка). У дошкільному віці діти починають надзвичайно легко і утворювати слова, і змінювати їх зміст, додаючи різні суфікси. Загалом у порівнянні з раннім дитинством словник дитини старшого дошкільного віку збільшується приблизно втричі. Звісно, розвиток словника залежить від оточення дитини, від умов її життя.

На початку старшого дошкільного віку мовлення дитини ще не досконале, але воно збагачується за рахунок займеників, прислівників, дієприкметників, дієприслівників. Словник дитини розвивається досить швидко і вже наближається до словника дорослої людини. Слова групуються і об'єднуються в семантичні поля.

Науковці С. Дем'яненко, Л. Калмикова, Л. Порядченко, Н. Харченко) виокремлюють три основні завдання з розвитку лексики:

1. Збагачення кількісного складу мовлення за рахунок додавання нових, раніше не відомих слів, а також збільшення словника за рахунок засвоєння дошкільниками нових значень багатозначних слів, що вже наявні в їх словниковому запасі.

2. Якісне засвоєння лексики, що передбачає поглиблене розуміння значення й смислових відтінків слів та словосполучень, оволодіння узагальненням, яке в них відображене. У зв'язку з цим особливої ваги надається завданню уточнення значення слів на основі протиставлення антонімів і зіставлення слів, близьких за змістом, тобто розвиток уміння влучно користуватися загальноживаною лексикою у мовленнєвій практиці.

3. Активізація словника, тобто вправління дітей у застосуванні лексичних засобів у різних мовленнєвих ситуаціях. Нові слова у мовленні дітей активізуються за умови уточнення їх значення, щоб у дитини не виникало труднощів з розумінням значення слова, та їх вживання на практиці.

На думку Л. Артемової, у 5-6 років діти оволодівають лексикою й іншими елементами мовлення настільки, що в їх мовленні часто можна почути фразеологізми, а часто, на жаль, і лайливі слова. В залежності від регіону проживання дитини в її мовленні можуть також зустрічатися і діалектні слова.

Тому одним із завдань батьків та вихователів є не тільки збагачення, а ще й унормування, «підчищення» лексики дитини. Отже, сучасна методика крім трьох

згаданих вище основних завдань розвитку словника виокремлює ще одне, спрямоване на опанування мовною нормою, на підвищення рівня мовленнєвої культури. Мається на увазі усунення з мовлення дітей ненормативних слів (діалектних, розмовних, жаргонних), особливо за тих обставин, коли діти знаходяться в умовах неблагополучного мовленнєвого середовища.

З обов'язкового лексичного запасу, яким має оволодіти дитина дошкільного віку, можна виокремити наступні групи:

1) слова, що позначають конкретні поняття: назви дій, предметів, ознак, якостей;

2) слова, що позначають абстрактні, видові, родові та узагальнюючі поняття. Засвоєння цієї групи слів можливе лише на основі засвоєння слів першої групи, тобто формування знань понятійного характеру;

3) багатозначні слова, антоніми, синоніми, смислові відтінки слів і словосполучень;

4) образні слова та слова з переносним значенням [3, с.112].

Отже, вище згадані завдання лексичної складової мовлення можна справедливо визначити як взаємозумовлені, оскільки процеси збагачення-уточнення-активізації словникових одиниць відбуваються постійно, тісно переплітаючись. Вони взаємопов'язані, і тому важко розмежувати, коли закінчується один процес і розпочинається інший. Саме за такою логікою і будується робота в ЗДО, коли вихователь реалізує завдання введення у словник дитини нових слів. Таким чином, у процесі мовлення у словниковому запасі дитини з'являються нові слова, уточнюються значення інших, а знайомі, засвоєні раніше слова дитина активно застосовує в обігу.

Очевидно, що виконання завдання *збагачення лексики* неможливе поза пізнавальною діяльністю дітей. Завдяки практичній діяльності з різноманітними предметами дитина засвоює їх назву спочатку на рівні розуміння, встановлюючи зв'язок між самим предметом і словом. Поступово у процесі практичних дій відбувається уточнення значення нового слова, відчуття його змістових відтінків. І надалі дитина вільно починає використовувати слово в активному мовленні. Однак нерідко спостерігається і таке явище, коли почуте від дорослих чи інших дітей нове слово миттєво підхоплюється дитиною і, як гра, промовляється на різні лади, недоречно вживається дитиною у різних смислових контекстах. Тобто дитина дослідним шляхом прагне визначити значення нового слова, класифікувати його, віднести до певної змістової групи. Але враховуючи обмежений життєвий досвід дошкільника, зауважимо, що його така дослідна діяльність здебільшого виявляється помилковою, якщо не коригується дорослим. Численні приклади того, як, орієнтуючись на звукову будову слова, малюк доходить помилкових висновків щодо його значення, подані у дослідженнях Г.Томіліної, В. Харченко та інших учених [4].

Завдання збагачення словникового запасу новими словами передбачає не лише правильну вимову слова, тобто представлення його звукової будови, а й правильне його змістове вживання відповідно до контексту, а потім усвідомлення всіх відтінків значення вивченого слова.

На жаль, у практиці роботи з розвитку мовлення в ЗДО вихователями нерідко надається перевага реалізації завдань кількісного накопичення та активізації лексики, а семантиці слова приділяють значно менше уваги. Однак слово, що позначає предмет, явище, якість та інше, включене не тільки до системи впорядкованих назв об'єктів дійсності, а й до системи внутрішньомовних відношень. Тому розкриття значення слова, семантичних відношень між словами є важливим напрямом словникової роботи, який дає можливість показати дітям особливість сполучуваності слів, навчити доцільно їх вживати, сформувати вміння будувати зв'язне висловлювання, добирати найбільш влучні слова для висловлення думок. На підставі цього у дітей дошкільного віку формуються увага й інтерес до слова, відчуття рідної мови, активізуються розумові процеси.

Зміст словникової роботи в дошкільному закладі насамперед цілеспрямовується формуванням словникового запасу, що позначає елементи культури людства, яку привласнює, засвоює дитина, тобто матеріальний світ (природне і предметне оточення), соціальні відносини, інтелектуальна сфера.

Науковці відмічають, що діти в перш чергу засвоюють побутову лексику: назви частин тіла людини, тварин, обличчя; назви іграшок, посуду, меблів, продукти харчування (А.Богущ, В.Логінова, І.Непомняща, В.Яшина). Поступово словник дитини збагачується у зв'язку з ускладненням процесу пізнавальної діяльності природознавчою, суспільною, емоційно-оцінною лексикою, словами, які позначають час, простір, кількість, величину. У граматичному відношенні - це такі частини мови, як іменники, дієслова, прикметники, прислівники, числівники, займенники тощо.

Плідні результати в роботі над лексичною стороною мовлення дітей дає ознайомлення їх із народним фольклором: прислів'ями, приказками, народними піснями, потічками, загадками, мірилками, лічилками, казками. Діти легко запам'ятовують нові слова і вислови, а їх систематичне заохочення до вживання у власному мовленні поступово призводить до вміння влучно використовувати народний фольклор.

У численних сучасних наукових дослідженнях і методичних розробках вчені, зокрема А. Богущ, В. Гербова, намагаються систематизувати обов'язковий словник-мінімум за темами для дітей різних вікових груп. Це кропітка робота, яка дає змогу педагогам здійснювати лексичну роботу системно і плановірно. Проте складність її полягає в тому, що передбачити усі необхідні для опрацювання теми практично неможливо. Щоб зорієнтувати вихователів на

самостійне складання словників, виходячи з регіональних особливостей, індивідуальних потреб дітей групи, у методичному посібнику М. Алексєєвої та В. Яшиної наведено такі критерії добору слів:

- комунікативна доцільність уведення слів у словник дітей;
- необхідність даного слова для засвоєння змісту речень, висловлювань, текстів, передбачених чинною програмою, за якою працює вихователь;
- частота вживання цих слів у мовленні дорослих, з якими контактують діти;
- значення засвоюваних слів для реалізації виховних завдань;
- доступність слова за лексичними, граматичними, фонетичними особливостями, за ступенем узагальнення;
- врахування рівня оволодіння лексиною рідної мови дітьми певної вікової групи;
- значення слова для розуміння дітьми певного віку змісту художніх творів;
- добір слів, що належать до різних частин мови [1, с.38].

Отже, формування лексичної складової мовлення дітей дошкільного віку – це багатогранний і специфічний процес, успіх якого залежить як від особливостей розвитку дошкільнят, так і від того соціального середовища, в якому вони зростають і виховуються. Розглянуті нами завдання, які стоять перед ЗДО спільно з батьками в цьому напрямі, передбачають збагачення словника, тобто засвоєння нових, раніше невідомих дітям слів; уточнення словника, тобто словниково-стилістичну роботу, оволодіння точністю і виразністю мови (наповнення змістом слів, відомих дітям, засвоєння багатозначності, синонімічності); активізацію словника, тобто перенесення якомога більшої кількості слів з пасивного в активний словник, включення слів у словосполучення, речення; усунення нелітературних слів (просторічних, діалектних, жаргонних).

Список використаних джерел:

1. Алексєєва М.М., Яшина В.І. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. - М.: Академія, 2018. - 233с.
2. Богуш А.М. Змістова характеристика видів мовленнєвої компетенції дошкільників / А.М. Богуш. - К.: Вища школа, 2016. - 213с.
3. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку: монографія / Л.О.Калмикова, Н. В.Харченко, С.Д.Дем'яненко, Л.А.Порядченко / За заг. ред. Л. О. Калмикової. - К. : Вид-во «ПП Медведєв», 2017. - 304 с.
4. Харченко Н. Формування навичок міркування у дітей 5-6 річного віку / Н. Харченко // Дошкільне виховання. - 2001. - № 2. - С. 18-20.

**РОЗВИТОК СЛОВНИКА В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР І ВПРАВ**

Аліна Шмідт, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Марія Федорова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність дослідження. Словник є одним із визначальних критеріїв мовного розвитку дитини. Чинником сформованості словника дошкільників є надбання і з'ясування уявлень а також формування понять розвитку змістовної сторони мислення. Низький рівень словника заважає повноцінному спілкуванню а отже і загальному розвитку. І навпаки багатство словника дитини є ознакою добре розвиненої мови і показником високого рівня розумового розвитку [1, с. 43]. Тому перед педагогами дошкільного закладу та батьками виникає завдання розвивати та збагачувати словниковий запас дошкільника завдяки тим формам, методам та засобам, які найбільш доцільні. Вивчення словника належить до найскладніших і недостатньо розроблених проблем. Науковці А.А. Богуш, М.М. Коніна, Ю.С. Ляховська, Н.П. Савельєва, О.О. Соловійова, Є.І. Тихєєва та інші вчені, вивчали особливості становлення і розвитку словника дітей упродовж дошкільного періоду.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні та у експериментальній перевірці проблеми розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор та вправ.

За Базовим компонентом дошкільної освіти, період старшого дошкільного віку є найбільш сенситивним для збагачення словникового запасу дитини, формуванню правильної логічної вимови, а також формування фонетичної та граматичної сторони мовлення . У цьому віці словник дитини розвивається досить активно (тобто із 5-6 років) та наближається до словника дорослої людини. Слова дошкільника групуються та об'єднуються в семантичні поля. Дитина старшого дошкільного віку є надзвичайно балакучою, що позитивно впливає на збагачення її словника. На думку Л. Артемової, у 5-6 років діти оволодівають лексикою й іншими елементами мовлення настільки, що їх мовлення часто рясніє фразеологізмами, і навіть лайливими словами. У мовленні дитини можуть також зустрічатися діалектні слова.

Тому завданням батьків є використовувати це явище на ранніх етапах [3, с.12]. Це можна зробити завдяки ознайомленню дітей із народним фольклором: прислів'ями, приказками, таким чином збагачуючи мовлення і словник дітей. Мовлення дошкільнят збільшується не лише іменниками, але й дієсловами, займенниками, прикметниками, числівниками і сполучними словами. Дитина одночасно опановує вміння групувати слова в речення за законами граматики.

У період дошкільного віку опановується морфологічна система мови, дитина практично опановує типи відмінювань і дієвідмін. У той самий час діти засвоюють складні речення та сполучні частки, а також більшість ужитих суфіксів. У дошкільному віці діти починають надзвичайно легко утворювати слова, змінювати їхній зміст, доповнюючі різні суфікси. До кінця дошкільного віку словник дитини може містити окрім діалектизмів та літературних слів ще й згрубілі слова. Тому дуже важливо слідкувати за розвитком словника дитини.

Уперше завдання словникової роботи з дошкільниками визначила Є. Тихеева у праці «Розвиток мовлення дітей». Дослідниця вказувала на розвиток словника, як головний напрямок мовленнєвої роботи з дошкільниками і пропонувала чітку систему засвоєння ними слів [5, с. 23].

Розглядаючи освітню програму «Українське дошкілля», ми бачимо що показниками словникової компетентності дітей старшого дошкільного віку є:

- вживає слова всіх частин мови; багатозначні, складні, узагальнювальні слова; слова, які позначають абстрактні поняття, що характеризують взаємини між людьми;

- користується в мовленні образними виразами та порівняннями;
- добирає, синоніми, антоніми та фразеологічні звороти;
- розуміє і правильно пояснює слова-омоніми та переносне значення слів;
- володіє словотвореннями і словозміною;
- використовує у мовленні багато ввічливих слів і звертань;

Ефективним способом розвитку словника дітей дошкільного віку є дидактичні ігри та вправи. Виконуючи функцію засобу навчання, дидактичні ігри та вправи служать основним засобом розвитку мовлення дітей. Вони допомагають засвоєнню та закріпленню знань. Дидактичні ігри підвищують інтерес дітей до мови, розвивають зосередженість та забезпечують краще засвоєння мовного матеріалу. Неабияка роль у розвитку словника надається вихователю, завдяки щоденному спілкуванню з дітьми на різну тематику, яке призводить до стимулювання і підтримання розмови. Проте збагачення словника можливе лише за умови правильного мовлення педагога та дорослих, які їх оточують. Діти переймають усі тонкощі вимови та побудови фраз.

Також нами було виявлено показники розвитку словника дитини старшого дошкільного віку – вживання узагальнювальних слів; вживання прикметників у мовленні; вживання дієслів у мовленні;

Для діагностики обсягу словника дітей старшого дошкільного віку ми використали три діагностичні методики з відповідними завданнями.

Індивідуальний розвитку словника дітей старшого дошкільного віку дозволив нам встановити кілька рівнів виконання завдань та оцінювання в балах: високий (4 бали), середній (3 бали), низький (2 бали).

Високий рівень характеризується тим, що діти використовують різні частини мови точно за змістом. А також використанням синонімів, антонімів, іменників з узагальнювальними значенням та слів, що позначають назви предметів та дій, ознак. Діти правильно погоджують іменники з числівниками, прикметниками і займенниками.

Середній рівень характеризується тим, що діти допускають помилки у вживанні різних частин мови. У своєму мовленні діти рідко використовують синоніми, антоніми та узагальнювальні слова.

На низькому рівні активний словник дітей бідний. Намагаються вживати різні частини мови, але допускають помилок самі не усвідомлюючи це. Також діти не виявляють мовну активність у спілкуванні. Визначені критерії та показники рівня сформованості словника є основою для подальшої розробки методики діагностики рівня розвитку словника дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор і вправ.

Таким чином можна сказати, що важливими методами розвитку словника дітей старшого дошкільного віку є вправи, дидактичні ігри, спільна діяльність вихователя і дітей, в процесі якої збагачується мовлення новими слова та виразами. В іграх діти уточнюють і закріплюють поняття та уявлення, розвивають свою творчу уяву, мислення та мову. Та в подальшому діти швидше і легше сприймають новий матеріал, опановують новими знаннями і навичками. Також правильному мовленні сприяє приклад вихователя, який є взірцем для правильного мовлення а також спілкування батьків із дотримання норм літературної мови. Така робота повинна сприяти збагаченню мовлення дошкільника фразеологізмами, зверненнями, службовими словами та ін.

Список використаних джерел:

1. Алексеева М.М., Яшина В.І. Мовленнєвий розвиток дошкільнят. - М.: Академія, 2013. - 233с.
2. Базова програма «Я у Світі»: Методичні рекомендації для вихователів ДНЗ / упоряд. О. Б. Полєвікова. - Харків: «Основа», 2010. - 335 с.
3. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. - 2003. - № 7. - С. 12-14.
4. Рубинштейн С.Я. Основы общей психологии / С.Я.Рубинштейн. - М., 2016. - 604 с.
5. Тихеева Е. І. Розвиток мовлення дітей (раннього та дошкільного віку): посібник для вихователів дитячого садка / Під ред. Сохіна Ф.А. - М.: Просвещение, 2005. - 182с.

**РОЗДІЛ III. СОЦІАЛЬНО-МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ
ДОШКІЛЬНИКА**

ЕКОНОМІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Вікторія Бутвінська, вихователь Першотравенського ДНЗ «Мрія»
Житомирської області Баранівського району (сmt. Першотравенськ)*

Актуальність дослідження. Нове тисячоліття розвитку суспільства тісно взаємопов'язане з розвитком морально-етичних цінностей, громадянськості, працьовитості, активної позиції, творчості, економічної грамотності. Кожна людина, незалежно від обраної нею сфери діяльності, повинна мати базові економічні уявлення, які дозволять впевнено почувати себе в процесі своєї життєдіяльності. Причому життєвий успіх людини залежить не тільки від працьовитості та творчості, а й від економічної грамотності, підприємливості, ініціативності особистості. Протягом останніх двох десятиріч в нашому житті йде зміна економічних відносин у суспільстві. На жаль, змінилися життєві пріоритети і цінності нашого суспільства загалом, і виражається це в швидкому прогресуванні значущості для особистості фінансових благ, матеріального забезпечення. Нова ринкова економіка, яка стрімко ввійшла в наше життя ще в кінці минулого століття, свобода і популяризація підприємництва вказали на необхідність розвитку економічних уявлень дитини. Якщо дитина з успіхом пройшла економічну соціалізацію в дитинстві, то у неї в подальшому буде сформований правильний підхід до таких економічних аспектів, як товар, покупка, майно, гроші, заощадливість.

Стан розробки проблеми. Плеяда сучасних вчених приділила цій проблемі свою увагу: А. Богуш, Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан, Н. Кривошея, Н. Мироманова, А. Сазонова, М. Стельмашук, О. Щедрина та ін. Зокрема, А. Богуш розглядала його як один із напрямів введення дитини в соціальний світ; Л. Галкіна досліджувала формування у дітей старшого дошкільного віку економічних знань; Л. Голуб - усвідомлення дітьми економічних понять, Н. Грама - формування економічної грамотності у дітей дошкільного віку; Р. Жадан, Г. Григоренко запропонували перспективно-календарне планування занять з економіки, Ю. Лелюк вивчала сучасні проблеми дошкільної економічної освіти в Україні; А. Сазонова - формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності.

Метою нашої статті є висвітлення сутності економічного поняття щодо дітей дошкільного віку, висвітлення його змістового наповнення.

Виклад основного матеріалу. Слово «економіка» прийшло до нас з грецької мови і в перекладі означає уміння вести домашнє господарство. З часом

межі господарства розширились, і на сьогоднішній день поширюються і на підприємство, і на місто, і на державу.

У науково-педагогічній літературі поняття «економічне виховання» розглядається з різних точок зору. Згідно судження О. Прутченкова економічне виховання - це регулярно направлений вплив суспільства на людину, а також процес становлення кожного члена суспільства як господаря. Л. Кураков вважає, що визначення «економічне виховання» слід розглядати в сукупності з визначенням «економічна освіта», це два боки єдиного процесу - економічної підготовки. Б. Лихачов вважає в сутності поняття «економічне виховання» організовану педагогічну роботу, спеціально продуману концепцію діяльності, яка орієнтована на розвиток економічної свідомості зростаючого покоління. Він акцентував увагу на тому, що засвоєння ключових економічних визначень проходить внаслідок їх пізнавальної роботи, залученні дитини в економічну роботу, дослідження характеру праці, в яку залучається дитина, що формує індивідуальне уявлення економічних труднощів. Безперечно, виявляючи певне ставлення до бюджету сім'ї, до предметів спільного використання, до особистих речей, куплених за кошт батьків, дитина вступає у економічні взаємини. Б. Лихачов основним засобом економічного навчання дитини вважає пізнавальну діяльність, загальнодоступну економічну діяльність, економічні взаємини. В. Повстнік розглядає економічне виховання особистості як спрямований процес регулярного впливу на людину, включення її в різноманітні типи економічної діяльності з метою розвитку економічного мислення, економічних якостей, необхідних їй у виробничо-економічній роботі та економічних взаємовідносинах за межами виробництва. Економічне виховання, згідно думки В. М'ясищева, - це розвиненість у особистості конкретної концепції уявлень, хороших манер, працьовитості, комунікативних навичок, які стали властивими для неї. У сучасному суспільстві розвиток економічного мислення неможливий без економічного виховання, що передбачає собою направлений вплив на членів суспільства для розвитку їх уявлень і поглядів, оцінних ставлень для прийняття рішень, які потрібні для управління власною економічною діяльністю. На думку О. Бодаєва, головним завданням економічного виховання вважається допомога особистості в пізнанні того, що являють собою сучасні економічні взаємини, для того, щоб відшукати своє законне місце, щоб сформувати належні навички економічної поведінки. Н. Беляєва визначає поняття економічне виховання як педагогічний процес, спрямований на формування морально-економічних якостей особистості: бережливості, відповідальності, підприємництва, а також засвоєння знань про економічне життя людей, зорієнтоване на ціннісні настанови.

А.Богуш та Н.Гавриш роблять акцент на формуванні економічної свідомості при здійсненні економічного виховання дітей.

Н. Дудник розглядає елементи початкової економічної освіти дітей як мікрочинник їхньої соціалізації, що має значний вплив на становлення особистості дитини, формує її ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства.

С.Іванчук, Н.Бонзарєва розуміють економічне виховання як процес формування економічного мислення, розвитку ділових якостей, громадської активності, підприємництва. Водночас, вчені відмічають, що згідно з віковими особливостями дітей старшого дошкільного віку, їхнього психічного розвитку, економічне виховання може бути сходинкою до формування початкових уявлень про моральні засади економічного буття: чесність, надійність обіцяного, ввічливість, повага до партнера, споживача [1].

О. Амацьєва, С. Іванчук висновують про економічне виховання як про цілісний педагогічний процес, що спрямований на засвоєння ними елементарних економічних знань, набуття власного первинного економічного досвіду, розвиток ціннісного ставлення до праці, формування моральних якостей (працелюбність, відповідальність, ощадливість, дисциплінованість), що сприяє розвитку особистості

За А. Сазоною мета економічного виховання полягає у формуванні у дітей доступних їм економічних понять; виховання з дитячих років свідомого користувача всім, що надається дітям для їх щасливого дитинства; виховання поваги до тих, хто піклується про них [3, с. 6].

В таблиці 1 подані зведені результати нашого дослідження розуміння науковцями сутності поняття «економічне виховання» дітей.

Таблиця 1

Змістова наповнюваність поняття «економічне виховання»

Автор	Розуміння поняття «економічне виховання»	Опорні слова
А. Богуш, Н. Гавриш	Організована педагогічна діяльність, спеціально створена систему роботи, спрямовану на формування у дітей екологічної свідомості	Формування екологічної свідомост
О.Амацьєва, С. Іванчук	Цілісний педагогічний процес, що спрямований на засвоєння ними елементарних економічних знань, набуття власного первинного економічного досвіду, розвиток ціннісного ставлення до праці, формування моральних якостей (працелюбність, відповідальність, ощадливість, дисциплінованість), що сприяє розвитку особистості	Засвоєння елементарних економічних знань, набуття первинного економічного досвіду, розвиток ціннісного ставлення до праці, формування моральних якостей
А. Сазонова	Формуванні у дітей доступних їм економічних понять; виховання з дитячих років свідомого користувача всім, що надається дітям для їх щасливого дитинства; виховання поваги до тих, хто піклується про них	Формування економічних понять, виховання свідомого користувача

Перспективи розвитку дошкільної освіти і сучасний образ дитинства

С.Іванчук, Н.Бонзарєва	Процес формування економічного мислення, розвитку ділових якостей, громадської активності, підприємництва.	Формування економічного мислення, ділових якостей
Н. Дудник	Елементи початкової економічної освіти дітей - мікрочинник їхньої соціалізації, що має значний вплив на становлення особистості дитини, формує її ставлення до матеріальних і духовних цінностей суспільства.	Мікрочинник соціалізації дітей
О. Пругченков	Регулярно направлений вплив суспільства на людину, а також процес становлення кожного члена суспільства як господаря	Вплив суспільства, становлення господаря
Л. Кураков	Економічне виховання і економічна освіта - це два боки єдиного процесу - економічної підготовки	Економічна підготовка
Б. Лихачов	Організована педагогічна робота, спеціально продумана концепція діяльності, яка орієнтована на розвиток економічної свідомості зростаючого покоління	Концепція діяльності, розвиток економічної свідомості
Н. Беляєва	Педагогічний процес, спрямований на формування морально-економічних якостей особистості: бережливості, відповідальності, підприємництва, а також засвоєння знань про економічне життя людей, зорієнтоване на ціннісні настанови	Формування морально-економічних якостей
В. Повстнік	Спрямований процес регулярного впливу на людину, включення її в різноманітні типи економічної діяльності з метою розвитку економічного мислення, економічних якостей, необхідних їй у виробничо-економічній роботі та економічних взаємовідносинах за межами виробництва	Розвиток економічного мислення, економічних якостей
В.М'ясищєв	Розвиненість у особистості конкретної концепції уявлень, хороших манер, працьовитості, комунікативних навичок, які стали властивими для неї	Розвиток уявлень, манер, навичок
О. Бодаєв	Допомога особистості в пізнанні того, що являють собою сучасні економічні взаємини, для того, щоб відшукати своє законне місце, щоб сформувати належні навички економічної поведінки	Усвідомлення економічних взаємин, формування навичок економічної поведінки

Висновки. З урахуванням всіх точок зору, можна зробити висновок, що економічне виховання дітей дошкільного віку - це цілеспрямований процес надання дитині знань про економічне життя людей, уявлень про основні

економічні поняття, формування сучасного економічного мислення, морально-економічних якостей особистості (таких як ощадливість, відповідальність, діловитість, підприємливість), виховання бережливого ставлення до сімейного та суспільного надбання.

Список використаних джерел:

1. Іванчук С.А., Бонзарєва Н.С. Проблема економічного виховання в теорії дошкільної педагогіки / Молодий вчений. № 10.1 (50.1). 2017. С. 30 – 34.
2. Лелюк Ю. М. Сучасні проблеми дошкільної економічної освіти в Україні / Ю. М. Лелюк // Економічна освіта: проблеми і перспективи: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. – Черкаси, 2001. – С. 63-66.
3. Сазонова А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08. «дошкільна педагогіка» / А. В. Сазонова – О., 2007 – 21 с.
4. Подкаминська Т. В. Економічне виховання старших дошкільників / Т. В. Подкаминська // Наша шк. – 2011. – № 6. – С. 6-9.
5. Ярита І. І. Інноваційні аспекти економічної освіти дошкільнят / І. І. Ярита // Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – Луганськ, 2012. – № 22(257), ч. 4. – С. 99-105.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Анжеліка Гановська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми. Дошкільне дитинство — це особливий період, під час якого дитина відкриває для себе світ, коли відбуваються значні зміни в усіх сферах її психіки: когнітивної, емоційної, вольової і які виявляються в різних видах її діяльності: комунікативної, пізнавальної, перетворювальної. Важливим завданням щодо відповідності розвитку дошкільної освіти сучасності є формування ціннісного ставлення до праці у дітей.

Про надзвичайну важливість та значущість проблеми трудового виховання в дошкільників свідчить, зокрема, те, що у низці державних документів, таких як Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, Програми розвитку дитини дошкільного віку «Впевнений старт», «Дитина» підкреслюється важливе значення і необхідність формування ціннісного ставлення до праці у дітей старшого дошкільного віку.

Рішення проблем трудового виховання дітей дошкільного віку пов'язують з багатьма вченими, серед них З.Н. Борисова, А.В. Біленька, Н.Б. Кривошея, М.А.

Машовець, М.В. Крулехт, В.І. Логінова, Т.А. Маркова, С.Ф. Сударчікова, Д.А. Шінгаркін. Особливу увагу ознайомленню з працею дорослих приділяється старшим дошкільникам. Н.Б. Кривошея вказує на існуючі можливості «формування у дітей старшого дошкільного віку системи знань про працю дорослих і вихованні в них почуття поваги до неї» [1].

Таким чином, визначення характерних ознак ціннісної характеристики праці з боку дітей старшого дошкільного віку є актуальним проблемним питанням сьогодення.

Мета статті: обґрунтувати, визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування ціннісного ставлення до праці дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Виховання ціннісного ставлення до праці у дітей старшого дошкільного віку буде ефективним за таких організаційно-педагогічних умов: врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей; розширення уявлення дітей про працю та її значення в житті людини; співпраця сім'ї та закладу дошкільної освіти в питаннях виховання ціннісного ставлення до праці; включення дітей в трудову діяльність, які детальніше уточнюються у завданнях та змісті трудового виховання дітей за оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти і за сучасними програмами виховання та навчання дітей дошкільного віку [2]. За таких обставин, проблема трудового виховання особливо актуальною є у старшому дошкільному віці, адже саме в цей період актуалізуються процеси особистісного розвитку дитини.

Базовий компонент дошкільної освіти України «визначає показники життєвих компетенцій дитини 6–7 років перед її вступом до школи» [2, с. 4], а принципами є: визнання самоцінності дошкільного дитинства; збереження дитячої субкультури; повага до дитини; створення умов для формування базових якостей, особистісної зрілості; компетентісний підхід до розвитку особистості; пріоритет соціально-морального розвитку особистості; формування основ світогляду.

Програма «Впевнений старт» спрямована на розвиток і виховання дітей старшого дошкільного віку. Трудове виховання найбільш представлено у розділах «Трудова діяльність» і «Пізнавальний розвиток» [3].

В програмі «Дитина» розкривається зміст виховання і навчання дітей шостого (сьомого) року життя у розділі «Наші старші діти». Зазначається, що у виховному процесі педагог має створити умови для повноцінної соціалізації малят, серед яких пізнавальні і моральноетичні цінності людства. Відповідно, спостерігається підвищена увага до трудового виховання [1].

Таким чином, дошкільна освіта орієнтована на повноцінний фізичний, психологічний та соціальний аспекти розвитку дитини, основним показником при цьому виступає досвідченість дошкільника; важливими засобами її

формування є ознайомлення дітей із працею дорослих та трудова діяльність дошкільників; зміст трудового виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає набуття знань, розвиток вмінь і навичок та інших компонентів трудової діяльності у різних видах посильної праці, достатньо уваги приділяється вихованню поваги до результатів праці, людини-трудівника, ознайомлення дітей з працею дорослих виробничого спрямування, до якої належать робітничі професії. Перспективами подальших досліджень стане експериментальна перевірка педагогічних умов ознайомлення старших дошкільників із робітничими професіями.

В результаті опитування дітей старшого дошкільного віку можна позначити рівні ставлення дітей старшого дошкільного віку до праці.

Рис.1. Загально-статистичний показник рівня ставлення дітей старшого дошкільного віку до праці.

Діти в більшості орієнтуються лише на окремі характеристики праці дорослих, зазвичай, пов'язані з грошима, матеріальними цінностями, популярністю представників деяких професій в суспільстві, а також з потребами людей. Деякі дошкільники бачать користь праці для суспільства і окремо взятої людини, але почуття поваги до трудової діяльності немає.

Таким чином, базуючись на даних результатах статистики, формування професійної орієнтації дітей повинно базуватися на максимальному ознайомленні з різноманіттям професій на прикладі сім'ї, лідерів думок, відомих людей, тощо.

Очевидна потреба в удосконаленні та оновленні практики «вирощування» з дошкільного віку особистості здатної стати в майбутньому професіоналом своєї справи на основі формування уявлень про те, що праця — це почесний обов'язок кожної людини, що живе в українському суспільстві. Знання про професії збагачують компетентність, сприяють вихованню у дітей працьовитості, почуття поваги до праці.

Основою знань дітей, повинні стати знання про трудову діяльність дорослих. Вони впливають на «орієнтування в дійсності, розумовий розвиток дитини, розвиток її мовної, образотворчої, ігрової, трудової діяльності», відзначає С.Ф. Сударчікова. Окрім того, знання про професії впливають на виховання працьовитості дітей, яке проявляється в «позитивному ставленні до трудової діяльності, стійкої потреби трудитися і зацікавленості дитини в досягненні позитивних результатів своєї праці, стверджує Д.А. Шингаркіна. А.В. Біленька підкреслює, що мета ознайомлення дітей з працею дорослих — формування «знань про трудовий процес, позитивного ставлення до праці, поваги до людини-трудівника і продуктам його праці» [4].

На основі проведеної діагностики ми прийшли до висновку, що потрібно працювати над підвищенням рівня ціннісного ставлення до праці дітей старшого дошкільного віку і тому ми розробили методичку представлену у вигляді проекту «Всі роботи гарні - вибирай на смак».

Очікуваний результат: діти поглиблюють свої знання про професії, більш детально ознайомляться з їх особливостями та різноманітністю, а також визначать найбільш привабливі та пріоритетні напрямки подальшого розвитку. Рівень усвідомлення дитиною значущості праці значно підвищиться.

Висновки. Сьогодні трудове виховання повинно займати одне із найважливіших місць в системі дошкільної освіти, оскільки передбачатиме специфіку та характеристики умов ознайомлення дітей з працею та відповідної її оцінки. Слід поглиблювати знання дітей про професії, більш детально ознайомлювати з їх особливостями та різноманітністю, підвищувати рівень усвідомлення дитиною значущості праці, а також визначати найбільш привабливі та пріоритетні напрямки подальшого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / Г. В. Беленька, Е. В. Белкіна, О. Л. Богінч та ін. – 3тє вид., доп. і перер. – К. : Київський унт ім. Б. Грінченка, 2012. – 492 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Дошкільне виховання. – 2012. – No 7. – С. 4–19.
3. Програма розвитку дітей дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 104 с.
4. Беленька Г. Як ставляться діти до наших професій / Г. Беленька. Дошкільне виховання. – 2010. – No 6. – С. 24–26.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Надія Грибан, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Тетяна Гужанова**, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Останнім часом у зв'язку із екологічною кризою, погіршення стану навколишнього середовища, невміння людства раціонально використовувати природні багатства, пріоритетним завданням сучасної освіти й виховання є формування екологічної компетентності підростаючого покоління із високим рівнем природознавчих знань, свідомості та культури.

Відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти до кінця дошкільного періоду в дитини мають бути сформовані елементи екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до природи. У цьому документі також зазначено, що зміст дошкільної освіти має виступати основою становлення людини, а методи відповідати віковим особливостям дітей [1, с. 16].

Старший дошкільний вік – сенситивний період, під час якого закладаються основи екологічної свідомості та культури, раціонального ставлення особистості до світу природи. Екологічна свідомість виступає головною складовою екологічної культури, формування засад якої дослідники визначають метою формування природознавчої компетентності дітей дошкільного віку [2, с. 39]. Тому, педагоги дошкільного закладу, а також їх батьки повинні озброювати дітей не тільки певними знаннями, але й виховувати розуміння того, що довкілля – це наш другий дім, який слід берегти та захищати. Це можна реалізувати завдяки використанню відповідних засобів пізнавальної діяльності у контексті проблеми, а саме: дитяче експериментування, квест-технології, виготовлення лепбуків дошкільниками тощо.

У науковій літературі немає єдиного погляду на проблему формування екологічної компетенції дошкільників. Однак, основна думка дослідників полягає у тому, що цей процес повинен бути усвідомленим та здійснюватися під час безпосереднього ознайомлення дитини із природним довкіллям або через діяльність, яка пов'язана із його пізнанням.

Мета статті: дослідження ефективності педагогічних умов формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами пізнавальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Процес формування екологічної компетентності старшого дошкільника визначається як частина світогляду,

загального пізнання світу; з трудовим вихованням, що допомагає реалізувати екологічні переконання дітей у дійсності; з естетичним, що розвиває відчуття краси природи і стимулюючим природоохоронну діяльність дошкільників; з моральним вихованням, що формує почуття відповідальності стосовно природи, бережливого ставлення до неї, а також із розумовим, що забезпечить володінням певною системою знань про природне довкілля [2, с.32].

Формування екологічної компетентності у ЗДО відбувається засобами екологічних виставок дитячих малюнків, ілюстрацій до кожної пори року, виробів з природного матеріалу, фотовиставок сприяє прояву активності, творчості дітей і батьків, формуванню стійкого інтересу до об'єктів природи, баченню прекрасного в звичайному [3, с.63].

Отже, всі вище зазначені форми та методи формування екологічної компетентності дошкільників у своїй сукупності дають їм можливість не тільки отримати знання, закласти фундамент духовності, а й зрозуміти перші поняття - «екологічна культура», «екологічна свідомість», зрозуміти їх сутність.

Експериментальне дослідження із метою вивчення ефективності формування екологічної компетентності дошкільника засобами пізнавальної діяльності дошкільників, проводилося нами у 3 етапи, на базі Житомирського ДНЗ №54. Вибірка складала 20 дошкільників у віці 5-6 років та їх батьки (20 осіб).

Нами було виділено структуру, рівні, критерії та показники екологічної компетентності дошкільника. А саме: когнітивний, емоційно-мотиваційний та поведінковий. Рівні оцінювання були: високий, середній та низький.

Робота передбачала відповідні діагностичні методики: на тему рослинного світу, тваринний світ, взаємозв'язки у природі.

Констатувальний етап експерименту показав, що високий рівень наявний у 20% дошкільників, середній рівень - 40%, низький рівень - 20%.(рис. 1).

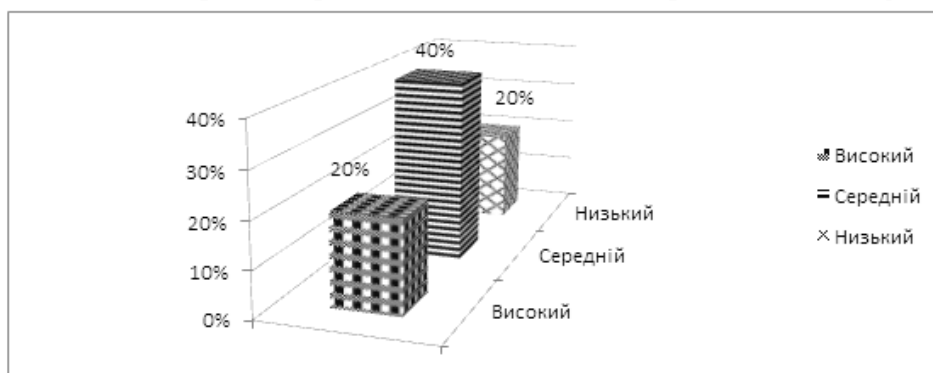

Рис 1. Результати рівня сформованості екологічної компетентності старшого дошкільника

Таким чином, виходячи, з результатів дослідження на констатуючому етапі було вирішено розробити і впровадити практику роботи дитячого садка систему заходів, спрямованих на підвищення рівня навчальних умінь

дошкільників у царині природи із використанням засобів пізнавальної діяльності. Для цього ми обрали роботу із виготовлення лепбука.

Робота із виготовлення лепбука здійснюється поетапно: визначення теми, пошук інформації, розробка макета лепбука, презентація результату діяльності. Таку книжечку дидактичного змісту доцільно використовувати у всіх вікових групах ДНЗ на такі теми: «Спосіб життя тварин», «Живлення рослин», «Рослини, які відносять до Червоної книги», «Вплив діяльності людини на рослинний і тваринний світ» та ін.

Із огляду на отримані результати, ми розробили авторську модель формування екологічної компетентності старшого дошкільника засобами лепбук, яка передбачала різноманітні заняття за тематикою та змістом, що спонукали дошкільників до засвоєння нових знань про природу та її об'єкти і явища, із метою пробудження пізнавальних інтересів дітей до природи, підвищення рівня культури їх поведінки у природі. (заняття із виготовлення лепбука «Брати наші менші», «Рідкісні рослини Житомирщини», «Вода - наше багатство»).

У процесі роботи на заняттях із формування екологічної компетентності засобами лепбук, діти активно розглядали виготовлені нами папки-лепбуки, самі також брали участь у їх виготовленні: активно вирізали, робили разом із нами папки на природознавчу тематику. Матеріал, який був використаний у роботі, цілком відповідав віковим особливостям дитини старшого дошкільного віку, пробуджував інтерес дітей до спільної роботи, мотивував до засвоєння нових знань та ін.

На підсумковому етапі показники екологічної компетентності дошкільників були такими (рис. 2.).

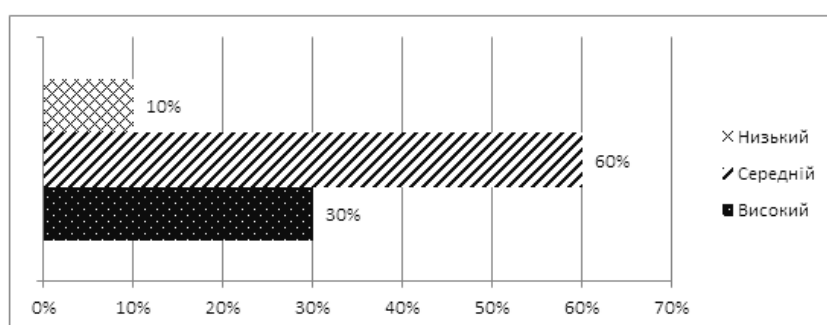

Рис. 2. Результати рівня сформованості екологічної компетентності старших дошкільників на повторному етапі дослідження

Після обробки ми отримали такі результати: високий рівень - 30%; середній рівень - 40%; низький рівень - 10%. Показники дітей показані у динаміці, показники високого рівня зросли, порівняно із початковими, на 10%, середнього рівня зросли на 20%, низького рівня знизилися на 10%. Отже, із

огляду на показники, які ми отримали на контрольному етапі експерименту, варто говорити про результативність форм та методів формування екологічної компетентності старшого дошкільника засобами пізнавальної діяльності із використанням лепбука.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошкільне виховання. – 2012. – № 1. – С. 6-19.
2. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог – дошкільник / Н.В. Лисенко. – К: Слово, 2009. – 399 с.
3. Семенчук В.М. Характеристика загальних підходів до екологічної освіти й виховання дітей дошкільного віку на сучасному етапі / В.М. Семенчук // Освіта Донбасу. – 2006. – № 5 (118). – С. 62-67.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Марина Дмитренко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Дошкільний вік – це той період, коли відбувається активне формування моральних якостей і відносин, норм моралі та поведінки. Моральне виховання є важливим у подальшому розвитку особистості, тому що впливає на розумовий, трудовий, фізичний та естетичний розвиток.

Питання морального розвитку підростаючого покоління виникають у періоди суспільних змін. Моральність є важливою характеристикою особистості. Вона формується під впливом соціального середовища, зафіксованих у ньому вимог до поведінки людини. Процес морального розвитку безпосередньо визначається ставленням особистості до існуючих у конкретному суспільному середовищі моральних норм.

На даний проблема морального виховання набуває все більшої актуальності. В умовах демократизації суспільних відносин, підкорення їх потребам ринку, зміна виховних ідеалів, відчуження людей один від одного, актуальним є знаходження ефективних форм, методів та засобів морального виховання дітей дошкільного віку.

Проблема морального виховання знаходиться в центрі наукових інтересів цих вчених: А. Булатова, А. Виноградова, Р. Жуковська, С. Козлова, Т. Куликова, В. Логінова, Т. Маркова, В. Нечаєва, С. Миколаєва, Л. Нісканен, Л. Пен'євська, Т. Поніманська, В. Фокіна, В. Білоусова, О. Богданова, Т. Ільїн, І. Каїров, А.

Кондратюк, Б. Лихачов, А. Міщенко, І. Підласий, В. Сластьонін, Є. Шиянов, Н. Худякова та інші.

Мета статті: окреслити основні теоретичні аспекти морального виховання особистості дитини дошкільного віку, розкрити основні засоби виховання моральності.

Позитивні чи негативні вчинки людини, викликають різну оцінку з боку оточуючих. Люди оцінюють вчинки як позитивний або негативних приклад. При цьому часто використовується поняття моралі. Мораль являє собою правило або звичку. Найчастіше як синонім поняттю «мораль» використовують поняття «етика», «звичка», «звичай». Залежно від того, як суспільством прийнята мораль, якою мірою суспільство співвідносить свої переконання і поведінку з діючими моральними принципами і нормами поведінки, можна судити про рівень моральності [1].

Мораль (лат. *moralis* – моральний) – система поглядів, уявлень, норм, оцінок, що регулюють поведінку людей; одна з форм суспільної свідомості.

Таким чином, моральність є особистісною характеристикою, яка об'єднує в собі якості і властивості, такі як чесність, доброта, правдивість, порядність, справедливість, працьовитість, дисциплінованість та ін. Моральні вимоги і норми мають певне значення у формі уявлень про те, як людям слід жити і поводити себе в суспільстві.

Мораль з історичної точки зору конкретна, вона змінюється по мірі розвитку суспільства. Мораль не може бути єдиною для всіх народів і часів. В процесі змін, які відбуваються в суспільно-економічних процесах змінюється уявлення про моральність, норми і моральну поведінку в суспільстві.

Стандарти, правила, вимоги визначають, як людина повинна діяти в певних ситуаціях. Моральна норма може спонукати дитину до певних дій і вчинків і може забороняти або застерігати від них.

Моральний розвиток – це етап засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки.

Формування уявлень людини про світ, про стосунки один між одним, про себе починається з дошкільного віку, одночасно з розвитком почуттів і моральних якостей, а саме: гуманізму, любові до батьків тощо.

Знання моральних норм - є етапом морального удосконалення. Під час зміни моральних норм на суб'єктивну моральність є моральні почуття – стійкі переживання у свідомості людини, її суб'єктивне ставлення до самого себе, явищ суспільного буття, до людей які її оточують. Таким чином поведінка для індивіда набуває значення й усвідомлення через почуття задоволення, радості або навпаки - сорому, дискомфорту. Завдяки моральним почуттям моральна свідомість і вчинки набувають морального смислу.

Моральна свідомість являє собою моральні норми, усвідомлення їх значення для людини здійснюється через моральні почуття. Значну роль у цьому процесі відіграє воля, вона допомагає людині опанувати собою, дає їй внутрішню свободу і спонукає до морального вчинку [4].

Перші уроки моралі дитина засвоює у сім'ї, опановуючи за допомогою батьків нормами порядності, відповідальності, доброти, тощо. У процесі морального розвитку, протягом дошкільного віку, під впливом дорослих формується спрямованість особистості – система мотивів поведінки [5].

Моральне виховання - це цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття і поведінку дитини з метою формування у дитини моральних якостей і почуття, які б відповідали вимогам моралі суспільства.

Моральне виховання надає ефективну дію тільки в цілісному освітньому процесі, що відповідає організації всього життя дитини: діяльності, відносин, з урахуванням її вікових та індивідуальних особливостей.

Моральне виховання з перших років життя дітей дошкільного віку спрямоване на формування її моральної позиції, ціннісних орієнтирів, інтересів і потреб, оскільки, на цьому етапі закладаються основи морального розвитку особистості, розвиваються уявлення, почуття, звички, які спрямовують подальше її вдосконалення. Значні зміни відбуваються у мотиваційній сфері особистості, вони проявляються у розвитку моральних мотивів поведінки, а на цьому етапі вони набувають супідрядності - підпорядкованості певній вищій меті. Тому, якщо не звертати увагу на моральне виховання у дошкільному віці це може призвести до наслідків, які не будуть компенсовані у подальші роки

Моральне виховання включає в себе:

- формування процесу розуміння зв'язку себе з суспільством, усвідомлення, усвідомлення необхідності узгоджувати свою поведінку з інтересами суспільства;
- введення в суспільство моральних норм і вимог, доказів їх обґрунтованості;
- перетворення моральних знань в моральні переконання, створення системи цих переконань;
- формування стабільності моральних почуттів, високої культури поведінки як однієї з головних проявів людського суспільства;
- формування моральних звичок.

Важливим компонентом морального виховання є використання усталених зразків моральної поведінки, до який прагне суспільство. Моральні ідеали формуються в рамках гуманного сприйняття суспільства як загальної системи поглядів і переконань, в якій особистість демонструє своє ставлення до навколишнього його природного і соціального середовища, що формується навколо людини. Ставлення людини містить не тільки оцінку світу як об'єктивної реальності, а й дає оцінку свого місця в навколишньому середовищу, оцінки відносин з іншими людьми.

Основними завданнями морального виховання виступають:

- формування моральної свідомості;
- виховання і розвиток моральних почуттів;
- вироблення умінь і звичок моральної поведінки [5].

Методи морального виховання - це своєрідні інструменти в руках вихователя. Вони виконують функції організації процесу морального розвитку і вдосконалення особистості, і управління цим процесом. Методами морального виховання дітей дошкільного віку є: методи привчання, вправи, стимулювання, гальмування, самовиховання, керівництва, пояснювально - репродуктивні, проблемно-ситуативні методи. У процесі морального виховання широко використовуються методи вправ і переконання. До методів морального виховання відноситься так само особистий приклад, він має великий вплив на свідомість і поведінку, та на формування морального обличчя.

За допомогою методів морального виховання відбувається:

- цілеспрямований вплив на дітей;
- організовується і направляється їх життєдіяльність;
- збагачується їх моральний досвід [5].

Існує багато різних засобів морального виховання. Розглянемо основні:

1. Художні засоби. До них відноситься художня література, образотворче мистецтво, музика різних напрямків, театральне мистецтво. Ця група засобів морального виховання, допомагає емоційному забарвленні у пізнанні моральних явищ, вихованні почуттів.

2. Природа. Спілкування з природою, тісний контакт з нею, вивчення здатне викликати у дитини дошкільного віку відчуття гуманності, бажання піклуватися про більш слабких і захищати їх від небезпек. Як не дивно, але спілкування з живою природою і її представниками сприяє формуванню впевненості в собі.

3. Повсякденна діяльність. Як правило ці методи поєднанні грою, трудовою діяльністю, навчанням, спілкуванням. Вони мають велике практичне значення. Ці методи дозволяють оцінити враження морального впливу на дитину в процесі його спілкування з іншими дітьми і з дорослими.

4. Оточуюча атмосфера. Дуже важливо, в якій атмосфері проходить процес морального виховання. Це може бути атмосфера доброзичливості, любові, гуманності або ж навпаки, атмосфера жорстокості і аморальності. Тільки в умовах доброзичливих взаємин, душевного тепла, взаєморозуміння і людяності можна виростити повноцінну особистість, дати поштовх до розкриття закладених від народження в людині здібностей і талантів.

5. Навколишнє оточення. Сім'я, вихователі та однолітки мають величезний вплив на формування морально-етичних якостей у дітей дошкільного віку. Навколишнє середовище – це засіб, який допомагає у вихованні почуттів, уявлень і поведінки.

Отже, цілеспрямований процес залучення дитини до моральних цінностей людства і конкретного суспільства починається з періоду дитинства. Успішність цього процесу залежить від єдності моральної свідомості й поведінки. Визначальною у цьому процесі є роль дорослого як «соціального провідника», зразка для наслідування, організатора соціального досвіду дитини.

Список використаних джерел:

1. Харитонова С. Безцінний порадишник для батьків майбутніх школярів / С.Харитонова. - Київ : Шкільний світ, 2009. - 120 с.
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., спеціальність «дошкільне виховання» / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. - Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. - 352 с.
3. Лебеденко Т.А. Загальнолюдські цінності в духовному розвитку особистості / Т.А. Лебеденко // Виховна робота. - 2010. - № 10. - С. 44-47.
4. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкільця : навчальний посібник : У 3 ч. Ч. 2 / Н. В. Лисенко, Н. Р. Кирста. - Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. - 360 с.
5. Лабунская В.А. Невербальное поведение. – М.: Академия, 2001. – 120 с.

ВИХОВАННЯ ВВІЧЛИВОСТІ ЯК МОРАЛЬНОЇ ЯКОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Ангеліна Іванцова, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми. Зміни в суспільстві, в тому числі і в українському, зумовили збільшення ролі та значущості кожної особистості, успішності її індивідуального розвитку. Одною із важливих складових кожної особистості є моральне виховання. Моральне виховання завжди було в центрі уваги суспільства. У творчій спадщині філософів та педагогів просвітництва минулого (М.Аркаса, М.Костомарова, Г.Сковороди, І.Франка) ми знаходимо багато ідей морального виховання особистості.

У наш час моральному вихованню дошкільників присвячені роботи А.Богущ, С.Богданової, Л.Божович, М.Губрінко, В.Петрової, А.Фон та інших.

У сучасних дослідженнях з дитячої психології визначені особливості розвитку дошкільника, зокрема прагнення діяти від імені власного «Я», поява регуляторів поведінки, якими виступають моральні еталони, узгоджувати власні вчинки з діяльністю однолітків. Тобто, в такий спосіб відбувається накопичення власного морального досвіду, що базується передусім на встановленні міжособистісних взаємин як з однолітками так і з дорослими. Завданням вихователя є створення умов для ефективного розвитку такої

моральної якості як ввічливість, що є одною з головних якостей розвитку цілісної особистості, готової до соціалізації та комунікації зі світом.

В даний час, питанням виховання ввічливості у дошкільних закладах не приділяється належної уваги. А розвиток особистості не може здійснюватися самотійно, необхідно цілеспрямовано впливати на неї, створюючи для цього всі умови.

Власне це й обрано основною проблемою даного дослідження, що визначає його актуальність як у загально-психологічному, так і у прикладному аспектах.

Мета статті: обґрунтувати, визначити та експериментально перевірити педагогічні умови формування ввічливості як моральної якості у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Ввічливість – це важливий компонент культури поведінки людини, який визначається як моральна якість, що характеризує людину, для якої ввічливість це не просто завчені правила на зразок « поступайся місцем старшим», це як внутрішній стан, ставлення до світу, до людей.

На сайті «Мое здоров'я» в розділі «Спосіб життя», так визначається значення ввічливості:

«Перш за все, ввічливість – це особиста якість. Ще з дитинства інші вчили нас основ вихованого ставлення та правил життя в суспільстві. Це синонім симпатії до іншої людини та визнання її як особистості. Це універсальна форма поваги. Ввічливість – це спосіб віддавати позитивну енергію.» [1, с. 75].

Словник з етики визначає ввічливість як «моральну якість, яка характеризує поведінку людини, для якої повага до людей стала повсякденною нормою поведінки і звичним засобом ставлення до оточуючих. Ввічливість – елементарна вимога етикету, яка включає в себе уважність, зовнішній прояв доброзичливості до всіх, готовність допомогти кожному, хто цього потребує, делікатність, такт» [2, с. 76].

Ввічливість розумінні, це не моральна якість, а об'єднання декількох якостей, таких як доброзичливість, милосердя, чуйність, співчуття, гуманність. Адже саме від їх наявності залежить наповнення поняття ввічливість, без цих чеснот, це просто порожнє слово.

Ввічливість ґрунтується насамперед на внутрішньому ставленні. Основа ввічливості – це отримання задоволення від того, що ти говориш або робиш, а не страх від того що ти будеш покараним.

В нашому житті трапляються різні непередбачувані ситуації, пов'язані з певними нормами пристойного і непристойного. Тому треба знайомити дітей з цим. Необхідно, щоб вони знали як вести себе серед рідних і близьких, в колі товаришів, сусідів, друзів, а пізніше в школі.

Але перш ніж навчити дітей виконувати ті

чи інші правила ввічливості, потрібно пояснити навіщо це потрібно саме для них. Щоб вони могли відчувати себе потрібними, адже мати змогу допомогти – це велике щастя.

Ввічливість є одним з компонентів культури спілкування, яке в свою чергу є невід'ємною частиною загальної культури людини та становленні культури особистості.

Спілкування одна з найважливіших сфер життєдіяльності людини. Це важливий спосіб передачі культури через покоління.

Брак спілкування дитини з дорослими дуже впливає на її розвиток.

Ввічливості дітей треба вчити так само, як ми вчимо їх говорити, малювати, співати, грати на музичних інструментах. Учити терпляче, наполегливо і систематично, використовуючи при цьому ігри та ігрові ситуації (зокрема, і на основі літературних творів), під час трудової та інших видів діяльності. Головне завдання - навчити ввічливо вітатися і прощатися, дякувати за послугу, турботу, добирати правильні форми виявлення ввічливості: не "пробачаюсь", а "пробачте, будь ласка", "дайте, будь ласка", "будьте ласкаві" іт. д.

Вченими відзначається, що формування будь-якої моральної якості вимагає усвідомленості її дитиною. Отже, дітей важливо збагатити знаннями, на основі яких складатимуться уявлення про сутність морального якості, про її необхідність і про переваги наявності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив припустити наступне: так як ввічливість категорія моральна, то неможливо її формування не використовуючи механізм морального виховання [3, с. 98].

Таким чином, на підставі аналізу психолого-педагогічної літератури ми прийшли до висновків: важливим засобом виховання ввічливості є правильна організація спілкування дітей дошкільного віку з дорослими і з однолітками.

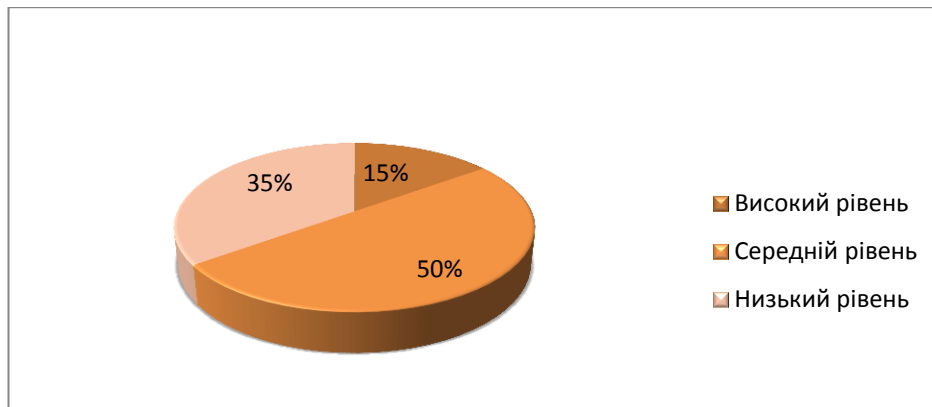
Продіагностувавши рівень ввічливості у 20 дітей старшого дошкільного віку ЗДО «Сонечко» с. Бондарі, ми з'ясували, що переважає середній та низький рівні (табл.1).

Для з'ясування рівня розвитку ввічливості у старших дошкільників було проведено бесіду.

Таблиця 1.

Рівні розвитку ввічливості	Кількість дітей, яким притаманні рівні
Високий	3 дітей
Середній	10 дітей
Низький	7 дітей

Бесіда проводилася в старшій групі (20 дітей). Це були питання, які стосувалися ввічливості та її критерій.

Діаграма.1.

За результатами діагностики ми зробили висновок, що більшість дітей мають середній (50%) та низький (35%) рівні ввічливості. Тому ми пропонуємо для розв'язання поставлених завдань проведення заняття-бесіди «У світі ввічливості».

Висновки. Ми вважаємо, що одним із засобів морального виховання дошкільників може виступити заняття-бесіди, а також читання літературних творів, в тому числі такого літературного жанру як казка, введення соціальних ситуацій через гру. Адж саме досвід є кращим способом засвоєння моральних якостей.

Також важливо врахувати те, що розвиток морального виховання може проводитися не тільки на заняттях, а й в після садочку, дома. Це може бути читання творів, лялькового театру, перегляд мультфільмів до казок, словесне малювання, інсценізація, робота за ілюстрацією, ігри за ситуаціями.

За результатами дослідження ми можемо зазначити, що діти потребують додаткового отримання знань, щодо моральної якості ввічливості та практичного закріплення.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти України / наук. кер.: А.М.Богуш; авт. кол-в: А.М. Богуш, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.В.Гавриш [та ін.]. – Київ, 2012. – 26 с.
2. Програма «Дитина» / Науковий керівник: В. О. Огнев'юк, – К.: Видавництво, 2016. – 304 ст. /Електронний ресурс: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>
3. Федорова М.А. Культура поведінки дітей // Педагогічна творчість молодих дослідників: Зб. студ. наукових робіт / За ред. О.Дубасенюк.- Житомир: Поліграф. центр ЖДПУ, 2001.-678 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТВОРЧИХ ІГОР

*Дар'я Карташова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Марія Федорова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми дослідження. Незамінність просування змісту дошкільної освіти зумовлена реформуванням сфери на засадах Закону про дошкільну освіту, Базового компоненту дошкільної освіти України. Створення передумов для розгортання творчих можливостей дітей дошкільного віку є розвиток системи освіти, яка реалізує її цінності та забезпечує гуманістичну спрямованість. Відповідність сучасним досягненням науки, потребам і можливостям особистості, держави та суспільства передбачає оновлення змісту першої ланки освіти. Цілісний розвиток особистості, тобто створення комфортних умов для особистісного становлення та творчої самореалізації дитини, є основним завданням оновленої дошкільної освіти. Актуальність проблеми на сьогоднішній день зачіпають міжособистісні взаємовідносини, тому для теперішніх дітей на перше місце посідає - перегляд мультимедіа чи комп'ютерні ігри. Сучасні діти приділяють велику уважність комп'ютеру або телевізору, аніж спілкуванню з один одним чи з дорослою людиною [2].

Мета статті полягає у теоретичному аналізі педагогічних умов виховання міжособистісних взаємовідносин старших дошкільників засобами творчих ігор.

Виклад основного матеріалу. У психологічній літературі поняття взаємодії визначається, як обмін діями, спрямованих на організацію спільної діяльності, а також, як взаємовплив, і, як процес конструювання міжособистісного простору.

«Міжособистісні відносини - це система установок, орієнтацій, очікувань, стереотипів і інших диспозицій, через які люди сприймають та оцінюють один одного».

Міжособистісні відносини захоплюють велике коло явищ, які можуть бути описані з урахуванням трьох елементів взаємодії:

- сприйняття та розуміння людьми один одного;
- міжособистісна привабливість (тяжіння та прихильність);
- взаємодія та поведінка [1, с. 156].

У дитячій групі міжособистісні взаємовідносини виступають як складне соціально-психологічне явище і підкоряються поставленим закономірностям. Перша з них - зумовленість природи міжособистісних взаємовідносин тим місцем, яке вікова соціальна група займає в суспільстві. Наступна

закономірність міжособистісних відносин у дитячих групах – це їх залежність від спільної діяльності. Третя закономірність – їх багаторівнева природа.

Д.Б. Ельконін припустив, що розвиток особистості дитинки, може розглядатися як диференціація, і внутрішні відносини «Я» і «Не-Я» дитинки. Цей внутрішній «Не-Я», з одного боку, розглядає та пізнає самого суб'єкта (і тоді, за висловом М.М. Бахтіна, «він дивиться на себе очима іншого»), а з іншого боку вважається, що предметом діалогу і оскарження (і тоді людина «дивиться в очі іншому»). В двох випадках при зустрічі з іншим людина відносить себе до іншого, що відноситься до нього. Ставлення до себе та до іншого вважаються різними, але міцно об'єднаними сторонами єдиної самосвідомості.[3, с. 70]. Онтогенетичний розвиток індивідуальності дитини і ставлення до інакше можна уявити як складне сплетіння і взаєморозуміння цих двох принципів. Свідомість дитини спочатку діалогічна, в ній постійно є інший. Функції і певна персоніфікація цього іншого з віком змінюються. Спочатку цим внутрішнім іншим вважається для дитини дорослий. На встановленому етапі вікового розвитку їм стає одноліток. Цей процес являє собою «входження» однолітка у внутрішній світ дитини, стаючи частиною його самосвідомості.

Відповідно до розробки О. Смирнової, спілкування дітей дошкільного віку з однолітками впродовж усього періоду характеризується як глибока та змістова діяльність, та психічне задоволення потреби у діток. Отримані дані свідчать про те, що з віком спілкування з однолітками для дітей стає все більш важливішим.

О. Смирнова вказує на те, до шести років істотно зростає кількість просоціальних дій, потерпання та емоційна залученість в діяльності однолітків. Це сполучно з розвитком довільності поведінки і засвоєнням норм моралі. Спостереження Е.О. Смирнової доказує, що дії старших дошкільнят далеко не постійно є довільно регульованими. Відповідно просоціальні дії старших дошкільнят постійно показується позитивними емоціями, які спрямовані однолітком. У більшості випадків старші дошкільнята активно включені в дії однолітка. Часом, наперекір заборонам старшого і правилам гри, вони стараються допомогти та підказати справедливий хід [5, с. 116].

Міжособистісні відносини в групі однолітків істотно відображаються на розвитку особистості дитини. В дитячому садку, взаємини і спілкування являють собою відносно стабільну систему, в якій будь-яка дитина займає певне місце. В групі дитячого садка існує три типи міжособистісних відносин:

- 1) міжособистісні відносини, які можуть бути виявлені при аналізі об'єктивного зв'язку дітей, як при взаємодії в спільній діяльності і спілкуванні;
- 2) міжособистісні відносини, виявлені в ході розгляду виборчих відносин в групі;
- 3) тип відносин, які виникають в системі існуючих в групі взаємних оцінок дітьми один одного.

У групі однолітків поступово формується громадська думка, взаємна оцінка дітей, які суттєво впливають на розвиток дитини. Дуже важлива оцінка з боку групи однолітків в старшому дошкільному віці. Дитина часто намагається утримуватися від дій, викликають несхвалення однолітків, прагне заслужити їх позитивне відношення. Кожна дитина в групі має позицію, від якої потерпають на те, як до нього ставляться однолітки. Ступінь популярності, якими користується дитина, залежить від безлічі причин його знань, розумового розвитку, особливостей поведінки, уміння знаходити контакти з іншими людьми, зовнішності і т. д.

Дослідження Я. Коломінського показали в дошкільному віці симпатії і антипатії дітей, які стійкі і об'єднані з надійними особистісними якостями. Діти, яких обрали більшість їхніх однолітків, володіють такими якостями, як дружелюбність, вміння допомагати товаришеві, пунктуальність, акуратність, вміння організувати гру, приєднувати нові захоплюючі елементи, знання правил гри і вміння їх дотримуватися [4, с. 116].

Творча гра – діяльність, у якій діти можуть взяти на себе роль старших людей у спеціально створених ігрових умовах відтворюють їхні стосунки та дії між ними. У творчій грі дитинка дошкільного віку пізнає світ, відносини, ролі, поведінку людей, моделює міжособистісні взаємовідносини в ньому, навчаються орієнтуватися в різних сферах людської життєдіяльності, оволодіває правилами та нормами життя. У психологічній літературі визначення взаємодії визначається, як обмін діями, спрямованих на організацію спільної діяльності, та взаємовплив процесу конструювання міжособистісного простору.

Для старших дошкільнят значення творчих ігор полягає у відображенні типових стосунків та взаємодії дорослих. Вони обговорюють ігрові ідеї вибирають ігри, а іноді готують матеріали для ігор. У грі є заздалегідь складений колективний план: вибір тем, розподіл ролей, розробка та обговорення правил гри та генерація атрибутів. Ця функція дозволяє вихователям керувати процесом розвитку гри та підпорядковувати ігрову діяльність цілеспрямованому формуванню необхідних якостей всього колективу чи окремих дітей. У творчій сюжетній грі для дітей старшого дошкільного віку правила складають самі діти, що допомагає розвинути самоконтроль.

За період дошкільного дитинства дитина проходить величезний шлях в оволодінні соціальним простором з його системою нормативного поведінки в міжособистісних відносинах з дітьми. Слід також зазначити, що міжособистісні відносини у дітей не завжди висловлюють себе в зовнішніх діях і вважаються стороною свідомості дитини. До старшого дошкільного віку, дитина починає приймати себе і іншого як цілісну особистість, не зводиться до окремих якостей, внаслідок чого стає можливим формування особистісного ставлення з

однолітком. великий вплив групи дитячого садка на формування міжособистісних відносин дітей.

У той же час грайливість дітей у творчих іграх, особливо досвід реальних стосунків, є основою особливих атрибутів мислення, що дає змогу підтримувати погляди інших, прогнозувати їхню подальшу поведінку та встановлювати власну поведінку. Більшість старших дошкільнят грають в ігри, і сюжети цих ігор запозичені у ЗМІ. Це мультфільми, відеокліпи, телевізійні ігри, такі як «Голос країни», «Танці з зірками», «Караоке Майдану», «Голос дітей». Список цих імен варіюється залежно від того, що дитина дивилася по телевізору вчора чи минулого тижня. [1, с. 20].

Висновки. Отже, зробивши висновки міжособистісні відносини у старшому дошкільному віці є важливою проблемою, що представляють собою систему установок, орієнтацій і очікувань членів групи відносно один одного, що зумовлюється змістом та організацією спільними цінностями та спільною діяльністю, на яких і ґрунтується спілкування людей. На виборчих перевагах дітей будуються міжособистісні взаємовідносини, що характеризується ситуативно-діловою співпрацею з однолітками. Взаємовідносини реальних та ігрових проблем вирішенням, якого є відображені міжособистісні взаємодії у творчій грі виступає основою засвоєння дитиною системи взаємовідносин між людьми і на зміцнення індивідуальних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г. Соціальна психологія: підручник. Київ, 2005. 304 с.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
3. Эльконин Д.Б. Психология игры. Москва: Владос, 1999. 360 с.
4. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива. Система личных взаимоотношений. Минск: Народная асвета. 1984. 240 с.
5. Смирнова Е.О. Общение, деятельность и межличностные отношения в концепции М.И. Лисиной // Вопросы психологии. 2009. №2. С.116-124.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ПРИРОДОЗНАВЧОЇ ЕКСКУРСІЇ

*Оксана Кулеш, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Оксана Сорочинська, канд. педагогічних наук
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Завдячуючи негативному впливові на природу, людство опинилися в стані екологічної кризи, яка загрожує нашій планеті. В останні десятиріччя негативний вплив людини на природу набагато збільшився. Саме тому, необхідно формувати у підростаючого покоління певну систему знань,

цінностей та мотивів природоохоронної діяльності. Як відомо, старший дошкільний вік є сенситивним періодом для формування основ екологічної свідомості та екологічної культури, які є невід'ємними складовими екологічного виховання. Відповідно базових програм розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», «Дитина», «Впевнений старт», Українське дошкільня» та ін., до кінця дошкільного віку у дитини має бути сформований екологічний світогляд, в основі якого лежить усвідомлення дитиною себе як частини природи [1].

Процес екологічного виховання та реалізація програмових завдань можливо реалізувати цілком успішно завдяки добору ефективних форм та методів роботи, до яких належить екскурсія, яка проводиться за межами ЗДО (заклад дошкільної освіти).

Враховуючи роль позитивних емоцій у вихованні любові до природи, вихователь звертає увагу дітей на тому, що необхідно вчити дітей помічати красу природи, радіти їй, бо зі сприйняття краси природи і починається інтерес до неї. Також доцільно вчити дітей охороняти і турбуватися про тварин і рослин, тому що догляд за живими організмами, турбота про них має великий вплив на емоційну сферу дитини. Але при цьому вчити дитину ніколи не забувати про те, що допомога людині дикій природі, якщо вона дійсно необхідна, повинна бути добре продумана.

Мета статті – дослідити ефективність екскурсії, як форми організації екологічного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Старший дошкільний вік – це період, коли закладаються основи особистості, у тому числі позитивне ставлення до природи та навколишнього світу. Головною формою розширення і уточнення сенсорного досвіду є екскурсія. Тому, що сприяє розширенню і уточненню сенсорного досвіду дітей дошкільного віку. Екскурсія – це заняття, яке проводиться за межами дитячого садка. Мета екскурсій – показати дітям, що будь-який живий організм входить до складного ланцюга природних взаємозв'язків, і його втрата може викликати непередбачені наслідки. Сформувати у дітей поняття про те, що в природі є багато правил та законів які не можуть бути оцінені з точки зору людської моралі. У процесі екскурсії діти одержують більш систематизовані знання про об'єкти навколишнього середовища, шляхом колективних спостережень [2]. На екскурсіях, спостерігаючи за природою, діти дошкільного віку ставлять безліч запитань, а також формується емоційний досвід дитини, та пізнавальний інтерес до відкриття нового у світі природи. Дуже важливо своєчасно задовольняти цікавість дітей. Адже дошкільний вік є найсприятливішим для того, щоб навчити дітей не лише ставити запитання, а й уважно слухати відповіді. У процесі пізнання діти навчаються озвучувати свої спостереження і робити найпростіші висновки. У цьому віці інтерес до явища, за яким дитина

спостерігає, є короткотривалим, тому заохочувати до спостережень за природою краще під час цікавої гри, праці в природі.

З метою дослідження ефективності екскурсії у екологічному вихованні дітей дошкільного віку, нами було здійсненна експериментальна робота з дітьми старшого дошкільного віку. У процесі експериментального дослідження ми здійснили перевірку наявного рівня екологічної свідомості та екологічної культури дошкільників. Також, виокремили критерії, рівні та показники екологічної вихованості дітей старшого дошкільного віку засобами природознавчої екскурсії.

Експериментальне дослідження рівнів сформованості екологічної культури дошкільнят (6 рік життя) під час екскурсії, проводилося на базі дошкільного навчального закладу №55 м. Житомира. У дослідженні взяло участь 20 дітей: 10 дітей контрольної групи (КГ) та 10 – експериментальної (ЕК) групи. У ході дослідження нами було використано низку методик для діагности кожного з критеріїв сформованості екологічної вихованості, а саме: «Що я знаю про природу?»; «Чому я турбуюся про природу?»; спостереження за діяльністю дітей у природі.

Початковий етап дослідження дозволив встановити, що низький рівень екологічної вихованості властивий 50% досліджуваних, середній – 41%, лише 9% дітей мають високий рівень. Як бачимо, більшість опитаних дітей групи (50%) характеризувалися низьким рівнем сформованості екологічної свідомості та екологічної культури. Про це свідчила відсутність інтересу до пізнання явищ та об'єктів природи; діти байдужі до краси природи. Дошкільники з середнім рівнем (41%) характеризувалися наступними ознаками: відповіді діти давали за підказки дорослого; інтерес до природи нестійкий; діти вміють доглядати за живими об'єктами. Лише у одного опитаного (Юлія Г.) був відзначений високий рівень сформованості екологічної свідомості та екологічної культури. Це свідчило про те, що у дитини наявний стійкий пізнавальний інтерес до явищ природи, вона має уявлення про основні об'єкти неживої природи, їх властивості та стани (рис. 1).

З метою підвищення рівня екологічної вихованості дітей старшого дошкільного віку нами було проведено ряд екскурсій: екскурсія-прогулянка «Що нам весна подарувала?», екскурсія до лісу «Торкаюся краси природи». Зміст екскурсій був збагачений цікавою інформацією екологічного змісту, екологічними задачами, загадками про природу. Робота передбачала також проведення нескладних дослідів у природі, а разом із тим – екологічні казки, легенди, театралізовані постановки. Також ми організовували та проводили з дітьми практичні заняття за технологічними картками з виготовлення годівничок, із збору насіння – корму для пташок.

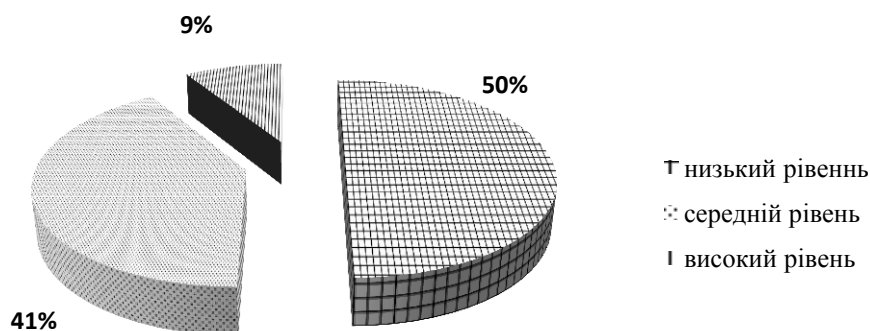

Рис. 1. Рівні екологічної свідомості та екологічної культури дошкільників на контактному етапі експерименту

Організовані екологічні екскурсії ознайомили дітей із ознаками весни; закріпили знання про рослинний світ; збагатили знання про живу природу рідного краю. Тому, у результаті повторного дослідження, після впровадження розробленої нами програми, дані експериментальної групи розподілились наступним чином: низький рівень – 25% дітей, середній рівень – 18% дітей та високий рівень – 57% дітей (рис. 2).

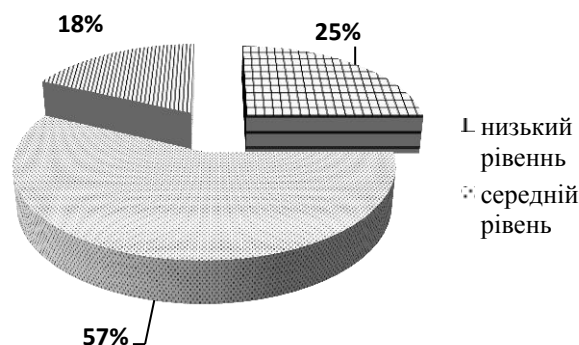

Рис. 2. Рівні екологічної вихованості дошкільників на контрольному етапі експерименту.

Отже, це свідчить про те, що емоційне ставлення до природи мало виключно позитивний характер; діти були активними, а також мали високий рівень допитливості; дружно працювали разом під час екскурсій, активно залучалися до всіх видів діяльності. У дітей зріс рівень інтересу до здобуття нових знань, до екологічної діяльності, зростає активність дітей під час практичної діяльності (діти залучалися до неї у більшості хоч і за ініціативи дорослих, проте також були активними, вмiли чути прохання до них, були дружніми, ставили питання, активно залучалися до бесіди із вихователем та один із одним), мали у більшості ситуацій позитивне емоційне ставлення до природи, а також розуміли, що людська діяльність може як допомогти, так і

завдати шкоди природі. Це характеризувало дітей із середнім рівнем, які склали більшість (57%).

У частини дітей із високим рівнем (18%) діяльність здійснювалася здебільшого із їх власної ініціативи, емоційне ставлення до природи мало виключно позитивний характер, зміст мотивів відносно об'єктів природи також був позитивним; діти були активними, а також мали високий рівень допитливості; дружно працювали разом під час екскурсій, активно залучалися до всіх видів діяльності. Проте був помічений і відсоток дітей, які мали низькі показники екологічної свідомості та екологічної культури (25%), які не виявляли бажання відповідати на питання, не мали позитивного ставлення до природи, а також мали негативний характер мотивації екологічній діяльності, не виявляли бажання залучатися до практичної роботи.

Отже, запропонований підхід із використанням засобів екскурсій до побудови навчально-виховного процесу у ЗДО є ефективним і дозволяє забезпечити реалізацію завдань екологічної освіти та виховання дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / За наук. Ред О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2012. – 463с.
2. Екологічне виховання дитини дошкільного віку / За ред. Ю.А.Агачової. – Херсон: РІПО, 2011. – 70 с.
3. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Н. Ф. Яришева. – К.: Вища школа, 2018. – 255 с.

ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПОВЕДІНКОВІ НОРМИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ РЕЖИМНИХ МОМЕНТІВ

Оксана Оріховська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність теми. Суттєві зміни, які сьогодні відбуваються в соціальному, економічному, культурному житті суспільства, безперечно впливають на сферу освіти, в тому числі і на дошкільну. У Законі України «Про дошкільну освіту» відзначено, що одним із завдань сучасної системи освіти є формування різносторонньо розвинутої особистості, яка ефективно соціалізується, взаємодіє з оточуючими, та формування уявлень про поведінкові норми.

У програмі «Дитина» ставиться ряд завдань з формування уявлень про поведінкові норми в дітей молодшого дошкільного віку, що стосуються: культурно-гігієнічних навичок – продовжувати формувати у дітей навички

охайності під час їжі, вчити дітей самостійно засукувати рукава, мити руки і обличчя правильно, користуватися милом, не мочити одяг, своєчасно користуватися туалетом, виховувати акуратність, уміння помічати та усувати самому чи за допомогою дорослих неохайність зовнішнього вигляду та одягу; розділ «Мовлення дитини» передбачає формування уявлень про поведінкові норми, такі як – культурне мовлення, слухати не перебиваючи, говорити в міру голосно, не поспішаючи, звертатися до співрозмовника зі словами ввічливості, дивитися в очі співрозмовникові; розділ «Соціальний світ» передбачає формування уявлень про взаємини, правила поведінки і спілкування, наявність елементарних морально-етичних уявлень, уявлень про етикет, розуміння дітьми важливості різних видів діяльності.

Процес формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів починається з перших років життя дитини (М. Лисина, В. Мухіна; Е. Еріксон, Т. Піроженко, М. Федорова, К. Крутій). Саме в дошкільному віці закладаються найбільш фундаментальні якості особистості дитини, в тому числі формування уявлень про поведінкові норми. На сьогодні проблема формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів достатньо вивчена, однак формалізований підхід до її реалізації, відсутність розроблених ефективних педагогічних підходів негативно відображається на сформованості норм поведінки. Також недостатньо враховуються можливості дітей молодшого дошкільного віку в осмисленні і емоційному оцінюванні досвіду взаємодії з навколишнім світом через дотримання поведінкових норм. Практика свідчить про те, що педагоги прагнуть підвищити показники інтелектуальної готовності дітей до школи і недостатньо приділяють уваги їх емоційному розвитку, формуванню особистісного ставлення до навколишнього світу, формуванню уявлень про поведінкові норми.

Мета дослідження – висвітлити результати дослідження сформованості уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку; розкрити ефективні форми і методи роботи в цьому напрямку, які доцільно використовувати вихователям ЗДО.

Молодший дошкільний вік є сприятливим для формування уявлень про поведінкові норми, оскільки властивістю дітей є здатність до емоційного світовідчуття, конструювання свого власного образу дійсності, заснованого на емоційному, діяльнісному, ігровому досвіді, накопиченні знань, уявлень, ставлень. Емоційне сприйняття навколишньої дійсності, опосередковане через діяльність і особистісний досвід дитини, стає основою для формування уявлень про поведінкові норми.

У сучасних дослідженнях (Ф. Василюк, О. Леонтєв, Т. Поніманська, О. Богініч, В. Беленька) формування уявлень про поведінкові норми у дітей

молодшого дошкільного віку розглядається як впорядкована система знань про себе, власні вчинки, їх мотиви, про природу, про інших людей. Поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку формуються в процесі взаємодії з реальністю, яка відображається у свідомості дитини, і яка виконує функцію орієнтації по відношенню до подальших дій, тобто служить вдосконаленню і збагаченню будь-якої діяльності дитини. Цей процес часто здійснюється стихійно. У зв'язку з цим стає важливим процес цілеспрямованого формування уявлень про поведінкові норми у дітей в процесі режимних моментів на основі системних впливів, вражень, відчуттів, діяльності, які послідовно і передбачувано повторюються у часі.

Тому необхідний творчий пошук нових форм, методів і засобів організації процесу формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів.

Центральним компонентом у формуванні уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку є ціннісні судження. Поведінкові норми – це невід'ємна і необхідна властивість суб'єкта, який вибудовує зв'язки з навколишнім світом, налагоджує гармонійну взаємодію з оточуючими, створює для себе таку систему норм, щоб зберігати своє психічне і фізичне «Я», перебувати в безпечному середовищі. А також поведінкові норми можна вважати стимулом розвитку особистості, через які вона реалізує свій суб'єктний потенціал.

Є два шляхи формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку. Перший – ініційований дорослими, другий – ініційований самою дитиною. Освоюючи ці шляхи, дитина поступово пізнає цілісний світ, що оточує її, починає диференціювати його за різними ознаками, разом з цим засвоюючи поведінкові норми, диференціюючи, що таке «добре» і що таке «погано».

Окреслимо основні види уявлень про поведінкові норми: поведінкові норми самообслуговування, гігієни, здоров'язбереження; поведінкові норми спілкування з дорослими і однолітками; поведінкові норми у предметній діяльності та творчих іграх; поведінкові норми поведіння у громадських місцях та навколишньому середовищі. Правильний розпорядок дня - необхідна умова життєдіяльності дитини молодшого дошкільного віку, а також чинник формування в неї уявлень про поведінкові норми.

З метою з'ясування особливостей уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів нами було проведено дослідження. Мета експериментальної роботи – вивчити сформованість уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів. Було виділено такі критерії і показники сформованості уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного

віку в процесі режимних моментів: уявлення і знання про самообслуговування (когнітивний критерій); уявлення і знання про гігієну та здоров'язбереження (когнітивний критерій); уявлення про взаємодію з оточуючими (когнітивний критерій); розуміння поведінкових норм в різних видах діяльності (когнітивний критерій); уявлення про норми і правила взаємовідносин (когнітивний критерій); сформованість суспільних норм поведінки (діяльнісний критерій) уявлення про поведінкові норми у виконанні спільних трудових доручень з однолітками (діяльнісний критерій); знання дітей молодшого дошкільного віку про себе (когнітивний критерій); сформованість позитивного образу «Я» (емоційно-ціннісний критерій).

За результатами дослідження у 21 % дітей молодшого дошкільного віку було виявлено високий загальний показник сформованості уявлень про поведінкові норми. У цих дітей великий обсяг уявлень про поведінкові норми, вони розуміють зв'язки між нормою поведінки та власним самопочуттям, настроєм, результатами діяльності, здатні робити елементарні узагальнення, проявляють інтерес до ігрової, побутової, продуктивної діяльності, спілкуванню з однолітками, застосовуючи знання про правила поведінки в реальному житті. Суспільні мотиви поведінки сформовані.

45% молодших дошкільників показали середній рівень сформованості уявлень про поведінкові норми в процесі режимних моментів. Ці діти здатні пояснити поведінкові норми, чому потрібно їх дотримуватися, як вони допомагають нам в житті. Вони виділяють істотні ознаки хорошої поведінки, за допомогою вихователя здатні встановлювати деякі зв'язки між дотриманням поведінкових норм і наслідками, коли поведінкові норми не дотримуються, розповідають про себе за допомогою дорослого, знають не всі поведінкові норми, пояснюють їх суть і наводять приклади за допомогою дорослого, суспільні мотиви поведінки виявляють не завжди.

Низький рівень сформованості уявлень про поведінкові норми виявлено у 34 % молодших дошкільників. Ці діти мають недостатньо сформовані уявлення про поведінкові норми в процесі режимних моментів, здатні розрізнити, що «добре», а що «погано», однак не можуть встановити зв'язки між цими поняттями і пояснити наслідки недотримання норм поведінки, зазнають труднощів при узагальненні своїх міркувань про поведінкові правила. Не проявляють активності щодо догляду за собою, не знають, як доглядати за рослинами або іграшками, тому не проявляють дбайливого ставлення до навколишнього. Суспільні мотиви поведінки не сформовані. Не вміють співпрацювати разом.

Для покращення сформованості уявлень про поведінкові норми в дітей молодшого дошкільного віку були розроблені ігри, вправи, мовленнєві

проблемні ситуації, урізноманітненні трудові доручення, що дало позитивні результати.

Крім того, було проаналізовано такі форми і методи формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів, як індивідуальні бесіди з дітьми з опорою на сюжетні картинки, метод трудових доручень у куточку природи, метод спостереження за тим, як діти поведуться з іграшкою, розгляд сюжетних картин та складання коротких описових розповідей за зразком вихователя.

Дослідження показало, що ці форми та методи роботи є ефективними в даному напрямку, їх доцільно використовувати вихователям ЗДО для формування уявлень про поведінкові норми у дітей молодшого дошкільного віку в процесі режимних моментів.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція // <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshk-osv.pdf>
2. Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>
3. Поніманська Т.І. Дитина і соціум / Т. І. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2004. – № 8. – С. 4–6.
4. Федорова М.А. Виховання культури поведінки у дітей 6-7-го років життя (в умовах навчально-виховного комплексу «школа – дитячий садок»). [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/pdf/78393944.pdf>

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ЦІННОСТІ ЛЮДИНИ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Марина Паламарчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми дослідження. Ускладнення соціально-економічних суперечностей, зміни суспільної свідомості посилюють вимоги до процесу виховання особистості, формування у неї системи ціннісних орієнтацій. Особливої важливості проблема виховання особистісних цінностей набуває у роботі з дітьми дошкільного віку, оскільки цей віковий період характеризується появою інтересу до свого внутрішнього світу, до переживань, пов'язаних з моральними і соціальними проблемами, що створює підґрунтя для виховання такої особистісної цінності, як цінність іншої людини.

Проблема виховання цінності іншої людини, ціннісного ставлення до людини розглядалася І.Бехом, Б.Братусем, В.Киричок, Т.Куриленко, І.Мар'єнко, Л.Рувінським, К.Чорною. Зміст понять «цінності» і «ціннісні орієнтації» розглядалися у філософському (В.Василенко, І.Зязюн, М.Каган, В.Кремень, Л.Столович, М.Шелер), психологічному (К.Абульханова-Славська, Л.Виготський, О.Леонтьєв), педагогічному (Т.Бутківська, О.Вишневецький, І.Дубровіна, В.Струманський, О.Сухомлинська) та інших аспектах.

Метою статті є обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості цінності іншої людини у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Цінності суспільства, що відбиваються у свідомості людини через індивідуальну життєдіяльність, входять до психологічної структури особистості у формі особистісних цінностей. За І.Бехом особистісні цінності - це психологічні утворення, що відображають найбільш безпосередньо значущу для суб'єкта узагальнену сферу навколишнього середовища, через ставлення до якої він вирізняє, усвідомлює та утверджує себе, своє «Я», і в результаті чого ця сфера стає простором його життєдіяльності [2, с.180].

Кожній людині притаманна індивідуальна специфічна ієрархія особистісних цінностей. Як правило, для них характерна висока усвідомленість, вони відображаються у свідомості в формі ціннісних орієнтацій. С. Анісімов говорить про цінності іншої людини, як про категорії, що виражають абсолютну, ідеальну досконалість, за допомогою яких суспільство виробляє більш чи менш стабільну систему визначних цінностей, критерій оцінки найбільш важливих елементів людського буття [1]. В.Куніцина підходить до розкриття сутності цінності людини, як соціального явища, яке має певну позитивну значущість для людей та є або може бути об'єктом їх діяльності. Таким чином, цінність людини є узагальнюючим поняттям для таких явищ духовного життя, як ідея чи ідеал, моральна норма, художній твір.

Ми розглядаємо поняття «цінність іншої людини», як особистісне утворення, що виявляється у значимості для суб'єкта іншої людини та передбачає позитивне ставлення до неї, відсутність мотиву корисності у відносинах, сприянні її розвитку та самовдосконаленню, виявлення поваги, справедливості, ввічливості, чесності, тактовності.

Формування системи особистісних ціннісних здійснюється як за рахунок уподібнення значущим іншим за допомогою ідентифікації, так і присвоєння цінностей суспільства шляхом інтеріоризації. По суті, процес соціалізації обмежується прийняттям або неприйняттям тих чи інших групових цінностей.

З першого дня свого життя дитина включається в різноманітні відносини з оточенням, зі світом речей і людей. С.Рубінштейн [4] писав, що ставлення до інших є генетично більш раннім утворенням, ніж ставлення до себе, тобто

дитина починає розуміти інших раніше, ніж самого себе. Досвід перших відносин, які зароджуються в молодшому віці, є фундаментом для подальшого розвитку особистості дитини і багато в чому визначає її ставлення до світу, до людей, її поведінку (О.Смирнова). За переконанням В.Котирло, ставлення «дитина – суспільство» найбільш повно і точно характеризує фактичний стан морального розвитку дитини, оскільки в ньому реалізуються всі надбання процесу соціального дозрівання, фіксується ступінь осмислення «Я» дитини в системі суспільних відносин, рівень усвідомлення свого зв'язку з суспільством, позиція в соціумі. Соціальна позиція «Я і суспільство» пов'язана з засвоєнням норм людських взаємин: дитина, виділяючи своє «Я», прагне висловити власну позицію у ставленні до різних людей.

У цьому зв'язку представляє інтерес точка зору Г. Крайга, який описує фактично дві послідовні стадії прийняття норм і цінностей в ранньому дитинстві і дошкільному віці. За його словами, спочатку діти копіюють лише словесні формулювання, наприклад, повторюючи при виконанні того чи іншого забороненої дії «не можна, не можна!» Пізніше дитина освоює в поведінці соціальні та етичні цінності за допомогою атрибуції властивостей, здійснюючи схвалювані вчинки тому, що він «хороший», а не тому, що від нього вимагають такої поведінки [3, с.433]. Таким чином, аналіз психолого-педагогічних джерел в області виховання цінності іншої людини у дітей 6-7 років дозволяє зробити висновок, що цей процес співвідноситься з цілеспрямованим навчанням співпереживати однолітку (співчувати і радіти), проявляти своє співпереживання у вчинках.

Традиційно виділяють три компоненти, які складають змістову структуру цінності іншої людини у дітей старшого дошкільного віку, а саме: когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий. Когнітивний компонент передбачає: наявність знань про норми, цінності прийняті в соціумі, засвоєння змісту найважливіших моральних понять, розвиток самосвідомості особистості, формування соціальних понять, оцінних еталонів, наявність знань про норми культурної та безпечної поведінки та усвідомлення доцільності дотримання правил поведінки, внутрішній план дій. Емоційно-ціннісний компонент передбачає: розвиток емоційної сприйнятливості, сформованість моральних почуттів, здатність до емпатії, наявність позитивного ставлення до зразків поведінки, людей та самого себе, здатність мотивувати поведінку моральним змістом [5]. Діяльнісний компонент передбачає реалізацію знань про моральні норми поведінки на практиці, формування довільної поведінки, розвиток саморегуляції поведінки, формування умінь виявляти негативні емоції соціальними засобами та відсутність проявів деструктивної агресії у поведінці.

Було виокремлено такі критерії і показники сформованості цінності іншої людини. Критерій «стійкість знань про норми взаємовідносин» розкривається у

таких показниках: усвідомленість змісту моральних понять, знання норм взаємовідносин, сформованість оцінних еталонів. Критерій «сформованість моральних почуттів та мотивів поведінки» розкривається у показниках: сформованість моральних мотивів поведінки, позитивне ставлення до однолітків. Критерій «здатність застосовувати знання про норми взаємовідносин у поведінці» містить такі показники: дотримання норм взаємовідносин, незалежність поведінки від присутності дорослих.

Результати констатувального експерименту засвідчили такі рівні сформованості цінності іншої людини у дітей старшого дошкільного віку.

Високий рівень виявили 27,2% дошкільників. Дитина усвідомлює зміст моральних понять (чітко розуміє різницю між моральними поняттями та їх антиподами, може навести приклади), має стійкі знання про норми взаємовідносин. Виявляє сформованість моральних почуттів та мотивів поведінки (виявляє почуття до дітей різних рівнів прихильності), позитивно ставиться до однолітків, здатен проявляти емпатію до інших. Дотримання норм взаємовідносин та поведінка не залежать від присутності дорослих.

Середній рівень виявили 43,6% дошкільників. Частково розуміють зміст моральних понять (не може навести приклади людей, казкових героїв, які уособлюють ці риси характеру), знають норми взаємовідносин, виявляють сформованість оцінних еталонів після нагадування. Моральні мотиви поведінки виявляють лише при співпраці з педагогом (проявляють почуття лише до дітей до яких відчувають симпатію). У більшості випадків позитивно ставляться до однолітків, іноді проявляють емпатію. У більшості випадків дотримуються норм взаємовідносин, спостерігається залежність поведінки від присутності дорослих.

Низький рівень продемонструвало 29,2% дошкільників. Частково розуміють зміст деяких моральних понять (не можуть навести приклади людей, казкових героїв, які уособлюють ці риси характеру), знають норми взаємовідносин, мають несформованість оцінних еталонів. Моральні почуття та мотиви поведінки не сформовані, проявляють емпатію лише у присутності дорослих. Іноді дотримуються норм взаємовідносин, спостерігається цілковита залежність поведінки від присутності дорослих.

Робота на формувальному етапі експерименту здійснювалась за такими напрямками: створити умови для засвоєння дітьми цінності іншої людини; розвивати соціальний та емоційний інтелект дітей; сприяти становленню самостійності, цілеспрямованості і саморегуляції власних дій дітей; формувати шанобливе ставлення і почуття приналежності до своєї сім'ї і до товариства дітей і дорослих в колективі; формувати у дітей основи безпечної поведінки в побуті, соціумі, природі; готовність до спільної діяльності з однолітками.

У процесі роботи ми використовували технологію «Рефлексивне коло». Під час рефлексивного кола обговорювались такі теми та їх аспекти. Тема «Я і моя

сім'я»: обговорювались поняття «сім'я»; сімейні традиції; професії в моїй родині; поняття «сімейне древо». Тема «Я і мої друзі»: що таке дружба? хто такий справжній друг? як знайти друга? яку людину називають доброзичливою? Тема «Я і мої правила»: що таке права і обов'язки? які права та обов'язки в дитячому садку? навіщо необхідно стежити за виконанням прав і обов'язків? Тема «Як позбутися конфліктів?»: що таке конфлікт? причини виникнення; як уникнути сварки (конфлікту).

Також для уточнення понять проводились інтерактивні ігри «Сімейна фотографія», «Долонька», «Зіпсований факс», «Падіння спиною», «Пошук спільного», «Намиста», «Два табори», «Питання – відповідь», «Клубок».

Для формування цінності іншої людини нами використовувались ситуації педагогічно організованого соціального досвіду. Вони можуть бути двох типів: ситуації актуалізації наявного досвіду відносин і ситуації збагачення соціального досвіду. Ситуації актуалізації досвіду відносин повинні бути спрямовані на усвідомлення і оцінку власного досвіду.

Ситуації збагачення соціального досвіду, можливо реалізовувати через різні їх види. Перший вид - це ситуації доповнення соціальних уявлень; ситуації взаємодії, тобто ситуації прояву навичок соціальної взаємодії представників різних соціальних груп; ситуації вибору.

Проведена робота виявилася ефективною та сприяла формуванню цінності іншої людини у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Анисимов С.Ф. Мораль и поведение. М.: Мысль, 1985. 155с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280с.
3. Крайг Г. Психология развития. СПб.: Питер, 1999. 720 с.
4. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. М.: Педагогика, 2003. 423с.
5. М. Fedorova. Diagnosis of emotional component of moral values formation of senior preschool children. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : науковий журнал. Педагогічні науки / [гол. ред. Г. Є. Киричук, відп. ред. Н. А. Сейко].* 2019. Вип. 1 (96). С.11-17.

ОСОБЛИВОСТІ УСВІДОМЛЕННЯ НОРМ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

*Тетяна Реготун, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Марія Федорова, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність проблеми дослідження. Сьогодні людство стоїть на порозі нового етапу свого розвитку: трансформуються простір та умови життя,

змінюється світобачення, переглядається звична система цінностей. Про надзвичайну важливість і значущість проблеми морального виховання дошкільників свідчить, зокрема те, що у низці державних документів (Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, чинні програми розвитку дітей дошкільного віку) підкреслюється важливе значення і необхідність формування норм моральної поведінки у дітей дошкільного віку.

Теоретичний і практичний аспекти проблеми формування моральних норм поведінки особистості розкрито у дослідженнях вітчизняних та зарубіжних науковців: І. Бех, Л. Божович, Р. Буре, А. Виноградова, К. Ізард, О. Леонтьєв, Л. Кольберг, Ж. Руссо, Я. Корчак, Ж. Піаже, О. Запорожець, В.Котирло, С. Якобсон, С. Кульчицька, Д. Ельконін, М. Лисіна, М.Федорова та ін.

Метою статті є аналіз особливостей усвідомлення норм моральної поведінки дітьми старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. М.Горлач, В.Кремень стверджують, що сенс культури і моралі певного суспільства полягає в правилах, які встановлюють межі, а також представляють засоби задоволення вітальних потреб. Основними компонентами культури, що впливають на регуляцію поведінки, є цінності, норми, санкції. Цінності втілюються в нормах поведінки. Соціальні норми можна розглядати як вимоги суспільства до особи, в яких визначені об'єми, характер, а також межі можливого і припустимого в її поведінці [3, с.484]. Норми можуть являти собою стандарти поведінки. Оскільки норма несе в собі вимоги обов'язкового виконання, в ситуаціях вибору це призводить до зіткнення особистісних і суспільно-нормативних мотивів, у результаті чого відбувається їх корегування і здійснення вибору особистістю.

Засвоєння норм поведінки починається у дошкільному віці. О.Запорожець стверджував, що формування інтелектуальних, емоційних і вольових якостей здійснюється в специфічних видах практичної діяльності дошкільника, спілкуванні дітей один з одним і дорослими. Вчений неодноразово підкреслював, що велике значення в розвитку моральної сфери дитини має сердечність емоційних відносин з близькими людьми: любов до батьків, формування дружніх уподобань в середовищі однолітків. Ці почуття в процесі дорослішання збагачуються і стають основою більш складних соціальних почуттів, які мають глибокий особистісний сенс.

С. Якобсон досліджувала особливості становлення різних форм регуляції поведінки у дошкільників відповідно до норм моралі. Вона довела, що суб'єктом саморегуляції дитина стає при появі певного ставлення до самої себе з приводу дотримання і порушення норм моралі. На підставі експериментальних даних було доведено, що моральна поведінка дитини залежить не від знання норм, розуміння їх цінності і необхідності, не від сформованості відповідних

моральних понять (все це є передумовою, необхідною, але недостатньою для реалізації норм у власній практиці). Визначальний вплив на поведінку дитини надає моральна самосвідомість, усвідомлення себе, що припускає критичне ставлення до себе, прагнення до самовдосконалення, яке дослідники назвали «внутрішньою духовною роботою». С.Якобсон були зроблені висновки про необхідність накопичення в моральному розвитку дитини морального досвіду і моральної активності. Але змістом цієї активності має бути не просте повторення хороших вчинків, а вчинення вільного і усвідомленого морального вибору.

Процес засвоєння моральних норм поведінки в дошкільному дитинстві являє собою поступальний рух. Спочатку моральні поняття закладаються у вигляді загальних дифузних уявлень («поганий» - «хороший», «добрий» - «злий»). З часом відбувається диференціювання їх змісту: «поганий» - це «несправедливий», «нечесний», «грубий», «скупий»; «добрий» - це «милосердний», «чуйний», «ввічливий», «щедрий». Нарешті формується узагальнене і структуроване моральне поняття, в основі засвоєння якого лежить досить тонка для цього віку диференційованість [2, с.191].

Емотивна складова, що визначає зміст моральних норм дітей, представлена різноманітністю моральних почуттів дітей і розвивається від загальної чуттєво-позитивної забарвленості морально-спрямованих дій, учинків, намірів до більш-менш повного усвідомлення моральних почуттів і емоцій як власних, так і інших людей.

Отже, можна говорити про проходження певних етапів при формуванні моральних норм поведінки дошкільників. Початковий етап полягає у становленні основ моральної свідомості, що передбачає уточнення, збагачення та корекцію моральних уявлень дітей, стимулювання прояву окремих моральних почуттів і емоцій. Другий етап передбачає збагачення моральної свідомості, що передбачає «сходження» від уявлень до понять (наприклад, «добра людина») і від них - до ряду інших понять, які розкривають і структурують початкове. Наприклад, поняття «добра людина» структурується через поняття «добродушність», «добррозичливість», «дбайливість» тощо. Подальше «розгортання» основ моральної свідомості пов'язане з освоєнням дітьми найбільш загальних понять моралі й етики - «добро», «зло» та ін. На цьому етапі дітей не тільки спонукають до освоєння і прояву більш широкого діапазону вищих моральних почуттів і емоцій, але й сприяють їх усвідомленню.

Утвердженню у свідомості дитини моральних почуттів сприяє участь дитини у взаєминах між дітьми різної статі. Дошкільник вчиться узгоджувати свої цілі, інтереси з цілями та інтересами іншої дитини, поступатися своїм заради спільного, переживати, відповідати не тільки за себе, а й за товаришів.

Наприкінці старшого дошкільного віку міжособистісні відносини повинні відповідати таким характеристикам:

- діти об'єднуються у спільній грі, праці, що вселяє їм радість, виховує у них елементи самореалізації, уміння взаємодіяти у грі;
- дошкільники усвідомлюють спільні обов'язки, відповідальність за спільні справи;
- спрямовують зусилля для досягнення спільної мети;
- наявність думки колективу, яка засуджує негідний вчинок і схвалює позитивні прояви (товаришування, дружбу, взаємодопомогу).

На основі аналізу психологічної і методичної літератури нами були виділені такі показники вихованості норм моральної поведінки:

- розуміння моральних понять;
- сформованість гендерних уявлень, що визначають нормативну статевоюрольову поведінку;
- дотримання моральних норм у реальній поведінці.

Для діагностики рівнів усвідомлення дітьми старшого дошкільного віку моральних понять застосовується методика «Закінчи історію» (модифікований варіант методики Калініної Р.). Використання цієї методики дозволяє діагностувати сформованість уявлень про моральні цінності (щедрість - жадібність, працьовитість - лінощі, правдивість - брехливість, увага до людей - байдужість), визначити вміння дітей співвідносити моральні норми з реальними життєвими ситуаціями, давати їм елементарну моральну оцінку.

З метою вивчення сформованості гендерних уявлень дітей була використана анкета «Хто я?». Ще один з методів, спрямований на дослідження процесу статевоюрольової ідентифікації дошкільника, є метод опитування, розроблений Н.Баранніковою.

Для того, щоб діагностувати дотримання моральних норм у реальній поведінці ми проводили спостереження за дітьми. Спостереження здійснював вихователь в природних умовах протягом тижня. Спостереження велося за трьома основними напрямками: дотримання норм поведінки в діяльності, дотримання норм спілкування, культурно-гігієнічні навички і звички.

При визначенні рівнів сформованості норм поведінки в трудовій діяльності зверталась увага на такі показники: дбайливе ставлення до речей, звичка доводити розпочату справу до кінця, утримувати робоче місце в порядку, уміння готувати все необхідне для занять, бажання працювати. При діагностиці рівнів сформованості культурно - гігієнічних навичок у старшій групі зверталась увага на такі показники: правильно використання столових приборів, культурна поведінка за столом, охайність зовнішнього вигляду, послідовність процесів одягання, роздягання, речі в шафі в порядку, охайність при прибиранні ліжка. При діагностиці рівнів сформованості дітьми норм спілкування в старшій групі

зверталась увага на такі показники: уміння вітатися, прощатися, особливості і характер звернень, тон звернення, виявлення подяки, уміння надавати допомогу, домовлятися, вирішувати конфлікти, культура діалогу.

Висновки. Підвівши підсумки та проаналізувавши отримані результати з усіх методик ми отримали три рівні вихованості норм поведінки в дітей старшого дошкільного віку. Високий рівень виявили 28,2% дошкільників, середній рівень – 47,6%, дітей, низький рівень продемонстрували – 24,2% дітей.

Список використаних джерел:

1. Максимова О.О., Федорова М.А. Експериментальне дослідження рівня міжособистісної толерантності у дітей старшого дошкільного віку в когнітивній та емоційній сферах. *Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць*. Вип.27 (2-2019). Кам'янець-Подільський, 2019. С. 323 – 329.
2. Федорова М.А. Аналіз особливостей розуміння моральних понять дітьми старшого дошкільного віку. *Підготовка фахівців у контексті становлення Нової української школи*. Житомир: ФОП Левковець, 2018. У 2х ч. Ч І. С. 189-194.
3. Філософія. Підручник / За заг. ред. Горлача М., Кременя В., Рибалка В. – Харків: Консум, 2000. 672с.
4. Якобсон С.Г. Психологические проблемы этического развития детей / С.Г. Якобсон. – Москва : Педагогика, 1984. – 144 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З БАТЬКІВЩИНОЮ

Марія Романчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Олена Максимова**, канд. педагогічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Знайомство дітей з рідним краєм, притаманними йому традиціями та пройденою історією є одним з основних завдань закладів дошкільної освіти. Все це в комплексі лягає в основу процесу патріотичного виховання, який включає: знання і уявлення (тобто когнітивний компонент), почуття (емоційний), й уміння та навички (поведінкова складова). Всі ці компоненти є важливими для успішного виховання патріота, проте саме ознайомлення з Батьківщиною складає початковий етап формування громадянина.

Варто зазначити, що дуже важливо розпочати ознайомлення з Батьківщиною вчасно: в той період, коли дитина здатна продуктивно сприймати та аналізувати певну подану інформацію.

Саме період дошкільного віку за своїми психологічними характеристиками є найбільш підходящими для формування знань про Батьківщину, так як дошкільник відповідає довірою дорослому, йому притаманне копіювання,

емоційна чутливість, щирість почуттів. Знання та враження пережиті в дитинстві залишаються з людиною на все життя.[1,с.12].

Знайомство з рідним краєм, його людьми, природними особливостями сприяє становленню дитини як соціальної істотної, формуванню духовних цінностей вихованців. З ранніх років маємо закладати в малюка готовність захищати і примножувати здобутки народу рідного краю.

Саме тому ми маємо детально розглянути особливості ознайомлення дітей з Батьківщиною, оскільки саме цей етап закладає фундамент національно-патріотичного виховання.

Аналіз публікацій. У «Державній національній програмі «Освіта» («Україна 21 століття»)) обґрунтовано основні напрямки розвитку національної системи освіти, утверджено основні шляхи виховання патріотів, громадян незалежної України.

Ще одним важливим джерелом є «Концепція національного виховання» у якому зазначено, що «головною метою національного виховання на сучасного етапі є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури народу, своєрідності на основі формування особистісних рис громадянина України, що передбачають національну самосвідомість, розвинуту духовність, моральну культуру»[4;с.12], що чітко підкреслює необхідність в ЗДО процесу ознайомлення дітей з Батьківщиною.

У «Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні», а також у Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі», цей напрямок визначено у сферах «Люди», «Культура».

У сучасній вітчизняній педагогічній науці питанню важливості ознайомлення з Батьківщиною в процесі виховання приділяли І.Бех, Ю.Завалевський, П.Ігнатенко, О.Сухомлинська, К.Чорна. За останні роки ця проблема досліджувалася в дисертаційних роботах, Г.Бавлитіної, В.Коваленко, О.Красовської, П.Оніщука, І.Охрименка.

Сучасні тенденції виховання любові до Батьківщини та й звісно самого процесу ознайомлення з нею, висвітлено в працях В.Борисова, П.Гнатенко. Загальні засади розвитку українського дошкільця в умовах розвитку якого здійснюється послідовний процес ознайомлення з рідним та пробудження любові до нього розроблені Л.Артемовою, А.Богуш, Н.Лисенко, Т.Поніманською, О.Шевченко, Н.Гавриш.

Питання особливостей ознайомлення дітей з Батьківщиною ми можемо простежити в «Методиці ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі», автори якої є А.Богуш та Н. Гавриш. Також з питань патріотичного виховання та ознайомлення з Батьківщиною достатньо змістовною є стаття «Патріотичне виховання дітей дошкільного віку» Н.А. Борисової. У статті висвітлюється особливості патріотичного виховання

дошкільників, описано зміст, форми і методи для ефективного ознайомлення з Батьківщиною, щоб цей процес був ефективним і заклав основи для формування свідомих маленьких українців.

О.Захаренко у своїй публікаціях розкрив модель школи-родини щодо утвердження у дітей і учнівської молоді почуття до малої Батьківщини, бережливого ставлення до неї.

Аналізуючи джерельну базу питання ознайомлення з Батьківщиною, ми бачимо, що дане питання розглядається не лише в методичних посібниках, статтях, дисертаціях, а й піднімається на загальнодержавному рівні різними нормативними документами.

Метою статті є висвітлення особливостей ознайомлення з Батьківщиною дітей старшого дошкільного віку в ЗДО.

Виклад матеріалу. У всіх навчальних програмах пропонується починати знайомство з Батьківщиною ще з молодшої групи дитячого садка. Для початку варто познайомити малят вулицями, де розташований їх будинок чи ЗДО, який вони відвідують [3, с.55].

Ми детальніше розглянемо ознайомлення з Батьківщиною дітей у старшому дошкільному віці, оскільки саме тоді починається знайомство з поняттям «Батьківщина», її визначними місцями, гербом країни, її гімном, прапором.

На п'ятому році життя варто сформувати сукупність уявлень про рідне місто чи село, познайомити дітей з краєзнавчими об'єктами своєї області, як економічними (заводи, господарства, шахти) так і історичними (пам'ятниками, заповідниками) та культурно-мистецькими (театри, музеї, бібліотеки, освітні заклади). Не менш важливо сформувати у дітей уявлення про зв'язки між окремими явищами (територія будь-якої області велика: на ній знаходяться багато міст і сіл; місто більше за село; велике місто має центральну частину і райони, мікрорайони).

П'ятирічна дитина має розділяти поняття «місто», «село», «область», знаходити тотожне, схоже, відмінне. В цей час продовжуємо також формувати орієнтацію у своєму населеному пункті: знання своєї вулиці та прилеглих до неї, уявлення про те, що потребу людини в теплі, світлі, воді задовольняють різні технічні комунікації. Неодмінно необхідно продовжувати знайомство з основними соціальними спорудами міста, області та їхнім призначенням, дати знання про людей, про те, де вони працюють, їх професії, роль їх праці для всього міста [2, с. 351].

В шість років дитина має знати основні пам'ятники історії та природи: річки, водойми, гори. Починаємо ознайомлення з установами та підприємствами, які знаходяться поблизу. Це час для освоєння елементарних знань про Україну: територія, населення, кордони, сусіди нашої країни.

Ми можемо виділити такі показники компетенції дитини у вказаному віці: оперує назвою держави, знає державну символіку, може знайти країну на карті, знає з ким межує Україна: на півночі – Білорусь, на сході Росія, на заході – Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія та Молдова.

Також дитина повинна знати та усвідомлювати, що у світі живуть різні народи та нації, всі вони прагнуть миру, турбуються про майбутнє своїх дітей та країни в цілому. Варто привити дитині толерантне ставлення до різних народів світу.

Семирічна дитина не лише збагачує свої знання про рідний край, а й вже має пояснювати походження назви свого населеного пункту. Вихованець ЗДО в цьому віці має знати, що Конституція України – головний закон держави. Також це час для ознайомлення з армією, має сформуватися поняття про неї як про захисницю кордонів, спокою та мирного життя [2, с. 259]. До показників компетенції додається: розуміння того, що держава у якій ми живемо, демократична за формою правління, багатонаціональна за складом; поняття того, що всі люди, які живуть на планеті, складають поняття «людство», українці їх складова частина.

Діти в процесі ознайомлення з Батьківщиною мають зрозуміти, що наш народ, як і все людство, прагне миру, щастя, процвітання.

Висновки. Місія сучасного закладу дошкільної освіти є виховання багатогранної повноцінної особистості. Безумовно, одним з важливих векторів є національно-патріотичне виховання, основою якого, початковим етапом його формування є процес ознайомлення з Батьківщиною.

В процесі ознайомлення з Батьківщиною першочерговим завданням є формування у вихованців системи знань про їх велику і малу Батьківщину. Дітям необхідно надати інформацію про географічні особливості (клімат та природа), відомості про народ (особливості побуту, культури, праці, традицій), соціальні відомості (знання про культурні пам'ятки, столиці, країни, знання назви рідної країни, її столиці, інших міст, державної символіки), деякі історичні відомості, зокрема, про життя народу в різні історичні періоди.

Для успішного здійснення ознайомлення дітей з їх Батьківщиною кожен педагог має враховувати особливості сприйняття дітей кожної групи ЗДО. Залежно від віку маємо подавати дітям ту інформацію, яку вони можуть сприйняти та продуктивно обробити.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція // <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2021/01/nakaz-33-bazovyy-komponent-doshk-osv.pdf>
2. Богуш А. Гавриш Н. Методика ознайомлення дітей з предметним довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ВНЗ. –К.: Видавничий дім «Слово»,2008. – 408с.

3. Борисова Н.А. Патріотичне виховання дітей дошкільного віку//Таврійський вісник в освіті. – 2017.- №1.- С.53-59
4. Концепція національного виховання [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.umsa.edu.ua/cyovgm/konceptiya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-gromadyan-ukrayini-ta-formuvannya-ukrayinskoji-politichnoyi-naciyi>.
5. Максимова О.О. Виховання любові до Батьківщини у дітей дошкільного віку. Актуальні проблеми та перспективи дошкільної освіти і сучасному освітньому просторі : зб. науково-методичних праць/за заг.редакцією О.О. Максимової , М.А.Федорової. – Житомир: ФОП Левковець, 2018. – С. 17-21

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНИХ ЕТАЛОНІВ У МОЛОДШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Ірина Салюк, вихователь Житомирської початкової школи № 11

Актуальність проблеми дослідження. Пізнання дитиною навколишнього світу починається з «живого споглядання», з відчуття і сприймання. Відомо, що розвиток відчуттів і сприймань є необхідною передумовою для виникнення інших, більш складних пізнавальних процесів (пам'яті, уяви, мислення), вдосконалення практичної діяльності сучасної людини. Сьогодні йде пошук альтернативних шляхів сенсорного розвитку дітей, спостерігається відродження дидактичних систем Ф. Фребеля, М. Монтессорі, О. Декролі, враховуються цінні ідеї, досвід, накопичений в другій половині ХХ століття в вітчизняній дошкільній педагогіці.

Багато зарубіжних та вітчизняних вчених приділяли увагу дослідженням проблем сенсорного розвитку дітей дошкільного віку. Найбільш вагомий внесок був внесений О.Запорожцем, О.Усовою, Л.Венгер, А. Рузьською, В.Зінченко, Н.Ветлугиною і багатьма іншими.

Мета статті: обґрунтувати значення дидактичної гри у вихованні сенсорних еталонів дітей молодшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сенсорна культура передбачає оволодіння особистістю сенсорними еталонами. О.Запорожець розумів сенсорні еталони як систему чуттєвих якостей предметів, які виділилися в процесі суспільно-історичного розвитку та запропоновані дитині, щоб вона могла засвоїти і використати їх в якості зразків при дослідженні об'єктів і аналізі їх властивостей. Освоєння сенсорних еталонів служить основою соціалізації дитини з перших років життя [2].

Г.Урунтаєва визначає сенсорні еталони як уявлення про чуттєво сприйматі властивості об'єктів, які характеризуються узагальненістю, оскільки в них закріплені найбільш істотні, важливі властивості [Урунтаєва Г.А. Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. Средн. пед. учеб. заведений. 5-е изд.,

стереотип. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 336 с.]. Отже, сенсорні еталони - це загальноприйняті зразки кожного виду властивостей і відносин предметів.

В ході свого розвитку людство виділило певну еталонну систему величин, форм, кольорів, яка дозволила їх нескінченну різноманітність звести до небагатьох основних різновидів. В процесі пізнання цієї системи, дитина отримує набір зразків, що дозволяє зіставити і розпізнати будь-яку сприйняту якість і дати їй належне визначення. Засвоєння різноманітних уявлень дозволяє дитині оптимально сприймати навколишню дійсність.

Оволодіння системою сенсорних еталонів і їх словесними позначеннями полегшує дитині орієнтування в навколишньому світі, допомагає накопичувати новий сенсорний досвід. Сенсорний досвід – це накопичений запас відчуттів і сприймань, що досягається дитиною в ході оволодіння сенсорною культурою в процесі сенсорного виховання. Мовний та сенсорний розвиток «відбуваються в найтіснішому єднанні» і мають починатися з перших років життя дитини. Саме з осягнення простих речей, яке усвідомлюється за допомогою органів почуттів, починається освіта людини.

Л.Венгер [1] виділив і досліджував два напрями засвоєння систем сенсорних еталонів – перцептивний і інтелектуальний. Перцептивний став основою для розробки способів і методів сенсорного виховання дітей раннього та дошкільного віку, тому що саме перцептивні дії допомагають вивчити основні властивості і якості предметів, що сприймаються і виділити з них головні і другорядні. Таким чином, дитина сприймає основні характеристики в кожному з предметів навколишнього світу, що дозволяє при повторному сприйнятті швидко впізнавати цей предмет, відносячи його до певного класу – лялька, машинка, ложка тощо.

Зовнішні і розгорнуті дії сприйняття, коли дитина не тільки дивиться на предмет, але і обстежує його руками, маніпулює з ним, потім переходять у внутрішній план, де автоматизуються. Так розвиток перцептивних дій бере участь у формуванні узагальнень. Таким чином, основний зміст сенсорного виховання полягає в ознайомленні з головними властивостями предметів - формою, величиною і кольором, які мають визначальне значення в процесі формування уявлень про предмети і явища дійсності. Чітке сприйняття є запорукою успішного засвоєння навчального матеріалу і формування здібностей до багатьох видів творчої діяльності [1].

Виділяють три напрями розвитку сприйняття: через перцептивні дії, через сенсорні еталони і через дії співвіднесення. Виділення найбільш характерних для даного предмета, явища або ситуації якостей, складання на їх основі стійких образів (сенсорних еталонів) і співвіднесення цих образів-еталонів з предметами навколишнього світу визначають процес формування сприймання.

Формуванню сенсорних еталонів у молодших дошкільників сприяють такі педагогічні умови: організоване предметно-ігрове середовище, стимулювання активності дитини, залучення дітей до прийняття самостійного рішення, урізноманітнення організованої діяльності, пропонування завдань важких, але посильних, планування досягнення результату і позитивна його оцінка.

Ефективним методом засвоєння сенсорних еталонів є дидактичні ігри. Дидактична гра – це гра, створена дорослим з дидактичною метою, яка вирішуються на основі взаємодії ігрових і дидактичних завдань. Керівництво дидактичними іграми в залежності від віку дитини здійснюється по-різному. У дитини молодшого дошкільного віку збудження домінує над гальмуванням, наочність впливає більше, ніж мова, тому доцільно роз'яснення правил об'єднати з показом ігрової дії. Треба мотивувати дитину до вміння грати малими групами і осмислювати, що разом грати цікавіше. З дитиною молодшого дошкільного віку педагогу слід особисто включитися в гру. Спочатку необхідно зацікавлювати дитину грати дидактичним матеріалом викликати до нього інтерес, навчати грати з ним. Так само для дитини даного віку властиво переважання емоційного пізнання навколишнього суспільства. Беручи до уваги це, педагог підбирає такий матеріал, який можна досліджувати і активно діяти з ним [3].

Відомі дітям ігри стають найбільш цікавими, якщо в їх зміст вводиться щось нове і більш важка, яка потребує інтенсивної інтелектуальної діяльності. Для того щоб гра проходила ефективніше, вихователь готує дитину: обов'язково до гри знайомить її з об'єктами, які будуть використані, їх особливостями, малюнками на ілюстраціях. Підводячи підсумки гри з дитиною молодшого дошкільного віку, педагог помічає тільки позитивні сторони: грали злагоджено, навчилися виконувати (вказує безпосередньо що), прибрали на місце іграшки.

Нами були проведені комплекси ігор для дітей молодшого дошкільного віку, які будуть сприяти формуванню сенсорних еталонів. Запропоновані ігри спрямовані на розвиток органів чуття у дітей і накопичення уявлень про навколишній світ, розвивають зорове, слухове і тактильне сприйняття.

С дітьми систематично і цілеспрямовано проводилися ігри, ігри-експерименти. При проведенні ігор користувалися короткою мовною інструкцією, не відволікаючи дітей зайвими словами від виконання завдань. Спочатку ми не вимагали від дітей обов'язкового запам'ятовування і самостійного вживання назв кольору, форми. Важливо, щоб дитина активно виконувала завдання, враховувала ці властивості, так як саме в процесі практичної роботи відбувається накопичення уявлень про властивості предметів.

Частина ігор передбачала ознайомлення з еталонами кольору. Даний блок ігор мав на меті навчання дітей порівнювати кольори, підбирати пари

однакових за кольором предметів («Різнокольорові кімнати», «Кольорова вода»), знайомство з назвами кольорів («Лото», «Колір»), розвиток умінь знаходити предмет певного кольору за зразком (зорове співвіднесення) і розвивати увагу («Підбери предмети схожого кольору», «Вишиваємо килим»). Також ознайомленню з еталонами кольору сприяли такі ігри, як «Складаємо кубики», «Роздай лялькам подарунки», «Граємо з фруктами», «Розкладемо яблука на тарілочки», «Знайди такий самий квадратик, як у мене». Варто відзначити, що найбільш складними у виконанні виявилися гри на порівняння кольору за принципом «такий - не такий».

При формуванні еталонів форми ми знайомили дітей з плоскими геометричними формами, вчили підбирати потрібні форми різними методами (метод зорового співвіднесення, метод порівняння). Також ми намагалися ускладнювати дидактичні ігри, пропонуючи дітям фігурки не тільки різної форми, але і різного кольору і розміру. Ми використовували такі ігри: «Що в коробочці лежить?», «Будуємо вежу», «Чудова коробочка», «Ховаємо кубик і кульку в будиночок», «Допомагаємо ведмедику», «Збираємо пірамідки».

Найбільш складним для засвоєння виявилися еталони величини. Нашими завданнями були: ознайомлення дітей з величиною в ході практичних дій з предметами, з поняттями великий, маленький, середній за величиною, вчити дітей розрізняти кількість предметів, познайомити з поняттями один, багато, жодного. Саме через складність в даних блоках нами передбачено на порядок більше дидактичних ігор, ніж в інших запропонованих нами блоках і відповідно за часом дані гри займали трохи більше, ніж попередні.

Ознайомлення з величиною проходило за допомогою таких дидактичних ігор, ігор-експериментів: як «Нагодуй ведмедиків», «Хто скоріше згорне стрічку», «Закрий двері в будиночках», «Велика дудка – маленька сопілка», «Маленькому ведмедику – маленьку цукерку».

Дотримання перерахованих педагогічних умов і впровадження системи дидактичних ігор сприяло ефективності всієї проведеної роботи і допомогло вирішити завдання розвитку сенсорних еталонів у молодшому дошкільному віці.

Список використаних джерел:

1. Венгер Н.Б. Пилюгина Э.Г., Венгер Л.А. Воспитание сенсорной культуры ребенка: пособие для воспитателей детского сада. М., 1988.– 144с.
2. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. В 2 томах. Том 2. Развитие произвольных движений / Под. ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко. М.: Педагогика, 1986. 297 с.
3. Поддъяков Н.Н. Сенсорное воспитание в детском саду: Пособие для воспитателей / Под ред. Н.Н. Поддъякова, В.И. Аванесовой. – 2-е. изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1981. – 192 с.
4. Урунтаева Г.А. Дошкольная психология: Учеб. пособие для студ. Средн. пед. учеб. заведений. 5-е изд., стереотип. М.: Издательский центр «Академия», 2001. 336 с.

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КАЗКИ**

Людмила Тимошук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Оксана Сорочинська, кандидат педагогічних наук

Житомирський державний університет імені Івана Франка

Актуальність проблеми. Однією із важливих причин екологічного неблагополуччя в світі є низький рівень сформованості екологічної культури населення, відсутність у людей екологічного мислення та правильної позиції щодо природоохоронної діяльності. Характерною рисою нашого часу, з урахуванням різних причин, є обмеженість в спілкуванні між самими дітьми та батьками, а також недостатність контактів із природними об'єктами та явищами, що є прямим наслідком швидкої урбанізації. У нинішній ситуації саме казка може стати кроком, з якого розпочнеться їх взаємодія. Важливість початку екологічного виховання з дошкільного віку диктується Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) [1, с. 27]. Основи відповідального ставлення до природи означені в Конституції України. Зокрема там зазначено: «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоди природі» [2, с. 38]. Значної уваги даній темі приділено в державних законодавчих актах, які стосуються освіти, зокрема дошкільної її ланки. Так, в Державній національній програмі «Освіта. Україна XXI століття» (1994) йде мова про необхідність «формувати екологічну культуру людини в гармонії її відносин з природою» [3, с. 16]. Закон України «Про дошкільну освіту» (1998) одним із завдань дошкільної освіти визначає «виховання морально-естетичного ставлення до навколишнього світу, явищ живої і неживої природи» [4, с. 3]. Також в концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2000) відзначається, що «природа рідного краю є основою матеріальної і духовної культури народу... Дитяче чутливе сприймання природи як живого організму, зустріч з її таємницями, прагнення досягнути їх породжує любов до природи, екологічне світобачення» [5, с. 6].

Виклад основного матеріалу. Формування основ екологічно компетентної поведінки слід розпочати з дошкільного віку, оскільки в цей час діти сприймають природне середовище яскраво та емоційно. У багатьох дослідженнях звертається значна увага на процес формування відповідального ставлення до природного середовища. З метою включення міжнародного співтовариства для вирішення завдань щодо покращення екологічного стану навколишнього середовища розроблено ряд програм та документів: Програма ООН по навколишньому середовищу в 1972 році, Всесвітня стратегія охорони природи (1980) та її друга редакція – «Турбота про планету Земля – Стратегія

стабільного життя» (1991), – в яких зазначено, що розвиток життя на Землі мусить базуватися на збереженні живої та неживої природи. Після Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) широкого розповсюдження набула концепція сталого розвитку, в якій очікується дотримання рівноваги природних можливостей біосфери та соціально-економічного розвитку для задоволення потреб нині живучих поколінь людей, без шкоди умовам життя для майбутніх поколінь нашої планети.

Науковці Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, В. Скребець екологічне виховання дошкільників розглядають як процес формування та розвитку усвідомлено-правильного ставлення до явищ, об'єктів живої та неживої природи, які справляють безпосередній вплив на дошкільників в цей період їх життя. На основі вивчення та узагальнення педагогічного досвіду з екологічного виховання (Н. Рижова, В. Скребець, Н. Яришева) ми беремося стверджувати, що дошкільники отримують достатній для даного вікового періоду життя об'єм знань про природу, а засоби усної народної творчості можуть сприяти підвищенню рівня засвоєння екологічних знань дітьми.

Екологічна казка – це літературний твір, що відображає природні явища, об'єкти природи взаємозв'язки та взаємозалежності, які існують в природі, в фантазійній формі, що формують гуманне ставлення людини до природи [6, с. 45]. Художня своєрідність сюжетів казки дозволяє вважати їх найбільш дієвим засобом екологічного виховання, що демонструє величезні можливості в створенні емоційного ставлення до зображених в них природних процесів. Образи з екологічних казок викликають сильні емоційні переживання у дітей дошкільного віку.

На основі вивчення та аналізу переліку навчальних видань, рекомендованих до використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти у новому навчальному році та програм «Впевнений старт» та «Дитина в дошкільні роки» нами були відібрані твори екологічного змісту для дітей старшого дошкільного віку. А саме: «Муха-цокотуха» К. Чуковського; «Лисичка сестричка і вовк панібрат» укр. нар. казка; «Троє поросят» англ. нар. казка, обр. С. Михалкова; «Бременські музиканти» Бр.Грімм; «У гості до сонечка» словацька нар. казка; «Сестричка Оленка і братик Іванко» укр. нар. казка; «Казка про рибалку та рибку» О.Пушкін; «Коза-дереза» укр. нар. казка; «Пан Коцький» укр. нар. казка.

Окрім програмних рекомендацій є ще багато казок екологічного змісту. Це твори В. Сухомлинського, І. Франка, Л. Українки та інших. На основі аналізу екологічних казок, а також опираючись на спеціальні дослідження про організацію навчальної діяльності з екологічного виховання дошкільників Т. Бурлакової, Р. Посилкиної, виокремлюємо наступні вимоги до казок, що використовуються в процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку:

- казкові сюжети представляють інформацію про природні явища та об'єкти, яка повинна бути доступною для розуміння дітьми дошкільного віку (екологічні казки не повинні бути інформативно об'ємними);

- екологічні казки точно розкривають особливості тварин, рослин, явищ природи (наприклад, риби не повинні літати, ссавці не повинні харчуватися травою і так далі);

- зміст казкових творів має сприяти розвитку усвідомлено-правильного ставлення дошкільників до природи (казка повинна підвести дошкільників до розуміння і дотримання екологічних правил поведінки в природі: яким чином казковий «урок» дитина буде використовувати в реальному житті, в яких випадках).

Окрім того, у кожній віковій групі використання казкових сюжетів про природу має свої особливості: в старшій групі перед читанням казкових творів ми пропонуємо звертатися до досвіду дітей для налаштування їх на розуміння змісту твору: «Що ви бачили вчора на прогулянці?», «Що спостерігали?», «Згадайте, діти, що ви знаєте про таку дивовижну рослину, як кульбаба». Далі відбувається читання казки Оксани Іваненко «Кульбабка». Старшим дошкільникам буде цікаво, якщо прочитати декілька творів про одні й ті ж події. Наприклад, вищезгадану казку про кульбабу можна доповнити розповіддю М. Пришвіна «Золотий луг», казкою Василя Сухомлинського «Кульбабка», Людмили Хибалко «Хвастлива кульбабка». У такому випадку одна і та ж сама ситуація розкривається перед дітьми з різних сторін, посилюється виховний вплив.

Вивчення та аналіз передового педагогічного досвіду з організації навчально-виховної роботи з екологічного виховання дошкільників та досліджень (Т. Бурлакова, С. Ніколаєва) дозволяє виділити і систематизувати наступні педагогічні умови використання казкових сюжетів в екологічному вихованні старших дошкільників:

- відбір цікавих та доступних для розуміння дітей дошкільного віку екологічних казок;

- організація та проведення короткотривалих спостережень за об'єктами природи, з якими діти будуть зустрічатися в казці (наприклад: кульбаба, береза);

- опора на наявний у дітей літературний досвід, який проявляється активним інтересом до слухання, розповідання та розігрування текстів, а також на досвід із взаємодії з об'єктами природи для забезпечення розуміння змісту екологічної казки;

- активне включення дітей у процес обговорення казки шляхом створення проблемних ситуацій, коли дитина може взяти участь у вирішенні екологічної проблеми з позиції казкового героя;

- забезпечення взаємозв'язку казки з різними видами діяльності дитини (ігрової, образотворчої, конструктивної, театралізованої).

Висновки. Таким чином, загальноприйняті методичні основи використання казкових сюжетів в екологічному вихованні дітей полягають в дотриманні умов до відбору сюжетів казки з урахуванням вікових особливостей дітей, а також в забезпеченні розуміння екологічного змісту прослуханих творів. А поетапне використання казок в екологічному вихованні дошкільників старшої групи сприяє формуванню у дітей екологічних уявлень та емоційно-чуттєвого ставлення до об'єктів природи.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. Наук.; – К.: Видавництво, 2021: – 26 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 38.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна. XXI ст.) // Освіта – К. : Радуга, 1994. – 62 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» Редакція від 01.01.2015, підстава 1324-18, 76-19
5. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку виховання. – К., 2000.
6. Рижова Н. А. Не просто сказки: экологические рассказы, сказки и праздники. М.: Линка-Пресс, – 2002. – 190 с.

ФОРМУВАННЯ СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ

*Катерина Чиж, вихователь ДНЗ № 66 м. Житомир
Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Актуальність теми. Дошкільне дитинство — період інтенсивного сенсорного розвитку. Сенсорно-пізнавально компетентність дитини — це рівень розвитку її відчуттів і сприймань, уявлень про зовнішні властивості предметів: їх форму, колір, розмір, положення в просторі, конструктивних навичок, становить фундамент розумового розвитку дошкільника.

На думку В.О. Сухомлинський: «Витоки здібностей і обдарування дітей – на кінчиках їхніх пальців. Від пальців, образно кажучи, йдуть найтонші нитки – струмочки, які живлять джерело творчої думки. Іншими словами, чим більше майстерності в дитячій руці, тим розумніша дитина» [1, с. 52]. Це стосується будь-якої діяльності дошкільника: без розвитку дрібної моторики неможливий розвиток мозкової діяльності, логічного і просторового мислення.

Як відомо, провідною діяльністю дошкільника є гра. В наш час ми маємо багатий, широкий світ іграшок. Вони яскраві, привабливі, але не всі мають розвивальну цінність. Натомість, справді універсальною іграшкою є конструктор LEGO (лат. *lego* — збирати, конструювати) — тип дитячого конструктора, що з'явився в 50-х роках минулого століття. Він являє собою яскравий, барвистий, поліфункціональний матеріал, що надає величезні можливості для сенсорно-пізнавальної й експериментально-дослідницької діяльності, спонукає до мислення, фантазування, дає дитині змогу відчувати, творити.

Конструювання — це діяльність, що має моделюючий характер. Засоби LEGO-конструктора дають змогу дитині моделювати навколишній простір в самих істотних рисах і відносинах. Така специфічна спрямованість своєрідно впливає на психічний розвиток дітей дошкільного віку.

Теоретичним підґрунтям проблеми формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання стали роботи вітчизняних та закордонних дослідників: Т.В.Пеккер, В.А.Крутецького, З.Ліштван, Н.М.Щелованова, М.М.Подьякова. Рівень дитячого конструювання, на думку вчених, залежить від рівня розвитку образотворчого та просторового мислення, аналітико-синтетичної діяльності дитини, ступеня обізнаності з особливостями конструкторської діяльності, уявлень про сенсорні властивості предмета, способи його створення.

Займався вивченням впливу конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей дошкільного віку радянський психолог і доктор медичних та педагогічних наук Олександр Романович Лурія. Саме він зробив висновок про те, «що вправління в конструюванні впливає на розвиток дошкільника, радикально змінюючи характер пізнавальної діяльності» [2, с. 65].

Французький філософ Жан-Жак Руссо зазначав, що виховання має навчити дитину «дивитись, слухати і дотикатись», але: не просто дивитись, а бачити; не просто слухати, а чути; не просто дотикатись, а розуміти через тривале маніпулювання предметом у руці.

Для роботи з конструктором LEGO, створено програму розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO». Мета Програми — розкрити, зберегти та розвинути внутрішній потенціал кожної дитини, формувати її цілісний світогляд та збагачувати ігровий досвід засобами конструктора LEGO, розвивати креативний підхід до створення конструкцій та здобувати знання в сучасному потоці інформації, сприяти успішній самореалізації в умовах майбутнього дорослого життя. До основної програми розроблені методичні посібники «Шість цеглинок» та «Шість цеглинок 2.0» [3, с. 15].

Мета статті: аналіз та обґрунтування особливостей формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO – конструювання.

Виклад основного матеріалу. У старшому дошкільному віці гра дитини з конструктором набуває розквіту. Дитина постійно прагне вдосконалити власний вибір, не зупиняючись на досягнутому, фантазує, активно долучається до спільного з однолітками створення великих композицій. У побудованих конструкціях відображаються індивідуальні особливості, інтереси.

Конструктор LEGO - це ціла палітра гри, яка охоплює конструкторсько-будівельну, вільну, сюжетно-рольову, розвивальну, рухливу гру та гру за уявою; гру індивідуальну, самотійну та в парах, у міні-групах, групах та командах; гру з однолітками та дорослими тощо. І кожен із цих різновидів гри вносить свій вклад у всебічний розвиток особистості дитини.

Робота з конструкторами дозволяє дітям старшого дошкільного віку розвинути психічні процеси, мовленнєві, інтелектуальні, пізнавальні, комунікативні здібності. Порівнювати їх між собою і розчленовувати на частини, бачити в них спільне та відмінне, знаходити основні конструктивні частини, від яких залежить розташування інших частин, робити висновки і узагальнення — це маленька частинка того, що може дати робота з LEGO конструктором. Конструктивна діяльність сприяє практичному пізнанню властивостей геометричних тіл і просторових відносин. У зв'язку з цим мова дитини збагачується новими термінами, поняттями, дитина вправляється у вживанні понять (*високий – низький, довгий – короткий, широкий – вузький, великий – маленький*), в точній словесній вказівці напрямку (*над – під, вправо – вліво, вниз – вгору, ззаду – спереду, ближче і т. д.*).

LEGO – конструювання дає можливість педагогові глибоко осягнути поняття «навчання через гру» і практично реалізувати цей підхід у роботі з дітьми. Дитина пізнає світ на власному досвіді і в контексті, який для неї є цікавим і змістовним.

Для успішного проведення «Lego»-ігор необхідне дотримання наступних умов:

- оптимальна кількість учасників гри, наприклад, 6-8 чоловік;
- дітям повинно вистачати «Lego»-елементів (формочок і цеглинок);
- з огляду на особливості групи в цілому й кожного вихованця окремо, необхідно продумати, де дітям буде зручніше грати. Доступ до конструктора повинен бути вільним, щоб вихованці мали можливість легко пересуватися й вибирати потрібні їм деталі;
- при проведенні ігор вихователь не повинен обмежувати дошкільника попереднім задумом. Діти створюють тільки те, що хочуть і можуть, як уявляють у даний період об'єкти навколишнього світу;

➤ роботи краще певний час зберігати, тому що дітям шкода знищувати результати своєї праці [4, с. 26].

Для формування сенсорно-пізнавальної компетентності старшого дошкільного віку на заняттях можна використати такі навчально-розвиваючі ігри з конструктором LEGO як:

1. Д/г «Творимо, будуємо»

Мета: вправляти в умінні зорovo обстежувати макет, розрізняти деталі конструктора. Розвивати конструктивні здібності.

Правило: учасники гри поділяються на 3 групи. У кожної команди на столі макети будинків (макети однакові). 1 група – будує будинок на поверх менший ніж макет. 2 група – на поверх більше ніж макет. 3 група – копіює побудову, але використовує цеглинки лише 2-х кольорів.

2. Д/г «Різнокольорові кімнати»

Мета: вправляти у послідовному розкладанні цеглинок відповідно схеми та враховуючи їх колір, розмір. Розвивати зорovo-моторну координацію.

Правило: кожен гравець обирає собі схему-картку та викладає зображення відповідно схеми. 1 варіант - зверху на схему; 2 варіант - окремо від схеми.

3. Д/г «Сходинок»

Мета: вправляти в умінні співвідносити цифру з кількістю. Закріпити знання про колір, форму, розмір розвивати наочно-дійове мислення.

Правило: у кожного гравця картка, яка поділена на клітинки з написаною на ній цифрою. Необхідно викласти кількість цеглинок, яка співпадає із зображеною цифрою. 1 варіант - кількість відповідає цифрі; 2 варіант - кількість відповідає цифрі та кольору картки; 3 варіант - кількість відповідає цифрі та розміру клітинок.

4. Д/г «Чутливі вушка»

Мета: формувати навички просторового орієнтування; вміння визначати проміжні напрямки (верхній правий (лівий) кут, нижній правий (лівий) кут, посередині, зліва, справа), розвивати слухову увагу.

Правило: дитина отримує пластину та деталі конструктора. Необхідно розкласти цеглинки на пластині уважно слухаючи вказані ведучим напрямки.

5. Д/г «Посадимо квіти»

Мета: розвивати вміння орієнтуватися на площині, увагу, зорovo-моторну координацію.

Правило: гравець отримує картку, яка поділена на дві частини (в лівій частині картки – зображення). Дитина повинна відтворити у правій частині картки зображення аналогічне лівій частині [5, с. 60].

Висновки. Здійснений аналіз актуальної на сьогоднішній день теми показав, що важливим засобом розвитку творчих здібностей у дітей старшого дошкільного віку є конструювання. Під час конструювання у дітей формується

здатність генерувати оригінальні ідеї, розвивається уява, творче мислення; діти вчаться бачити ціле раніше частин, знаходити декілька варіантів вирішення завдання, поєднувати між собою не поєднані на перший погляд елементи, формувати зв'язки між елементами, що не мають нічого спільного.

Список використаних джерел:

1. Беспала С., Беспала М., Губко М. Розвиток конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів LEGO Education. Вихователь - методист дошкільного закладу. 2013. № 8. С. 51–56.
2. Горбатих В. Працюємо з інноваційними технологіями LEGO Education. Вихователь - методист дошкільного закладу. 2009. № 7. С. 64–68.
3. Програма розвитку дитини від 2 до 6 років та методичні рекомендації «Безмежний світ гри з LEGO»/О.Ю.Рома, В.Ю.Близнюк, О.П.Борук. - the LEGO Foundation, 2016. 140с.
4. Рома О. Гра по-новому, навчання по-іншому: методичний посібник. Київ: The LEGO Foundation, 2018. 44 с.
5. Сухенко І. Використання LEGO - конструювання в освітньому процесі ДНЗ. Вихователь - методист дошкільного закладу. 2012. №3. С. 57–66.

МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Людмила Штрефлінг, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: Тетяна Гужанова, канд. філологічних наук, доцент
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

Постановка проблеми: У сучасному світі проблема морального виховання дітей дошкільного віку набуває все більшої актуальності. Адже світ не стоїть на місці, він постійно рухається, вдосконалюється відбуваються зміни у суспільних відносинах, потребах ринку праці, урбанізації, втрачаються виховні ідеали, відбувається відчуження людей один від одного, втрата моральних цінностей. На сьогоднішній день важливим є пошук ефективних форм, методів та засобів морального виховання дітей дошкільного віку.

Сьогодні постають нові завдання, що вимагають вдосконалення системи освіти. З огляду на це сучасні вчені наголошують на необхідності формування в особистості загальнолюдських моральних якостей, цінностей, які закладаються саме в дошкільному дитинстві.

Статистичні данні вказують на те що, лише 25 – 30% дітей старшого дошкільного віку досягають того рівня моральності, який відповідає їхнім віковим особливостям.

Мета статті: окреслити основні теоретичні аспекти морального виховання дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій.

Виклад основного матеріалу: Сучасна проблема морального виховання базується на таких поняття як: «моральність», «мораль». Для того, щоб краще зрозуміти зміст морального виховання, ми звернулись до вітчизняного тлумачення даного терміну. Отже «моральність» і «мораль» (від лат. *mos, moris* – звичай, норів, вдача) це сукупність норм поведінки, спілкування та взаємин, які прийняті в суспільстві ще нашими предками, що дійшли до нашого сьогодення. За висловом О.Павловської: «мораль це сукупність цінностей, звичаїв що орієнтують людей у практичних відносинах. Це принципи, норми та ідеали, погляди на добро й зло, на сенс життя, на гідність, на честь, на всю систему відносин особистісного і суспільного» [229]. Нажаль суспільству в наш час властива втрата моральних орієнтирів - таких якостей як честь, совість, розуміння, співпереживання, що призводить до негативних наслідків в самому суспільстві: виникає соціальне сирітство, бродяжництво, втрачається інтерес до самоосвіти, зростає батьківська безвідповідальність, байдужість в процесі виховання дітей.

Проблема морального виховання особистості є предметом безпосередніх педагогічних і психологічних досліджень. Тому, ми розглянули моральне виховання особистості в психологічному й педагогічному аспектах.

О.Вишневський, підкреслював що шлях до успіху в сучасному вихованні українського суспільства можливий тільки через моральне відродження, тобто головна мета вихователя повинна бути спрямована на те, щоб вдосконалити середовище в якому розвивається дитина (стосунків у сім'ї, школі; змісту освіти; методів навчання тощо). Учений наголошував, що потрібно намагатися своєчасно надати дитині саме ту моральну допомогу якої вона потребує на даному етапі свого життя, власним прикладом, порадою.

Виходячи з вище проаналізованого, ми дійшли висновку що, **моральне виховання** — це цілеспрямована взаємодія дитини та дорослого, метою якого є формування моральних якостей і почуттів, розвитку моральних навичок і мотивів поведінки в соціумі, засвоєння моральних правил і норм.

Зміст морального виховання відповідає суспільним потребам та нашим цінностям, які з роками вдосконалюються, а деякі відходять в далеке минуле. Моральне виховання сформоване на принципі рівності особистості дитини та педагога, гуманності змісту і засобів виховання, любові і поваги в процесі виховання, створення позитивної емоційної атмосфери, комунікабельної взаємодії педагога і дитини.

Процес морального виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає різноманітні впливи на характер, думки та почуття дітей.

Процес виховання поєднує в собі такі особливості:

- неперервність;
- цілісність;

- багатофакторність;
- цілеспрямованість;
- віддаленість у часі результатів роботи даних моральних якостей;
- визначна роль педагога.

Сприятливим для розвитку моральної вихованості дітей старшого дошкільного віку є ігрові технології. Це особливий метод навчання, що передбачає засвоєння навчального матеріалу та змісту освіти, він поєднує взаємодію дитини з вихователем за допомогою гри, а також допомагає досягти бажаного результату саме через гру.

Визначення «ігрові технології» включає в себе велику групу прийомів та методів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор.

Гра – це певний вид діяльності в якій створюються умовні ситуації, які спрямовані на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, в ході якого створюється та удосконалюється самоврядування поведінкою вихованця.

Завданням кожного вихователя є складання ігрових технологій з окремих ігор і елементів в цілісну єдину систему. В останнє десятиліття у зв'язку з розвитком світової спільноти, її глобалізації пріоритетом в системі освіти і виховання стала людська особистість та її розвиток. Ключовою ланкою у формуванні людської особистості став вихователь який одним з перших формує дитячу свідомість. Він одночасно є і носієм загальнолюдських цінностей і творцем творчої особистості. Основою діяльності педагога є визначення і використання особистісного творчого потенціалу, що є системоутворюючим фактором авторської педагогічної системи, сходженням від окремих педагогічних функцій (дій, ситуацій) до їх системності, від стандартних технологій до креативних, в основу яких повинен бути покладений діалогічний підхід, педагогічний тренінг, сюжетно – рольові ігри, аналіз педагогічної ситуації, створення "ситуації успіху", співтворчість проведення та підготовка творчих комплексних виховних справ.

Перевагами ігрових технологій є:

- моделювання практично будь-якого виду діяльності;
- відтворення міжособистісних відносин, процедури прийняття колективних рішень учнів в ситуаціях, що моделюють реальні умови суспільної діяльності;
- активізація та інтенсифікація процесу навчання.

Дослідження підтверджують, що саме на активних заняттях діти часто засвоюють матеріал найбільш повно і з користю для себе.

В ігровій діяльності за допомогою ігрових технологій у дітей старшого дошкільного віку, розвиваються психічні процеси:

1. Ігрові технології, спрямовані на розвиток свідомості;
2. Ігрові технології можуть бути спрямовані на розвиток пам'яті;

3. Ігрові технології, спрямовані на розвиток мислення;
4. Ігрові технології, спрямовані на розвиток уваги;
5. Ігрові технології, спрямовані на розвиток сприйняття та ін.

Якщо педагог використовує новітні педагогічні технології, якими ж педагогічними якостями він повинен володіти? На сьогоднішній день на перше місце стають такі особистісні якості як, комунікабельність, вміння правильно себе презентувати, мистецтво спілкування, відкритість, ерудиція, щирість, доброзичливість, вміння імпровізувати, кругозір, чарівність, розвинута фантазія, рефлексія, емпатії, вміння вчасно виявити "новоутворення", зміни у взаєминах дітей, їх реакціях та настроях. Однією з ключових переваг ігрових технологій є те, що вони допомагають дітям проявити впевненість в собі, при цьому сприяють легкому засвоєнню матеріалу будь – якої складності, шляхом наближення ігрової ситуації до реальних умов життя [1].

Будь яка «ігрова технологія», повинна відповідати психологічно – педагогічним вимогам розвитку дітей старшого дошкільного віку. Використовуючи ігрових ситуацій у процесі навчання в дитячому садку, повинні бути створені для дитини сприятливі умови. Правильна організація спільної діяльності педагога і дитини є ніщо інше як засіб, в якому демонструються певні елементи гри, саме вони сприяють подоланню розриву, що виникає при переході від провідної ігрової до навчальної діяльності.

Висновки: Нами було проведено теоретичний аналіз та зміст морального виховання дітей старшого дошкільного віку, було чітко сформовані поняття «мораль», «моральність», «моральне виховання», розкрито зміст та процес морального виховання дітей старшого дошкільного віку. Дослідили які вчені займалися даним питанням. Також було досліджено переваги використання ігрових технологій та їх вплив на психічні процеси виховання дітей старшого дошкільного віку. Ми дійшли висновку, що використовуючи ігрові технології не лише під час занять, а й поза їх межами ми можемо досягти високого рівня сформованості моральності у дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел:

1. Касаткіна Е. І. Ігрові технології в освітньому процесі ДНЗ. // Управління ДОУ. - 2012. - №5.
2. Колесник А.Г., Архіпова О. А. Патріотичне виховання дошкільників: сучасний аспект. — // Збірник студентських наукових статей. Педагогічний альманах. — Одеса, 2009. — 192с.

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СУЧАСНИЙ ОБРАЗ ДИТИНСТВА

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

У збірнику збережено орфографічні та пунктуаційні особливості
авторських текстів

Надруковано з оригінал-макетів авторів

Підписано до друку 3.01.2020 р. Формат 60*84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Cambria. Друк різнографічний. Наклад 90.
Видавництво: ФОП Левковець